özgür üniversite forumu

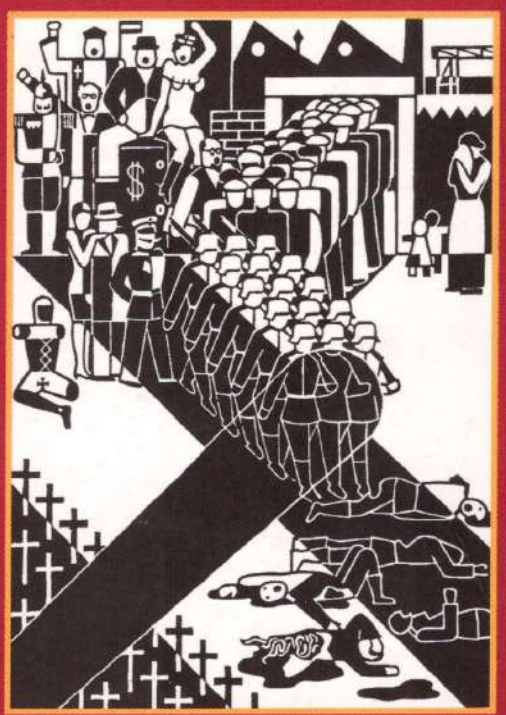

faşizm

özgür üniversite forumu • sayı: 13 • Ocak-Mart 2001

Yazarlara Notlar;

• Özgür Üniversite Forumu, genellikle, yazarla bağlıntı kurarak katkı talep eder Diğer her türlü katkı, Forum'un ilgi alanı, çizgisi ve gündemi içerisinde değerlendirilir. Forum'a sunulan makaleler, Yayım İzleme Kurulu'nun onayı alınmadıkça, başka yerlerde yayınlanamaz.

• Forum'a sunulan makelelerin, yayına hazırlama sürecinde biçimde değişiklik yapılabilir. Bununla birlikte, Forum'un aşağıda belirlediği biçime titizce uyulması rica edilir.

• Makalelerin ortalama otuz iki kırk bin karekter uzunlukta olması tercih edilir. Makeleye, yazarla ilgili otuz kelimelik bir bilgi notu ve yüz kelimelik bir özet eklenmesi gerekir.

• Ana metin ile, şekil ve tabloların olabildiğince sade bırakılması (çerçeveleme, gölgeleme, ve benzeri süslemelerin olmaması), şekil ve toblaların dergi sayfısının kullanılabilir alanının zorlamayacak ölçülere sınırlanması tercih edilir. Paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılması ve paragraf başı girintisi yapılmaması gerekir. ayrıca, noktalama işaretleri bir önceki karektere bitişik olmalı ve sonrasında bir karekter boşluk bırakılmalıdır.

• Forum yazıları, "notlama" sistemini kullanabilirler (notlar dipte değil sonda yer alır). Not referansları, metin içerisinde cümle sonlarında ve sayı sarasıyla, parantez içerisinde normal karekterde belirtilmelidir. Ek olarak, aşağıdaki kurallara uygun bir kaynakça bölümü verilmesi zorunludru.

• Tercih edilen sistem, metin içerisinde "yazar - tarih - sayfa" sistemine göre (Boratav, 1991) veya (Boratay, 1991:50) gibi referanslama yapılması, sonda ise kaynakça sunulmasıdır. Notlama sistemiyle "yazar - tarih - sayfa" sisteminin bir karışımı da kabul edilebilir.

• Hangi sistem kullanılacak olursa olsun, kaynakların alfabetik sıraya göre dizilmesi ve kaynakla ilgili şu bilgilerin içerilmesi gereklidir: Yazarın adı soyadı, yayın tarihi, başlık (mlakaleler için çift tırnak içerisinde makele başlığı ve dergi başlığı), yayın yeri ve yayınevi. Başlıklar orjinal dilde, diğer bilgiler ise Türkçe olmalıdır. Gerekiyorsa ayrıca Türkçe çevirisi de verilebilir.

• Yazarın, yazım kurallarına sadık kalması gereklidir.

Özgür Üniversite Forumu,
Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı'nın üç ayda bir yayınladığı bir periyodiktir. Vakıf Kuruluş Bildirgesi'ndeki perspektif uyarınca, Türkiye, Ortadoğu ve Dünya sorunları bir "forum" anlayışı içerisinde tartışır.

Özgür Üniversite Forumu,
Uluslararası plandaki tartışmaları yerli okuyucuya yansıtmayı görev edinir. Forum'un ayrıca, yılda bir kere bir uluslararası baskısı yapılacaktır.

Özgür Üniversite Forumu'na katkılar - Yayın izleme Kurulu'nun ki dışında - Vakıf üyesi olsun veya olmasın, yazarların kişisel görüşlerini yansıtırlar.

Sahibi
İsmet Erdoğan

Genel Yayın Yönetmeni
Fikret Başkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Doğan U. Hoca

Yayın İzleme Kurulu
Barış Alparslan, Erol Anar, İlker Aktükün, Mehmet Hasgüler, Paşa Öztürk, Tolga Ersoy, Yusuf Ziya Tom

Uluslararası Danışma Kurulu
Samir Amin (Mısır), George Aseniero (Filipinler), Pierre Baudet (Kanada) Pablo Gonzales Casanova (Meksika), Fahime Charaffeddine (Lübnan), Bernard Founou-Tchouigouna (Senegal), Jacues Heısh (Danimarka), Hein Marais (Güney Afrika Cumhuriyeti), Gustave Masiah (Fransa), James Petras (ABD), Carlos Vilas (Meksika)

Genel Dağıtım, Dizgi ve Tasarım
MAKİ Bas. Yay. Dağ. Ve Org. İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Mizampaj
Ayfer Ünal

Yönetim Yeri
Sağlık Sokak 47/5 • Kızılay - Ankara / Türkiye
Tel: (0.312) 432 33 38 Fax: (0.312) 433 71 72

Abonelik Koşulları
Yurt içi: 10.000.000 (1 yıllık 4 sayı) Yurtdışı: 75 DM (1 yıllık 4 sayı) Bayındır-1 Sk. 16/3 Kızılay-Ankara Tel: (0.312) 432 11 29
Fax: 433 71 72
e-mail: ozguruniversiteforum@yahoo.com

Baskı
Cantekin Matbaacılık Yay. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 384 34 35 - 36 • Fax: 384 34 37

özgür üniversite forumu

sayı : 13 Ocak - Mart 2001

içindekiler

7

"F-Tipi" Eşiğinde Türkiye

Temel DEMİRER

60

Tekrar Faşizm

İlhami ARAS

83

Derinliği Olmayan Derin Devlet

Engin ERKİNER

89

Ur-Faşizm ya da Sonsuz Faşizm

Umberto ECO

Çev: Gülnev BOYSAN

104
Etnikleşen Yoksulluk, Faşizm ve
"Çokkültürcülük" Üzerine
Sibel ÖZBUDUN

123
Milliyetçi Hareket Partisi ve Sendikacılık
Yüksel AKKAYA

182 •
Zücaciye Dükkanındaki Fil!
Seyfi ÖNGİDER

190
Avrupa da Faşizm
ve
Faşizme Karşı Mücadele
Şeref IŞILDAK

243
Hitler: (Garip) Elser Davası
Nikos PARTIS
Çev: Gökçer ÖZGÜR

sunuş

Kapitalist üretim tarzının geçerli olduğu toplumsal formasyonlarda burjuva egemenliği beş farklı 'biçim' altında sürdürülebiliyor. Bunlardan parlamenter demokrasi (veya liberal demokrasi) ve sosyal demokrasi dışındakiler: Bonapartizm, asker-polis diktatörlüğü ve faşizm, burjuva egemenliğinin 'olağan dışı' rejimleridir. Türkiye'de entellektüel-bilimsel alana musallat olan avrupamerkezli yabancılaşma, bu ülkede ne olup-bitiyorsa Avrupa'da olana uydurma gibi bir olumsuzluk yaratıyor. İdeolojik-entellektüel bağımlılık rejimin niteliğiyle ilgili tahlilleri de büyük ölçüde güdükleştiriyor. Elbette tüm kapitalist toplumların ortak özellikleri sözkonusudur. Ama, her birinin tarihsel geri planı, sınıfsal yapıları ve sınıf mücadelesinin seyri, temel hasım sınıfların karşılıklı konumlanışı, vb. her burjuva rejimine "özgün" nitelikler kazandırıyor. Bir kere emperyalizmin klasik aşamasında dünya kapitalist sisteminin merkezinde belirli bir dönemde ortaya çıkan faşizmin, dünya sisteminin çevresinde yer alan azgelişmiş bir ülkede aynı biçimde sahneye çıkması, arz-ı endam etmesi diye birşey yoktur. İkincisi, kavramlar çok önemlidir ve kavramların yerli-yersiz kullanılması, ne realitenin anlaşılmasına hizmet edebilir ne de mücadelenin başarısına katkı sunabilir. Zaten belirli tarihsel kontekste ortaya çıkan bir toplumsal olayın başka bir zamanda başka bir kontekste aynıyla tekrarı mümkün de değildir.

Dünya sisteminin çevresinde yer alan rejimler, bağımlı rejimlerdir ve bu ülkelerde kapitalist sınıf ve bir bütün olarak burjuva sınıfı görece cılızdır. Söz konusu ülkelerde üretici güçler emperyalizm tarafından çarpıtılıp-güdükleştirilmiş durumdadır. Çevre ülke-

lerde ulus-devlet tipik bir ulus-devlet değildir, bir bakıma merkezdeki ulus-devletin bir karikatürüdür. Bütün bunlar iki şeyi ifade ediyor: Birincisi bu ülkelerde (bağımlı ülkeler veya rejimler) egemen sınıfların çözmek zorunda oldukları sorunlar merkezdekinden farklıdır; İkincisi de egemen sınıfların karşı karşıya geldiği sorunlar farklı biçimler ve nitelikler almak durumundadır.

— Bir rejimin koyu bir terör ve şiddet rejimi olması, ona hemen "faşizm" etiketini yapıştırmak için yeterli koşul değildir. Öyleyse, faşizm denilen rejime hangi özelliklerinden dolayı faşizm dendiği ve onu öteki "olağanüstü" burjuva rejimlerinden (asker-polis diktatörlüğü ve bonapartizm) ayıran unsurların neler olduğunun netleştirilmesi önemlidir. Aksi halde bir gösteride polisin şiddete başvurması, rejim muhaliflerini tutuklaması, işkenceden geçirmesi, yayınları ve gösterileri yasaklaması, ya da "geçerli" burjuva yasalarını ihlal etmesi, vb. o rejimin tam bir baskı, terör ve şiddet rejimi olduğu anlamına gelir ama, faşizm kavramını kullanmak ve o rejimi faşist olarak nitelemek doğru değildir.

— Öte yandan emperyalizme bağımlı bir rejimin Avrupa faşizmlerinin ideolojik "meşrulaştırma" araçlarına sahip olması da mümkün değildir. Bilindiği gibi, tarihsel Avrupa faşizmlerinde milliyetçilik, otarşi, ulusal egemenliğin pekiştirilmesinin gereği gibi kavramlar ön plana çıkıyordu. Oysa, emperyalizme bağımlı, dünya kapitalizminin çevresinde yer alan bir sosyal formasyonda kitlelerin bu kavramlar aracılığıyla terör rejimine destek vermesi, değilse bu sloganların peşine takılması mümkün değildir. En iyi koşullarda sınırlı bir katılım söz konusu olabilir. Herşeyi emperyalizm tarafından belirlenen bağımlı ülkelerde en revaçta sloganın "ulusal güvenlik" "ülkenin birlik ve bütünlüğü" vb. oluşu yukarda söylediğimiz durumla yakından ilgilidir.

— Aynı şekilde bağımlı ülkelerde tarihsel Avrupa faşizmlerinde olduğu gibi bir kitle tabanına oturması da pek mümkün değildir. Oysa, faşizmin en belirgin özelliği, kitle tabanı olan özgün bir baskı-terör ve şiddet rejimi, bir karşı-devrim rejimi olmasıdır. Nitekim, büyük burjuvazi küçük burjuvazinin desteğini alarak proletaryayı, onun devrimci gücünü ezmeye yönelmiştir... Öte yandan Avrupa faşizmlerinde (Almanya-İtalya,vb) yönetici politik sınıfın yerini "kanun dışı" yeni bir elit aldığı halde Türkiye, Latin Amerika, vb. gibi ülkelerde bu tür bir köklü alt-üstlükten ziyade, yönetimin ve yönetici elitin göreli istikrarı söz konusudur. Faşizm, burjuva illegalitesini "olağanüstü rejimin" legalitesi durumuna getiren bir terör rejimidir.

Nasıl karizmatik, "koruyucu-kayırıcı" bir liderin sahneye çıkması, o rejimin bonapartist bir rejim sayılması için geçerli koşul değilse, kimi faşist veya faşizan unsurların varlığı da oradaki rejimin faşist bir rejim olduğu anlamına gelmez. Nitekim, Avrupa faşizmlerinin tahlilinin vakitlice yapılamaması ve gerekli karşı tepkinin gerektiği anda ortaya konamaması, işçi sınıfı, sınıf örgütleri ve sosyalist devrim açısından son derece talihsiz sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Az sayıdaki marksist dışında faşizmin özgünlüğünün anlaşılamamış olmasının neye mal olduğu biliniyor. İşçi hareketi içinde Troçki, Clara Zetkin, Antonio Gramsci ve Palmiro Togliatti dışındaki sol önderlerin "somut durumun tahlilini yapmadaki basiretsizlikleri, sosyalizm mücadelesi ve insanlığın kurtuluşu açısından son derecede olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmıştır...

Türkiye'de olağanüstü rejimin her sahneye çıkışında faşizm kavramı da sahneye çıkıyor ve ekseri asker-polis diktatörlüğü 'faşizm' olarak tanımlanıyor. Elbette asker-polis diktatörlüğünün işlevi de son tahlilde bir karşı-devrimci işlevdir ama, faşizm tanımlaması uygun değildir ve mücadelenin başarısı için anlamlı da değildir. Bir başka yanılgı da "sürekli faşizm" yaklaşımıdır. Faşizm, olağanüstü bir karşı devrim rejimidir. Bu bakımdan bir rejimin sürekli olarak faşist bir rejim olması halinde faşizm de bir "olağanüstü" rejim olmaktan çıkar, süreklilik kazanır. Türkiye'de sorun rejimin otoriter karekterinin süreklilik arzetmesi, merkez kapitalist ülkelerden farklı olarak burjuva demokrasisinin veya aynı anlama gelmek üzere, liberal demokrasinin bir istisna, değilse bir biçim sorunu olmasıdır. Türkiye'deki rejim hiçbir zaman liberal demokrasi niteliği kazanmadı. Liberal demokrasinin kurumlarıymış gibi görüren bir dizi kurum ve mekanizma aslında rejimin baskıcı, halk düşmanı karekterini gizlemek içindir. Bunun anlamı rejimin kendi yasallığına bile uymamasıdır.

Sermayenin dünya ölçüsünde saldırısının derinleştiği bir dönemde emek cephesinin başarısı, olup-bitenleri vakitlice bilince çıkarmaya ve gereğini yapmaya bağlıdır. Aksi halde realiteyi anlamadan onu değiştirmek, saldırıyı püskürtmek, olumluyu yaratmak mümkün değildir. Özgür Üniversite Forumu'nun elinizdeki 13. sayısı, faşizm, devlet ve toplum'a dair sorunları tartışıyor. Gelecek sayının teması Kompradorlaşma olacak... Gelecek sayıda buluşmak umuduyla...

"F-Tipi" Eşiğinde Türkiye

Temel DEMİRER

"Kapitalizmden söz etmek istemeyen kişi, faşizm kelimesini de ağzına almamalıdır."[1]

"Faşizm geçmişteki bir hayalet değil, güncel bir tehlikedir," saptaması; "küresel milliyetçilik" ya da "pop-milliyetçilik" retoriği ile "iktifa" edenler için "sol çocukluk"tan muzdarip bir saptamadır; "dinozor"lara özgüdür; "ajit-prop"tur; "nostaljik"tir; "yeni dönemi kavrayamamaktır," vs., vs... Anımsıyorum: "Eski(meyen) Zamanlar"da, biz faşiste (hiç yüksünmeden!) faşist derdik. O "biz"de bugün "küresel milliyetçilik" ya da "pop-milliyetçilik" retoriğine sarılanlar da vardı. Hatta onlar "Halka kalkan faşist eller kırılır" derdi... "Sömürge tipi faşizm teorileri" ile "antifaşist mücadeleye ne kadar da yan çizdiğimizden söz ederlerdi"!

"Az gittik, uz gittik, dere tepe düz gittik" derler ya, işte tam da öyle bir şey: Zaman "su gibi akıp geçti"... Post-Marksist hezeyanlardan malûl "Modern Zamanlar"a ulaştık... Her şey "değişti" (pardon başkalaştı)! "Keşif"ler ve "İcatlar" dönemine ulaştık: "Artçı Faşizm", "Post-Faşizm" vd'leri keşfedildi... Dimitrov'un saptamalarının yetersizliğinin altı özenle çizildi. Bu doğrudan müthiş yanlış sonuçlar çıkarıldı. Nihayet Nasrettin Hoca'ya bile parmak ısırtan postmodern "açıklamalar"la faşizm de "pop-milliyetçilik"e tahvil edildi... Verilen sözlerin; yaşamın karşısındaki net taraflığın "rafa" kaldırılmasıyla birlikte "reel-politikalar"a sarılındı... Her şey "Evet"lendi, "Hayır" hasır altı edildi...

Nisyan ile malûl "Evet"lerin kastıyla; gençliğimizde -"it-köpek" üzerine söylenmiş!- MHP bağlamında sık-sık telaffuz edilen bir sürü deyim ve savsöz de unutuldu: "İt, kağnı gölgesinde yürür de kendi gölgesi sanırmış"! "İti an çomağa sarıl"! "İt derisinden post olmaz"! "Eceli gelen it cami duvarına işer"! "İtin duası kabul olsa gökten kemik yağar"! "İt ürür kervan yürür"! "Köpeğe gem vurma kendini at sanır"! "Köpeği bağlasan durmaz"! "İt ite, it de kuyruğuna"! "İt kopuk takımı"! "İt dişi domuz derisi"! "İtin ayağını taştan mı esirgiyorsun?" "İt iti ısırmaz"! "İt itin kuyruğuna basmaz"! "Kurda, kuşa yem olursunuz"! Ha bir de yine gençliğimizde bir plak markası vardı: "His Master's Voice/ Sahibinin Sesi" ambleminde borulu bir gramofonun karşısında duran beyaz bir köpek resmi vardı. Dünyada ve Türkiye'de olup-bitenler bize hep o plak markasını hatırlatırdı...

"Modern Zamanlar"da verilen sözlerin unutulup, gerçeğin gerektirdiklerine yan çizilmesi konusunda Sibel Özbudun'un dediklerini anımsatmadan geçmemeliyim: *"Çağına meydan okuyan, sorgulayan, başkaldıran, insana insan olduğunu anımsatan ve en önemlisi 'Hayır'ın Evet'ten önce geldiğini,' vurgulayan sözler 'Modern Zamanlar'ın insanlarına ne anlatabilir? Sözlerin önemine inanan birisi olarak; bunu kestirebilmem mümkün değil; daha doğrusu kestiremiyorum!Ama yine de; 'Umut; sorgulayan, düşünen, eleştiren, eyleyen ve dünyayı değiştiren insanda', diyen biri olarak; eylemin önceliği sözlere, 'karla, borayla, fırtınayla sınanmış günler'deki gibi, hâlâ inanıyorum...*

'O sözler ki bir kere söylenmiştir,' kararlılığı ile yaşanan günleri anımsıyorum. 'Söylenmiş ve verilmiş sözler'in uçup gitmediği veya suya yazı yazmaya benzemediği o günlerde, eylemin önceliği

sözler, onurumuzdu... Yaşayarak yaratılanda, hayatı karşılayan sözler müthiş önemliydi. Bunun böyle olduğunu: 'Dün çok erkendi, yarın çok geç olacak, bugün tam zamanıdır!'; 'Zincirlerinizden başka kaybedecek neyiniz var ki?'; 'Haşin ve sert olmalıyız, ama asla şefkatimizi yitirmemeliyiz!'; 'Bir kıvılcım bozkırı tutuşturur!'; 'Şimdi meşaleleri yakma zamanıdır, akkor zamanı da gelecektir!' diyenlerden öğrenmiştik...

Öğrendiklerimiz; sözü özüydü. Ve o sözler hayatı karşılayacak kadar cüretkâr; 'olağan'a başkaldıracak kadar eleştirel; 'Anne bak kral çıplak!' diyecek kadar içtendi... Nihayetinde söz; -asla, 'laf olsun beri gelsin' kabilinden olmamaklığıyla!- '11. Tez' için vardı... Sözü önemsemeli... Çünkü söz onurdur... Sözler önemlidir ve önemsenmelidir... Çünkü sözlerin; postmodern zamanlarda olduğu üzere uçup gitmeyeceği bir geleceğe ilerliyoruz... XXI. yüzyıl; eylemin önceliği sözlerin yeniden önem kazandığı 'ekmek, gül ve hürriyet günleri'ne tanık ve taraf olacak... Ve söz; yeniden onurun, vicdanın, başkaldırının; yani aşkın ve hayatın olacaktır..."[2]

O halde altını çizerek belirteyim: Faşizmi yeniden konuşuyoruz, konuşacağız; çünkü faşizme karşı yeniden ve bir kez daha dövüşmemiz "olmazsa olmaz"... Bunun için bellek tazelemesine olan ihtiyaç büyüyor. Bilinci bölünenlere tarihi anımsatmak gerekiyor...

Tarihten öğrenmeliyiz... Tarihsel bağlamı ve ilişkiler sinsilesi açığa çıkartılmadan faşizmi kavramak, yerli yerine oturtmak mümkün değildir... Toplumsal tarihten toplumun tarihine yönelen bir öğrenim süreci, antifaşist mücadele açısından devasa bir önem taşıyor... Çünkü "Tarih, gelecekte kendisine doğru ilerledikçe biçim almaya başlayan ve biz ileri gittikçe geçmişe ilişkin yorumumuzu aydınlatan bir şeydir. Tarihteki bu yönlenme duygusudur ki; geleceği göz önünde tutarak bugününün insanını özgürleştirip, örgütlenmemize fırsat verir. (...) Geçmiş, bizim için bugünün ışığında anlaşılabilir ve bugünü tümüyle ancak geçmişin ışığında anlayabiliriz. İnsanın geçmiş toplumu anlamasını ve bugünün toplumuna daha çok egemen olmasını sağlamak tarihin çifte işlevidir."[3]

Tarihten öğrenmek, "aklî olmayan, yaşamın yeşiline ve gelişimin gerçeklerine sırt dönen naklî bir mekanizm" olarak algılanmamalı... Tarih, bize ardına sığınacağımız dogmalar sunmaz; aksine, dünyayı değiştirecek eleştirel bir cephanelik sunar... Bunun içindir ki, verili koordi-

natlarda Dimitrov'un "En, en'li" saptamalarındaki yetersizliğinin altını çizip; bu doğrudan müthiş yanlış sonuçlar çıkarmak bir kaçışın "gerekçeleri"ni kotarmaktan başka anlam taşımaz... Dimitrov nihayetinde, zorunluluğa esir düşmüş pragmatik bir uluslararası ilişki ve ittifaklar taktiğini, faşizm tanımı başlığında sunmuştur... Kaldı ki, tarihin de öğrettiği üzere, "Sosyal faşizm" retoriğinden "En, enli tanımı"na dek gel-gitlerle karakterize olan "faşizm teorisi", sosyalist hareketin tarihinde bir "muamma" veya "uluslararası ilişkileri düzenleyen bir taktik önerme" olmanın ötesine geçememiştir...[4]

Bu noktada soru(n), tabiri caiz ise "şeytan taşlamak"la iktifa etmek yerine, eğrisi ve doğrusuyla yaşanmıştan öğrenerek sosyalist mücadelenin bir hayli eksikli bir alanını oluşturan "devlet-faşizm" konusundaki görüşlerini derinleştirmektir...

O halde, altını çizerek bir şeyi daha anımsatalım: "Faşizm kavramı genel bir tanımlama olarak kullanılacaksa, evvela bu olgunun, belirli tarihsel koşullar içinde, belirli bir ülkede gerçekleştiği biçimiyle ve bütün çizgilerinin tekrarlanması koşuluyla yeniden belirmeyeceğini vurgulamak gerekir. Ama, bunun hemen ardından, bu kavrama hayat veren ilk somut deneyimin kökeninde yatan ve tekrarlanabilir nitelikte olan olguların saptanması ve buradan hareketle genel çizgilerin belirlenmesi gerekir. Ancak böylelikle bir tahlil aracına ulaşılabilir. Aksi taktirde, faşizm mazide kalmış, benzersiz ve tekil bir olgu olarak kalacaktır. Birbiriyle hiçbir şekilde ilişkisi olmayan, yahut en temel ve genel özellikleriyle benzeşmekten başka benzerlikleri olmayan rejimlere aynı sıfatın yakıştırılması ise, somut birer olgu olarak bu rejimler hakkında belirli bir ifade sunabileceği gibi, somut bir tarihi olgu olarak ilk örneğin mahiyetinin kavranmasını bile güçleştirebilecektir.

Bu bakış açısıyla, faşizm tanımlamasında öne çıkarılması gereken şey faşizmin yerine geçtiği rejim; faşizmin yerine getirdiği tarihsel işlev ve bu işlevi yerine getirirken büründüğü biçim arasındaki bağlantıdır. Kuşkusuz bu bağlantılar, her ayrı faşizmin özgüllüğünü belirleyecektir."[5]

I-) Faşizm Üstüne "Notlar"

W. Reich'ın deyişiyle, "Faşizm, coşkusal bir veba"dır; "kitle ruhu anlayışı" da bu temelde kavranmalıdır... Bu yönüyle pozitivist, militarist, milliyetçi, otoriter, korporatist, vb. motifleriyle faşizm; saldırgan kan dökücülüğüne rağmen kendini "mağdur"

olarak görme, "ulusal haklarının çiğnendiği"ne ve "Tüm dünyanın kendilerine düşman olduğu"na inanan/ve inandıran marazi psikolojiyi, kitlelere enjekte yeteneğiyle ücretli kölelik sisteminin bekasına yönelik "kurtarıcılık" ya da kapitalist çürümenin karşı-devrimci örgütlenmesidir...

Çürümenin karşı-devrimci örgütlenmesine denk düşen "coşkusal veba"nın kotardığı "kitle ruhu anlayışı", ücretli kölelik sisteminin iktisadi ve siyasi gereksinimleri tarafından belirlenir... Bu bağlamda "Faşizm, faşist bir hareketi kuşkusuz gereksinir, ancak birincisi her koşulda ikincisi tarafından belirlenmez. Faşizm, burjuva devletin biçimlenişlerinden biridir ve nesnel bir yönelim olarak faşist hareketi koşullar."[6]

Ayrıca "Liberal sistem, faşizmin gelmesi için gerekli koşullardan birincisidir." Ancak, adına "liberal sistem" denilen bu durum, illa da Batı'daki biçimlenişle bire bir paralellikler arzetmek zorunda değildir. Adına "liberal sistem" denilen durum; Japonya'daki örneği ile "imparator ulusal simgesi"yle çevrelenmiş bir Asya despotizmi; veya 2000'ler Türkiye'sindeki üzere "F-Tipi Liberalizm"de olabilir... Kaldı ki, "Yalnızca kendi görünüşüne, yalnızca kendi işleyişine indirgenecek bir liberal Devlet fikri çelişiktir, çünkü mülkiyet sahiplerinin serbestçe birleşmeleri en azından otoriter bir pratik içerir. Locke da açıkça belirtmiyor mu bunu: 'Cezalandırma hakkı ve görevi' demiyor mu? Belki de iyice demokratik bir nitelikte hiçbir zaman devlet olmayacaktır. (...) Faşist Devlet, yalnızca kendi özüne indirgenmiş liberal Devlet'tir."[8]

Unutulmamalıdır ki, "Faşist hareketlerle burjuva demokrasisinin başlıca toplumsal dayanakları ve kökenleri aynıdır. (...) Faşizm ve faşizm tehlikesi ancak, onların döl yatağı olan çürüyen kapitalizmin mezarında kesin olarak ortadan kaldırılabilir. Bu nedenle, faşizme karşı mücadele finans kapitalin iktidarı sayesinde ayakta duran burjuva toplumuna karşı bir mücadele olmak zorundadır."[9] Çünkü Bertolt Brecht'in de belirttiği üzere: "Kapitalizmin çarkı, sayısı gittikçe artan çeşitli ülkelerde zorbalığa başvurmaksızın dönememektedir. Bazıları hâlâ döneceği kanısında, oysa muhasebe defterine bir göz atarlarsa bunun karşıtının doğrulandığını er geç göreceklerdir. Bu yalnızca bir zaman sorunudur. Faşizme karşı bir çağrı, faşizmi bir doğa zorunluluğu olarak doğuran toplumsal nedenlere dokunmazsa dürüstlükten uzaktır. Üretim araçları üzerinde

özel mülkiyetten vazgeçmeyen, faşizmden kurtulamayacak aksine ona gerek duyacaktır."[10]

"Almanya'da Adolf Hitler'in[11] iktidara gelmesinde en belirleyici rolü finans çevreleri[12] oynadı."[13] "Faşizm, temeli bakımından yayılmacılıktır. Faşizmin, İtalyan ve Alman kapitalistlerinin desteğini kazanması da, ancak kendine yeni mahreçler arayan bu ülkelerdeki sanayici ve bankacıların güttükleri yayılmacı amacı paylaşmasıyla gerçekleşti."[14]

"Nürnberg Mahkemesi"nin Amerikalı Başsavcısı, "Alman sanayi ile Nazi partisi arasında işbirliği olmasaydı Hitler ve suç ortakları ne iktidarı ele geçirebilirler ne de durumlarını güçlendirebilirlerdi,"[15] derken; Joachim Fest'inde "Hitler" başlıklı kitabında ifade ettiği gibi, "Şunu söylemek mümkündür: Sanayiciler Hitler'i iktidara getirmemişlerdir.[16] Ne var ki Hitler'in de, onların rızası olmaksızın iktidara gelmesi mümkün değildi"![17]

Nihayetinde ücretli kölelik sistemi için ve ona ait olan "Faşist hareketin dayandığı sosyal sınıf, orta sınıftır.[18] Fakat işlediği fikirler üst sınıfın fikirleridir. Ve uygulanan düzen, üst sınıfın yararına bir düzendir."[19] Yani "Faşizmin, bir dizi derin halk özlemini, bunları değiştire değiştire, çoğunlukla her sınıfın, her sınıf fraksiyonunun ve ilgili her toplumsal kategorinin ayırıcı özelliklerine göre uyarlayabilmesi" önemli bir özelliğidir.[20]

Faşizmin bu konumunu, Bertolt Brecht'in betimlemesi ile "politik pezevenklik" olarak da niteleyebiliriz. "Aslına bakarsanız türlü pezevenkler vardır. Birisi, fahişeleri kendisi için çalıştırıp para kazanan adi pezevenktir, bir de politik pezevenk vardır. Nasıl ki adi pezevenk çalışan fahişelerle kiracıları arasında aracılık yapar, alım-satımı denetler ve işleri yoluna koyarsa, politik pezevenk de işçilerle alıcıları arasında alıcılık yapar, işgücü denilen malın satımını denetler ve işleri yoluna koyar. Gerçekten Nasyonal Sosyalizm (faşizm-b.n.) için pezevenklikten daha iyi bir okul düşünülemez. Nasyonal sosyalizm politik pezevenkliktir. Sömürülen sınıfı sömüren sınıfın kucağına iterek geçimini sağlar."[21]

Özetle "Faşist ideoloji bir dizi heterojen öğeleri içerir. Bunu unutmamalıyız, çünkü bu özellikler bize faşist ideolojinin hangi amaca hizmet ettiğini açıkça gösterir. Emekçi yığınlar üzerinde diktatörlük kurma savaşımındaki çeşitli hizipleri bir araya getirmeye ve bu amaca yönelik geniş bir hareket yaratmaya hizmet eder. Faşist ideoloji bu öğeleri birleştirmek için yaratılmış bir araçtır. İdeolojinin bir

kısmı, -milliyetçi kısmı- doğrudan burjuvaziye hizmet eder. Öteki kısım birleştirici bir öğe görevini görür. Faşist ideolojiye, sağlam ve tam olarak alışılmış homojen bir şey gözüyle bakma eğilimine karşı sizi uyarırım: Faşist ideoloji tıpkı bir bukalemuna benzer."[22]

"Hem İtalyan faşizmi, hem de Alman nasyonal sosyalizmi, mahiyet itibariyle, biricik amacı teşkil eden emperyalist büyüme uğruna her türlü sınıfsal ve grup farklılıklarını örtme çabasıydı. Felsefelerini teşkil eden efsaneler bu amaca yardım etmek üzere hazırlanmıştı. Bundan dolayı, ne kadar makul gösterilirse gösterilsin, her ikisinin de fiili sonucu devletin içeride totaliter örgütlenişiydi."[23]

"Faşizmle milletin bir bütün olduğu, bir otorite çevresinde toplanması gereği öne sürülüyor. Bir şefin,[24] (...) bir askeri cuntanın kesin egemenliği biçiminde ortaya çıkıyor. (...) Milliyetçilik adına uygulanıyor faşizm. (...) Faşizm hiçbir zaman derli toplu bir öğreti, belirli bir sosyal ve politik felsefeyle ortaya çıkmamıştır. Faşizmde felsefe eylemin arkasından gelir; amacı, yapılıp bitmiş işleri açıklamak ve haklı göstermektir. Mussolini, faşizmin, kesin dogmalardan çok, uygulama alanında izlenmesi gereken yolları gösterdiğini açıkça söylemiştir. Faşizm hareketini doğuran, ortaklaşa amaçlar değil, ortaklaşa korku ve nefretlerdir. (...)

Faşizm geçmişten öğeler alır, bunların birbiriyle uyuşup uyuşmamasına aldırmaz. Çelişkiye düşmekten çekinmez. (...) Faşist görüş içinde milliyetçilik önemli yer tutar. (...) Milliyetçilik duygusu, faşist ahlâkında bir çeşit romantizm biçiminde görülür. Bu ahlâkın öğeleri, şefe bağlılık ve milliyetçiliğe dayanan bir yiğitliktir. (...) Faşist milliyetçiliğin bir diğer görünümü de, güçlük anlarında bir takım mitoslar yaratarak suçu başkalarının -örnek olarak Yahudiler, dış düşmanlar, azınlıklar, bozguncular, komünistler v.b'nin- üzerine atmasıdır. (...) Faşizmin köklü bir değişme değil, kurulu düzende egemen olan çevrelerin iktidarının bir elden öbürüne geçişi olduğu söylenebilir. Bu el değiştirme sonunda liberal demokrasinin yerini totaliter bir rejim alıyor. (...) Faşist rejimde asıl olan özel girişimdir. (...) Faşizm ekonomik alanda büyük kapitalin izin verdiği ölçüde devletçidir. (...) Faşizm mutluluk yerine ödevi, özgürlük yerine otorite ve disiplini, eşitlik yerine hiyerarşiyi koyar. Kişinin görevi, kendisini milli bilincin yüksekliklerine ulaştırmak ve onun içinde kendi kimliğini bütünüyle unutmaktır.

(...) Faşizm akla değil, duygulara dayanır. (...) Faşizm devleti ölümsüz bir gerçek olarak görür."[25]

Gerçekten "devlet-tapıncı"ndan (devletperestlik) malûl olan faşizm konusunda Benito Mussolini'nin[26] şu saptamaları çok önemlidir: "Faşizmin temeli devlet kavramıdır... Faşizmin temeli devletin karakteri, ödevi ve amacıdır... Faşizm, devleti bir salt varlık olarak görür... Faşizmden söz açmak, zımni olarak devletten söz açmak demektir."[27] "Devletin dışında hiçbir şey yoktur. (...)Devleti doğuran ulus değildir; bu eskimiş natüralist bir anlayıştır... Ulusu yaratan, manevi birliğin bilincine vardırılan bir halka irade gücü ve dolayısıyla gerçek hayat veren devlettir... Ulusal bağımsızlık hakkını yaratan, evrensel bir ahlâki iradenin ifadesi olan devlettir."[28] "Faşist anlayış bir devlet bireyciliğidir. Faşist için her şey devlet içindir: devlet dışında insani ve manevi bir şey yoktur... `Devlet dışında ne bireyler, ne de siyasi partiler, sendikalar, dernekler gibi gruplar vardır"![29]

Denilebilir ki "Faşizm, tıpkı büyücülerin cezalandırılmasında olduğu gibi, bir moral yıkıntı zamanında siyaseten hem aklı, hem de ahlâkı silip atabilen hislerin melankoli örneğiydi."[30] İrrasyonel bir efsaneydi![31] Hem de, 1920'de Napoli'deki konuşmasında Mussolini'ye şunları dedirtebilecek kadar: "Efsanemizi kendimiz yarattık. Bu efsane bir inançtır. Gerçekleşmesi zorunlu değildir. Bir teşvik, bir umut, bir inanç olması, cesaret olması dolayısıyla gerçektir. Efsanemiz ulustur; efsanemiz ulusun büyüklüğüdür"![32]

"Faşizmde, finans kapital, gönüllü ve paralı ajanları eliyle: İşçi sınıfına, bu sınıfın yandaşlarına ve işçi sınıfı ideolojisine karşı amansız bir baskı ve sindirme eylemine kalkışır...[33] En aşırı dozuyla otoriter-totaliter bir polis rejimi kurar... Geniş halk kitlelerini, politik hayattan büsbütün dıştalar... Akıldışı militarist şovenizm ideolojisini pompalar... Devleti yüceltip toplumu ve insanı aşağılar, hiçler... Kapitalist ekonomi düzenini 'kamu düzeni' diye, sermayenin güvenliğini 'milli güvenlik' diye, milliyetin bölünmezliğini 'milletin bölünmezliği' diye, hâkim sınıfın kâr çıkarını da 'kamu yararı' diye silah zoruyla korur... İnsanlığın bütün değerlerini, finans kapitalin zulüm ve işkence çarmıhına gerer..."[34]

Faşizmin kendini ürettiği iklim, devlet ile ilişki yoğunluğunu üst düzeye tırmandırdığı bir konjoktürdür. Faşizm, sokaklardan devletin üst katlarına sıçramadan, nihai "coup de grace/

öldürücü darbe"sini vuramaz... Bu açıdan faşizmin resmi tarih, gerici gelenek ve devletle ilişkilenme sürecinde değerlendirilmesi "olmazsa olmaz" nitelikli ve vazgeçilemezdir. Bunlar faşizmin "yaşam alanları"dır... Bu bağlamda, "Ulusun ve devletin yüceltilmesi"ne yönelik milliyetçi bir kudurganlıkta somutlanan faşizm,[35] daima bir "düşman" (ya da "öteki") ile savaşmak zorundadır. Savaşacağı bir düşmanı olmalıdır. Düşman yoksa önder ve yakın çevresi tarafından yaratılır. Düşman yaratmada, korku, araç olarak kullanılır; bu nedenle de faşizm, korkuya dayanır. Düşman, yerine göre komünizm olur; yerine göre başka din ya da mezhepten olan kâfirler olur; yerine göre Yahudiler gibi bir azınlık kesimi olur; ya da ne olduğu belirsiz, iç ve dış yıkıcı güçler olur. Faşizmin pekiştirildiği ortamlarda, örneğin eşcinseller, mini etekliler, oruç tutmayanlar vb. düşman sayılır; saldırıya uğrar. "Faşist hareket ayrımcı bir ideoloji kullanarak toplumda farklı kimliğe sahip bir azınlığı bütün sorunların nedeni olarak gösterip, o azınlığı günah keçisi yaparak güç toplar. Terör-şiddet kullanarak, farklı olan fikirleri sindirip, yok ederek emir-komuta zinciri içinde örgütlenir."[36]

Örneğin, "1930'larda Alman halkını teslim ve rehin alan Hitler rejiminin ırkçı ruhunun madeni kalbi, teröre yaslanmış 'tek'lik üzere atıyor, 'tek ırk, tek dil, tek devlet' kategorisine katmadıklarını, 'düşman' kavramının bileyi taşında keskinleştirilen bıçağın altında, yok etme önceliğine göre 'bir, iki' diye numaralandırıyor, sıraya koyuyordu. 'Birinci' öncelikli 'düşman' Yahudilerdi. Çingeneler, başka ulustan olanlar sonra geliyordu.

Hitler rejimi, yasakçılığın yetmediği yerde gizli, açık karar ve kararnamelerle 'iç düşmana hücum' buyrukları veriyor, soy, ırk kurutmak üzere kırımlar yapıyor, özel fırınlarda yakmadan önce, silaha tahvil için kurbanlarının altın dişlerini söküyordu. Almanya'da insanlığın öldüğü anlardı. Sistemin propaganda Bakanı Göbels, arkasında, askeri disiplinle emir ve komuta altına alınmış gazeteci, yazar ordusu olduğu halde, kürsüden kürsüye koşarak, ateşli nutuklarla kitlelerin savaşkan ruhunu biliyor, daha çok öldürmeye azmettiriyor, 'ne mutlu Almanım' sloganları arasında, öldürülmüşleri yargılayıp mahkûm ediyor, insanlıktan çıkıp soy kurutmaların gerekçesini, 'iç düşman sizin refahınıza ortak olan bölücülerdi' diye açıklayarak, beyinleri vahşet kapısında kilitliyor, vicdanını satışa çıkaran 'vatansever'lerin alkışlarını topluyordu"!

Bu değiniler ardından bir parantez açıp, XXI. yüzyıl Türkiye'sini yakinen ilgilendiren Japon örneğindeki F(aşizm) Tipi Yönetime göz atalım... Faşizm Almanya, İtalya ve Japonya gibi ülkelerde bir döneme şekil vermiş ve tarihin en insanlık dışı kıyımlarına sebep olmuş bir ideoloji ve rejim türü olmanın ötesindeki tezahürleriyle ele alınmalıdır. "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i koşullarında faşist olan ile muhafazakâr olan arasındaki sınır "müphemleşmiş"tir; veya iç içe geçmiştir. Bu sınırı yeniden tarif etmek içinde bulunduğumuz dönemde Türkiye açısından da bir önem arz ediyor. Çünkü Türkiye'de 1980 sonrası yeşeren ipini koparmış bireysellik, muhafazakârlık ve popüler söylem ile öyle bir eklemlenmeye girdi ki etrafta ciddi bir faşizm kokusu var. Durumun sadece Türkiye'ye özgü olmadığını da belirtmek gerekiyor. Zaten 1990'ların ortalarında Avrupa bağlamında yapılan çeşitli siyasal tahlillerde de faşizmin merkeze doğru izlediği yola dikkat çekilmektedir.

Faşizm ile muhafazakârlık arasındaki ilişkiyi Barrington Moore, "Diktatörlük ve Demokrasinin Sosyal Kökenleri" başlıklı çalışmasında şöyle yazar: "Faşizm, muhafazakârlığı popüler ve avam yapma çabasıdır." Bu noktadan hareketle Türkiye'ye bakınca faşizm kokusunun da kaynağını tespit etmek mümkün görünüyor: Bu, beka kaygısını her şeyin önünde tutan devletperest, resmi, Cumhuriyetçi, Kemalist söylem ve eylemin hikmet-i hükümeti(raison d'etat)'idir. Bunun da merkezinde boylu boyunca, -Barrington Moore'un işaret ettiği gibi,- milliyetçi muhafazakârlığı popülerleştirerek, avamlaştırmada MHP'nin önünü açan MGK durmaktadır.

Barrington Moore'un değindiği, "Asya Faşizmi: Japon Örneği"[37] üzerine kafa yorulması gereken bir olgudur; önemlidir. Çünkü Asya Kıtasına özgü nitelikler taşıyan bir yapının rafine örneği; yani bize, liberal demokrasisini yaşamış bir Almanya veya İtalyan deneyinden daha yakın... Almanya'da Führer veya İtalyan Duçe liberal demokrasinin reddi temelinde yükselirken, Japonya'da ise, silah bir omuzdan öbürüne geçirilmiştir!

"Japon türü totaliterliğin açıklanmasında, Japon değerler sisteminin sürekliliği öğesi, özellikle samuray savaşçı geleneği"[38] önemli çıkış noktası teşkil eder. Japonya'da "tepeden inme faşizm",[39] veya "saygın faşizm"[40] olarak nitelenen seyr-ü seferde ilk gözlemlenmesi gereken olgu, yükselen faşizm ile devlet aygıtlarının kurumsal planda maddeleşerek, iç içe geçmesidir.

"Japon türü faşizmde ordu, Hitler yönetimi zamanındaki Almanya ordusundan çok daha farklı toplumsal güçleri temsil etti ve farklı bir siyasal rol oynadı. Almanya'da ordu geleneksel elitin Nazilere sempati besleyen kesimlerinin sığındıkları bir yerdi. (...) Hitler'in komutasındaki edilgin bir araçtı. (...) Japonya'da ise ordunun bazı kesimlerinin, Alman ordusunun tam zıddı bir davranışla, siyaset arenasına girerek (coups d'état) darbe girişimlerinde bulunduğunu görürüz.

Japon faşizmi, Alman faşizminden ve hatta Mussolini İtalya'sından birçok bakımdan farklıydı. İktidarın bir atakla ele geçirilişi, daha önceki anayasal demokrasiyle açık bir kopuş, Roma Yürüyüşü'ne benzer bir girişim görülmedi; bunların görülmeyişi, bir dereceye dek Weimar Cumhuriyeti ile karşılaştırılabilecek bir demokratik dönemin yaşanmamış olmasından kaynaklanıyordu. Faşizm Japonya'da çok daha 'doğal' olarak doğdu; yani kendine uygun asal öğeleri, Japon kurumlarında Alman toplumunda bulunduğundan çok daha kolaylıkla buldu. Japonya'da pleb kökenli bir Führer ya da Duçe çıkmadı. Ama onun yerine, İmparator, hemen aynı biçimde, ulusal bir simge hizmeti gördü."[41]

I.1-) "Demir ökçe"li "YDD"

Günümüzde, Frenkçesi ile globalleştiği söylenen dünyanın yaşadığı, kapitalist küreselleşmenin ceberrut zapt-u rapt altındaki otoriter bir yapılanmaya tekabül ediyor. Gören gözler ya da "Üç Maymunları oynamayanlar" için bu yöndeki gözlem ve teşhisler herkesin bilgisi dahilindedir. Örneğin Susan George, "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i" ("YDD") ile öne çıkan "Dünya Bankası İmparatorluğu"ndan;[42] Michel Chossudovsky, "Küresel totalitarizm çağı"ndan;[43] Alain Minc de, "Yeni bir Ortaçağ'a dönüş"ten[44] söz etmektedir... İnsan(lık)ı, "Tehditkâr bir gelecek bekliyor... "Özgürlük minik bir azınlığın lüksü oluyor,"[45] diye betimlenen yıkım tablosunda; J. P. Sartre'ın deyişiyle, "Kurban ve cellat tek bir biçim alıyor"...

İnsan(lık)ın zincire vurulduğu;[46] "Yoksullar ve zenginler arasında giderek büyüyen uçurum"un derinleştiği tabloda Sophie Bessis, küresel "Ekonomik büyüme eşitsizliğine,"[47] dikkat çekerken; Dominique Plihon ekliyor: "Küreselleşmiş mali piyasaların devreye soktuğu bir problem de demokrasi sorunudur. Devletin müdahalesini en aza indirgeyen mali liberalleşme sonrasında, uluslararası mali sistemin işleyişinde kamusal düzenlemelerin yerini, açıkça piya-

salar ve dünyanın efendileri almıştır... (...) Bu da elbette alınan kararların meşruiyeti sorusunu gündeme getirmekte ve bir demokrasi açığına denk düşmektedir."[48]

"YDD" talanını devreye sokan ekonomik ilişkilerin[49] demokrasinin bir hayalete (veya ilüzyona) dönüştüğü koşullarda karşımıza dikilen "Neo-liberalizmin karanlık bilançosu";[50] politik alanda da "neo-liberal faşizm"i[51] devreye sokuyor...

"Neo-liberal faşizm", "YDD" kaosuna dünyanın lanetli "efendileri"nin kotardığı bir "çözüm" girişimdir. "Neo-liberal faşizme" davetiye çıkartan "YDD" ikliminde;[52] veya "Küreselleşme kabaresinde devlet, asgari vazgeçilmezliğini, baskı gücünü kıskançlıkla koruduğu bir striptiz yapmaktadır. Maddi temelini yitiren, egemenlik ve bağımsızlığı ilga olan, siyasal sınıfı yozlaşan ulus-devlet, mega-şirketlerin güvenlik gücü aygıtına dönüşmüştür."[53] Artık her şey otoritedir; baskının her yerde olduğu otoriterlikle anlamlandırılmakta ve açıklanmaktadır...

Çevresinden insanına dünya hastadır; gelip bir sınıra dayanmıştır. "Ekolojik felaket"; ya da "Vietnam sendromu", "Balkan sendromu", "Ege sendromu", vd'leri... Bunlar boşuna mı? Dünyanın lanetli "efendileri"nin, ABD'nin el attığı her yerde bir "sendrom" oluşuyor: Vietnam'dan Karayibler'e, Irak'a, Somali'ye, Balkanlar'a vd. yerlere dek... "Demokrasi ve insan hakları adına"(!) Balkanlar'a yağdırılan binlerce ton sağlığa 'zararsız' uranyum mermilerinden, biyolojik ve kimyasal kitle imha silahları bulundurduğu gerekçesiyle ambargo uyguladığı Irak'ta her ay 4000 çocuğun ilaçsızlık ve besinsizlikten katledilmesine dek... Dünya bir "Toplama Kampı"na dönüştürülmüştür... Bu kaosa, 1989'da George Bush "YDD" adını takmıştı; Hitler de "Yeni Nizam" demişti...[54]

I.2-) NEO-Faşizm ve Irkçılık

"YDD" ya da "Yeni Nizam"da bütün bir Kuzey, farklı ölçülerde de olsa, yabancı düşmanı ve ırkçı düşünüş ve davranışlara bulaşmış haldedir; siyasal bunalımlar ve sosyal eşitsizlikler, bu kirliliği besliyor ve arttırıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde, iki yüzyıllık köleliğin, bir yüzyıllık da sömürünün arkasından, geçen yüzyılda -60'lı yıllar boyunca- atılmış adımlara karşın, siyah insanın sırtındaki yük ezici olmakta devam ediyor. Güney Afrika'da, yeni rejim "siyah kapitalizm" yolunda bir şeyler yapmaya çalışsa da yakın geçmişten kalma ırk ayrımcılığının (apartheid) temellerini kökünden söküp atabilmiş değil...

Şu nokta çok önemli: Irkçılık, öyle Nazi Almanyası ya da Güney Afrika apartheid'i gibi, dünya çapında mahkûm edilmiş kimi rejimlerin ideolojisinden ibaret değildir. Bir toplum, ırkı, milliyeti, kültürü, dini ya da sosyal durumu bakımından aşağıda gördüğü bireylerin ya da grupların dışlanmasını hoş karşıladığı ve doğru bulduğu anlarda da faşizm, saklandığı köşesinden başını uzatır ve sürekli bir tehdit olmaya başlar.

Siyasal, kültürel ve ekonomik bunalımlar ve altüst oluşlar, toplumun yapısını ve değerler sistemini sarsıp bozduğunda, bütün gerilimlerin "günah kecisi" olarak gösterilecek birilerine karşı yabancı düşmanlığının gelişmesi; korku ve sürtüşmelerin çapıyla orantılı bir şiddette ırkçı depreşmelerin patlak vermesinin koşulları pekişmiş demektir.

Buradan kalkarak denecektir ki ırkçılık, hiçbir toplumun ayrıcalığı olmadığı gibi, hiçbir toplum da ona karşı kesin olarak korunmuş değildir. İçinde yaşadığımız yıllarda bütün dünyada, özellikle de Avrupa'da, gitgide artan bir yoğunlukta, ırkçılık yeniden palazlanmıştır: Kişilere saldırıyor, canlara kıyıyor, yangınlar çıkarıyor, mezarlıkları, özellikle de Yahudi mezarlıklarını kırıp döküyor. Genel olarak, politik bakımdan cahil Neonazi grupların ve dazlak sürülerinin bir işi olarak görünse de ulusal sınırları alabildiğine aşıyor ve bereketli bir zeminde boy atıp gelişiyor.

Sorun, günümüzde olup bitenle, geçmişteki bir cehennem arasında bir benzerlik olup olmadığını sürgit aramak değildir. Akan zaman içinde, ifrit, bir başka çehre ve kılıkta karşımıza çıkabilir. Albert Camus'nün "Veba"sındaki hatırlatma hiç unutulmamalıdır: Vebanın mikrobu ne ölür, ne de kaybolur; mutlu kentleri altüst edeceği saati sabırsızlıkla bekler o![55] Tıpkı, Avrupa örneğindeki gibi...

"Avrupa'da milliyetçi, ırkçı ve yabancı düşmanı hareketler hemen her yerde güç kazanıyor. Aşırı sağın Avrupa'da yükselişinin haritasını ülke ülke gözlemlemek de mümkün. Örneğin Norveç'te, aşırı sağın temsilcisi Gelişim Partisi, ikinci durumda... Avrupa nereye gidiyor?"[56]

"İsveç'te hortlayan hastalık: Nazizm"![57] "İsveç'in II. Dünya Savaşı'nda çaktırmadan Naziler'in destekçisi olduğu belgelerle kanıtlandı. İsveç,II. Dünya Savaşı'nda Naziler'in Norveç'i işgal etme isteğine 'Hayır' dememiş, Naziler İsveç'ten salına salına geçerek Norveç'i işgal etmişler. Bu da yetmemiş, Naziler'in Yahudilerin mallarına el koyarak edindikleri servet, altın külçeler

halinde İsveç Merkez Bankası'nda saklanmış! Bu iddialar, bol bol tanık ve belgelerle gazetelerin ilk sayfalarına yansıdı."[58] Tüm bunlarda da dönemin sosyal-demokratları önemli roller oynamış...

"Amerika'da Nazi toplantıları... Yahudiler ve zencilerden nefret ediyorlar, eşcinsellerin ortadan kaldırılması gerektiğini savunuyorlar... Sayıları da giderek çoğalıyor..."[59]

"BM, 2001'i ırkçılığa karşı mücadele yılı ilan etti..."[60]

"Almanya'da faşistler, son 10 yıl içinde giderek güçlendiler. Onlar bu süre içinde en az 120 kişi öldürdüler. Almanya'nın doğusunda, anti-faşistlerin ve göçmenlerin adım atamadığı kurtarılmış bölgeler oluşturdular"![61] "Irkçılık ve aşırı sağ mikrobu, Alman toplumunun derinliklerinde pusuya yatmış durumda"![62] "Almanya'da ırkçı katilleri herkes seyretti"![63] "Almanya'da aşırı sağ şaşkınlığı"![64] "Hitler'in çocukları"![65] "Rudolf Hess'in ölüm yıldönümü öncesinde Almanya alarma geçti"![66] "Almanya'da ırkçı partiye yasak tartışılıyor"![67] "Almanya İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarına göre, 2000 yılının ilk 8 ayında 5.789 aşırı sağcı eylem gerçekleşti. Bu, geçen yıla oranla yüzde 20'lik bir artış! Aşrı sağcılar sadece Ağustos 2000'de 1.112 eylem gerçekleştirdi."[68] "Neo-Nazilerin sayısı 1999'da yüzde 11 oranında arttı ve 53 bin 600'e ulaştı. Almanya'da 114 aşırı sağcı grup bulunuyor"![69]

"İçinde bulunduğumuz koşullarda Alman büyük burjuvazisi için faşist örgütlenmelerin varlığı vazgeçilemezdir; ne de olsa 1920'lerden beri faşizm emperyalizmin siyasi cephaneliğinin vazgeçilemez silahlarından birisidir,"[70] diyen Kurt Gossweiler ekliyor: "...'Aşırı sağ' partilerin egemenlere günümüzde ne gibi yararları var? Ülkenin politik sisteminde hangi işlevleri görüyorlar? Birincisi; var olan ve artacağına kesin gözüyle bakmamız gereken aşağıdan gelen tepki ve değişim arzusunu 'sağa' aktarmak için varlıkları egemen sınıflar için zorunluluktur. (...) İkincisi; kitlelerin burjuva-demokratik haklarının budanmasına direnç göstermemesi için ideolojik yönlendirilmesinde kullanılırlar. (...) Üçüncüsü; kamuoyunun hükümetin gittikçe saldırganlaşan ve yayılmacı hale gelen dış politikaları için desteğini sağlamada kullanılırlar."[71]

Bu veriler; "Benden Selam Söyle Anadolu'ya"nın yazarı Dido Sotiriyu'nun işaret ettiği gibi, "Dünyamıza uygarlığın aydınlığını kazandırmakla övünen Avrupa'nın kendisi, bu uygarlığın nasıl da kırılgan olduğunu sergiliyor bugün; ikinci binin gün batı-

mında..."[72] Tarık Ali'nin işaret ettiği şeyi görmek gerek: "Resesyonlar ve ekonomik krizler toplumlarda keskin bir ekonomik kutuplaşma yaratırlar. Böyle bir krizde gerçek problemlerin dışındaki her şeyi ortaya sürerek kolay çözümler sundukları için faşizm ve aşırı sağ partiler de popülerleşebilir. Bu durum Avrupa için de geçerlidir. Fransa'da ve İtalya'da yaygın proto-faşist örgütlenmeler var; daha küçük çaplı olmak üzere Almanya'da öyle. Politika daha da kutuplaşacak."[73]

Politikanın kutuplaştığı kesitler, soru(n)larıyla debelenen kapitalizmin otoriterleşerek, "geleneksel" yönetiminin yerine "olağanüstü"yü ikame etmek için milliyetçiliğe, ırkçılığa müracaat ettiği kesitlerdir... Bu konuda Avrupa'da yaşananlar ise, anlatım gücü yüksek alâmetlerdir... "İdeolojilerin ölmediği" hiç olmazsa böyle kabul etse de,[74] bakın İlter Türkmen bile ne diyor: "Batı Avrupa ülkelerinde komünist partiler aynı veya değişik isimler adı altında mevcut ve koalisyon hükümetlerine katılıyorlar. Fakat artık tehlike olmaktan çıktılar. Asıl tehlike Avusturya'da olduğu gibi aşırı sağdan geliyor"![75]

Unutulmasın: Irkçılık[76] hiçbir toplumun ayrıcalığı olmadığı gibi, hiçbir toplum da ona karşı korunmuş değildir.Bir toplum, ırkı, milliyeti, kültürü, dini ya da sosyal durumu bakımından aşağıda gördüğü bireylerin ya da grupların dışlanmasını hoş karşıladığı ve doğru bulduğu anlarda da faşizm, saklandığı köşesinden başını uzatır ve sürekli bir tehdit olmaya devam eder.

I.3-) Bir "İtiraz"a Dair...

AB yanlılarına; "Bu kadar küreselleşen bir dünyada, bu kadar bütünleşen bir Avrupa'da, insan hakları, barış ve demokrasinin bu kadar 'evrensel' değerler haline geldiği bir ortamda, Türkiye'de MHP'nin, Avusturya'da ise 'Özgürlükçü Parti'nin nasıl olup da yükselebildiğini düşünseler,"[77] uyarısını paylaştığım Metin Çulhaoğlu arkadaşım; "YDD" ya da "Yeni Nizam"ın "Demir Ökçesi"nin faşizme davetiye çıkardığı görüşlerine itiraz ederek şunları diyor...

"Kapitalizmin özsel dinamiklerinin toplumsal yaşamın her alanında tektip yönetimler ve şekillenmeler getireceği yolundaki düşünce, kim ne derse desin Marx'a atfedilmesi mümkün olmayan kaba bir determinizmin ürünüdür. Bu tür bir düşüncenin hem kötümser (neo-liberalizm faşizm getirir) hem de iyimser (kapitalist gelişme kendiliğinden sosyalizm getirir) uçları olabilmesi, determinizmin kaba-

lığının en açık göstergesi sayılmalıdır..."[78]

"Kanımızca, faşizmin, dört dörtlük tanımı 1930'larda yapılan, oluşmuş ve yerleşik bir siyasal kategori sayılması hayli sakıncalıdır. Bunun yerine, 1930'ların faşizmine, sınıf hareketi ve solu terörle bastırma yanlısı, ama bunu yaparken emekçi kesimlere popülist demagojilerle de hitap edebilen otoriter, sağ ve şoven eğilimlerin özgül bir biçimi olarak bakmak daha doğru olacaktır. Sözü edilen, bu genel eğilim, dönemin Avrupa'sında, İtalya'da faşizm, İspanya'da falanjizm, Almanya'da ise Nazizm biçiminde somutlaşmıştır. Bu rejimlerin hepsine faşist demek yanlış değildir. Ama, bir başka dönemin ve coğrafyanın faşizmlerini çözümlerken, bu ülkedeki rejimlerin özelliklerini orada da aramak, faşizmin tanımı için bu özellikleri mutlak ölçüt almak hiç de doğru olmayacaktır.

Günümüzde uluslararası kapitalist bütünleşmenin, kozmopolit ve liberal değerlerin yanı sıra,milliyetçi, tepkici ve ksenofobik (yabancı düşmanı) eğilimleri de palazlandırdığı bir gerçektir. Esasen bu, 'küreselleşme' denilen sürecin başlıca iç gerilimlerinden birini oluşturmaktadır. Küreselleşmeye mutlaka ve mutlaka liberal, demokratik, katılımcı, çeşitlikçi, vb. değerler ilişitirmeye en meraklı olan ülkelerin, aynı zamanda ciddi bir sağ-faşizan yükselişe tanık olmaları, bu nedenle garip karşılanmamalıdır. Günümüz kapitalizminin, ülke içi eşitsizlik ve dengesizlikleri de artıran dinamikleri, özellikle sosyalist alternatifin güçsüz olduğu koşullarda, bu tür sağ tepkileri beslemeye devam edecektir.

Ne var ki, 1930'lardan farklı olarak, bu sağ tepkiler, mevcut şekillenmenin (kapitalizmin bugünkü uluslararası eklemlenmesi) büsbütün dışında, ona alternatif bir düzen aranışı içinde değildir. Tersine, istenen, aynı şekillenme içinde daha avantajlı, başkalarını okkanın altına iten bir konum edinmektir. (...) MHP'nin konumu da bu söylenenler ışığında ele alınmalıdır. Dikkat edilirse, burada, MHP'nin kendi geçmişinden devraldığı özellikler kadar, günümüzün süreçlerine ayak uydurma adına yaptıkları da ön plana çıkacak, belirleyici olacaktır. Bu uyum adımlarının, MHP'yi zorunlu olarak 'bambaşka' bir parti yapacağını düşünmek için bir neden yoktur. Çünkü, bir yandan bu uyum adımlarını atıp aynı anda gerici, şoven, baskıcı vb. özellikleri korumak, hatta öne çıkarmak da mümkündür. O halde, MHP'ye çok yakıştığı su

götürmez olan o malum sıfatı yineleyeceksek, bunun temelini, söz konusu partinin geçmişinde ya da 1930'larda yapılan bir tanımda aramak yerine, bugün yaptıklarında ve yapmaya çalıştıklarında aramak çok daha gerçekçi olacaktır.

Küreselleşme sürecinin ekonomik-toplumsal dinamiklerinin, zorunlu olarak ve her yerde otoriter faşist siyasal rejimleri davet ettiği düşüncesi, indirgemeci bir düşüncedir. Buna karşılık, bu sürecin ekonomik-toplumsal dinamiklerinin, otoriter-faşist siyasal yapılanmalara ve hareketlere uygun zemin sunduğu, apaçık ortada duran bir gerçekliktir..."[79]

i-) Öncelikle Çulhaoğlu arkadaşımın içi rahat olsun; "faşizmin, dört dörtlük tanımı 1930'larda yapılan, oluşmuş ve yerleşik bir siyasal kategoridir," falan dediğim yok... Hatta bu çözümlemenin (bir kez daha tekrarlayayım!) "Zorunluluğa esir düşmüş pragmatik bir uluslararası ilişki ve ittifaklar taktiğinin, faşizm tanımı başlığında sunulması... Veya 'Sosyal faşizm' retoriğinden 'En, enli tanımı'na dek gel-gitlerle karakterize olan 'faşizm önerme'lerinin, sosyalist hareketin tarihinde bir 'muamma'..." olduğu kanısındayım! Ancak bu doğrudan; yanlış sonuç (ve/veya kaçışlar!) çıkartmamak kaydı ile...

ii-) "Kapitalizmin özsel dinamiklerinin toplumsal yaşamın her alanında tektip yönetimler ve şekillenmeler getireceği yolundaki düşünce, kim ne derse desin Marx'a atfedilmesi mümkün olmayan kaba bir determinizmin ürünüdür. Bu tür bir düşüncenin hem kötümser (neoliberalizm faşizm getirir), determinizmin kabalığının en açık göstergesi sayılmalıdır," saptamasına gelince... Çulhaoğlu arkadaşımla birlikte "determinist", "sınıf indirgemeci" olmakla sık-sık "suçlanan" biri olarak, bu nitelemelerin Habermas'cı, Laclau'cu "okunmalar"a ait bir "argüman" olduğunu düşünürdüm... Çulhaoğlu arkadaşım beni tekzip etse de, ona bildiğinden adım gibi emin olduğum satırları -izniyle!- aktarayım...

"Emperyalizm, yüksek düzeyde gelişmiş kapitalizmdir; emperyalizm gelişmecidir (progressive); emperyalizm demokrasinin yadsınmasıdır -'bundan ötürü' kapitalizmde demokrasi 'erişilebilir' bir şey değildir (...) tüm demokrasinin açıktan ihlâlidir- (...)

Genel olarak kapitalizm ve özel olarak emperyalizm, demokrasiyi bir hayal haline getirir - ama aynı zamanda kapitalizm, yığınlarda demokratik esinler uyandırır, demokratik kurumlar yaratır, emperyalizmin demokrasiyi yadsıyışıyla demokrasi için

yığınsal savaşım arasındaki çatışmayı şiddetlendirir. Kapitalizm ve emperyalizm ancak iktisadi devrimle devrilebilir; demokratik dönüşümlerle, en 'ideal' demokratik dönüşümlerle bile devrilemez. Ne var ki, demokrasi okulu savaşımında okumamış bir proletarya (ve emekçi yığınlar-b.n), iktisadi bir devrim yapma yetisine sahip değildir. (...)

Ekonomik açıdan emperyalizm (ya da mali-sermaye 'çağı' - sözcükler önemli değil) kapitalizmin gelişmesindeki en yüksek aşamadır. (...) Bu yeni ekonominin, tekelci kapitalizmin (emperyalizm tekelci kapitalizmdir) siyasal üstyapısı, demokrasiden siyasal gericiliğe değişimdir. Demokrasi serbest rekabete tekabül eder. Siyasal gericilik tekele tekabül eder. Rudolf Hilferding, Mali Sermaye adlı kitabında gayet haklı olarak 'mali sermaye, özgürlük için değil, egemenlik için çabalar' der. (...)

Gerek dış politikada, gerek iç politikada emperyalizm demokrasiyi ihlâl etme, gericilik kurma eğilimindedir. Bu anlamda emperyalizm, genel olarak demokrasinin, (...) tüm demokrasinin su götürmez biçimde 'yadsınması'dır. (...) Emperyalizm, genel olarak, tüm siyasal demokrasiyle çelişir."[80]

Bu satırların yazarı V. İ. Lenin'dir... Lenin'de "kötümser bir determinizmin kabalığı"ndan malûldür"? Benim yanıtım "Hayır"! O sadece "olanı" olduğu gibi" niteleyip adlandırmıştır... Bu saptamaların benzerleri, K. Marx'ta bulunmayabilir; çünkü, emperyalist aşamada yaşamış Marx'ta, emperyalist aşamaya ilişkin saptamalar yoktur...

iii-) Ben, "neo-liberalizm faşizm getirir," demiyorum... Sadece, ama sadece; "YDD patentli neo-liberalizm, faşizme davetiye çıkarır,"diyorum... Bunların ikisi de, çok farklı şeyleri betimler... diyorum ki, Çulhaoğlu arkadaşım buna da, "Küreselleşme sürecinin ekonomik-toplumsal dinamiklerinin, zorunlu olarak ve her yerde otoriter faşist siyasal rejimleri davet ettiği düşüncesi, indirgemeci bir düşüncedir. Buna karşılık, bu sürecin ekonomik-toplumsal dinamiklerinin, otoriter-faşist siyasal yapılanmalara ve hareketlere uygun zemin sunduğu, apaçık ortada duran bir gerçekliktir," diye itiraz ediyor...

Yazar, 1-) "Küreselleşme sürecinin ekonomik-toplumsal dinamiklerinin, zorunlu olarak ve her yerde otoriter faşist siyasal rejimleri davet ettiği düşüncesi, indirgemeci bir düşüncedir," saptamasına bir nokta koyduktan sonra; ardından da, 2-) "Buna karşılık, bu sürecin ekono-

mik-toplumsal dinamiklerinin, otoriter-faşist siyasal yapılanmalara ve hareketlere uygun zemin sunduğu, apaçık ortada duran bir gerçekliktir," diyerek ilk saptamasını, hem de bir noktanın ardından, ifade ettiği ikinci ile kendi kendine tekzip etmiyor mu? Birinci de "davet" sözcüğü, "indirgemeci bir düşünce"nin işareti olarak "mahkûm" edilirken; ikincideki "uygun zemin sunar" belirlemesi neden farklı yüklemler olsun? Çulhaoğlu arkadaş'ın, "uygun zemin"in önüne eklediği "zorunlu olarak ve her yerde otoriter" kaydına gelince: Ben, tarihsel bir eğilimden söz ediyorum... Bu eğilimin de, "eşitsiz (bireşik) gelişim" çevreninde tecelli ettiğini göz ardı etmiyorum... "Zorunlu ve her yerdeliği" ise, ancak ve ancak, "eşitsiz (bireşik) gelişim" ve sınıf mücadelesi dinamikleri, eğilimin geleceğiyle karara bağlar...

iv-) "MHP'ye çok yakıştığı su götürmez olan o malum sıfatı yineleyeceksek, bunun temelini, söz konusu partinin geçmişinde ya da 1930'larda yapılan bir tanımda aramak yerine, bugün yaptıklarında ve yapmaya çalıştıklarında aramak çok daha gerçekçi olacaktır," denmesine gelince; "Evet"! Bir ideoloji olarak milliyetçilik (ulus-devlet milliyetçiliği, geç modernleşme milliyetçiliği, üçüncü dünya milliyetçiliği, ezilen ulus milliyetçiliği,[81] vd'leri) farklı görüngülerde karşımıza dikilir. Ancak hangi farklılıkla olursa olsun küreselleşme sürecinin devreye soktuğu fragmantasyon ve polarizasyon kesitinde milliyetçilik, elbette, zorunlu olarak faşizme evrilmez... Bu genel bir doğrudur; ancak bu genel doğru içinde kırılmalarını da içermektedir... Ancak! "MHP'nin, iktidar partisi olarak devletin nimetlerinden yararlanma ve devlet kuruluşlarında mümkün olduğunca kadrolaşma dışında, elinde örneğin Türkiye'yi adım adım faşizme götürecek çok ince düşünülmüş ve ayrıntılı bir plan olduğunu varsaymanın bana göre fazla anlamı yoktur,"[82] diyen Çulhaoğlu arkadaşımın, bu saptaması üzerinde -yeniden- uzunca düşünmesi gerek... Çünkü...

"Çünkü" ne mi? O halde gelin biraz da MHP'yi konuşalım...

II-) MHP Nedir, Ne Yapıyor?

Belirtilmesi gereken ilk şey: "MHP nedir, ne yapıyor?" sorusunun "nedir"inin ve "ne yapıyor"unun iç içe geçtiğidir...

"Devlet Bahçeli çok başarılı bir siyasetçi. İlişkilerimiz çok iyi, çok güzel,"[83] diyen Bülent Ecevit'in partneri Devlet Bahçeli de bu sözlere, "Sayın Başbakan Ecevit, en verimli dönemini geçiriyor,"[84] jestiyle karşılık veriyor... Ortada, "MHP'den Ecevit'e

övgü"ler[85] düzen bir uyum var... Bu uyum tekelci-büyük sermaye tarafından da "vaftiz" edilerek, meşrulaştırılıyor: "Mustafa Koç Devlet Bahçeli'yi ABD davet etti"![86]

Bu gidişatta, tekelci sermaye patentli ve MGK onaylı militarist modernizasyon ile "Uygulanan modelin DSP ve MHP üzerine kurgulanmış olması, ister istemez onların 'tasfiye komisyonu' ya da 'yoğun bakım personeli' işlevi görmeleri sonucunu doğuruyor. (...) Bu bağlamda MHP'ye neden milliyetçi tavrın gereği kararlar için ısrarcı olmadığını sormak anlamsız. (...) Ancak MHP, böylelikle 'sağın tek partisi olma' şansını yakalayabilir."[87]

Uyumun (ve yalanın) meşrulaştırılması operasyonu MHP'nin "merkeze çekildiği", "değiştiği" söylenceleriyle tahkim ediliyor. Hatta BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, eski ülküdaşı "MHP'nin merkeze çekilme iddiaları kamuflaj,"[88] diye uyarsa bile bunlar apoletli F-Tipi medyanın umurunda değil! Evet, "MHP ve lideri Bahçeli, medyayı sözcüleri yapıp siyahı beyaz yapma oyununda on puan üstünden on puan alma başarısı gösteriyorlar. (...) Nasılsa medya, çağımızın en etkili beyin yıkama aracı. Kullanabildikten sonra, niye kullanmasınlar? Asıl medya yıldızlarına, habercilerine, programcılarına sormak gerek: Beyazın siyah, siyahın beyaz yapılması, gerçeklerin bu kadar çarpıtılmasında hep bu kadar sorumsuz mu olacaklar?"[89]

Öne çıkartılan uyum söylencelerinin ardında MGK destekli MHP'nin "belirleyiciliği" var. İşte birkaç örnek: "Bakanlar Kurulu'nda AB'ye uyum için hazırlanan rapordan azınlıklarla ilgili bölüm çıkarıldı... Bahçeli'nin dediği oldu"![90] "MHP sıkıntısı:[91] AB'ye uyan,[92] MHP'ye uymuyor..."[93] "Avrupa'ya MHP makası"![94] "MHP resti çekti"![95] "Bahçeli'den Avrupa'ya tehdit"![96] Ve Bahçeli haykırıyor: "Malazgirt Meydan Savaşı tarihte neticeleri itibariyle bugün bile anlamlı savaşlardan biridir. Şark Meselesi denilen, Türklerin Anadolu'yu fethederek Batı'ya yönelmesi meselesinin ortaya çıkması bunlardan birisidir ki, bugün dışarıdaki Türkiye düşmanlığı bu yerlere dayanmaktadır."[97] "Milli duyguları tartışmalı olanlardan ders alacak değiliz. Milli birliğe ve dirliğe alerjisi olanlar ne derse desin, bildiğimiz yolda emin adımlarla yürümekte kararlıyız"![98]

i-) *"BİLDİĞİ MALUM YOLDAN EMİN ADIMLARLA YÜRÜMEKTE KARARLI" OLAN MHP, BÜYÜK ULUS ŞOVENİZMİNİN HİSSİYATINA TERCÜMAN OLUYOR:* "MHP'nin Erciyes Dağı (Kayseri) Tekir yaylasında düzenlediği XI. Zafer

Kurultayı'na 300 bin kişi katıldı. Sık sık 'Apo'yu asalım, sözümüzü tutalım,'sloganı atıldı"![99] "Bahçeli'den idam sözü"![100] "MHP lideri Bahçeli, 'Bu konuda tek başına kaldık. Eğer oyumuz yetse Öcalan'ı hemen asardık'..."[101] vurgusu ile ekliyor: "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nihai kararını verince, bölücübaşı Abdullah Öcalan'ın idam dosyası Meclis Genel Kurulu'na getirilecek. İdam dosyası TBMM Genel Kurulu'na geldiğinde, bu hassas konu üzerine siyaset yapanları, güya MHP'yi köşeye sıkıştıranların tavrını, kimin ne yönde oy kullandığını o zaman göreceğiz.[102] Herkes boyunun ölçüsünü alacak"![103]

Ayrıca Bahçeli'ye göre, "Resmi dil Türkçedir. (...) Herkes anadilini çocuğuna öğretsin. Ama eğitim ayrı bir hadise. Türkiye'de bin tane lehçe vardır. Ama, 'ana dil' dersek karşımıza Kürtçe çıkar. (...) Bizim belirlediğimiz tür, anadil olur. Böylece milli dile dönüşür. Milli dil, milli kimlik yaratır. Milli kimlik de milleti yaratır. O da devleti getirir. Anadilde yayına bu nedenle izin verilemez!"[104]

Sonra KKTC Ülkü Ocakları Derneği Başkanı Osman Çolak, "Son kez ihtar ediyoruz," vurgusuyla şunları dile getiriyor: "Coğrafya milliyetçiliği yapıp, Kıbrıs Türklerini bölmeye çalışanları uyarıyoruz... KKTC yurttaşlarını 1974 öncesi ve sonrası biçiminde bölmeye çalışanları uyarıyoruz... Hiç kimse Kıbrıs'ın tekrar süper güçlerin senaryolarıyla elimizden uçup gitmesine göz yumacağımızı hayal etmesin. Gerekirse kanlarımızla sulanmış olan bu Türk kalesini savunmak için tekrar kanımızı akıtacağımızdan şüphe edilmesin. Türk dünyası için binlerce şehit veren Ülkü Ocakları'nın mensupları olarak diyoruz ki: Üç beş kendini bilmezin bizi bölmesine ve tekrar Kıbrıs Türklerini esaret altına sokmasına izin vermeyeceğiz"![105] Bunun ardından Ömer Lütfi Mete de ekliyor: "Bir kere şu cümleyi yırtıyorum: 'Kıbrıs Kıbrıslılarındır'. Nerede öyle yağma? Kıbrıs aynı zamanda Rizelilerin, İzmirlilerin, Sinoplulların, Hataylıların, Hakkarililerindir... Ada üzerinde en az 'hak' sahibi olanlar, Türk ordusunu işgalci sayanlardır"![106]

ii-) *"ÜRKEK DEĞİL, ERKEK PARTİ" RETORİĞİ İLE GERİCİLİĞİ, ATAERKİLLİĞİ SÜREKLİ OLARAK KAŞIYOR:* "Bahçeli, "312. madde değişmez, böyle geldi, böyle gider"...[107] "Bu madde birlik ve beraberlik sigortası. Kimse değiştirmeye kalkışmasın,' diyor."[108] "Bahçeli'den, MHP örgütlerine 'Halka 312'yi anlatın' talimatı"[109] veriliyor!

"MHP, 'töre'de ısrarlı: 'Evin

reisi erkek olur' diyor... Medeni Kanun Tasarısı'ndaki, 'Reisliği kadın-erkek birlikte yürütür' değişikliğine karşı çıkan MHP'li komisyon üyesi Edip Özbaş, 'Yetki kargaşası çıkar, kaos çıkar' diyerek karşı çıkıyor."[110] "MHP'li erkekler aile reisliğini bırakmaya niyetli değil"![111] "MHP'de kadının adı yok... Partinin iki kadın MYK üyesi Başkanlık Divanı'na giremedi..."[112]

iii-) *ÜLKÜDAŞLAR HER FIRSATTA KOLLANIP, SAVUNULUYOR*: "Bahçeli, MHP grup toplantısında af yasasında anlaşmazlığa neden olan Haluk Kırcı'yı kurtarmaya yönelik 11. Maddeyi gündeme getirerek katilleri savundu"![113] "MHP'nın Haluk Kırcı[114] ısrarı hükümeti sarstı... Bahçeli af konusunda rest çekti..."[115] Rest çeken Bahçeli şunları diyor: "12 Eylül öncesinde vuku bulmuş bazı olayları, bugün partimizin önüne koyarak tavrını eleştirmeye çalışmanın kimseye faydası yoktur. (...) 7 İşçi Parti'li gencin katilleri peşinde iz sürenlerin, bu ülkeyi canından çok sevmekten başka düşünceleri olmayan binlerce ülkücü gencin katillerinin hesabını sorması da gerekmez mi? (...) Bizler düşündüğümüz gibi yaşamaya, özü ve sözü bir olmaya özen gösteriyoruz"![116]

MHP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici, "Çatlı büyük bir milliyetçiydi,"[117] diyor...

iv-) *"ÖZÜ VE SÖZÜ BİR OLMAYA ÖZEN GÖSTEREN" MHP, "EDEPLİ BİR IRKÇILIK"LA GERİCİ GELENEKSEL DEĞERLERİ KAŞIYARAK ÖRGÜTLÜYOR:* "Gay turistleri Kuşadası'na almayan görevlilere beklenen destek MHP'den geldi. MHP İstanbul Milletvekili Mehmet Gül bu konuda şunları dedi: 'Gay turizmi Türklerin ahlâkını bozar. Üstsüzü, altsızı aldık, şimdi de öpüşen erkekleri mi alacağız? Onların bırakacağı para eksik olsun. Bu işin ahlâki değerler açısından yaratacağı kaybı düşünmek lazım... Gayler ikinci, üçüncü sınıftır..."[118]

"MHP'li Bakanın Türk ineği projesi... MHP'li Tarım Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp, Türk ineği yetiştireceklerini açıkladı"![119] "MHP İstanbul Milletvekili Bozkurt Yaşar Öztürk, 'Türk coğrafyasındaki anaokullarında çocuklar Türkçe gülmeli, Türkçe oyun oynamalı, Türkçe halay çekmeli ve horon' tepmeli dedi. (...) Sağlık Bakanı Durmuş, 17 Ağustos depremi ardından, 'ırkı bozar' diye dış ülkelerden kan yardımı yapılmasına karşı çıkmış; Tarım Bakanı Gökalp ise 'Türk Tipi İnek' projesi geliştirmişti. MHP'nin bu alandaki son atılımı da, Türkçe gülmek ve horon tepmek oldu"![120]

v-) *SİSTEMATİK BASKI VE KONTROL MEKANİZMASINI TOP-*

LUMSAL YAŞAMA İÇSELLEŞTİRİYOR: "MHP Çanakkale İl Başkanı Mehmet Doğan, gece 22.30'da Devlet Hastanesini denetledi"![121]

"Arslan belediyeye döndü! Üç kişinin ölümünden sorumlu tutulan Yalova Belediye Başkan Yardımcısı Birol Arslan tahliye edilerek görevine başladı"![122]

vi-) *TOPLUMU ÜLKÜCÜ ŞİDDET*[123] *İLE "TERBİYE EDİYOR":* "Çocuğa ülkücü kurşunu... Ümraniye'de 29 Ekim 2000 akşamı plakasında 'MHP' harfleri üzerinde üç hilalli arma bulunan otomobil, oyun oynayan çocukların üzerine yürüdü. Çocukların taş atması üzerine camı kırılan araçtan tabancayla ateş açıldı. 13 yaşındaki Şükrü Sarıtaş kalbine saplanan kurşunla yaşamını yitirdi"![124] "Eşini dövdüğü gerekçesiyle alıkoydukları bir çocuk babası Y.K.'yı 2 saat boyunca işkenceden geçiren MHP'liler, daha sonra Y.K.'ye tecavüz etti. Y.K. Haseki Hastanesinden bir haftalık iş göremez raporu aldı"![125]

"MHP'li Toroslar (Mersin) Belediyesi Başkanı Mustafa Demirci'den iş isteyen Enver Işıktel isimli genç, belediyeden iki çocuğu ile birlikte zor kullanılarak kovulunca kendini yaktı"![126]

vii-) *MEDYAYA GÖZ DAĞI VERİYOR, SUSTURUYOR:* "Trabzon'daki Bayındırlık Bakanlığı ihalelerinde yolsuzluk yapıldığı iddialarını yazan Günebakış gazetesi sahibi Ali Öztürk, MHP İstanbul Milletvekili adayı Burhan Kıroğlu'nun kendisini öldürmek için kiralık katil tuttuğunu ileri sürerek polise başvurdu..."[127]

"Osman Durmuş, gazeteci Can Dündar'ı mahkemeye verdi..."[128]

viii-) *PARTİ ÇEVRESİNİ KAYIRAN, KOLLAYAN BİR GAYRI MEŞRULUKLA GÜÇ TOPLUYOR:* "Osman Durmuş padişah gibi... Sağlıkta MHP kadrolaşması... Bakan Durmuş'un SES'e karşı partisine yakın olan Türk Sağlık Sen'i desteklediği belirtiliyor..."[129]

"Koop-İş Sendikası'nın Çukobirlik'te Tez Koop-İş Sendikası üyelerine MHP aracılığıyla baskı yaptığı iddiaları üzerine bir basın toplantısı düzenleyen Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral MHP'yi suçladı..."[130]

"MHP'de afet ayrımcılığı"![131] "Koray Aydın'ın afet cinliği... MHP'li Bayındırlık Bakanı 17 Ağustos depreminden önce, hemen hemen tamamı MHP'de bulunan 232 belediyeyi, afet bölgesinde bulunan 105 belediye ekledi ve bu belediyeler sanki felaket yaşamış gibi 13 trilyon lira gönderdi"![132] "Malatya Afet Bölgesi kapsamındaki belediyelere çifte standart uygulanıyor. Afet yardımları MHP'li belediyelere gidiyor..."[133]

ix-) *MÜTHİŞ BİR HIZLA KAD-*

ROLAŞIYOR: "Ülkücü kadrolaşma sürüyor. MHP'li Sağlık Bakanı, Danıştay kararına karşın 70 şef ve şef yardımcısını boş kadrolara atadı"![134] "Her yerde kadrolaşma... Sağlık Bakanlığı'nda seçimlerden sonra başlayan ülkücü kadrolaşma her ilde sürüyor... 700'den fazla başhekim, başhekim yardımcısı, hastane müdürü görevden alındı..."[135] "Durmuş'un keyfi atamaları... Sağlık Bakanı, 7 aylık bakanlık döneminde sadece Ege Bölgesi'nde 52 kişinin görevine son verdi..."[136]

x-) *ZORU VE KEYFİ ZORBALIĞI YÜCELTEREK, İŞ BİTİRİYOR:* "Tek kelimeyle okul açtı... Sağlık Bakanı Durmuş, hukukun tüm kurallarını hiçe sayıp, 1994'te kapatılan Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü'nü, tek imzayla açarken, Milli Eğitim ve Maliye Bakanlıklarının olumsuz görüşüne de aldırmadı"![137] "Durmuş'un makamında rüşvet... Sağlık Bakanlığı'nın bir onarım inşaatını üstlenen müteahhit Ülkü Alpaslan, bürokratlara rüşvet vermediği için hak edişini alamadığını ileri sürdü..."[138]

"MHP Ordu Milletvekili Cemal Enginyurt, Devlet Bakanı Tunca Toskay'ı silahla kovaladı, semeresini aldı: Silah zoruyla işe adam soktu... 10 ülkücüyü Devlet İstatistik Enstitüsü'nde işe aldırdı..."[139]

xi-) *"TÖRE" TERÖRÜNÜ TOPLUMSALLAŞTIRIYOR:* "MHP'li başkana 'kundakçı' suçlaması... Çorum Devlet Hastanesi Başhekimi Opr. Dr. Bülent Demirtürk'ün otomobilinin yakılması olayıyla ilgili olarak, aralarında MHP Çorum İl Başkanı Orhan Polat'ın da bulunduğu 30 kişi göz altına alındı"![140]

"MHP'li başkan suç makinesi... 31 suçtan sabıkalı ülkücü Mehmet Kılıç, MHP Sivas ilçe başkanlığına atandı"![141] "Adıyaman'ın Kahta ilçesindeki MHP kongresinde kavga: 1 ölü..."[142]

"MHP'liler, Devlet Bakanı Sadi Somuncuoğlu'nun Cumhurbaşkanlığı adaylığını zorla engellemeye çalıştılar"![143] "Bakana 'töre' tehdidi... 'Değişen' partinin şiddet gösterisi..."[144] "Böyle olur MHP'nin töresi... Meclis basıldı, silahlar çekildi..."[145]

xii-) *DEVLETİN BASKI GÜÇLERİYLE BÜTÜNLEŞİYOR:* "Polis cenazesinde ülkücü gösteri"![146] "Polis tut, ülkücü vur! Çankaya (Ankara) ÖDP ilçe başkanlığı binasına saldıran ülkücüler, taşlarla camları kırdı, polisin dışarıya çıkardığı göstericileri linç etmeye çalıştı... Ülkücülerin binayı basma girişimine seyirci kalan polis daha sonra baskını kendi yaparak göstericileri ve içeride destek ölüm orucu yapan aileleri gözaltına aldı..."[147]

"Emniyet güçleri, cop ve silahla dağıttığı F-Tipi protestocu-

larını faşistlere bıraktı... Polisin 'vurucu' gücü ülkücü..."[148]

xiii-) *GELİŞEREK GÜÇ TOPLUYOR:* "MHP Genel Başkan Yardımcısı Şefkat Çetin, 38 milletvekilinin ve çok sayıda belediye başkanının MHP'ye geçmek istediğini söyledi..."[149]

"MHP'ye askeri danışman... 15 yıl boyunca Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde PKK'ye karşı mücadele veren emekli Korgeneral Altay Tokat MHP'nin askeri danışmanlığını üstelenirken, 'PKK konusunda taviz yok. Apo idam edilmezse binlerce şehit kanının altında boğuluruz,' dedi..."[150]

"Türk-İş'te milliyetçi-muhafazakâr rüzgâr"![151] "Seçimi MHP-FP eğilimli listenin kazandığı Harb-İş'te 'sıkıyönetim'..."[152] "Harb-İş'te neler oluyor? Sendika telefonu MHP'nin çıktı, Genel Merkez çalışanları sürgün edildi..."[153]

xiv-) *YALANI ÖRGÜTLEYEREK MEŞRULAŞIYOR, MEŞRULAŞTIRILIYOR; TARİHİNİ UNUTTURUYOR:* "Şanslı sanık... Cinayet sanığıydı... Bulunamadığı için yargılanamadı... Sonra Ecevit'in çıkardığı af ile kurtuldu... Sağlık Bakanı Osman Durmuş, Dr. Necdet Güçlü'nün öldürüldüğü, Dr. Selim Ölçer'in ise kaçırıldığı 13 Nisan 1970 tarihli Ankara Tıp Fakültesi baskınının kahramanlarından. Arkadaşlarının ifadeleri, o gün silahlı olduğunu gösteriyor"![154]

"DİSK'ten, Bahçeli'ye ziyaret"![155] "Bahçeli'ye Diyarbakır karşılaması...[156] HADEP'li Belediye Başkanı Feridun Çelik, Bahçeli'ye 'El ele verelim,' dedi"![157] "MHP'den HADEP'e söz... Diyarbakır'ın HADEP'li Belediye Başkanı Çelik'e Bahçeli yardım sözü verdi..."[158]

xv-) *POSTMODERN MEDDAHLIKLA "MODERN ZAMANLARI" KUCAKLIYOR:* "...'Türk-İslâm-Che Ruhu' sentezi..."[159] "MHP Kübayı çok sevdi... Che beresi giyen ülkücü milletvekilleri, bozkurt işareti yaparak, 'yaşasın sosyalizm' dileği ile şerefe kadeh kaldırdı"![160] "Che bereli Mehmet Gül'ün Postmodern politik manzarası"yla[161] "Çağın en büyük enternasyonalistlerinden Che Guevera'yı milliyetçi ilan eden MHP'li Mehmet Gül (...) 'yeni tarz siyasetin yükselen yıldızlarından"![162]

xvi-) *ÖZETLERSEK:* Bahçeli'nin, "Değişmedik, geliştik,"[163] diyerek Genel Başkan seçildiği "MHP Kongresi'nde[164] delegeler 'noter' gibi"ydi![165] "MHP Kongresi'nin demokratik olduğunu söylemek keşke mümkün olsaydı. Delegeler, okuyup dinlemedikleri yeni tüzüğün öngördüğü sayıda merkez yönetim kurulu üyelikleri için oy kullandılar. Gerçekte sandığa atılan oy pusulası değil,

genel başkanın listesiydi."[166] "Kongrede MHP başkanlığı adaylığının baskı ve tehditle engellendiğini ileri süren Şerafeddin Toperi, Çankaya İlçe Seçim Kurulu'na başvurarak Devlet Bahçeli'nin yeniden genel başkanlığa seçildiği MHP kongresinin iptalini istedi"![167]

Bir şeflik örgütlenmesine tekabül eden MHP'de, Genel Başkan Yardımcısı Şefkat Çetin'in deyişiyle, "Bahçeli kadroları tek başına seçer. Bahçeli'ye itiraz edilmez"![168] "MHP, mevcut partiler içinde belki de en merkeziyetçi olanı"dır;[169] bu da herhangi bir milliyetçi-düzen partisinde olması mümkün olmayan bir özelliktir...

"Demokrasiyi istikrar ve içeriğe indirgeyen, MHP'ye ilişkin eleştirileri 'soğuk savaş takıntısı', militerleşme eğilimine yönelik tepkileri 'vatansızlık', hukuk talebini 'bölücülük' olarak niteleyen medyatik ve siyasi aktörlerin"[170] pompaladığı MHP gerçeğinin "ne olduğu"nu ve "ne yaptığı"nı gündelik gazete manşetlerinden bile öğrenmek mümkündür...

xvii-) *MHP DEĞİŞMEMİŞTİR:* MHP'nin dünden bugüne ne savunduğu[171] bir "sır" değilken; 1990'ların başında MHP hakkında Tanıl Bora[172] ile Kemal Can'ın "Nicel bakımdan daha güçsüz" ve "örgütsel disiplini zayıflamış bir hareket karşısındayız," derken eklemektedirler: "Ülkücü hareket, toplumun siyasallaştığı ve muhafazakâr reaksiyon dalgasının kabardığı bir konjoktürde kendisine az veya çok akacağını bildiği potansiyeli azamileştirmek için, bugün 70'lerdekinden çok daha hazırlıklı, donanımlı bir yapıdadır,"[173] diye nitelediği MHP; "Tarih boyunca hâkim sınıflar tarafından emekçi ve sosyalist muhalefeti sokakta ezmenin bir aracı olarak kullanılmış, bugün de tarihinde olmadığı kadar bir iktidar tercihi haline gelmiştir. MHP'nin tarihten edindiği derslerden bir tanesi de egemen sınıfla ilişkisini 'araçsal' konumdan çıkarmaktır. MHP, bu dersin ışığında 28 Şubat'ın programının politik ayağı olmaya soyunmuştur."[174]

"Hükümet politikaları konusunda MHP adeta özerk bir pozisyondadır; işine gelenlere sahip çıkmakta, işine gelmeyenlere de karşı çıkmaktadır. Bazılarının işaret ettiği gibi yerine göre hareket etmeyi becermekte 'hem iktidar, hem de muhalefet partisi' olabilmektedir. Koalisyon hükümetinin kuruluşundan bu yana geçen sürede MHP yıpranmamış, güç kaybetmemiş, tam tersine daha da güçlenmiştir. (...) Ordu veya asıl iktidar odağı olarak MGK'nin MHP ile uğraşması, onu güçten düşürmesi söz ko-

nusu olabilir mi? Bunun için anlaşılabilir nedenlerin bulunması gerekir. MHP açısından böyle bir durum var mıdır? Hayır"[175] yoktur... Çünkü, FP ile MHP'nin "Temel ayrımı devlet karşısında FP'nin 'itiraz' MHP'nin ise 'kabul' noktasından hareket etmelerinde aranmalıdır."[176]

Metin Sever'in, "Yazılmamış programı onaylatan güç" olarak nitelediği Devlet Bahçeli, "Kemikleşmiş devlet ideolojisinin yılmaz savunuculuğunu yapmak"la müsemma bir güç... Söz konusu güç, "MGK'nın siyasi örgütü gibi çalışıyor." Ve "MHP devletçi tepkileri en fazla öne çıkaran parti olarak 'siyasetsizliğin merkezi'nde duruyor."[177] "Öyle görünüyor ki, ne MHP değişti, ne de MHP üzerine söylenenler. (...) Mesele giyim kuşam değil, koskoca milletvekilleri, askeri disiplin içinde ve gururla, her konuda, "Bizde lider ne derse o olur," diyor ve bu, dolaylı da olsa, Bahçeli'nin bir lider olarak olumlu bir vasfı olarak değerlendiriliyor. Herhalde, "Partisi liderinin sözünden çıkmıyor, lider 'sorumlu' davranırsa, bu parti sorun olmayacak" diye düşünülüyor ve rahat bir nefes alınıyor. Aslında, MHP üzerine dışardan yorum yapanların çoğu, MHP ile birçok konuda aynı zihniyeti paylaşıyor; bu anlayışa göre iktidar mevkii, partiye oy verenlerin ne düşündüğünden ve ne beklediğinden daha önemli. MHP'liler sadece pragmatik açıdan değil, siyasal bakışları gereği, 'devlet'i, soyut bir varlık olarak tanımlayıp her şeyin önüne koyuyorlar. Bu onların ideolojik tercihi, MHP'ye değişimi telkin edenler de, belli ki bu temel konuda MHP'lilerden farklı düşünmüyorlar, onlar da, aynı gerekçeyle değişim istiyorlar; "Seçim öncesi söylediklerinizi bırakın bir yana, insanlık hali herkes bir şeyler söyleyip seçim kazanmaya çalışıyor, olur böyle şeyler, ama artık iktidardasınız, orada olmanın gerekleri vardır, onları yapmalısınız" diyorlar. Yoksa, MHP'nin değişmesi neden istensin ve beklensin? Türkiye'de seçimlerden bu yana, ne değişti ki, MHP kökten değişsin?"[178] Bu koşullarda MHP'nin değişimi mümkün müdür?

xviii-) *MHP ÜSTÜNE BİR KEZ DAHA DÜŞÜNÜLMELİDİR:* Bu noktada "MHP'nin küreselleşme süreçlerinin ekonomik, ideolojik ve kültürel olarak içe kapanmacı etkilerini DSP ile birlikte toparlayarak küreselleşme milliyetçiliği alanında at oynatması, onun faşizan öğeleriyle birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Açıkça söylemek gerekirse, MHP faşizan bir parti olmakla birlikte klasik tanımına uygun tipik bir

faşist parti değildir. (...) Sonuç olarak söylemek istediğimize gelirsek: MHP ikilikler partisidir. MHP'nin kursağı, yuttuğu ve açıkça dile getirdikleri arasında birebir örtüşme yoktur. Bu doğaldır, zira MHP anti-komünist dönemin sert süreçlerinin paramiliter partisi olmaktan günümüzün merkez sağ çizgisine çekilmiş bir parti olmaya zorlanmıştır. Kısacası MHP'ye 'balans ayarı' yapılmış, yapılmaya devam edilmektedir. Devlet Bahçeli 'Önce vatan, sonra devlet, sonra parti' diyerek 'balans ayarını' kabullendiğini açıklamıştır,"[179] Haluk Savaş-İlhan Kamil Turan'ın...

"MHP yönetimi, Türkiye'de faşizmin tepeden inme karakterine ikna olmuştur; ikna edilmiştir. İkna sürecinin MHP'nin oy patlaması yaptığı bir döneme gelmesi ise bir rastlantı değil, zorunluluktur. (...) MHP hâlâ faşist bir partidir; 'değişim' bu nedenle değişim değildir. (...) Bugün 'faşizmin yükselişi'nden söz etmek mümkün değildir. Ancak MHP'nin yükseldiği veya en azından yeni mevziler elde ettiği açıkça görülmektedir. MHP'nin faşist bir parti olduğunu yeniden tekrarlarsak, garip bir durumla karşı karşıya kaldığımızı düşünebiliriz. Solun bu gariplik üzerine kafa yormak yerine, ortaya çıkan tablonun sonuçlarını değerlendirmesinde yarar vardır. MHP'nin burjuva siyasetinde merkez rollerden birisine soyunması için başlatılan operasyon nihayetinde devlet operasyonudur. (...) Bu operasyonda MHP yönetimi devletin bütün taleplerini karşılama yoluna gitmiş, tabana dönük birkaç mesaj dışında en küçük direniş göstermemiştir. Yine de ve her şeye rağmen, ne Türkiye kapitalizminin ne de restorasyon sürecinin bugünkü ihtiyaçları burjuva siyasetinin anahtarının tek başına MHP'ye teslim edilmesine izin verebilir,"[180] diyen Cemal Hekimoğlu'nun MHP ve güncelliği üzerine bir kere daha düşünmeleri gerekmektedir... Çünkü Türkiye'nin nereye gittiği (giderek daha da fazla) "MHP nedir, ne yapıyor?" sorusunun yanıtına mündemiçtir...

III-) Türkiye, Nereye?

"Türkiye, nereye?" sorusuna verilecek yanıt: Uluslararası-bölgesel-yerel kapsamda Türkiye'nin tarihsel gelenekleri-yapısal özellikleri-sınıf (mücadelesi) ilişkilerinin dinamik giriftliğinde aranmalıdır.

Bunun için öncelikle tarihsel geleneklere değinmek gerek: Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları devlet bir "savaş makinesi"dir. Asya despotizminden malûl gerçekliktir. Bu bağ-

lamda, "Vatandaşsız Türkiye ya da molekülü çatlamış devlet"in;[181] veya "... 'Hiçkimse'leşmiş Türk insanı"nın[182] kavranması çabası, ister istemez; "savaş makinesi"ni kutsayarak yeniden üreten ve ona siyasetten ekonomiye merkezi rol atfeden ilişkilerin "özgünlüğü"nü "klasik şemalar"a "kurban" etmemeyi "olmazsa olmaz" kılar.

III.1-) "Savaş Makinesi"nden MGK'ya

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları "ceberrut ve kerim" özellikli Asya despotizminin (ya da "savaş makinesi") üretim ilişkilerinin ulaştığı boyuta uyarlanan geleneği ile Orta Asya'daki "Ulu Hakan", merkezi askeri "feodalite"siyle Osmanlılar'daki "Padişah", Cumhuriyet'teki "Kemalizm" ve nihayetinde de "MGK" olmuştur. Çünkü Orta Asya'dan taşıyıp getirdiği militer özellikleriyle Mustafa Kemal'e kadar uzanan "Türk 'modernleşme projesi' devlete merkezi ve belirleyici bir rol verir. Bu rol aracılığıyla devlet toplumu değiştirip, dönüştürmektedir."[183]

Devletin, egemen sınıfın iktisadi ve siyasi gereksinimleri doğrultusunda değiştirip, dönüştürdüğü (daha doğrusu "başkalaştırdığı") toplumu; "savaş makinesi"nin "reaya"[184] olarak nitelediği (ve bu konuma mahkûm ettiği) yığınlar oluşturur. Orta Asya'daki "Karabudunlular", Osmanlılar'daki "Reayalar"; rolü ve "konumu" açısından bugünün "...'Hiçkimse'leşmiş Türk insanı"dır...

Son sözü militarizmin söylediği toplumsal düzenleme, koyduğu kurallara aldırmayan bir çapul-talan düzenidir. Çapul ve talanın güvencesi, devletperestlikle vaftiz edilmiş, "öteki" öyküleriyle yönlendirilen ve (mutlaka sınıfsal bir sözcülüğe denk düşen) militarizmle tahkim edilmiş otoritaryanizmdir... Örneğin, "Türkiye'de asker-bürokrat-siyasetçi ve sermaye sahibinden oluşan bir kast var. Bu kast devlet denilen o muazzam çarkın köşe başlarını tutmuştur. Devlet ülke zenginliklerinin en az yüzde 70'ini kontrol eder. Kastın en büyük işi, devlet çarkının imkânlarını çeşitli yöntemlerle hortumlayarak üyelerine aktarmaktır."[185]

Mevcudiyetini sürdürmek için, daima vidaları sıkıştırmaktan ve saldırgan ve baskıcı olmaktan başka hiçbir seçeneği olmayan yapı, Platon'un "Devlet" tasarımına "parmak ısırtacak" kadar uç bir tarihsel örnektir. Albert Howe Lybyer'in, Osmanlıları olumlamak için de olsa kaleme aldığı şu satırları "tersinden" okumak, bu konuda bize fikir

verebilir: "Belki de yeryüzünde Osmanlı Yönetimi kadar büyük çaplı ve cüretkâr bir başka deneme daha yapılmadı. Bu denemenin ideal ve kurumsal olarak en yakın benzeri Platon'un Cumhuriyeti, uygulamadaki en yakın paraleli ise Mısır'daki Memluk sistemidir. Ama Osmanlı Yönetim kurumu, birinci örneğin aristokrat Hellenik sınırlarıyla kısıtlanmadığı gibi, ikinci örneği de ezip geçti. Platon, sultanın büyük ailesindeki eğitim sistemini çok beğenirdi herhalde. Her ne kadar bu ailenin soylulardan oluşmamasına ruhu isyan etse de ömür boyu süren eğitimi, gövde ile kafanın eşit olarak eğitilmesini, (mükemmel olmasa da) asker ve yönetici ayrımını, aile bağlarından görece sıyrılışını, sistemin bireyi denetlemesini ve her şeyden çok da akıllıların yönetime gelmesini onaylardı. Osmanlı sistemini kuranların Platon'dan haberleri var mıydı bilinmez ama onun planına uygulanabilir bir şema içinde olabildiğince yaklaştıkları kesindi. Hatta bazı pratik bakımlardan, Platon'un tasarısını geliştirmiş de sayılırlardı."[186]

"Sistemin bireyi denetleyerek"; "asker ve yönetici ayrımından sıyrılan" otorite; "total" özellikler kazanırken, devletin militarist-monolitik örgütlenmesi ile toplumu reayalaştıran bir korporatizm ile tanımlanıyordu ki; tüm bunlar da, "Hükümdar ile itaatkâr tebası" arasındaki ilişkiler tablosuna yansıyordu...

Sözünü ettiğim tablo bir egemenlik ilişki ve çelişkisidir. Bunun ilişkisi, geçmişe ait olduğu "iddiası" ise, "gecikmiş gelecek" labirentinden çık(artıl)mayan Türk(iye) insanını ve Türk(iye) ekonomi-politikasını kavrayamamanın; veya "teorisist şemalar"a "kurban" etmenin açmazıdır... Çünkü bu egemenlik ilişkisi, kapitalizme de uyarlanması mümkün olan (ancak Avrupa-merkezli şemalara uymayan) özellikleri ile, elbette bir ekonomik-siyasal "ilerleme"dir. Yani söz konusu ilişkide tarih durağan değildir. Ama tarihi yaratan aktörlerin rolü, bizatihi onlar tarafından, onların "toplumsal pratiği"ne içselleştirilmiş devletperestlikle "limite" edilmiştir, edilebilmektedir...

Bunda, Orta Asya'dan Osmanlı'ya ve nihayet Cumhuriyet'e uzanan egemenlik tarafından seçilerek yetkinleştirilmiş militer geleneklerin önemli bir rolü vardır. Diğer bir deyişle, Osmanlı devletindeki egemenlik kavramının reayaya dayattığı yönetim mantık(sızlığ)ı ile Cumhuriyet'in reayayı "yurttaş" ilan etmesi; veya Osmanlı'daki "din" ile Cumhuriyet'teki "milliyetçilik"in işlevsel paralelliği, tarihsel geli-

şim içinde sürekliliğin kopuşlara galebe çaldığının önemli verilerini teşkil etmez mi?

Bir an Türkiye'deki milliyetçiliğin Mustafa Kemal[187] (veya MGK) eliyle kullanımına bakın; bunun Osmanlı'nın "İslâmı" kullanışı ile arasındaki benzerlikleri göreceksiniz... Kitlelerin sürüleştirilmesinde geçmişte "İslâm" ne rol oynadıysa, bugün de ezen ulus milliyetçiliğine aynı misyonun yüklendiği çok açıktır. Her ikisinin de rolü, militarist egemenliğin kontrolünde "hayali cemaatler" yaratmaktır... Unutulmasın: Militarist egemenlik kontrolündeki "hayali cemaat"[188] ile toplum psikolojisinin "bilinç ve bilinçdışı"nı "keyfince" biçimlendirerek, devlet-tapıncını "total"leştirerek; irrasyonalliği "rasyonalleştirir"!

O halde tarihsel gelenekleri-yapısal özellikleri-sınıf (mücadelesi) ilişkileri kapsamında Türkiye'nin XXI. yüzyıl başında ulaştığı siyasal koordinatları; irrasyonalliği "rasyonalleştirdiği" bir moment olarak niteleyebiliriz... Bu kimilerine ilk bakışta "saçma" gibi gelebilir! Ancak, Fernand Braudel'in ifade ettiği üzere, unutmamak gerek: "Bir toplumun gündelik olaylara, karşılaştığı baskılara, göğüslemek zorunda kalacağı kararlara karşı tepkileri, bir mantık ya da çıkarını kollama tavrının eseri olmaktan çok, ortaklaşa bilinçdışından yükselen açıklanmamış ve çoğu zaman da açıklanması mümkün olmayan itkilere verilmiş bir cevaptır."

Türkiye'nin XXI. yüzyılın başında ulaştığı koordinatlar; kökleri, hesaplaşılmamış bir egemenlik tarihinin ürünü olan "ortaklaşa bilinçdışı"nın (tabir caiz ise) "kusulduğu" bir "hâl"dir! Söz konusu "hâl", toplumsal ölçekli başkaldırı (veya hak arama) gelenekleri 1500-1600'da ezilmiş,[189] "eleştirel analitik düşünce" dünyası dumura uğratılmış, tepkileri devletperest milliyetçi retorik cenderesinde egemenliğe eklemlenen bir "efendi-köle" diyalektiğinin herşeyleştiği uğraktır.

Her şeyin "Milli Güvenlik Devleti" çıkarlarına eşitlendiği bu uğrağın niteliği kavranmadan Türkiye'nin XXI. yüzyıldaki uluslararası-bölgesel-yerel kapsam yönelişleri; veya "Türkiye, Nereye?" sorusu yanıtlanamaz...

III.2-) "Milli Güvenlik Devleti" Türkiyesi

Her şeyin "Milli Güvenlik Devleti" çıkarlarına eşitlendiği XXI. yüzyıl Türkiye'sinde, müesses nizamın bekaası açısından, her şey asayiş-istikrar sorunudur. Kilit sözcükler ise, "intizam ve nizam"dır... Kilit sözcüklerin MGK ile özdeşleştiği bir korporatizm dayatmasının devleti durmadan monolitikleştirdiği gidi-

şatta; yani yoksulların ve zengin muktedirlerin Türkiye'sinde hep, "uluslararası komploların" ya da "bir merkezden yönetilen fesatların" kurbanıyızdır! Bunun nedeni bilinmez, sorulmaz, tartışılmaz... Çünkü onlar ("Tanrılar") bilmeyen-sormayan-tartışmayan "Tek tip insan istiyorlar."[190]

Kapitalist kültür(süzlük) anarşisinin ürünü olarak "tek tip insan(cık)" kültürel bir karşı devrimin sonucudur! "Neden-Sonuç" ilişkisinin giderek karmaşıklaşıp, iç içe geçmesiyledir ki; toplumsala müdahale artık hayalci ve gereksiz bir romantizmin, tehdit dolu hammallığı olarak algılanmakta ve sunulmaktadır... Böylelikle de, MGK'nin tekelci-sermaye patentli makro istikrar dayatmasıyla devreye giren "başkalaşım" eksenli çürüme ile "duyarsızlaşarak kaybedilenler", her adım başında karşımıza dikiliyor. Demirtaş Ceyhun'un, "Devleti kutsallıktan kurtarmalıyız,"[191] dediği koşullarda, "makro istikrar" ya da "militarist-modernizasyon" projesinin "Devlet Kutsamaları", "duyarsızlaşarak kaybedilenler"in de terörist mimarı oluyor... Örneğin; Memoli güzellemeleri ile herkes polisleşirken; polis de herkesin kendisi olmakta ve içine işlemekte... Ya da "ideal erkek Türk" karışımı ("Deli Yürek") mafyazade Yusuf Miroğlu bir "mit" katına çıkabiliyor...

Değersizleşme kıskacında debelenen Türk(iye) toplumu, şizofrenik özellikler kazanırken; Türk(iye) insanı da tüketici bir "homo asalakus"a dönüşmüştür! Örneğin, "Kısa yoldan zengin olmak isteyenlerin gözdesi at yarışlarında, gişelere bir günde 1 milyon kupon yatırılıyor. 2000 yılının ilk yedi ayında at yarışlarına 335.6 trilyon lira yatırıldı"![192]

Şurası çok açık: Tüketimin geleceksizleştirilmiş nesneleri konumunu kabullendiğimiz oranda "Sistemin, gündelik hayat içerisinde yarattığı birçok sorunu idrak etmek istemiyoruz. Bu sorunların nereden kaynaklandığını görmüyor ve nedenleri üzerinde düşünmüyoruz. Kabalık, görmek istemediğimiz bütün bu sorunların aslında varolduğunu ve gündelik hayatımızı cehenneme çevirdiğini ortaya koyuyor. Şiddete ve insanın insan üzerindeki hegemonyasına dayanan bir sistem var. Bu sistem gündelik işleyişi içinde zorlanıyor ve zayıflayınca da gıcırtılar gelmeye başlıyor. Kabalık bu gıcırtıyı azaltan katran oluyor. Kaba olmakla sistemin işleyişine vesile oluyoruz. Kabalık yaşadığımız hayatın uzantısı olan küçük bir göstergedir. Ama dikkat edilmesi gereken bir gösterge... Her şeyi kendimiz için istiyoruz. Her mutluluk bizim için bir hak ama, komşumuz için değil. Her

zaman doğru olan biziz. Her şeyi kendimiz için düşünüyor ve yalnızlaşıyoruz. Korkumuz her geçen gün bir kat daha artıyor. Yalnızlığımız arttıkça, bizi bu hale getiren sistem de şakır şakır işliyor."[193]

Sistem bizim üzerimizden, bizimle işliyor! Çünkü toplumsal gerçeklikten, zorunluluklardan, taraflılıktan arındırılmış; ya da ehlileştirilmiş bir görevsizliğin, "özgür insan(lar)ı" olmanın dayanılmaz hafifliğiyle yer alıyoruz (geleceksizleştirilmenin!) bugününde... Tıpkı, Gilles Lipotevsky'in, "Biz, şu anda 'postdeontik' bir dönemde yaşıyoruz; 'postdeontik' dönemde artık görevlerimiz yoktur.[194] En yüksek emirler ve salt hükümler etik'te kaybolmuştur ve bu arayışın sonunda bireysel özgürlükler gerçekleşebilir,"[195] önerisindeki gibi...

Bu böyle olunca da; egemenler tarafından insan(lar)ın, hayatın -çok sıradanlaşmış- "ayrıntı"sı olarak algılandığı ve ülkeyi gözünü kırpmadan bugünkü haline getirdiği "vahşet tablosu"nun -sıradan- figürleri oluyoruz... Ve ortaya, "orta zekâlılar"-ın bile katlanmadığı düzen(sizlik) çıkıyor...

Piyasa fetişinin, güçlüleri ("Tanrılar"ı) daha güçlü, zayıfları ("Kulları") daha zayıf yaptığı "YYD" Türkiye'sinde tuz bile kokmuştur... Ve -Susurluk'tan Egebank'a uzanan- "kokmuş tuz hikayeleri" vakay-ı adliye artık... Siyasal-toplumsal sorunlara askeri çözümden başka yol ve yöntem aranmayan tabloda, "Devlettir yapar, haklıdır" zihniyeti kadir-i mutlaktır! Ama...

Bunun, bir de kaçınamadığı "Ama"sı var... "Görev istenmez verilir!" otoritarizmi insanın kendisi olmayı engelleyip, kendine yabancılaştırırken, "Kaptım köfteyi abiler..." tipolojisiyle karakterize olan insansızlaşmayı ya da insan kırımını devreye sokmaktadır... Keyfilik ve baskının yol açtığı kapsamlı toplumsal çürüme, giderek her türden toplumsal kesimi etkilerken, hiçbirimiz çürüme ve sonuçlarından muaf değilken; kapitalist sistem de bundan -tıpkı çöken Roma İmparatorluğu gibi!- nasibini almaktadır... Yani kendisi olamayan Türk(iye) insanı sorulamayan soru(n)ların kördüğümüne dönüşürken, sistem de Gordiyom Düğümü'ne benzemektedir... Gordiyom Düğümü'nü Büyük İskender'in nasıl çözdüğüne tarih tanıktır... Yani, insani ve insana ait hiçbir varoluş teamülünün geçer akçe olmadığı Türkiye'deki despotik egemenlik, kendini ürettiği tabanı da -bir gün üretemeyeceği biçimde- yok etmektedir... Bu da inkârın inkârı olanağını güçlendirmektedir... Eskiyi aşacak yeni, inkârın inkârı olanağı değerlendirilerek yaratılacaktır...

III.3-) MHP'li F-Tipi Yönetimin Geleceği

Unutulmasın: XXI. yüzyıl Türk(iye'sinde) kapitalizmin "in"leriyle "out"larının çatışması, farklı biçim ve görüntülerle olsa da, ezenler ile ezilenler arasında sürgit devam ediyor. "Out"lar, dahil olamadıkları, yok sayıldıkları, ezilip horlanarak dıştalandıkları kapitalist egemenliğe karşı "kendilerinin merkezde" olduğu yeni bir dünya kurma arayışına yöneliyorlar. (Bu yöneliş, otomatik olarak sosyalizme eşitlemez; yönelişin bir diğer seçeneği de Japon örneğindeki F (aşizm) Tipi Yönetim'de olabilir!)

Dışlanmış yani "out"lar veya ötekiler, artık daha fazla "out" olarak yaşayamazlar! Çünkü, mahkûm edildikleri "hayat" sürdürülemez niteliklidir... Çünkü onların da dahil olabileceği yeni bir dünyayı tahayyül etmesi, istemesi; "in"lerin dünyasına, "Bizim değil" diyerek harekete geçmesi imkân dahilindedir... Çünkü toplumdaki sınıfsal vites farklılığının besleyip, büyüttüğü "dışlanmışlık duygusu"nun devreye sokacağı kolektif toplumsal çıkışlar, "basit bir adli vaka" değil, "derin bir sosyal oluşum"lar niteliği taşır...

"Out"lar açısından, kriz dönemlerinde F(aşizm) Tipi Yönetimlerin de önemli bir "seçenek" olduğu görülmeli ve unutulmamalıdır. Çünkü "out"ların, yukarıda kısaca değindiğimiz gelenek ve "bilinçdışı" alışkanlıkları açısından devletperest milliyetçiliğin taşıdığı müthiş önemi görmezden gelemeyiz... Her koşulda itina ve mesafe ile irdelenmesi gereken milliyetçiliği, egemen (lik) tarihinin "veba virüsü" olarak nitelemek gerekliliğine bir an dahi "es" geçilemez!

Burada, Barrington Moore'un değindiği; XXI. yüzyıl Türkiye'sini yakinen ilgilendiren "Asya Faşizmi: Japon Örneği"ne yani F(aşizm) Tipi Yönetim konusuna değinelim... XXI. yüzyıl Türkiye'sinde "ulusal simge" MGK (=TSK)'dır. Yukarıdan aşağıya tarihsel hedeflerini reayalaştırılmış topluma, devletperest milliyetçi-muhafazakârlığını dayatırken; bu sürece karşılıklı bağımlılık ilişkisi çerçevesinde, aşağıdan yukarıya da MHP'yi eklemlemekte ve onunla iç içe geçmektedir. Çünkü her iki odağın da asal ekseni milliyetçi-muhafazakâr devletperestliktir.

"MHP, 'devleti koruma misyonu'nu hep önde tuttu."[196] "Devlet endeksli siyaset ve devletçilikle endeksli milliyetçilik (...) MHP'sinin, milliyetçi-devletçi çizgisinde 'istikrar-otorite' ilişkisini referans alan bir yön var. Bu yön, MHP'nin bugünkü tavrını bir yanıyla 'doğruluyor', konumunu izah etmesine malzeme

sağlıyor."[197] "MHP siyasetsizliğini devlet politikalarıyla ikame eden bir partidir. Ayrıca iktidarın, devlet-siyaset ilişkileri çerçevesinde, devletin taşıyıcılığını öne çıkaran yönüne bağımlıdır. Devlet siyaseti beslediği anda siyasileşen bir partidir."[198]

"Homojen toplum anlayışından yola çıkan, yani farklılıkları sadece reddetmekle kalmayıp tehlikeli gören" MHP, "Şiddetle siyaseti evlendirir, faydayı ilkenin önünde tutar."[199] Tıpkı MHP'lilerin dillerinden düşmeyen; "Ya Sev Ya Terket!", "Türkseniz İftihar Ederiz, Değilseniz İtaat Bekleriz!" sloganlarında ifade edildiği üzere... Bu bağlamda, "Siyaset dışı bir siyasallaşma modelini merkeze alan" MHP gerçeğine dikkat çeken Ali Bayramoğlu ekliyor: "Mevcut şartlara uyum sağlamak için devreye soktuğu siyasal akılla MHP, bugün belki de ilk defa hem parti içinde hem ülke sathında, cemaat ve cemaatçilik ötesinde gerçek siyasetle tanışıyor."[200]

Hasan Bülent Kahraman'ın ifade ettiği üzere; "MHP'nin değişmediğini bizzat Bahçeli vurguladı. Ona göre MHP değişmemekte fakat gelişmektedir."[201] Bu, önünü devletperest MGK'nın açtığı bir yöneliştir. Kimi "ilk ürünleri" ise, örneğin son "Çevik Kuvvet Eylemleri"nde görüldüğü üzeredir; ve ortalıkta, "Düğmeye basan MHP Milletvekili Mehmet Gül mü? Emniyet'te 'polisi Gül kışkırttı' söylentisi dolaşıyor,"[202] olsa da, bu konuda hiçbir şey yapılmamakta, daha doğrusu yapılamamaktadır...

Kamuoyu araştırmalarına göre MHP'nin oy oranı yüzde 15'lerde seyrettiği[203] Türkiye'de; yine 79 bin MHP'linin katıldığı bir ankete göre, yüzde 55 "Tabanın sesini yansıttığı" için Ali Güngör'ün ihracına karşı, yüzde 75 "Genelkurmay Başkanı'nın Kürtçe konusundaki tutumunu" destekliyor, yüzde 88 "F-Tipi cezaevleri"ni ve "Cezaevlerine yönelik operasyonu" doğru buluyor![204]

Almanya'daki Weimar Cumhuriyeti'ni anımsatan Kurt'lu-Kuş'lu-Arı'lı koşullarda Devlet Bahçeli şunları haykırıyor: "Milliyetçi Hareket'in değişip değişmediğini, milliyetçiliğin misyonunu tamamlayıp tamamlamadığını çok merak edenlere hatırlatmak isterim ki, tarihi kökleri ve iddiaları güçlü olan hareketler varlığını ve ayrıcalığını sürekli muhafaza eder"![205] "Biz inandığımızı söyleriz. Yalnız da kalabiliriz. Yalnız kalma pahasına doğru bildiğimiz yolda gideceğiz"![206] "Neyi ne zaman yapacağımızı biliriz. Serçe uçsa dağ ne kaybeder?"[207]

Hayır; iş bununla da bitmiyor! Ülkü Ocakları Başkanı Atil-

la Kaya ekliyor: "Siyasi anlayışımızın değiştiği söylenemez. (...) MHP, Hazreti Mevlana'nın deyimi ile 'bir ayağı kendini var eden değerler üzerinde, diğer ayağı bütün dünyayı dolaşan pergel'dir"![208]

Şimdi dikkat: Türkiye'de görev süresi sona eren ABD Büyükelçisi Mark Parris, "MHP çok değişti,"[209] derken; "The Economist" de, "Yeni Türk yıldız Bahçeli,"[210] vurgusu ile ekliyor: "Bahçeli, politikanın temel taşı"![211] Ve Hasan Cemal'in sorup-yanıtladığı üzere: "Bahçeli ne yapmak istiyor? Kuyumcu titizliğiyle çalışıyor... Bahçeli'nin gözünde, gelecek seçimlerde başbakanlık var"![212]

Kim bu Bahçeli? Soruyu; "Sakin Güç" rolü ile "intizam ve istikrara" oynayan Bahçeli hakkında iki gözlem ve bir tarihi anımsatma yanıtlayalım... Birinci gözlem Faruk Bildirici'nin: "Bazı insanlarla konuşurken onlara ulaşırsınız da, bazılarıyla bu mümkün olmaz. Bahçeli'de öyle. Sanki bir yerde perde var ve bakışları orada kırılıyor. 'Aramızda duvar var' lafı ona çok uygun"![213] İkinci gözlem Ertuğrul Özkök'ün: "Bahçeli'ye her gidişimde, onu biraz daha belirgin bir devlet bilinci ve üslubu içinde görüyorum"![214] Sonuncusu da bir tarihi anımsatma: "Polis, 23 Şubat 1978 günü ihbar aldı; 'Adana'dan Ankara'ya gelen beyaz renkli, 01 FE 994 plakalı araçta silah var!' Aracı durduran polis, bagajda portakal paketinin altına gizlenmiş iki makineli tüfek ile jarjörler buldu. Araçta dört ülkücü genç vardı. Daha önemlisi bu araç, Başkent Mali Bilimler Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi Devlet Bahçeli'ye aitti..."[215]

O halde hafıza tazeleyelim: "Kökleri radikal milliyetçilikte olan MHP 1968-1980 yıllarında 'sola karşı mücadelenin militan gücü' oldu, karanlık günlerin kara bir figürü olarak hafızlara kazındı. Bu dönemde MHP'nin devletten destek gördüğü ve 'sol tehlike'ye karşı denge unsuru olarak kullanıldığı da açığa çıktı"![216] Bu 1980'ler öncesiydi... Hani Süleyman Demirel'in, "Bana milliyetçiler cinayet işliyor diyemezsiniz!"; veya 12 Eylül mahkemelerinde Alparslan Türkeş'in, "Fikirlerimiz iktidarda, ama biz sanık sandalyesindeyiz!" diye haykırdığı geçmiş... Bugünlere, geçmişinden değişerek değil, gelişerek ulaşan MHP; artık "kullanılan" değil, MGK ile karşılıklı bağımlılık ilişkisinin partisidir...

III.4-) Faşizm Ile Devlet "Hâli" Bağıntısı

Bu da çok doğaldır; çünkü Türkiye, kirli savaş koşullarında "Susurluk Cumhuriyeti" ege-

menliğinde yaşadığı "kuluçka dönemi" ile MHP'li bir geleceğe yelken açabilecek "metamorfozu" yaşamıştır... Eklemeden geçmeyelim: Faşizm ile devletin "hâli" arasında doğrusal bir bağıntı vardır.[217]

Faşizmin kendini ürettiği iklim, devlet ile ilişki yoğunluğunu üst düzeye tırmandırdığı bir konjonktürdür. "Ulusun ve devletin yüceltilmesi"ne yönelik milliyetçi bir kudurganlıkta somutlanan faşizm daima bir "düşman" (ya da "öteki") ile savaşmak zorundadır. Anadolu'da ya da yer aldığı Orta Asya ve Avrasya bölgesinde Türk milliyetçiliğinin "düşman" sıkıntısı yoktur. Bu gün gelir Kürtler, gün gelir "AB", gün gelir Rusya ya da vd'leri olur... Çünkü, niteliği gereği faşizm, geçmişe dönüktür. Eski güzel günlerin, mutlu dönemlerin (örneğin aslı olmayan bir Nizam-ı Alem, vd'leri!) özlemini vurgular. O dönemlerdeki savaş başarıları; kurulan imparatorluklar; sahip olunan toprak büyüklüğü vb. göklere çıkarılır. Faşizm, yayılmacıdır. Gerçekte vurgulanmak istenen, kapitalizm öncesi dönemin toplum yapısı ve toprak mülkiyeti anlayışıdır. O anlayışta üretici, toprağa bağlıdır; doğa üstü güçler kişinin toplumdaki yerini ve geleceğini belirler; kişinin yapacağı, birilerinin çizdiği kaderine razı olmak, yani yukarıdan verilecek emirlere uymaktır.

Bu bağlamda MGK destekli MHP'de tecessüm eden "Tehdit büyüktür"![218] Tehdidin Japon versiyonlu "Faşizmin Modern Halleri"nde somutlanması imkân dahilindedir.[219] Bunun en bariz verisi ise, "Milliyetçileşen Popüler Kültürün, Popülerleşen Milliyetçiliğin"[220] önünü hızla açmasıdır. Unutulmamalıdır ki, "Milliyetçilik ırkçılığın ve faşizmin döl yatağıdır"![221] Bir de bu gidişat "savaş makinesi"nin "güvencesi" altındayken! O halde, küreselleşmenin keskinleştirdiği antagonistik çelişkilerle birlikte yoğunlaştırdığı aşırı sağcılık karşısında gerekli önlemler alınmaz ise; Emre Kongar'ın deyişiyle, "Türkiye faşizmin karanlığına doğru kayma eğilimine girecektir"![222]

III.5-) MGK (=TSK) Faktörü

Çünkü, uluslararası-bölgesel-yerel koşulların "Küresel düzende daha otoriter bir Türkiye'ye"[223] davetiye çıkardığı "neoliberal faşizm" ikliminde; Türkiye'de siyaset deyince, kaçınılmaz olarak MGK ve TSK'dan söz etmek zorundayız... Ötesi kocaman (ve katıksız) bir yalan olur!

Çünkü 12 Mart'ların, Eylül'lerin, 28 Şubat'ların mimarı TSK, Türkiye'nin "her şeyi"dir; itiraz edilemeyen "emri"dir![224]

Kuzey için "Türkiye yeni stratejik güç"tür![225] "ABD Türkiye'ye muhtaç"tır![226] "Türkiye Ortadoğu'da ABD'ye yardımcı"dır![227]

Ve "Türkiye dünyada silaha en çok para harcayan ülkelerden birisidir. Yıllık gelirinin yüzde 20'sini savunmaya harcıyor ve bu miktar 10 milyar dolar civarındadır. Bu, GSMH oranı olarak, NATO ortalamasının iki mislidir"![228] "2001 'savunma' yılı olacaktır... 2001 yılında 145 taarruz helikopteri, 32 adet F-16 savaş uçağı ile 100 adet tank alınacak"![229] "8 milyar dolarlık tank alıyoruz"![230] "Silaha 3.5 katrilyon daha... 2001 bütçesinde 4.5 katrilyon TL olarak belirlenen 'Diğer Cari Kalemler'in 3.5 katrilyon lirasının silah alımı için ayrıldığı öğrenildi"![231] "Yeni savunma projeleri yolda"![232] "TSK Uzak Asya'ya açıldı: Ordu, Güney Kore silah pazarını seçti"![233] "Türkiye, Alman silah sanayiinin en iyi müşterisi oldu: Silah alımında ikinci sıradayız"![234] "ABD ve İsrail arasında Türk silah pazarına hâkim olma kavgası: Türkiye'de füze savaşı"![235]

Türkiye'de Orta Asya'dan taşınan "savaş makinesi" gelenekleri ile devletin "klasik görevleri", TSK'ya (orduya) veya "sivil görünümlü" MGK'sına havale edilmiştir... Bu durumun, TSK ile içe geçmiş ve dışa açılmaktan yana olan tekelci-büyük sermaye için olduğu gibi, XXI. yüzyılın Avrasya ve Ortadoğu'daki "Büyük Oyunu"nda (enerji ve petrol) "Pax-Americana"yı tahakkuk ettirmek isteyen ABD emperyalizmi açısından da (kontrollü olması kaydıyla) bir sakıncası yoktur...

TSK'nın etkinliği ve buna da tekelci-büyük sermayenin "rızası" konusunda, "The New York Times"daki yazısında Douglas Frantz şu noktalara dikkat çekiyor: "Başka demokrasilerde rastlanmayan ölçüde nüfuza ve ekonomik güce sahip Türk ordusu, en zorlu mücadelesini veriyor bugünlerde. (...) Generaller ve hükümetteki destekçileri, zorlu bir bölgedeki stratejik öneminin Türkiye'de güçlü bir orduyu zaruri kıldığını savunarak geniş kapsamlı bir yeniden konumlandırmaya karşı çıkıyor. Türk askeri uzmanları ve Batılı diplomatlar, siyasilerin güçsüz olduğu, skandalların vakayi adliyeden sayıldığı bir toplumda TSK'nın istikrarı ve temizliği temsil ettiği görüşünde. (...) Askerin gücünün azaltılması için IMF'den de dolaylı baskı var. IMF 7.5 milyar dolarlık acil yardım karşılığında TSK bütçesinin de daraltılmasını istedi geçen ay. Türkiye'nin yıllık savunma bütçesi 9 milyar dolar tutuyor. Türkiye bugünlerde harıl harıl aske-

ri harcama yapıyor. Tank, helikopter ve erken uyarı sistemlerine 10 milyar dolar ayrıldı. Bu, siyasete müdahalesi giderek daha fazla göze batan ordunun neredeyse hiç sözü edilmeyen ekonomik kaynaklarının da bir göstergesi.

Orduya ait kuruluşlar Türkiye'nin en büyük şirketleri arasında, üstelik vergiden muaflar. Bunlara bir banka, önde gelen bir otomobil üreticisinin yüzde 47'si, ülkenin çimento üretim kapasitesinin yüzde 10'u da dahil. Hükümet denetimine tabi değiller. OYAK aracılığıyla ordunun imalat sanayiinden otomobil üretimine, tarımdan inşaata ve finansa uzanan 24 şirkette mali çıkarları var. İşlerin çoğunda ordu, ekonomi dünyasının Sabancı ve Koç gibi etkili ve zengin aileleriyle ve Goodyear, DuPont gibi çokuluslu şirketleriyle ortak. Böyle olunca da ordu ile iş dünyasının önemli katmanlarının ekonomik çıkarları örtüşüyor. OYAK 1961'de askerlere ekonomik yarar sağlamak için kurulmuştu. OYAK ve yaklaşık 30 bin çalışanıyla rekabete girmek hiç de kolay değil.

Tarih profesörü Taha Parla 1998'de OYAK'ı anlatırken 'Atın terkisindeki memur siyasetçi olduğu yetmezmiş gibi bir de tacir, sanayici, finansçı ve rantiyeye dönüşüyor' demişti. Kardeş kuruluş Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı da askerin elinde. Vakıf 1987'de kuruldu. Uçaktan tutun da füze, top ve telekomünikasyon sistemleri yapımına dek uzanan savunma bağlantılı 30 şirkette çıkarları var. 20 bin kişiyi istihdam ediyor ve gelirinin yüzde 80'i TSK'ya gidiyor. Parla ve Fransa'nın eski Türkiye Büyükelçisi Eric Rouleau, OYAK ile kardeş kuruluşunun özel kamu sektörü ayrımını bulandırdığına ve toplumu askerileştirdiğine dikkat çekiyor."[236]

"Postmodern" 28 Şubat darbesi ile coğrafyamızın (ve bölgenin) gündem maddesi ilan edilen militarist militarizazyon; yakın geçmişi, siyaseten 12 Mart ve 12 Eylül'e,[237] ekonomik olarak da 24 Ocak ile Özalizm'e uzanan kesitin kristalize halidir. Ekonomi-politik temelleri olan sermayenin yeniden yapılanarak, neo-Enverist geleneklerle "Kızıl Elma"ya uzanma harekâtının tarihsel hayalidir... Sözünü ettiğimiz oluş, Alain Rouquié'nin, Latin Amerika'daki "Askeri Devlet" çerçevesi ile "paralellikler" arzetse de, bu modelle sınırlanamaz. Aksine bu modelin ötelerine, yani orta dereceden gelişmiş sermaye birikiminin dışa açılma eğilimine; "periferik" konumunu, bölgesel ölçekli emperyal alt-emperyalistleşmeye sıçratma gi-

rişimi olarak nitelenebilir... Bu yöneliş de doğal olarak, MGK açısından MHP'nin mana ve ehemmiyetini arttırmaktadır...

Zaten "toplumsal dinamikler" ve "toplum psikoloji" de bu karanlık tablo ile "uyumlu"dur. Örneğin, 18 Nisan'dan bu yana değişen seçmen eğilimleri konusunda halkın nabzını tutan A&G'nin araştırması da bunu ortaya koymaktadır.[238] Bu araştırmaya göre, MHP birinci partidir... MHP daha çok gençler tarafından tercih ediliyor... "AB'ye girilmeli mi?" sorusuna yüzde 43.6 "Hayır", yüzde 25.2 "Evet" diyor...

Buradan çıkan tablo şu: Siyasi hayat, muhalefet, eleştiri, itiraz, karşı çıkışın "dumura uğratılıp", marjinalleştirildiği; yığınların öz güvenlerini yitirip, kendilerini neo-liberal korku ve boşvermişliğin emanet ettiği çürümenin Türkiye'sindeki toplumsal sağa kayış, seyrettiği eğik düzlemde, frenleri patlamış bir kamyon gibi son durağına yani faşist tehlikeye doğru kaymaktadır...

"Sema Pişkinsüt'e, İstanbul Emniyet Müdür yardımcılarından birinin, 'Bir emir versek işkence durur, ama bu kez de suç patlaması olur,' dediği"[239] despotik zapt-ü rapt tablosunda; "Ne Oluyor?" sorusunu Haluk Şahin şöyle yanıtlıyor: "Ankara'da dostlarımla telefonla konuşarak geçirdim zamanımı. Başkentin havasını iyi koklayan, nabzını iyi tutan, gözü keskin, kulağı delik, deneyimli dostlarımla. Onlara ısrarla sordum: 'Ne oluyor?' Uzun uzun anlattılar. Anladığım kadarıyla, bu sorunun son zamanlarda daha sık sorulmasının nedeni, alternatifsiz Başbakan Bülent Ecevit'in durumu. Olağanüstü çaba göstermesine rağmen, Başbakan'ın fiziksel durumu yönetimde bir erk boşluğuna neden olmuş. Oysa, malum, siyaset boşluktan nefret eder. Bazıları iyi niyetle bu boşluğu doldurmaya uğraşırken, bazıları ise bu boşluktan yararlanmaya çalışıyorlarmış. (...) Ankaralı dostlarıma göre, bu erk boşluğu ülke yönetiminde MGK'nın zaten büyük olan rolünü daha da belirgin hale getiriyormuş. MHP'nin bu duruma verdiği destek de işin siyaset açısından temelsiz kalmamasını sağlıyormuş. (...) Evet, 'Ne oluyor?' sorusuna yanıt vermemizi sağlayacak öğeyi saptadık: Gittikçe belirginleşen erk boşluğu ve askerlerin yolsuzlukların ortaya çıkarılması konusundaki duyarlığı. (...) Öyle diyorlar"![240]

III.6-) Yanıtını Arayan Soru(n)lar

Bu tablo karara bağlanmak zorundadır; ve bağlanacaktır da; ila ilelebet geçiş sürecinde yaşa-

namaz... "Geçiş Süreçleri"nin de "nihayeti" ya da en azından keskin virajları vardır... Türkiye oraya gidiyor... Türkiye'nin gittiği yer; Anadolu'lar kadar, Avrasya ve Ortadoğu'yu da doğrudan ilgilendirir mahiyettedir...

Ve Türkiye'nin gittiği yer açısından kilometre taşlarını, -tarihin nasıl yanıtlayacağının merak konusu olduğu- şu belirsizlikler biçimlendirecektir:

Ø AB ile ilişkilerin adı telaffuz edilmeyen bir "dondurulma", "ertelenme", ve giderek de "savsaklanma" noktasına yönelmesi ile daha da netleşecek otoriter içe kapanma ile Avrasya ve Ortadoğu'ya yönelme eğilimi...

Ø TSK'nin "temizlik operasyonları"yla ANAP'ı etkisizleştirme ve siyaset üzerindeki "denetleyici el"ini sürekli ve artan ölçülerde hissettiren "Milli Güvenlik Devleti"nin, -İlhan Selçuk'un dahi "elleri temiz" dediği![241]- kendiyle asla ters düşmeyen Bahçeli figürünü öne çıkarması...

Ø Ortadoğu'nun Kuzey Irak'daki TSK varlığının, (stratejik Siyonist ortak ile birlikte) "ilginç ve öngörülemeyen" uluslararası ilişkilerde bir kart olarak elde tutulması... (Bu AB'de "Kürt kartı"nın yeniden ağırlık kazanması; ya da Kürtlerde yeni bir radikalleşme; veya II. Bush'un, Clinton'dan "farklı" davranması tehlikesine karşı; nihayet, "İç Düşman" retoriğinin güçlenmesi için gerekli olabilir!)

Ø MHP'nin hükümet içindeki "eli"nin güçlendirilerek; çeşitli mali operasyon ve soruşturmalarla ANAP'ın (yani AB yanlılarının) marjinalleştirilmesi... Ve kaçınılmaz olarak da: MHP'nin birinci parti katına çıkartıldığı koşullarda TSK-MHP rezonansını daha da boyutlandırıp, derinleştirmeleri...

Ø MHP'li Türkiye, Avrasya ve Ortadoğu konusundaki çıkışlar ve Rusya ile ilişkileri açısından MGK ve tekelci-büyük sermaye için en avantajlı koşulları sunabilecek bir imkândır... "Büyük Oyun"un önemli bir aktörüdür.... Çünkü "Yüzyıl önce, Kafkasya ve Orta Asya üzerinde, dönemin hegemonik gücü İngiltere ve Avrasya'nın en büyük ülkesi Rusya arasında, sert bir nüfuz alanları çatışması yaşanıyordu. Dış politika yazınında, bu çatışmanın adı 'büyük oyun' dur. Bugün aynı bölgede yaşanan askeri, diplomatik süreçler de, ABD'nin etkin kuruluşlarından, Heritage Foundation'da görevli üst düzey politika uzmanı Ariel Cohen'in vurguladığı gibi 'Büyük Oyun' olarak tarifleniyor. Gohen'in çalışmasından da anlaşıldığı gibi oyunun hedefi petrol... ABD Enerji Bakanlığı'na göre, bölgede 163 milyar varil petrol ve 337 trilyon metreküp gaz re-

zervi bulunuyor. Bu, Batı ülkeleri açısından 500 milyar dolara yakın bir yatırım, zaman içinde 4 trilyon dolara yakın bir ciro anlamına geliyor. Cohen'in bu çalışmasıyla, ABD Meclisi'nin ilgili senato komisyonunun verdiği raporu[242] birlikte değerlendirildiğinde Zbigniew Brzezinki'nin, Foreign Affaieres'de yayımlanan A Geostaregy for Eurasya[243] analizinin ışığında okuduğumuzda, ABD'nin bölge politikasını şöyle özetleyebiliriz: 'Batılı şirketlerin, Kafkaslarda ve Orta Asya'da yaşamsal öneme sahip petrol ve gaz rezervlerine ulaşmasını engelleyen, bölgesel çatışmalara bir çözüm getirmek...'[244] Bu çözümleri oluştururken, petrol ve doğal gaz yolları üzerinde Rusya'nın denetim oluşturmasını engellerken, bu rezervlerin kullanımını Batılı şirketlere açık tutmak. Batı'nın enerji güvenliğini sağlamak, bu arada İran'ı petrol yolları dışında tutarak, Orta Asya ülkeleri üzerinde ekonomik, siyasi etkinlik elde etmesini engellemek, Türkiye ve Azerbaycan gibi laik Müslüman ülkelerin siyasi ve ekonomik yapılarını güçlendirmektir..."[245] Bu bağlamda da MHP önemlidir...

Ø Uluslararası ve bölgesel denge(sizlik)lerde çok köklü kayma ve kopmalar olmadan, dünya imparatoru ABD'nin, bunlardan rahatsız olması için bir neden yoktur. Avrasya ve Ortadoğu'da Türkiye'nin koçbaşı pozisyonu, "YDD" yönelişiyle uyumlu bir konumlanıştır...

Ø Böylesi bir Türkiye'nin önündeki temel handikaplar ise, i-) IMF'ye taahhütlerin devreye soktuğu ekonomik gidişatın kaçınılmaz sonuçları;[246] ii-) Marjinalleşmiş, etkisizleşmiş ve çürümekte olsa bile emek cephesi ve toplumsal muhalefetin devreye sokabileceği, kendiliğinden, öngörülemez "sürprizler"dir...

Ø Ayrıca diğer "kötü sürprizler" ise Kıbrıs ve Ecevit'in sağlık sorunlarından, yani Ecevit'in fiziksel ölümü ile DSP'nin bitişiyle de devreye girebilir... Ancak Dikkat!!!! "Askerler, Ecevit'in ölümünden sonra kargaşa bekliyorlar... Eski MİT'çi Mehmet Eymür, internetteki sitesinde varlığı inkâr edilen 'kontgerilla'yı anlattı. Eymür'e göre 'kontgerilla' Ecevit'in sağlık durumundan endişe duyuyor ve 'Beyaz Kuvvetleri' ile hazırlık yapıyor"![247]

III.7-) Ne Yapmalı? (Veya Yapılabilir?)

"Pretoryen cumhuriyetin buzullaşma çağı"nın[248] devreye soktuğu "F-Tipi" tehdit büyürken; Cüneyt Ülsever'in deyişiyle, "Türkiye karnı burnunda bir kadın"ı[249] andırmaktadır... Ve "Genelkurmay Başkanı Orgeneral

Hüseyin Kıvrıkoğlu, '28 Şubat 1000 yıl sürecek,' dedi"ği[250] koşullarda radikal sosyalist hareket de "irkil-sorgula-yüzleş" denilen bir eşiktedir...

28 Şubat sürecinin her şey gibi sol cenahı da yeniden ayrıştırdığı eşikte, "Tür(kiye) solu veya sosyalistleri ne yapabilir?" sorusunun somut ve kayda değer bir yanıtı yoktur... Resmi ideoloji ile hesaplaşamamışlığı ile "Kadro"culuğun,[251] "Yön"cülüğün[252] devletçiliğini aşamamış; bunu da durmadan "farklı" versiyonlarıyla örgütleyerek üretmiş Türk (iye) solu için "Ne Yapabilir"den çok "Ne Yapmalı?" konusunda çıkarsamalar sıralayabiliriz...

Ø İnsan(lık)ın "YDD" ile hiçlendiği; Sosyalizmin Birinci Büyük Dalgasının geri çekilmesiyle, düşlerin "umutsuzluğa" dönüştüğü; "Elveda" edebiyatı safralarının dört yanı kapladığı; Kitlenin "sürü"leştirildiği koordinatlardan, radikal sosyalizmin özgürlükler dünyasına geçmek için, yeni enternasyonal çağrının politik-pratiği, "Avrupa Merkezli" etiketlerden arındırılıp, antikapitalist reddiye temeline oturtmak;

Ø Radikal sosyalistlerin, değişende değişmeyenin ne olduğunu unutmadan, bir tarihsel dönemin kapandığını; Kapanan dönemin, "kurulabilen sektörel-sosyalist inşa" deneyiminin halklarını depolitize ettiğini; Yıkımın, sosyalist hareketin küresel demoralizasyonuna yol açtığını göz ardı etmeden yeniden başlamak zorundadır. Değişmeyene bağlanmış yeniden başlamak, köklü kopuş olması yanında, devrimci sosyalist geleneğin süreklileştirilmesini içeren radikal bir sentez oluşturmak...

Ø Yeni bir enternasyonal yaratmak için radikal sosyalizm ile sınıf hareketi arasında, aşılması gereken önemli kopukluk söz konusuyken; hedeflenmesi gereken, ne siyaseti sınıfa indirgeyen darlık ne de sınıftan koparan genişlik olmalıdır. "YDD" koşullarındaki radikal sosyalist siyasetin temelini, toplumsal muhalefeti kucaklayan sınıf zeminli tarihsel bloğu yaratmak olmalıdır...

Ø Bu uğurda sözde "büyük iddialar"ın hazır reçetelerinden uzak durarak yeniden başlamak: "YDD" koşullarında teoriden pratiğe uzanan yeni küresel sürecin tanımlanmasını ve her türlü marjinalliğin, apolitikleşmenin devrimci praksis ile aşılmasını "olmazsa olmaz" kılmak...

Ø Küreselleşmenin bölgede yarattığı sorunların karşısında militan ve radikal bir işçi sınıfı gücü örgütlemek...

Ø Çeşitli bölmelerden oluşan sol güçleri bir araya getirmeye

çalışan; bunlar bir araya gelmese de, kendi içinde örgütlü, düzenli, görüşleri netleşmiş, militanlaşmış; işçi sınıfına ve toplumsal formasyonun bütününe ulaşmaya çalışan; bunun için gerekli her yolu deneyen; ideolojik ve kültürel belirlenimin önemine göre hareket eden; yaratıcı mücadele yöntemleri gelişmiş bir sol, daha ötesi sosyalist hareket yaratmak...

Ø Harmanlanma içinde işi ve eylemi örgütleyen birlik perspektifiyle gelişmiş bir sol, daha ötesi sosyalist hareketi yaratırken; devrimci, sosyalist ve yurtsever potansiyeli kucaklayan ve öznel-iradi müdahaleyi "es" geçmeyen kurucu-militan hata gereksinim var. Kurucu-militan hatın Marksist ekseninde, "amorflaşan kitlesellik"e prim vermeyecek kadar belirgin olmak...[253]

Ø "Kürt Sorunu"nun çözümü için sınıfsal körlükten kurtulmuş çözümlerin faal enternasyonalist aktörü olmak. Devrimci barış mücadelesinin önünü açmak...

Ø Militan devrimci gençlik hareketini ve dinamizmini fiiliyatta örgütlemek...

Ø Anti-kapitalist eksende faşizme, militarizme ve ırkçılığa karşı aktif savaşımı örgütleyerek, birleşik özsavunma grupları oluşturmak...

Ø Türkiye'yi, Balkanlar'dan Kafkasya'ya, Ortadoğu'dan Orta Asya'ya uzanan coğrafyada saldırgan bir "savaş ocağı"na dönüştüren neo-Enverist çılgınlıkların, alt-emperyalistleşme yönelimine karşı çıkmak...

Ø Entelektüel düzeyi yüksek bir organik aydın hareketi örgütleyerek, devrimci Marksist görüşü yaygınlaştırıp derinleştirmek...

Ø Günübirlik politikaların "radikal demokrasi", "parti olmayan parti", vb'i söylencelerine aldırmadan; ve Türkiye'de "Derinleşme gereken iki başlık: Zayıf halka ve kriz"dir saptamasından hareketle[254] gündelik hayatı devrimcileştirerek, devrimin güncelliği fikrini örmek...[255]

Ve denilebilir ki, "YDD" koordinatlarında bunların gerçekleştirilmesi için radikal sosyalistler, iyimserlikten çok gerçekçiliğe muhtaçtır. Çünkü radikal sosyalistler, ancak, gerçekçilikle enternasyonalist ütopyaları arasında denge kurabildiği oranda, dünyayı değiştirebilme şansına sahip olacaklardır!

Her türlü olumsuzluğa karşın: "NE GEÇMİŞ TÜKENDİ NE DE YARINLAR" denilmelidir; ve denilecektir de...

Dipnotlar:

1. Max Horkheimer.
2. Önce Söz Vardı, "Çevirenin Önsözü", çev: Sibel Özbudun, Ütopya Yay., 2000, s.11-13.

3. E. H. Carr, Tarih Nedir?, çev: Misket Gizem Gürtürk, Birikim Yay., 1980.
4. Bu konuda bak: III. Enternasyonal (1919-1943) Belgeler, Derleyen: Hermann Weber, çev: Ümit Kıvanç, Belge Yay., 1979; J. Stalin, "Sosyal Faşizm Tezi (1924)", s.83-84; "EKKI'nin (Komintern Yürütme Kurulu) Faşizm ve Sosyal-Demokrasi Üzerine Görüşleri (1932)", s.206-213; "Komintern'in Faşizm Teorisi (1933)", s.224-229; G. Dimitrov, "Birlik Cephesi İçin (1935)", s.238-242; "Fransa'da Halk Cephesi (1937)", s.249-253... N. Poulantzas, Faşizm ve Diktatörlük, çev: Ahmet İnsel, Birikim Yay., 1980, "III. Bölüm: Faşizmler Dönemi ve III. Enternasyonal", s.33-50.
5. Orhan Dilber, Devlet Siyaset Devrim, Özgür Üniversite Defterleri: 3, Maki Yay., 2000, s.109.
6. Haluk Savaş-İlhan Kamil Turan, Sosyalist Politika Dergisi, "SEP'e Yanıt: Kürt Sorunu ve MHP Yeter mi - MHP ve Faşizm Konularına Giriş-", No:24, s.88.
7. Ernest Nolte, Faşist Hareketler, çev: Halim İnal, Hürriyet Yay., 1980, s.9.
8. Faşizmin Analizi, Derleyen: Maria A. Macciacchi, çev: Cemal Süreya, Payel Yay, 1977, François Châtelet, "Liberal Denen Devletle Faşist Devlet Arasındaki İlişkiler Üstüne Varsayımlar", s.88-89.
9. Orhan Dilber, Devlet Siyaset Devrim, Özgür Üniversite Defterleri: 3, Maki Yay., 2000, s.113-.
10. Bertolt Brecht, Faşizm Üzerine Yazılar, Maya Yay., 1975, s.19.
11. Bak: Adolf Hitler, "Irkçılığın Mitolojisi", Çağdaş Politika Sorunları, Derleyen: Gaetaon Picon, Çan Yay., çev: Sabahattin Eyuboğlu-Vedat Günyol, 2'inci baskı, 1968, s.20-23; Nazım Hikmet, Alman Faşizmi ve Irkçığı, El Yay., 1988; William Shirer, Günü Gününe Nazi İmparatorluğu, çev: Müzehher Vâ-Nû, Cem Yay., 1977; Daniel Guérin, Faşizm ve Büyük Sermaye, çev: Bülent Tanör, Suda Yay., 1975; Clement Moreau-Max Frisch, Kavgam, çev: Sibel Özbudun, Ütopya Yay., 2'inci baskı, 2000.
12. "Nazilerle işbirliğine giren şirketlerin sahipleri savaş sonunda birçok belgeyi yok etti." (Hüseyin Baş, Cumhuriyet, "İşadamlarının Örtbas Çabası", 3 Mart 2000, s.9.)
13. Hüseyin Baş, Cumhuriyet, "Sermayenin Beslediği İblis", 2 Mart 2000, s.9.
14. Henri Denis, Ekonomik Doktrinler Tarihi Cilt:2, çev: Attila Tokatlı, Sosyal Yay., 1974, s.639-640.
15. aktaran: Hüseyin Baş, Cumhuriyet, "Sermayenin Beslediği İblis", 2 Mart 2000, s.9.
16. Bak: Meral Tamer, Milliyet, "Bahçeli TÜSİAD'da Siyasilere Fark Attı", 16 Ocak 2001, s.6.
17. Joachim Fest, aktaran: Hüseyin Baş, Cumhuriyet, "Sermayenin Beslediği İblis", 2 Mart 2000, s.9.
18. Bak: Ernest Nolte, Faşist Hareketler, çev: Halim İnal, Hürriyet Yay., ("1933'den Sonra Faşizm ve Antifaşizm", s.72-110.) 1980.
19. Adam Şenel, Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi, Doğan Yay., 1968, s.216.
20. Faşizmin Analizi, Derleyen: Maria A. Macciacchi, çev: Cemal Süreya, Payel Yay, 1977, Jean-Marie Vincent, "Faşizmin Yükselişi ve Zaferi Üzerine", s.79.
21. Bertolt Brecht, Faşizm Üzerine Yazılar, Maya Yay., 1975, s.49.
22. Palmiro Togliatti, Faşizm Üzerine Dersler, çev: Şiar Yalçın-Yüksel Demirekler, Bilim ve Sosyalizm Yay., 3'üncü Baskı, 1989, s.36-37.
23. George Sabine, Siyasal Düşünceler Tarihi (Yakın Çağ), Cilt:3, çev: Özer Ozankaya, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını No:18, 1969, s.295.
24. Bak: Tolga Ersoy, Ulu Önder: Şef, Lider, Kral - Bir Fetişin Kökenleri,

Özgür Üniversite Defterleri: 2, Maki Yay., 2000.

25. Murat Sarıca, Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yay., 3'üncü baskı, 1980, s.177-178-179-180-181-182-185-184.
26. Bak: Benito Mussolini, "Halk Hiçbir Zaman Egemen Değildir", Çağdaş Politika Sorunları, Derleyen: Gaeta-on Picon, Çan Yay., çev: Sabahattin Eyuboğlu-Vedat Günyol, 2'inci baskı, 1968, s.16-19.
27. Benito Mussolini, aktaran: Murat Sarıca, Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yay., 3'üncü baskı, 1980, s.178.
28. Benito Mussolini, aktaran: George Sabine, Siyasal Düşünceler Tarihi (Yakın Çağ), Cilt:3, çev: Özer Ozankaya, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını No:18, 1969, s.277-278.
29. Benito Mussolini, aktaran: Adam Şenel, Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi, Doğan Yay., 1968, s.179.
30. George Sabine, Siyasal Düşünceler Tarihi (Yakın Çağ), Cilt:3, çev: Özer Ozankaya, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını No:18, 1969, s.264.
31. Bak: S. M. Lipset, Siyasal İnsan, çev: Mete Tuncay, Teori Yay., 1986, "Bölüm V: "Faşizm"-Sağ, Sol, Orta", s.115-162; Yücel Demirer, "Radikal Sağ Üzerine Gözlemler", Toplumsal Dinamikler ve Örgütlenme Eksenleri, Sorun Yay., 1992, içinde s.68-97; Jean-Marie Freyssat, Sosyalist Demokrasi İçin Yeni Yol, "İspanya'da Antifaşist Mücadele ve Toplumsal Kurtuluş", No:3, Şubat 2000, s.63-85; Devrimci Hareket Dergisi, "Faşizmin Yüzü Her Zaman Çirkindir", No:2, Ekim 2000, s.3-4.
32. Benito Mussolini, aktaran: George Sabine, Siyasal Düşünceler Tarihi (Yakın Çağ), Cilt:3, çev: Özer Ozankaya, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını No:18, 1969, s.274.
33. Faşizmin para-militer "Hücum Kıtaları" ile 1905 Ekimi Rusya'sındaki "Kara Yüzler" arasında bir paralellik kurmak gerek. (August Thalheimer-Otto Bauer-Angelo Tasca, Faşizm ve Kapitalizm, çev: Rona Sezoran, Sarmal Yay., 2'inci Baskı, 1999, (Arthur Rosenberg, "Bir Kitle Hareketi Olarak Faşizm: Yükselişi ve Çöküşü"), s.82.)
34. August Talheimer-Otto Bauer-Angelo Tasca, Faşizm ve Kapitalizm, çev: Rona Sezoran, Sarmal Yay., 2'inci Baskı, 1999, (Rona Sezoran, "Önsöz"), s.11.
35. Roger Baurderon, Faşizm: İdeoloji ve Uygulamalar, çev: Kenan Somer, Onur Yay., 1989, s.15.
36. Sertuğ Çiçek, Antikapitalist, "Faşist Hareketin Özellikleri", Yıl:1, No:4, s.7.
37. Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, çev: Şirin Tekeli-Alâeddin Şenel, V. Yay., 1989, s.183-245.
38. Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, çev: Şirin Tekeli-Alâeddin Şenel, V. Yay., 1989, s.229.
39. Bak: Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, çev: Şirin Tekeli-Alâeddin Şenel, V. Yay., 1989, "Tepeden İnme Devrim ve Faşizm" bölümü, s.337-351.
40. Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, çev: Şirin Tekeli-Alâeddin Şenel, V. Yay., 1989, s.236.
41. Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, çev: Şirin Tekeli-Alâeddin Şenel, V. Yay., 1989, s.238-239.
42. Susan George and Fabrizio Sabelli, Faith and Credit, The World Bank's Secular Empire, Penguin Books, londra, 1994.
43. Michel Chossudovsky, Le Monde Diplomatique, "Comment Eviter la Mondialisation de la Pauvreté", Ocak 1997, s.4.
44. Alain Minc, Herbert Kitschelt, The Transformation of Europen Social

Democracy, Cambridge University Pres, Cambridge, 1994, s.33; Anthony Giddens, The Third Way, Cambridge, 1998, s.138.

45. Ionesco.
46. Bak: İrfan Erdoğan, İnsanın Zincire Vuruluşu, Doruk Yay., 1997.
47. Sophie Bessis, İDEA Politika Dergisi, "Yoksullar ve Zenginler Arasında Giderek Büyüyen Uçurum", No:2000/9, Kış (Aralık-Ocak-Şubat) 2000-2001, s.70-71.
48. Dominique Plihon, İDEA Politika Dergisi, "Mâli Küreselleşme Dünya Ekonomisinin İşleyişini Değiştirdi", No:2000/9, Kış (Aralık-Ocak-Şubat) 2000-2001, s.65.
49. Bak: Fikret Yıldırım, Enternasyonal Bülten, "Finans Kapitalin 'Katedralleri': Bankalar", No:4, Eylül-Ekim 2000, s.9-10; Özcan Solmazer, Ürün Dergisi, "Kavramlarla Kapitalizm ve İktisat-3: Kapitalizm ve Uzun Dalgalar", No:4, Ocak-Şubat 2000, s.48-53; Gaye Yılmaz, Özgür Gelecek Dergisi, "Borsalar", Yıl:2, No: 2000-26 (29), 8-21 Aralık 2000, s.27-29; Lev Troçki, Gündelik Hayatın Sorunları, çev: Yılmaz Öner, Yazın Yay., 2000, ("Kapitalist gelişme eğrisi", s.306-314).
50. Bak: Fikret Başkaya, Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu, Özgür Üniversite Kitaplığı: 31, Maki Yay., 2000, s.97-127.
51. Neo-liberal faşitler konusunda bak: Komutan Yardımcısı Marcos, Edebiyat ve Eleştiri, "Küresel Piasanın Kaçınılmaz Olduğu Konusunda Neden Hepimiz Hemfikiriz?", Yıl:8, No:52, Kasım-Aralık 2000, s.81-83; Komutan Yardımcısı Marcos, Birikim Dergisi, "Yeni Bir Sağın Doğuşu: Liberal Faşizm ", No:139, Kasım 2000, s.53-59; Temel Demirer-Juan Goytisolo-Günter Grass-Şeref Işıldak-Komutan Yardımcısı Marcos-Pierre Milza-Sibel Özbudun-Özgür Orhangazi-Gökçer Özgür-Mustafa Erdem Sakınç-Cahide Sarı-Peter Worsley, Gericilik Küreselleşirken... Faşizm!.. Yeniden mi?.., Ütopya Yayınevi, Kasım 2000.
52. Bak: Hatice Sofuoğlu, Sosyalist Politika, "Neo-Liberalizmin İdeolojik Yüzü: 'Yeni Sağ'...", No:27, Aralık 2000, s.17-28.
53. Komutan Yardımcısı Marcos, aktaran: Sibel Özbudun-Temel Demirer, Kara Para Kirli Savaş, Özgür Üniversite Kitaplığı, 1997, s.7.
54. Alpaslan Berktay, Cumhuriyet, "3. Bin'lerde İnsanlaşmak...", 15 Ocak 2001, s.17.
55. Server Tanilli, Cumhuriyet, "Irkçı ve Dinci Hoşgörüsüzlük", 27 Ekim 2000, s.6.
56. Nouvel Observateur, Cumhuriyet Dergi, "Eski Kıtada Sağın Yükselişi", No:760, 15 Ekim 2000, s.13.
57. Gürhan Uçkan, Cumhuriyet, 3 Mayıs 2000, s.6.
58. Şirvan Nuray, Yeni Binyıl, "Sosyal Demokrat Naziler!", 24 Eylül 2000, s.11.
59. Cumhuriyet, 3 Haziran 2000, s.20.
60. 2000'de Yeni Gündem, 19 Ocak 2001, s.7.
61. Patronsuz, Generalsiz, Bürokratsız Sosyalizm Gazetesi, "Almanya", No:22, Ekim 2000, s.13.
62. Hilmi Tozan, Cumhuriyet, "Almanlar Ders Almıyor", 4 Mayıs 2000, s.2.
63. Yeni Binyıl, 24 Kasım 2000, s.4.
64. Hilmi Tozan, Cumhuriyet, 4 Ağustos 2000, s.8.
65. Yeni Binyıl, 16 Mart 2000, s.15.
66. Radikal, 13 Ağustos 2000, s.11.
67. Gürsel Köksal, Cumhuriyet, 20 Kasım 2000, s.1.
68. Ahmet Arpat, Cumhuriyet, "Alman Yahudileri Güç Kaybediyor", 12 Kasım 2000, s.6.
69. Erol Özkan, Cumhuriyet, "Ne Olacak Bu Almanya'nın Hali?", 15 Ekim 2000, s.10.

70. Kurt Gossweiler, Sol Dergisi, "Geçmişten Günümüze Egemen Sınıflar ve Faşizm: 'Aşırı Sağın' Federal Alman Politik Sistemindeki Yerleri", No:110, 3 Kasım 2000, s.43.
71. Kurt Gossweiler, Sol Dergisi, "Geçmişten Günümüze Egemen Sınıflar ve Faşizm: 'Aşırı Sağın' Federal Alman Politik Sistemindeki Yerleri", No:112, 1 Aralık 2000, s.46.
72. Dido Sotiriyu, aktaran: Hüseyin Duygu, Cumhuriyet, "Hanya'yı Konya'yı Nasıl Gördük?", 16 Temmuz 2000, s.10.
73. Tarık Ali, Cumhuriyet Kitap, No:546, 3 Ağustos 2000, s.5.
74. Bak: Demir Özlü, Yeni Binyıl, "İdeolojiler Öldü mü?", 10 Ekim 2000, s.21.
75. İlter Türkmen, Hürriyet, "XXI. Asırda İdeolojiler", 17 Ağustos 2000, s.18.
76. Bak: Etienne Balibar - Immanuel Wallerstein, Irk Ulus Sınıf, çev: Nazlı Ökten, Metis Yay., 2'inci baskı, 1995; Irkçılık, Modernite ve Kimlik, Yayına hazırlayan: Ali Rattansi - Sallie Westwood, çev: Sevda Akyüz, Sarmal Yay., 1997; Paul A. Baran - Paul M. Sweezy, Tekelci Kapitalizm, çev: Filiz Onaran, Doğan Yay., 1079, "IX. Bölüm: Tekelci Kapitalizm ve Irk İlişkileri", s.301-340; Robert Bernasconı, Irk Kavramını Kim İcat Etti, Metis Yay., 2000.
77. Metin Çulhaoğlu, Sol Dergisi, "Eşitsiz (ve Bileşik) Gelişmeye Ne Oldu?", No:72, 4 Şubat 2000, s.13.
78. Metin Çulhaoğlu, Sol Dergisi, "Günümüz Kapitalizminde Farklılaşan Eğilimler", No:111, 10 Kasım 2000, s.69.
79. Metin Çulhaoğlu, Sol Dergisi, "Faşizm, MHP ve Kuyuya Atılan Taş", No:110, 3 Kasım 2000, s.21.
80. V.İ. Lenin, Emperyalist Ekonomizm: Marksizmin Bir Karikatürü, çev: Yurdakul Fincancı, Sol Yay., 2'inci baskı, 1991, s.19-20-39-40-43.
81. Ezilenler açısından, asla "milliyetçilik" ile tanımlanmaması gereken yurseverlik; Marksizmin (ve antiemperyalist kurtuluş mücadelelerinin) ilgi alanına girmekle birlikte, ezilen ulus yurtseverliğiyle, "milliyetçilik" arasında net bir ayrım çizgisi çekilmesi de bir olmazsa olmaz"dır. Bu konuda bak: Horace B. Davis, Sosyalizm ve Ulusallık, çev: Kudret Emiroğlu, Belge Yay., 1991; Patra Chatterjee, Milliyetçi Düşünce ve Sömürge Dünyası, çev: Sami Oğuz, İletişim Yay., 1996; Niyazi Berkes, Arap Dünyasında İslâmiyet Milliyetçilik Sosyalizm, Köprü Yay., 1969.
82. Metin Çulhaoğlu, Sol Dergisi, "Günceli Tarihle Aşmak", No:98, 11 Ağustos 2000, s.15.
83. Bülent Ecevit, Hürriyet, 30 Aralık 2000, s.17.
84. Devlet Bahçeli, Yeni Binyıl, 6 Ocak 2000, s.13.
85. Canan Gedik-Ayfer Selamoğlu, Radikal, 19 Nisan 2000, s.6.
86. Milliyet, 10 Şubat 2000, s.11.
87. Avni Özgürel, Radikal, "MHP'nin Kararsızlığı", 15 Temmuz 2000, s.9.
88. Muhsin Yazıcıoğlu, Yeni Binyıl, 3 Kasım 2000, s.16.
89. Şükran Soner, Cumhuriyet, "Siyahı Beyaz Yapma", 11 Kasım 1999, s.13.
90. Cumhuriyet, 22 Eylül 2000, s.7.
91. Bak: Derya Sazak, Milliyet, "MHP'nin Açmazı", 10 Aralık 2000, s.18; Taha Akyol, Milliyet, "Bahçeli'nin Tepkisi", 4 Kasım 1999, s.17.
92. Bak: İsmet Berkan, Radikal, "MHP, Avrupa ve Hükümet", 19 Ocak 2001, s.3.
93. Canan Gedik, Radikal, 20 Eylül 2000, s.1.
94. Önder Yılmaz, Milliyet, 22 Eylül 2000, s.18.
95. Radikal, 19 Ocak 2000, s.1.

96. 2000'de Yeni Gündem, 28 Kasım 2000, s.5.
97. Devlet Bahçeli, 2000'de Yeni Gündem, 27 Ağustos 2000, s.5.
98. Devlet Bahçeli, Hürriyet, 7 Ağustos 2000, s.21.
99. Recep Bulut-Murat Keklikçi, Sabah, 7 Ağustos 2000, s.5.
100. Cumhuriyet, 19 Ocak 2000, s.5.
101. Ayfer Selamoğlu, Yeni Binyıl, 20 Temmuz 2000, s.6.
102. Bak: Ömer Lütfü Mete, Yeni Binyıl, "Türk Töresi Apo'yu Astırmaz", 12 Temmuz 2000, s.17.
103. Devlet Bahçeli, Hürriyet, 21 Ocak 2001, s.22.
104. Devlet Bahçeli, Radikal, 19 Ocak 2000, s.4.
105. Osman Çolak, Kıbrıs, "Son Kez İhtar Ediyoruz", 25 Temmuz 2000.
106. Ömer Lütfi Mete, Yeni Binyıl, 28 Temmuz 2000.
107. Yeni Binyıl, 17 Eylül 2000, s.15.
108. Milliyet, 18 Eylül 2000, s.18.
109. Hürriyet, 14 Temmuz 2000, s.20.
110. Saliha Çolak, Milliyet, 5 Aralık 2000, s.17.
111. Türker Alkan, Radikal, "Kadınlara Dair", 23 Aralık 2000, s.5.
112. Aydın Hasan, Milliyet, 21 Kasım 2000, s.19.
113. Özgür Bakış, 10 Kasım 1999, s.5.
114. Bak: Bahadır Özdener, Sabah, "Kim Bu Haluk Kırcı?", 4 Kasım 1999, s.7.
115. Sabah, 3 Kasım 1999, s.21.
116. Devlet Bahçeli, aktaran: Ali Bayramoğlu, Star, "Hükümet ve MHP", 12 Kasım 1999, s.11.
117. Şevket Bülent Yahnici, Milliyet, 25 Ağustos 2000, s.16.
118. Nevin Bilgin, Yeni Binyıl, 8 Eylül 2000, s.14.
119. Hürriyet, 4 Ocak 2000, s.11.
120. 2000'de Yeni Gündem, 10 Temmuz 2000, s.1.
121. Bilal Aksungur, Milliyet, 19 Aralık 2000, s.5.
122. Radikal, 27 Ekim 2000, s.5.
123. Bak: Alev Murat, Evrensel Gençlik, "MHP ve Şiddet", Yıl:1, No:18, 26 Mayıs 1999, s.7.
124. 2000'de Yeni Gündem, 31 Ekim 2000, s.1.
125. Ülkede Gündem, 3 Ekim 1998, s.4.
126. Özgür Bakış, 4 Nisan 2000, s.12.
127. Sedat Bozkurt, Yeni Binyıl, 7 Ağustos 2000, s.14.
128. 2000'de Yeni Gündem, 2 Aralık 2000, s.2.
129. Cumhuriyet, 19 Temmuz 2000, s.9.
130. 2000'de Yeni Gündem, 17 Haziran 2000, s.11.
131. Cumhuriyet, 25 Mart 2000, s.4.
132. Şükrü Küçükşahin, Hürriyet, 15 Kasım 1999, s.9.
133. Ayşe Oyman, 2000'de Yeni Gündem, 19 Haziran 2000, s.3.
134. Mutlu Sereli, Cumhuriyet, 31 Ekim 2000, s.5.
135. M. Enis Tayman, 13 Temmuz 2000, s.16.
136. Özgür Bakış, 6 Aralık 1999, s.5.
137. Hürriyet, 10 Kasım 1999, s.21.
138. Nazif İflazoğlu, 2000'de Yeni Gündem, 15 Temmuz 2000, s.6.
139. Şamil Tayyar, Yeni Binyıl, 15 Mart 2000, s.3.
140. Milliyet, 27 Haziran 2000, s.17.
141. Cumhuriyet, 4 Ağustos 2000, s.1.
142. Sabah, 30 Temmuz 2000, s.29.
143. Cumhuriyet, 26 Nisan 2000, s.1.
144. Türey Köse, Cumhuriyet, 27 Nisan 2000, s.11.
145. Hatice Gürel-Günseli Önal-Saliha Çolak-Recep Kaban, Milliyet, 27 Nisan 2000, s.16.
146. Radikal 14 Aralık 2000, s.8.
147. Radikal, 13 Aralık 2000, s.6.
148. Cumhuriyet, 13 Aralık 2000, s.8.
149. Hürriyet, 14 Mart 2000, s.17.

150. Taki Doğan, Sabah, 17 Eylül 2000, s.5.
151. Atilla Özsever, Milliyet, 3 Aralık 1999, s.7.
152. Atilla Özsever, Milliyet, 22 Kasım 2000, s.6.
153. Tülay Kılınç, Özgür Bakış, 29 Mart 1999, s.8.
154. Hürriyet, 23 Kasım 1999, s.29.
155. Radikal, 16 Kasım 2000, s.13.
156. Bak: Vedat Çetin, Radikal İki, "MHP'nin Diyarbakır Gezileri", 17 Eylül 2000, s.4.
157. Yeni Binyıl, 6 Eylül 2000, s.15.
158. Radikal, 6 Eylül 2000, s.6.
159. Yeni Binyıl, 29 Kasım 2000, s.24.
160. Hürriyet, 28 Kasım 2000, s.20.
161. Yusuf Karadaş, Evrensel, "Postmodern Politik Manzara", 13 Aralık 2000, s.11.
162. Yurdagül Erkoca, Yeni Binyıl, 3 Aralık 2000, s.9.
163. Devlet Bahçeli, Yeni Binyıl, 6 Kasım 2000, s.1.
164. MHP Kongresi için bak: Ömer Lütfü Mete, Yeni Binyıl, "MHP'deki Sancıya Teşhis", 2 Ağustos 2000, s.18; Fikret Bila, Milliyet, "Bahçeli ve Yeni MHP", 6 Kasım 2000, s.16.
165. Radikal, 6 Kasım 2000, s.8.
166. Tarhan Erdem, Radikal, "Düzenli Kongre", 7 Kasım 2000, s.9.
167. Emine Kaplan, Cumhuriyet, "MHP Usulü 'Demokrasi'...", 7 Kasım 2000, s.11.
168. Şefkat Çetin, Yeni Binyıl, 2 Ağustos 2000, s.15.
169. Hasan Bülent Kahraman, Radikal, "MHP ve Merkez", 10 Kasım 2000, s.9.
170. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "MHP ve Demokrasi", 11 Temmuz 2000, s.5.
171. Bak: Orhan Türkdoğan, Milli Kimliğin Yükselişi - Niçin Milletleşme?, Alfa Yay, 2'inci baskı, 1999; Erol Güngör, Türk Kültürü ve Milliyetçilik, Ötüken Yay., 14'üncü basım, 1999; Nevzat Kösoğlu, Türk Kimliği ve Türk Dünyası, Ötüken Yay., 2'inci baskı, 1998; İbrahim Kafesoğlu, Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, Ötüken Yay., 4'üncü baskı, 1999; Nevzat Kösoğlu, Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı, Ötüken Yay., 2000.
172. Ayrıca bak: Tanıl Bora, Türk sağının Üç Hâli - Milliyetçilik, Muhafazakârlık - İslâmcılık, Birikim Yay., 2'inci baskı, 1999.
173. Tanıl Bora-Kemal Can, Devlet Ocak Dergâh - 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket, İletişim Yay., 1991, s.512.
174. Yurdaer Erkoca, Ekmek ve Gül Bülteni, "Sosyalistler Büyük Tehdit ve İmkânlarla Karşı Karşıya", No:2, Kasım 2000, s.7.
175. Cevdet Moralı, Sosyalist Demokrasi İçin Kurtuluş Dergisi, "Dünkü MHP, Bugünkü MHP", No: 6, Ekim 2000, s.5-6.
176. Avni Özgürel, Radikal, "Bahçeli'nin Sıkıntıları", 22 Nisan 2000, s.9.
177. Metin Sever, Radikal İki, "Devletin Merkezine Yolculuk", 12 Kasım 2000, s.9.
178. Nuray Mert, Radikal, "MHP Neden Değişsin?", 14 Kasım 2000,s.6.
179. Haluk Savaş-İlhan Kamil Turan, Sosyalist Politika Dergisi, "SEP'e Yanıt: Kürt Sorunu ve MHP Yeter mi - MHP ve Faşizm Konularına Giriş-", No:24, s.77-91.
180. Cemal Hekimoğlu, Sol Dergisi, "Yükselen MHP mi Faşizm mi?", No:110, 3 Kasım 2000, s.72.
181. Kadir Cangızbay, Komprador Rejimin Anatomisi, Özgür Üniversite Kitaplığı: 2, Genişletilmiş 2. Baskı, Maki Yay., 2000, s.60-87.
182. Kadir Cangızbay, Komprador Rejimin Anatomisi, Özgür Üniversite Kitaplığı: 2, Genişletilmiş 2. Baskı, Maki Yay., 2000, s.88-113.
183. Ali Bulaç, Yeni Binyıl, "Sınıfımız Yok Devletimiz Var...", 19 Kasım 2000, s.30.

184. Bak: Hüseyin Avni Şanda, Reaya ve Köylü, Habora Yay., 2'inci baskı, 1975.

185. Taner Akçam, Yeni Binyıl, "Kast 'Doydum' Diyecek mi...", 19 Kasım 2000, s.30.

186. Albert Howe Lybyer, aktaran: Ahmet Nezihi Turan, Türkiye Günlüğü Dergisi, "Bir de Öyle Görsek", No:4, Haziran 1989, s.38.

187. "Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren Atatürk'ün yönlendirmesi ile Türklüğün fizik antropoloji alanında da araştırılmasına başlandığını görüyoruz. Şevket Aziz Kansu ve diğer antropologların Türk ırkının özelliklerini belirleme çalışmaları Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda başlatılmış ve büyük mesafeler alınmıştır. Ayrıca Atatürk ırk kavramı ile ilgili birçok Batılı kaynağı bizzat inceleyerek milli eğitim müfredatına aldırmaya da çalışmıştır. Atatürk'ün amacı Türk ırkının ortalama özelliklerinin bilimsel anlayışla ortaya konmasının yanı sıra bu kavramın 'sosyal' olarak kitlelere benimsetilmesini kapsamakta idi ve 1938 yılında ölümüne kadar bu hedeflerin gerçekleşmesi için çalışmıştır." (M. Cihat Özönder, Kök Araştırmalar, "Dünya'da ve Türkiye'de 'Irk' ve 'Etniklik' Kavramları", Cilt:2, No:1, Bahar 2000, s.65-66.)

188. "Ulus, hayal edilmiş bir siyasal topluluktur. Hayal edilmiştir; çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, çoğu hakkında hiçbir şey istemeyecektir. Ama yine de her birinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder." (Benedict Anderson, Hayali Cemaatler, çev: İskender Savaşır, Metis Yay., 1993, s.20.) "Dünyanın iki yüzyıl boyunca modernite imgesi, Fransız örneğinde, özellikle Fransız Devriminden başlayarak üç temel ilkeyi bir araya getirdi: Akılcı düşüncenin saf ve uygulamalı bütün bilgi alanlarına uygulanması; ekonomik yönetim ölçütlerinin, siyasi, dini, aileyi türden toplumsal yaşamın diğer alanlarını düzenleyen ilkeler karşısında özerkliği; son olarak, özel iktidarların türüne kendi yasasını dayatan, toplumsal barışı ve ülkenin idari birliğini olduğu kadar kültürel birliğini de güvence altına alan, ulusal-devletin yaratılmasıdır." (Alain Touraine, Modernliğin Eleştirisi, çev: Hülya Tufan, YKY., 1992, s.116.)

189. Bak: William J. Griswold, Anadolu'da Büyük İsyan (1591-1611), çev: Ülkün Tansel, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2000.

190. Celal Yılmaz, Cumhuriyet, 5 Eylül 2000, s.3.

191. Demirtaş Ceyhun, Cumhuriyet, 9 Temmuz 2000, s.4.

192. Gürkan Akgüneş, Radikal, 9 Ağustos 2000, s.3.

193. Ünsal Oskay, Gündem Aktüel, 20 Ağustos 2000, s.6.

194. İşte bir "görevsizlik" örneği: TB"K"P'nin Genel Sekreteri Yaşar Nabi Yağcı (Haydar Kutlu), "Sosyalist sistem çöktükten sonra şu sonuca varmıştım; hayata hem yeniden başlamak lazım hem de farklı bakmak lazım. En önemlisi de kitaplardan hayata bakmamak lazım. Bu nedenle sokak imajı benim için bir filmografik bir şey oldu. (...) Benin kimseye önerim yok, retlerim yok," (Milliyet, 20 Ağustos 2000, s.17.) diyor!

195. Gilles Lipotevsky, "Le Crepuscule du Devoir/ Görevin Karanlığı", aktaran: Anton Stengel, Felsefelogos Dergisi, "Çok-Kültürlü Toplum Demokratik mi?", No:11, 2000/3, s.82.

196. Okay Gönensin, Yeni Binyıl, "MHP'nin Dramı", 6 Haziran 2000, s.3.

197. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "MHP ve Apo", 5 Ocak 2000, s.5.

198. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "Kriz ve MHP", 16 Ocak 2000, s.5.

199. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "MHP Gafleti", 30 Nisan 2000, s.5.
200. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "Bahçeli ve MHP", 15 Ocak 2000, s.5.
201. Hasan Bülent Kahraman, Radikal, "MHP Değişebilir mi?", 8 Kasım 2000, s.8.
202. Milliyet, 19 Aralık 2000, s.1.
203. Okay Gönensin, Yeni Binyıl, "Partilere Tepkiler", 4 Ocak 2001, s.3.
204. Sabah, 30 Aralık 2000, s.20.
205. Devlet Bahçeli, Yeni Binyıl, 6 Kasım 2000, s.15.
206. Devlet Bahçeli, Yeni Binyıl, 18 Eylül 2000, s.14.
207. Devlet Bahçeli, Yeni Binyıl, 9 Ocak 2000, s.12.
208. Atilla Kaya, Yeni Binyıl, 3 Kasım 2000, s.16.
209. Mark Parris, Milliyet, 25 Ağustos 2000, s.17.
210. Radikal, 15 Ekim 2000, s.9.
211. Milliyet, 15 Ekim 2000, s.18.
212. Hasan Cemal, Milliyet, "Bahçeli'nin Gözünde Çankaya'ya Başbakanlık", 14 Nisan 2000, s.19.
213. Faruk Bildirici, Hürriyet, 28 Temmuz 2000, s.14.
214. Ertuğrul Özkök, Hürriyet, "Başbakanlık Koltuğunda Bahçeli Üslubu", 1 Şubat 2000, s.25.
215. Faruk Bildirici, Silüetini Sevdiğimin Türkiyesi
216. Okay Gönensin, Yeni Binyıl, "MHP'nin Yolları", 29 Nisan 2000, s.3.
217. Bak: Devlet Kuramı, Derleyen: Cemal Bali Akat, Dost Yay., 1998.
218. Odak Dergisi, "Gençliğin Anti-Emperyalist ve Anti-Faşist Mücadele Birliği", Yıl:1, No:2000-11 (SN:14), 6 Kasım 2000, s.18.
219. Bak: Devrimci Hareket Dergisi, "Faşizmin Modern Halleri", No:2, Ekim 2000, s.15.
220. Bak: Can Soyer, Sosyalist Politika, "Milliyetçileşen Popüler Kültür mü, Popülerleşen Milliyetçilik mi?", No:27, Aralık 2000, s.49-57.
221. Mehmet Biter, Bir Adım Dergisi, "Resmi Milliyetçilik ve Irkçılık", No:3, Ocak 2000, s.58.
222. Emre Kongar, Cumhuriyet, "Küreselleşme, Sosyal Demokrasi ve Faşizm", 16 Ekim 2000, s.3.
223. Figen Erol, Devrimci Genç Dergisi, "Küresel Düzende Daha Otoriter Bir Türkiye'ye Doğru: Adalet Sistemi", Yıl:1, No:3, 3 Kasım 2000, s.18-19.
224. "Kaledeki tavuskuşlarından şikayet var. Hemen gözaltına alın." (12 Eylül döneminde Muğla İl Müdürlüğüne atanan Yüzbaşı Ahmet Kaya'dan Bodrum Müze Müdürü'ne, Yeni Binyıl, "La-fo-lo-ji Bölümü", 23 Kasım 2000, s.3.)
225. RAND Cooperation, Radikal, 25 Ağustos 2000, s.10.
226. RAND Cooperation, Yeni Binyıl, 25 Ağustos 2000, s.15.
227. Edward Walker, Cumhuriyet, 16 Ağustos 2000, s.11.
228. Metin Münir, Yeni Binyıl, "Silahlara Selam", 16 Kasım 2000, s.5.
229. 2000'de Yeni Gündem, 21 Kasım 2000, s.9.
230. Güngör Uras, Milliyet, 13 Kasım 2000, s.9.
231. Yeni Binyıl, 1 Kasım 2000, s.15.
232. Cumhuriyet, 30 Ağustos 2000, s.1.
233. Lale Sarıibrahimoğlu, Yeni Binyıl, 2 Kasım 2000, s.14.
234. Osman Çutsay, Cumhuriyet, 6 Kasım 2000, s.1.
235. Lale Sarıibrahimoğlu, Yeni Binyıl, 14 Eylül 2000, s.14.
236. Douglas Frantz, The New York Times, aktaran: Radikal, "Avrupa Birliği Yoluna Asker Taşı", 15 Ocak 2001, s.5.
237. "12 Eylül militarizmi, 12 Mart'ın de-

vamı olmakla birlikte, daha da 'ağırlaştırılmış' şeklidir." (Mustafa Öz, Çığlık, Tohum Yay., 2000, s.223.)

238. Radikal, "Siyasette Yeni Dengeler", 30 Aralık 2000, s.1-6.

239. aktaran: Oral Çalışlar, Cumhuriyet, "TÜBA'da Sema Pişkinsüt", 15 Ocak 2001, s.4.

240. Haluk Şahin, Radikal, "Ne Oluyor", 10 Ocak 2001, s.4.

241. "...'Üç aylı hareketin' mayasında, askere ters düşmek, bitip tükenmek ve milliyetçiliğin sonunu getirmekle eşdeğerlidir. (...) Bahçeli'nin yolsuzluk dosyası yoktur. (...) Aklın gereğidir MHP'deki değişim; geçmişte değil, geleceğe dönük yaşamanın zorunluluğundan doğan bir evrimin sonuçlarıdır." (İlhan Selçuk, Cumhuriyet, "MHP'deki Değişimin Kaçınılmazlığı", 7 Kasım 2000, s.2.)

242. US Interest in Central Asia.

243. Foreign Affaieres, Eylül-Ekim 1997.

244. Cohen.

245. Ergin Yıldızoğlu, Cumhuriyet, "Büyük Oyun", 1 Kasım 1999, s.13.

246. İşadamı Rahmi Koç, 'Ordu memleketin ekonomisiyle en az politikacılar kadar ilgilidir,' dedi." (2000'de Yeni Gündem, 21 Ocak 2001, s.9.)

247. Radikal, 6 Ocak 2001, s.1.

248. "Pretoryen rejimin nihai karar mercii, doğal olarak pretoryenlerdir. TSK'nın iç hiyerarşisine sadık biçimde oluşturduğu bu pretoryen güç"tür! (Ahmet İnsel, Radikal İki, "Pretoryen Cumhuriyetin Buzullaşma Çağı", 21 Ocak 2001, s.3.)

249. Cüneyt Ülsever, Hürriyet, "Türkiye Karnı Burnunda Bir Kadındır", 18 Ocak 2001, s.20.

250. Cumhuriyet, 17 Ocak 2001, s.1.

251. Bak: Merdan Yanardağ, Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi, Yalçın Yay., 1988.

252. Bak: Hikmet Özdemir, Yön Hareketi, Bilgi Yay., 1986.

253. Türkiye işçi sınıfının burjuvazinin ideolojik çemberince kuşatılmış olması, korporatizme doğal yatkınlığın tortularını bünyesinde barındırması, proleter kimliğin net şekillenmesi önündeki önemli barikatlardır. Barikatlar yıkılmadan, siyaseti tümüyle sınıfa bağlayan anlayışların, başarılı olabilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle (kimilerine paradoks gibi gelse de!) radikal sosyalist siyaset sınıftan değil, sınıfsallıktan üretilmek durumundadır. Yani yeniden başlayan radikal sosyalist siyasetin ekseni, doğrudan doğruya işçi sınıfı değil, işçi sınıfının da parçası olduğu toplumsal (emekçi/ezilen) muhalefetin başkaldırı zeminidir.

254. Metin Çulhaoğlu, Sosyalist Politika, No:20, Mart 1999, s.31.

255. Unutulmamalıdır ki Türkiye'nin MGK vesayetindeki dıştalayıcı-otoriter gerçeği ve koşulları, bu coğrafyada "Batı'lı bir liberal demokrasi" ya da ""klasik-parlamenterist bir demokrasi" seçeneğine en ufak şans bile tanımamaktadır!

Tekrar Faşizm

İlhami ARAS

MHP'li hükümet; yoluna devam ediyor. Yolun niteliği üzerine bir şeyler söylemeden salt devama ilişkin konuşmak makul ve anlatıcı bir tutum olmayacaktır. Daha hemen seçimler sonrası değişti cilasıyla piyasaya sürülmeye çalışılanlar, pek de bununla uyumlu olmayan durumları ve üsluplarıyla, söylenenleri yadsımayı sürdürdüler. Ama bunu yaparken öz ve biçimin koşullara ters düşmeyecek bir uyum ve devamlılığını da sağladılar. Değişme esprisi gücünü aslında değişen koşullardan alırken, aynı koşulların faşizme sunduğu yeni olanakları ise gözardı edebilme fırsatlarını içeriyordu. Zaten sorun, tam da buradaydı.

Özellikle sosyalizmin dünya planında yitirdiği hegemonya nedeniyle bir yığın eski değerler yerlerini egemenlerin ürettiklerine terkettiler. Şüphe yok ki yük-

selen değerler eskilerin yerini alırken kendine özgü özneler de yarattılar. Bir bütün olarak topluma değgin sorunlar artık egemen değerler süzgecinden süzülerek gün yüzüne çıkar oldular. Bu yaklaşım kendini öncelikle sınıf ve sınıf mücadelelerini görmezden gelen veya tarihen buna misyon yitirten bir içerikle sunuyordu. Dolayısıyla sınıf çıkarlarıyla açıklanabilir her gelişme bizatihi kendinden menkul bir müphemlik ve karmaşaya bürünüyordu.

Ulus ve ulusçuluğun, yine bunlara bağlı olarak üretilen politikaların, hemen hiç tartışılmadan kabul görmeye başlaması böyle bir sürecin ürünüdür. Nitekim bir bütün olarak ulusa değgin değerlerin bu denli yüceltilmesi, kendini politik arenada faşizmin güçlenmesinin ötesinde yansımalarla da gösterdi. Bir bütün olarak milliyetçilik, politikanın olmazsa olmazları arasına girmekle kalmadı, adeta onunla nefes alınıp verilen bir meta haline dönüştürüldü. Özellikle egemenlerin pazar hırsı ve bölgeye yönelik hedefleriyle milliyetçilik alabildiğine hız kazandı. Süren 'kirli savaş'ın etkilerini burada tekrarlamaksa tek kelimeyle yersizdir.

Sovyetler'de yaşanan çöküş, diğer yüzüyle varoluşunun ötesinde, sosyalizmin hegemonya kaybı anlamına geliyordu. Bu aynı zamanda milliyetçiliğin panzehiri enternasyonalizmin de hegemonya yitirmesi demekti. Biliniyor ki kısa erimde ortaya çıkan boşluk salt milliyetçilik motifleriyle doldurulmadı. Geçmiş anti-komünist içeriikli dini hareketler de bu bağlamda güç kazandılar. Bu dini ve siyasal akımlar, son tahlilde emperyalizmin güdümünde olan bölgesel düzeyde bazı ülkelerin desteğiyle hareket ettikleri için, kısa erimde kontrol edilebilme olanaklarını da sunuyorlardı. Gerçekten de bu sonuçlar kısa sayılabilecek bir süre sonra görüldü. Oysa bizde de kendini gösterdiği gibi milliyetçilik, aslında emperyalizmin güdümüne daha bir girebilmenin adeta manivelası haline dönüştürülüyor. Tüm bu gelişmeler doğrudan, sınf mücadelesinin etkilerinden münezzeh bir tarzda, kavranılabilecek bir olgular demeti değildir.

Daha yazıya başlarken MHP'li hükümet devam ediyor dedik. Bunda hükümet oluştuğunda beliren kuşkulara bir cevap aramaktan daha çok, MHP vurgusunun da gösterdiği gibi, giderek ideolojik, örgütsel bir etkiyi de anlatmaya yönelik bir saptama. Gerek hükümet gerekse, 'acemiliği' nedeniyle MHP'ye biçilen kısa ömür iddiaları gerçekleşmedi. Gerçekleşmek bir yana kamuo-

yu yoklamalarının da gösterdiği gibi MHP güçlendi, parlamento düzeyinde ise hükümet alternatifsiz. Zorunlu olarak adeta bir retrospektifle yüzyüzeyiz. 'Eylül' öncesi de MHP hükümette yer almıştı, ama o zaman onun güçlenmesini engelleyen faktörler bugün tam ters bir istikamette seyretmekte.Öncelikle bunu görmeye bu bağlam da da çözümlemeler yapmaya gerek var. İlginçtir; öyle koşullar da yaşamaktayız ki, devlet gelenekleri itibariyle bu denli yan yana düşünülemeyen faşizm ve militarizm gerek ülkeye has koşullar, gerekse dünya planında olup bitenin yansımaları olarak bir tedrici örtüşme süreci sergilemektedirler. Somut koşulların analizi öncelikle karşımıza böyle bir tablo dikmektedir. Bunu görememek ve bundan bağımsız siyasal taktikler geliştirmek sadece büyük bir aymazlık anlamına gelecektir. Aslında seçimlerden kısa bir süre sonra dile getirilenler bir anlamda bugüne de ışık tutuyorlar.

"28 Şubat ülkede, hemen hangi sorun ele alınırsa alınsın, adeta bir milad oldu. Sadece bu belirleme bile tek başına olayın ne denli önemle ele alınması gerektiğine ilişkin bir ölçüt olarak algılanabilir. 28 Şubat, bir yığın faktör gözardı edildiğinde, başat içeriğiyle militarizm olarak okunmalıdır ama, tek başına salt militarizm söylemiyle de durumun anlatılıp açıklanabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle faşist tırmanışa uygun koşulların yeşermesine kapı açan bir faktör olarak; 28 Şubat militarizmdir. Militarizm şiddettir ve bu gelişmelerin anahtarı olarak ele alınmalıdır.Tüm bunlarla birlikte Cumhuriyet'e ön gelen koşullar, Turancılık ve belki ülkede kapitalizmin ulaştığı boyutlar itibariyle yeterli görülmeyen pazar alanları, bu bağlamda ele alınıp düşünülmek durumundadırlar. Tüm bunları söylerken unutulmaması gereken en önemli gerçek ise, militarizmin bu denli başat bir role soyunabilmesine olanak yaratan kirli savaştır.

"28 Şubat görünürde (bugün olan bitene bakılınca daha da açık görülüyor) siyasal islamı karşısına almıştı. Gerçekten de Ordu'nun yürüttüğü politik ajitasyon ve taktikler Refah-Yol Hükümeti'nin düşürülmesiyle sonuçlanmıştır. Her ne kadar bu düşürülmeye parlamenter bir görünüm verilmeye çalışılsa da, gerçek bu değildir. Ordu'nun adeta bir siyasi parti gibi yürüttüğü politikalarla, kitleler bazında gerçeklerin üzerinin örtüldüğü bir halüsinasyon yaratılmıştır. Oldukça ustalıkla yaratılan bu politikalar tabir yerindeyse, siyasal islama karşı tüm muhalif

cepheyi peşinden sürüklemişlerdir. En vahimiyse, verili çerçeveyi bir bütün olarak karşısına aldığı savı içinde olanların da bu cazibeye kapılarak bağımsız bir hat oluşturamamış olmasıdır."

Seçimlerden önce gerçekten de bağımsız bir hat yaratılamaması telafisi zor koşullara neden olmuştur. Her ne kadar MHP'ye ilişkin öngörülerin yetersizliği sözkonusu olsa da, bağımsız bir hat geleceğe ilişkin sağlam temellerin olanaklarını üretebilirdi. Yine sağlıklı bir politik hat sağlıklı ittifakların da yolunu açabilirdi. Biliniyor ki bağımsız bir hat derken orijinallik kastedilmiyor, egemenlerin politikalarından bağımsız bir yol öneriliyor. Yoksa her seferinde, sözgelimi 'üçüncü yol'culukta olduğu gibi, kimseyle yanyana gelmeme hattı ortaya konulursa , niyetler ne olursa olsun nesnel olarak, güçlü olanın yanında yer alınmış olunur. Bu durum politikayı doğru okuyamamamın bir sonucu olabileceği gibi, ayak basılan zeminin kendi koşullarının da ürünü olabilir. Gelinen noktayı kavrayabilmek için de yaşananları kabaca bir kez daha bilince çıkarmak yararlı olacaktır.

28 Şubat

Dün görülemeyenleri bugün irdeleyebilmenin yolu, dünü dolaysızca hatırlamaktan geçmektedir. Marksist devlet analizlerini zorlayan, ordunun devrimci geleneklerinden sözedebilmek 'olanaklarına' herhalde artık sahip değiliz. Gerçekten köprülerin altından çok fazla sular geçti. Belki artık 'ordunun kılıcını atmasından' değil, kafalardan kılıcı hiç kaldırmamasından sözedebilmek mümkün. Bu durum salt 12 Mart ve 12 Eylül nedeniyle değil, özellikle 'Eylül'den bu yana Ordu'nun politikanın dolaysız aktörlerinden olması itibariyle de böyle. Herşey bir yana (eğer modaya uyarak söylemek gerekirse) sözde tavsiyelerde bulunan Milli Güvenlik Kurulu'nun varlığı tek başına durumu açıklamak için yeterlidir. Tavsiyelere sözde dedik, çünkü hepsi bir emir gibi yaşama geçirilmektedirler. Bugüne kadar uyulmayan bir tavsiye yoktur. Aslında Anayasadaki ifade daha da bağlayıcıdır. Orada söylenense '..görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir' biçimindedir. MGK'nın yapısı da ilginçtir: yarısı genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanlarından oluşmaktadır. Bu nesnel durumun ulaşılmaya çalışılan 'muasır medeniyet seviyesiyle' bir ilişkisini kurabilmek oldukça güçtür. Üstelik başka yerlerde de bu türden kurumlar olduğu yolunda iddialar gerçekle bağdaşabilir değildir. Bizatihi bu durum temsili niteliği olanları devlet memurlarıyla eşitlemektedir.

Aslında durum eşitlemenin de ötesindedir. Söz gelimi bir devlet memuru olarak Genelkurmay Başkanı,Milli Savunma Bakanına değil, doğrudan Başbakana bağlıdır. Nasıl bağlılıksa. Çünkü somut yaşam bu söylenenleri oldukça farklı resmetmektedir.

Önce yaşanan halüsinasyonu gerçeğe tahvil etmek gerekiyor. 28 Şubat neydi? Bir türlü 'kavrayamanlara' cevap doğrudan geldi. Önce eski genel kurmay Genel sekreteri emekli Tümgeneral Erol Özkasnak'ın konuya ilişkin söylediklerini tekrarlayalım: '28 Şubat için postmodern darbe diyen oldu,bu bir zeka ürünüdür.' Yine malum irtica sakızını çiğnemeye devam eden Özkasnak; 'Bu çıkışı yaparken bir kişi tutuklanmamış,bir kişinin burnu kanamamıştır; hiç bir yasa çiğnenmemiştir.Herşey hukukun içinde yapılmıştır.' demiştir. Oysa daha baştan bir ironiye işaret etmek gerekiyor.Çünkü Özkasnak'a göre darbe hukuk içinde kalınarak gerççekleştirilmiştir. Akla önce daha önceki darbelerin hukuk dışı mı olduğu yolunda bir soru takılıyor. Hele olayı 'sivil güçlerle' gerçekleştirmiş olduklarını söylüyor ki tam '...sirkatin söyler' durumu. Parti kapatma gibi olayların Avrupa da da gündeme geldiğinden sözeden Özkasnak, ilginç bir örneğe de müracaat etmeden duramıyor bir kez daha '...sirkatin söyler' durumu: 'Örneğin Avusturya, ırkçı partinin yükselişi karşısında toplumsal bir reaksiyon oldu. Onlar için ırkçılık tehlikesi neyse bizim için de irtica tehlikesi odur.' Buradan bir yığın dolayım bir yana çıkarıldığında ilk söylenecekler herhalde 'biz de ırkçılığın bir tehlike olmadığıdır.' Gerçekten de, bu söyleme göre, 28 Şubat sonrası yapılan seçimlerin esas galibi ve hükümetin bugün muktedir ortağı MHP ırkçı değildir. Başbuğ Türkeş de ırkçılıktan (pardon Turancılıktan) yargılanmamıştır.

İster modern, ister postmodern olsun darbenin görünür gerekçelerini bir yana bırakıp gerçek nedenler üzerinde durmak gerekiyor. Özkasnak gerekçe için ne diyor; 'irtica' . Biliniyor ki bu türden darbelerin her yerde benzer gerekçeleri olur. Geçmişin en parlak gerekçesi 'komünizm tehlikesi'ydi. Bu bazen 'anarşi' , bazen 'bölücülük' vb. olur. Gerçek neden ise her zaman istikrarı sağlamaktır. İstikrar ise verili sistemdir. İstikrarsızlık ise verili sistemin sarsılmasıdır. Bu nedenle sınıfsal planda egemen sınıfların çıkar çarklarının aksaksız işlemesi esas gayedir. Son tahlil de 28 Şubat da bunu gerçekleştirmeye yönelik bir harekettir. Bugün yine aynı çevreler tarafından 'irtica'nın devlet için

hiç bir tehdit gücü olmadığından söz ediliyor. Bu ne perhiz demeden gerçek nedene bir kez daha kafa yormak gerekiyor. Aslında konuyla ilgili uzman sayılabilecek birisi, 24 Ocak kararları mimarlarından, 12 Eylül'ün maliye bakanı Adnan Başer Kafaoğlu'nun 98 Eylül'ün de söyledikleri oldukça öğretici. Özellikle Eylül'ün 24 Ocak kararları' na dayandırılmasına karşı çıkarken Kafaoğlu,bir röportaj da şunları söylüyor: '24 Ocak Karaları olmasaydı da 12 Eylül olacaktı diyorum, anlamıyorsun. Rejim tıkanmıştı. Tıkanınca çözecek mekanizma Anayasa' da yok diyorum.' Sorun da tam burada yani anayasa da bir çözüm yolu olup olmamasında. Oysa her cunta sonrası biliniyor ki ilk el atılan konu hep anayasa olmuştur. Demek ki çözümü başka yerlerde aramak gerekiyor. Yine Kafaoğlu yeni bir müdahalenin kaçınılmazlığına değinirken adeta müdahaleleri aklıyor: 'Yine müdahale olacak . Şimdi de kurtulacağınızı zannetmeyin, yine olacak...Nerde kaldılar gelmediler diyeceksiniz. O zaman gelecek.' Bu açıklamalarda adeta oluşan bir geleneğin tabir yerindeyse tevekkülle beklenmesi. ' Var mı Anayasamız da hüküm. Türk halkı da ihtilal yapmıyor. Ömründe yapmamış. Çünkü Türk halkı ordu-millet şeklinde yaşamış bir halk.Benim ordum yapar diyor.' (abç) Oldukça masum analizlerin ulaştığı boyutlar böyle. Ne kadar da faşizan bir içerik taşıyor. Tüm bunlar gelişen sürecin bir tarzda zihinlerde yansımaları. Dolayımla nelerin olabileceğine ilişkin de ipuçlarını bağrında taşıyor.

Belki de 28 Şubat'ı kavratacak bir olaya, çok daha sonraları gün yüzüne çıkan bir olaya değinmek yararlı olabilecektir. Sözünü ettiğimiz konu Milli Güvenlik Siyaseti Belgesi' dir. 17 Ocak 1997 tarihinde bir brifingle Cumhurbaşkanı Demirel'e sunulan konu daha sonra 28 Şubat kararlarına temel olmuştur. Aslında bir önceki MGSB 17 eylül 1992 tarihlidir. Bu belge de Türkiye'nin yüzyüze olduğu birinci tehdit olarak dile getirilen konu 'bölücü terörist faaliyetlerdir' Oysa 97 'de durum değişmiştir, ayrıntılar bir yana MGSB güncelleştirilmiş buradan hareketle de 'Türkiye'nin birinci öncelikli tehdit unsuru olarak irtica ve bölücülük eşdeğer kabul edilmiştir.' Bu kabulun emperyalist kapitalist dünyayla bir uyumu da anlattığı kaçınılmaz bir gerçektir.

Belge'yle oldukça ayrıntılı ilkeler konuyor. Tüm bu sayılan konular adeta hükümete hareket edecek alan bırakmıyor. Belge iç politikadan dış polikaya hemen her alana el atıyor ve hükü-

metlere neler yapması gerektiği konusunda yol gösteriyor. Fakat bunlar konunun sadece bir yüzü, ama çok daha önemli bir diğer yüzü var ki onu görmeden durumu kavrayabilmek pek mümkün değildir. Bu da daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, devlet memurlarının ağır bastığı bir kurumun seçilmiş yasama organı üzerinde vesayetidir. Nitekim tedrici gelişme, muhtemel oluşumların neler olabileceğinin sadece berrakça görülebilmesinin önünde bir engel oluyor. Ama kaba bir tahlil bile gelişimin boyutlarını göstermeye yetiyor. Bu bağlamda buradan öteye MGK üzerinie bir kaç söz söylemek yararlı olacaktır.

MGK Üzerine

Bir anlamda özellikle yukarıda söylediklerimizden sonra MGK üzerine ifadelerin ne anlatacağı yolunda sorular geliştirilebilir. Çünkü her şey ayan beyan gibidir. Zaten bu ülkede yaşayıp MGK'nın önemini kavrama yeteneği gösterememiş olanların konumlanışlarından ve politikaya bakışlarından kuşku duymak gerekir. MGK adeta çorbanın tuzu gibidir. Kendini hemen her koşulda hissettirmeyi bilir. Ayrıca şu da bir gerçektir ki tekelleşmeye bağlı olarak, politikada kitlelerin temsilleri önüne konan engellerin bir parçası ama önemli bir parçasıdır.. Bu durum, salt bize ilişkin bir sorun değil, bir bütün olarak dünya planında her alanda düşünülmesi gereken bir faktördür. Ülkede sözde demokrasi üzerine laf edenlerin bu durumun hiç bilincinde görünmüyor olmaları bir başka problemdir.

Belki de, MGK ile ilgili olarak bir şeyler söylemeden önce Anayasada tuttuğu yer ile bağlantılı bir şeyler söylemek, daha doğrusu doğrudan Anayasa' dan bir alıntıyla konuya başlamak makul olacaktır. Anayasa'nın 118. maddesi bu konuya ayrılmıştır. Esası da şöyledir:

"Milli Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı (Genelkurmay Başkanının hemen Başbakandan sonra geliyor olması hiyararşiyi göstermektedir. Hani'ordu milletiz' ya), Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı'ndan kurulur...

"Milli Güvenlik Kurulu; devletin milli güvenlik siyasetinin tayini,tespiti ve uygulaması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmez-

liği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınır."

Kurul'un temel görevi 'milli güvenlik siyaseti'ne ilişkin. Hani daha önce sözünü ettiğimiz 'Milli Siyaset Belgesi' içeriğiyle bağlantılı. 2 Kasım 1997 de Belgenin MGK' da kabul edilmesiyle ilgili olarak, zamanın Başbakanı Mesut Yılmaz şunları söylüyor: 'Güvenlikle ilgili iç politikada, dış poliitikada öncelikler nelerdir, vazgeçilmez ilkeler nelerdir onları belirleyen bir belge.' Bu sözler masum bulunabilirler, gerçekten de bunlara eklenenler ve yaşamda karşımıza çıkanlar olmasa. Bu açıklama sırasında artık irtica yeni belgede 'öncelikli tehdit' olarak gösterilmektedir. Fakat sorunla ilgili gerçek içerik çok daha kapsamlı bir tarzda ele alınmalıdır. Çünkü 'Bu gizli bir belge' dir. Ve daha da önemlisi 'Herhangi bir kanun ya da kararname çıkarken, herhangi bir uluslararası bir anlaşma yapılırken eğer bu belge ile bir çelişki varsa, mutlaka gideriliyor.' diyor Başbakan Mesut Yılmaz. Yani yurttaşların kendi oylarıyla kabul ettikleri anayasaya uygunluk değil bu belgeye uygunluk aranıyor. Yeri geldikçe demokrasiden söz edilir. Demokrasi sadece 3-5 yılda seçim yapmak değil, aynı zamanda açıklığı anlatan bir kavramdır. Tekelcilikle gericiliğe yöneliş bir de bu bağlamda ele alınıp değerlendirilmelidir.

Süreci izleyebilmek ve konuyu daha iyi açabilmek için doğrudan konuyla bağlı bir kıyas yararlı olacaktır. 61 Anayasasına göre kurulun 'Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma bakanları ile kuvvet komutanlarından' müteşekkil olması sözkonusuyken 82 Anayasası Jandarma Genel Komutanı' nı da kurula ekleyip, Ulaştırma ve Çalışma bakanlarını kurul dışına itmiştir. Bir başka değişiklik görev tanımıyla ilgilidir. 61 Anayasasına göre kurulun 'milli güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kurulu'na tavsiye edeceği' söylenmektedir. Oysa bu görev tanımı 82 Anayasası'nda genişletilerek "MGK'nın devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulaması, ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildireceği" biçimine sokulmuştur. Yine bunlar yanında "kurulun devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenli-

ğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararların Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınacağı" söylenmiştir. Tüm bunlar zaten MGK'nın Bakanlar Kurulu üzerinde bir konuma sahip olduğu yolunda tartışmalara yol açmaktadır. Oysa muhteva düşünüldüğünde sorun daha da derindir. Çünkü MGK bir anlamda yasama organının görevlerini üzerine almaktadır.

Sorunun temeline inme becerisi gösteremeyenler, aksaklığın politikacıların durumun gereğine uygun davranamamalarından kaynaklandığını, iddia etmektedirler. Dolayısıyla politikacılar görevlerini yapsalar böyle sorunlar da yaşanmaz demektedirler. Bu koyuş tarzı kendini yaşamdan soyutlamakta ve çözümleri de bu soyutluk içinde aramaktadır. Oysa sık sık sınıfsal analizlerden sözedilmesinin bir nedeni de budur. Verili çerçeveyi karşıya almadan bu türden sorunların üstesinden gelebilmek mümkün değildir. Ayrıca bu gelişim salt bize ilişkin bir şey değil döneme has genel bir trenddir.

Bir süreç olarak devletin daha yetkin hale getirilmesi özellikle, diğer uzantılar bir yana bırakıldığında, bu bağlamda kendini koymaktadır. MGK bahsi sadece bir göstergedir. Oysa bir bütün olarak gelişmeler hemen her alanda geniş kitlelerin bir sürü gibi görüldüğü bir muhtevayı anlatmaktadır. Demokrasi tartışmaları ışığında MGK'nın kaldırılmasından söz edenlere Emekli Orgeneral Çevik Bir'in yanıtı oldukça nettir. Türkiye'nin koşullarının MGK'yı gerekli kıldığını belirterek, yaşamın bir anlamda yadsınması anlamına gelen ifadeler kullanmıştır: 'MGK'da alınan kararlar bağlayıcı değil, tavsiye kararıdır (daha önce sözünü ettiğimiz anayasa değişikliğinin niçin yapıldığı anlaşılır olmaktan çıkmaktadır) MGK kaldırılsın demek çifte standart olur.' Geçmişte olduğu gibi yine ülke koşulları mazeretini dile getiren Çevik Bir MGK'nın gerekliliğini şu sözlerle anlatmıştır: "Türkiye' de kanun yapılırken Türkiye'nin şartlarına göre yapılır. Bendeki komşulara bak, bir de mesela Belçika'ya bak. Benim etrafımda tehdit var. MGK'ye benim şiddetle ihtiyacım var." Yayılma ve genişleme hayalleri olanların her zamanki gerekçeleri bunlardır. Sadece tarihe bir göz atmak tüm bunları görebilmek için yeterlidir. MGK üzerine egemenlerce her söylenen devletin işleviyle ilgili bir tarz olarak allgılanmaktadır. Üstelik bunu adeta doğal bir hak gibi dile getirmektedirler. Soyut olarak devlet dokunulamaz bir varlıktır adeta, zaten geleceğin taşları da bir bir böyle döşenmektedir.

Devlet Üzerine

Sosyalistlerin geçmişte popüler tartışma konularının başında devlet gelirdi. Bir çok konu gibi giderek o da önemini yitirdi. Aslında devlet sorununun önemini yitirmesinin nedeni, artık devrimin kafalarda tabir yerindeyse önemini yitirmesidir. Son tahlilde bir bütün olarak yitirilen hegemonyanın sonuçlarını bu alanda da yaşıyoruz. Oysa devrim, devleti kavramadan ele alınamayacak bir sorundur. Adeta devletin; 'sınıf çelişkilerinin uzlaştırılamaz oduğunun' gözlerden kaçırılması söz konusudur. Bir de bu nedenle, sınıf çelişmelerini verili çerçeve içinde tutmaya yönelik aygıt, yani devlet görmezden gelinir.Bu sadece günümüze ait değil bir bütün olarak reformizme ait bir hikayedir.

Biliyoruz ki devlet verili toplumun egemenlerinin çıkarlarını korur. Ekonomik ve siyasal bakımdan güçlü olanlar ezilen ve sömürülenleri boyunduruk altında tutabilmek için böyle bir aygıta gerek duyarlar. Son tahlilde egemenlerin ezilenleri baskı altında tutmaya yarayan araçları olan devlet sınıf egemenliklerine bağlı olarak belli bir tekamül ve çeşitlilik göstermektedir. Tarihen de görüldüğü gibi köleci toplumda olsun, burjuva toplumda olsun çeşitli biçimler gösterirler. Köleci toplumlarda aristokratik, monarşik, demokratik devletlerden sözedilir, ama son tahlilde hepsi köleci devletin biçimleridir. Sorun bir bütün olarak egemenlerin sömürüsünü sürdürmek olduğu için egemenlerin bir diktatörlüğüdür. Belirtmeden geçmemek gerekir, ezilen ve sömürülenler için diktatörlük egemenlerin kendi aralarında demokrasiyi ortadan kaldırmamaktadır.

Üretici güçlerin gelişmelerine bağlı olarak sömürü biçimleri ve dolayımla devlet aygıtı da gelişti ve değişti. Söz gelimi feodal toplumun devleti köleci devlete göre daha yetkindi. Ama temel meselesi serflerin sömürü ve güdümü olan feodal devlet kendi içinde de bir çeşitlilik arzediyordu. Lenin'in dediği gibi: "Feodalizm çağındaki devlet biçimlerinde de farklılık görülüyordu; sadece feodal toprak ağalığının egemenliğinin tanınmasına rağmen, zayıf da olsa, gene monarşi ve cumhuriyet vardı. Serfler ise bütün siyasi haklardan kesinlikle yoksundu." Devlet analizleri kestirme sonuçlara ve dolayımla kestirme mücadele hatlarına izin vermeyecek denli bir ciddiyeti gerektiriyor.

Bir üretim biçiminden diğerine geçişte devletin önemi ve rolü üzerinde duran Marx aynı zamanda bu tarihi gelişimde hangi elementer unsurların önem ka-

zandığını şöyle anlatıyor: "İlkel birikimin farklı önemli anları, şimdi az çok bir tarih sırasıyla özellikle, İspanya, Portekiz, Hollanda, Fransa ve İngiltere üzerinde dağılmış bulunuyor. Bunlar, 17. yüzyıllın sonunda, İngiltere'de, sömürgelerin, kamu borçlarını, modern vergi ve himaye sistemlerini kapsayan sistematik bir bütün meydana getirirler. Bu yöntemler, bazan, örneğin sömürge sisteminde olduğu gibi kaba kuvvete dayanırlar. Ama hepsi de, feodal üretim biçiminin, kapitalist üretim biçimine dönüşüm sürecini suni bir şekilde hızlandırmak ve bu geçişi kısaltmak için, devlet gücünü, toplumun bu örgütlenmiş kuvvetini kullanırlar. Zor, yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesidir. Zor, kendi başına ekonomik bir güçtür."

Devletin gelişen üretim sürecine de bağlı olarak yetkinleşmesinden söz etmiştik. Dolayısıyla kapitalizmin devleti , baskı ve terörü feodal devlete göre daha da sistemli bir biçimde kurumlaştırdı. Bu kurumlaşma her ne kadar çeşitli biçimler gösterse de hepsi birer burjuva diktatörlüğüdürler. Eski ekonomik biçimler ve yine buna bağlı olarak şekillenen siyasal durum parçalandığında, yeni ekonomik ilişkiler ve yine bunlara bağlı olarak yeni bir siyasi durum ortaya çıkar: Kapitalist devlet. Eklemeye gerek yok ki bu devlet tipi de çeşitli biçimler sunuyordu.

Burjuvazinin feodallere karşı mücadelesinin temel sloganı 'özgürlük' tü. Aslında toplumu peşine bu sloganla takan burjuvazi için özgürlük feodal yasalardan kurtulmak anlamına geliyordu.Şu da bir gerçek ki artık işçi sınıfı da 'özgürdür'. Köleci toplumun köleleri veya feodal toplumun serfleri gibi üretim araçlarına bağımlı değillerdir. Ama üretim araçlarına da sahip olmadıkları için kendilerini özgürce üretim araçlarının mülkiyetine sahip kapitalistlere satmak zorundadırlar. Yani üretim araçlarını mülkiyetine sahip olanlar aynı zamanda, bir anlamda devletin de 'sahibidirler'. Ve devlet özel mülkiyeti korumaya devam eder. Esasta özgürlük mülk sahiplerinin özgürlüğüdür. Baskı ve terör ezilen ve sömürülenler için artık 'özgürlük', 'eşitlik' ve 'genel oy' perdesi altında sürdürülmektedir.

Toplumun belli bir ekonomik gelişme düzeyinde ortaya çıkan devlet hep var olan ve varlığı kaçınılmaz bir biçimde sürmesi gereken bir olgu değildir. Günümüz koşullarında adeta kutsanan devlet nasıl tarihen ortaya çıkan bir olguysa, yine sınıf mücadelelerine bağlı olarak, aynı şekilde ortadan kalkacak bir ol-

gudur. Bu nedenle burjuva diktatörlüğü de tarihin bir evresinin ürünüdür. Bu diktatörlüklerin çeşitli biçimler alması, yani değişik devlet biçimleri o tarihsel koşulların bir tür yansımasıdır. Konuya ilişkin olarak Lenin şunları söylüyor: "Burjuvazi kendi çıkarları adına savaşmakta ve tahakkümünü sürdürmekte iki yöntem, iki egemenlik sistemi uygular: Bu yöntemler, kimi zaman peş peşe gelerek birbirini izler kimi zaman da çeşitli biçimlerde birbiriler ile kaynaşmış olarak görülür. Bunlardan birincisi, işçi hareketine her türlü tavizi reddeden zorbalık yöntemidir...İkincisi, politik hakların gelişmesine yönelik 'liberalizm' yöntemidir." Yani anlatılan en kestirme tabirleriyle havuç ve sopadır.

Lenin'e göre diktatörlük: 'doğrudan doğruya zora dayanan, hiçbir kanunun sınırlamadığı bir yöntemdir.' Bu anlamda bir sınıfsal egemenlik aracı olan devlet; sorunun bireysel bağlamda değil, sınıfsal olarak ele alınması gereğini karşımıza diker. Bu nedenle devlet biçim bir yana konduğunda diktatörlük demektir. Onu bu bağlamdan sıyırmak son tahlilde egemenlere hizmet ediyor anlamına gelecektir. Sanki diktatörlük bireysel bir iktidarı, oysa demokrasiyse buna karşı bir durumu anlatır. Bu nedenle demokrasiden olsun, diktatörlükten olsun söz ederken soracağımız soru 'hangi sınıf için' olmalıdır. Biliyoruz ki diktatörlük bunu uygulayan sınıfın kendisi için demokrasinin ortadan kalkması anlamına gelmez.

Herşeye karşın bir sınıf egemenliği olarak burjuva demokrasisi sınırları itibariyle tüm halkı kapsar. Artık bu anlamda bir eşitsizlikten söz etme olanağı yoktur. Ekonomik koşullar ve zenginlikler açısından derin farklılıklar görünürde eşit olanlar arasındaki farklılıklardır. Bu nedenle tüm zenginliklere sahip olan burjuvazi tüm demokratik kurumları kontrolu altında tutar. Bir iktidar mücadelesinde genel oy proletarya için gücünü ölçebileceği bir barometreden başka bir şey değildir.

Emperyalizm dönemi bürokrasi ve militarizmin şahikasına ulaştığı evredir. Artık kapitalizmin çürüme ve kokuşması söz konusudur. Burjuva demokratik devrimin sloganları özgürlük, eşitlik, kardeşlik rafa kaldırılmışlardır. Onlar artık tersine dönmüş sloganlardır. Çünkü bu sloganlar burjuvazi içindirler, genelleştirilmeleri bir halüsinasyon olanağı yaratsa da, günümüzde de açıkca görüldüğü gibi özgürlük baskıyı,eşitlik zulmü, kardeşlikse sömürüyü gizleyen laflar haline dönüşmüşlerdir.

Banka ve sanayi tekellerinin içiçe geçmesiyle ortaya çıkan finans oligarşisi bir bütün olarak devleti yetkinleştirdi. Tarihin en yoğun bürokrasisi ve askeri gücü oluştu. Buraya bir süreç içinde ulaşıldı. Lenin durumu çarpıcı sözlerle özetliyor: "Bu yeni ekonominin,tekelci kapitalizmin (emperyalizm tekelci kapitalizmdir) siyasi üst yapısı demokrasiden siyasi gericiliğe değişimdir.Demokrasi serbest rekabete tekabül eder. Siyasi gericilik tekele tekabül eder. Rudolf Hilferding Finans Kapital kitabında haklı olarak 'finans kapital hakimiyet için çalışır,özgürlük için değil' demektedir...Emperyalizm hem dış hem de iç siyasette demokrasiyi yıkmaya doğru, gericiliğe doğru mücadele eder. Bu anlamda emperyalizm söz götürmez bir biçimde genel olarak demokrasinin, bütün demokrasinin 'inkarı'dır."

Bugün devlet sorununa, yukarıda özetlediğimiz sürecin içerdiği perspektifle, eğilme yeteneği gösteremeyenlerin devleti analiz ederken sağlıklı bir takım sonuçlara ulaşabilecekleri düşünülemez. Yine bu analizlerden hareketle kurulacak bir siyasi hattın devrimci bir içerik taşıyacağı yolunda iddialar sadece abesle iştigal olacaklardır. Bu nedenle güne ilişkin her değerlendirmenin bir arka planı vardır. Arka planı doğru kuramamak geleceğe umutla bakamamakla aynı anlamı taşıyacaktır. Bunun örneklerini sık sık görüyoruz. Panzehir ise durumu deşifre edecek tartışmalarda yatmaktadır.

Tekrar Faşizm

MHP, koalisyonun oluştuğu dönem hatırlansın, yoğun tartışmalara neden olmuştu. Yoğun ve sık değişen gündemler kadar durumun pek bilincinde görünmeyen davranışlar, görünümü adeta rutin bir hale dönüştürdü. Sadece şu veya bu davranışlarıyla geçmişe olumlu göndermeleri söz konusu olduğunda hatırlanır ve yine kısa bir süre sonra unutulur oldu MHP. Bir tehlikeden söz etmek gerekirse öncelikle bu konu ele alınmalıdır. Bizatihi bu durum görülmeden tarihten ders çıkarılabilme olanağı bulunamaz. Bu söylenenler bir ders çıkarma derdi olanlar için. Bir de zaten böyle bir derdi olmayanlar var ki onlar zaten durumu görmezden gelebilmek için adeta üç maymunu oynuyorlar. Oysa duruma sağlıklı teşhis, sağlıklı sonuç alabilmenin ilk şartıdır.

Tekrar faşizm diye başladık. Koşullar düşünüldüğünde belki de tekrar tekrar demek gerekir. Burada niçin sorusu bile anlamsızdır. Kurmaya çalıştımız arka

plan da düşünüldüğünde, gerek dünya gerekse ülkeye ilişkin gelişmelerin neler vaad ettiği oldukça açık. Bir bütün olarak devletin yetkinleşmesine ilişkin yaptığımız saptamalar olsun, kitlelerde bu gelişmelerin kendine has içeriği ile olumlu yansımaları olsun, sürecin kazandığı ivme hakkında yeterli açıklayıcılığa sahiptirler. Bu nedenle salt durumun nesnel olarak fotografını çekmek yetmemekte, ileriye dönük olarak mücadelenin izleyebileceği hat üzerinde düşünceler üretmek ve yine bu doğrultuda adımlar atmak gerekmektedir.

Bugün bir anlamda geçmişte yaşanmıştır. Geçmişi bir takım hatıralar dizisi olmaktan çıkarmak istiyorsak saptamaları da gerçek içeriğiyle kavramak zorundayız. Aktaracağımız satırlar buradan öteye olduğu kadar, dünden bugüne gelişmelerin, ipuçlarını bağrında taşımaktadır. Çünkü, günün başdöndürücü gelişmeleri içinde, gerçeklik kendi boyutlarıyla görülebilir olmaktan çıkmaktadır. Gelişmelerin tespitleri doğrulaması birşey, bu tespitler ışığında adımlar atmaksa bir başka şeydir. Hükümetin oluştuğu dönemde söylenenleri okurken gelinen noktayı daha bir titizlikle ele almak gerekmektedir.

"Parti' nin devlete nüfuzu ve giderek devlet haline dönüşmesi bir süreç işidir. Almanya da süreç Nazi'lerin Orduyu nötralize etmesi ve devlete nüfuz; ulusal yücelik bağlamındadır. Ama gerçek sızma yönetim kadroları ve polis yoluyla olmuştur. Sürece neyin karakterini verdiği ise Hitler'in şu sözlerinde gizlidir: 'Parti şimdi devlet olmuştur. Artık bütün iktidar hükümetin elindedir.' Aslında bu söylenenler siyasi polisin her şeye hakimiyeti anlamına geliyordu."

Daha yazının başlarında faşizmin militarizmle tedrici bir örtüşme süreci yaşadığından söz ettik. Böyle bir saptama soyut bir takım belirlemelerin ürünü değil, somut birtakım gelişmelerin ve ortak perspektiflerin ürünüdür. Avrupa Birliği, MGK, parlamento, hukuk gibi alanlar her düzeyde böyle bir örtüşmenin yansımalarına sahne oluyorlar. Üstelik bir bütün olarak, ülkenin yüzyüze geldiği sorunların aşılabilmesinin yolları otoriter çözümlerde görüldüğünden, her moment zımni bir şekilde bu örtüşmeyi bağrında taşıyor. Devlet güzellemesi tam da bu türden gelişmelerin ayrılmaz bir parçası oluyor. Ama biliyoruz ki faşizmi nitelerken bir çırpıda miliyetçilik, ırkçılık, siyasi tekelden yana olmak, şefçilik ve devlete tapınmayı sayabiliriz. Burada bir kez daha devlet ve faşizm eşleşmesi üzerinde durmak gerekiyor.

Devlet faşizme göre ulusun

adeta şekillenmiş bir ifadesidir. Ulus çıkarından söz etmek devlet çıkarından söz etmek anlamına gelir. Aynı şekilde devlet bir sınıf esprisinin gözardı edilebilmesi olanaklarını sunar. Soyut bir devlet aşkı son analizde sınıf ve sınıf çıkarı söyleminin terkedilmesi anlamına gelir. Ama unutulmamalıdır ki bu durum, ulus çıkarı diye dile getirilen herşeyin aynı zamanda tekelci burjuvazinin çıkarları anlamına geldiği gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bu anlamda devlet yaşanan krizin etkilerini emekçi halk üzerine yıkma aracıdır. Bu anlamda faşizmi kavramak devleti kavramaktan geçmektedir. Devlete yaklaşım ve elitizm bizleri Duçe'ye, Führer'e ve Başbuğ'a ulaştırır dolayısıyla da devlet artık lider anlamına da gelir. Burada artık kuvvetler ayrılığından ve demokrasiden söz edilemez. Hitler'in açık yüreklilikle söylediği gibi: "Çoğunlukla alınan kararlar diye bir şey olmamalıdır. Yalnızca sorumlu insanlar olmalıdır... Kararı, yalnız bir tek adam alacaktır... Yalnız onun otoritesi ve emir verme hakkı olabilir... Parlamentosuz yapamayacaktır. Danışılan üyelerin, mutlaka fikirlerini alacaktır. Ama hiç bir toplantıda, oylamaya geçilmeyecektir." Faşizm aynı zamanda alabildiğine merkeziyetçidir.

Faşizmin iktidar olmasıyla ilgili olarak genel bir formülden söz edebilmek olanağına sahip değiliz. Geçmiş örneklerden dersler çıkarmak bu anlama gelmelidir. Dimitrov' un da söylediği gibi; Faşist diktatörlüğe geçiş her ülkede farklılıklar arzeder. Her ülkenin kendi koşulları faşizmin kendine özgü şekillenişini dikte eder. Bu nedenle genel bir formülasyon olanağı söz konusu değildir. Yasal bir yolla veya darbeyle gelebilir, yukarıdan aşağı şekillenebileceği gibi tabandan devlete nüfuz yoluyla da iktidar olabilir. Bugünkü koşulların bize sunduğu örtüşme süreci bize özgü koşulların ürünüdür. Fakat bu sürecin de düz bir hat izlemeyeceğinin bilincinde olmak gerekiyor. Çünkü sınıf mücadelesinin karmaşası, bizlere her zaman kendine özgü şekillenişler sunabilir.

Devlet faşist öğretide özel bir yere sahiptir ve bu öğreti de esas; devletin özü, ödevleri ve amaçlarının kavratılmasıdır. Faşizme göre birey devlet karşısında konumlanışlarıyla kavranabilecek bir olgudur.Böyle bir yaklaşımla: "Faşizm için Devlet, yalnızca yurttaşların kişisel güvenliğiyle ilgilenen bir gece bekçisinden ibaret değildir; bir Yönetim Konseyi'nin gerçekleştirebileceği tarzda, belirli bir refah düzeyi ya da göreli barışçıl bir toplumsal

yaşamı garanti altına almak gibi salt maddi hedeflere yönelik; ya da bireylerin ve halkların yaşamlarının maddi ve karmaşık gerçekliğiyle bağıntısı olmayan salt siyasal bir örgüt de değildir. Faşizmin kavradığı haliyle devlet, manevi ve ahlaki bir olgudur; çünkü ulusun siyasal, hukuksal, ve iktisadi örgütlenişini gerçekleştirmektedir; ve böylesi bir örgüt, ortaya çıktığı andan itibaren ve tüm gelişimi boyunca ruhun bir tezahürüdür...Devlet, yalnızca şimdiki an değil aynı zmanda geçmiş ve en önemlisi gelecektir...Devlet duygusu zaafa uğradığında ve bireylerle grupların ayrılıkçı ve merkezkaç eğilimleri başat hale geldiğinde, ulusal toplumlar çöküntüye uğrar." Bu yazılanları yukarda 'Devlet Üzerine' arabaşlığı bölümüyle birlikte düşünmek gerekmektedir.

Yukarıdaki ifadelerin de gösterdiği gibi baştan sona devletin yüceltilmesi sözkonusudur. Programatik olarak herşey devlete göre şekillendirilmiştir. Eğitim faşizme göre; devletin yönetim kademelerine geçmek için yurttaşların hazırlanmasıdır ve buna dönük olarak ciddi bir şekilde kökten değişimi gerekli kılmaktadır. Fakat bir yığın şey yanında dine yaklaşımda faşist etik esas alınarak ortaya çıkmaktadır. Yine bu yaklaşımda temel motif; gerçek dünyadan kopuk ırkçı ve yine devlet temelli bir bakıştır. Nasyonal-Sosyalist Parti Programı'nın konuyu ele alış tarzını aktarmak hemen her meselede nirengi noktalarını göstermek açısından yararlı olacaktır. "Devleti tehdit etmemeleri ve Cermen ırkının ahlak duygularıyla çelişmemeleri koşuluyla tüm dinsel inançlar için özgürlük talep ediyoruz. Parti, bu bakımdan, belirli bir imana bağlanmaksızın pozitif bir Hristiyanlık çerçevesine yerleşir. İçimizdeki ve dışımızdaki Yahudi-maddeci ruha karşı mücadele eder ve halkımızın kalıcı sağaltımının,ancak içte, 'genel çıkar özel çıkarlardan önce gelir' ilkesinin uygulanmasıyla gerçekleşebileceğine inanmaktadır."

Bugün artık devletin çeşitli etkili kurumlarında, özelikle MHP'nin seçim başarılarından sonra, kazandığı konumlardan söz etmek pek önemli değildir. Bunlar çıplak bir gözle de görülebiliyorlar. Yine bunun yanında kirli savaş ve aygıtlarının faşistlere sunduğu olanakları da burada tekrarlamak anlamsız. Ama sorun tüm bunlara karşın bir sorun olmaya devam ediyor. Çünkü, ısrarla öncelikle bu gelişimi izlemesi gerekenler, durumu görmezden gelebilmek için akla gelmedik analizler yapıyorlar. Demek ki bu evrenin en

önemli sorunu budur. Yani durumun bilince ve bilinçlere çıkarılması. Bu yapılmadan faşizm üzerine konuşmak, anti-faşist mücadeleden dem vurmak anlaşılır bir şey değildir. 'Tekrar Faşizm' le anlatmaya çalıştıklarımız bir anlamda basit bir kıyas olanağı sunabilmek içindir. Basit bir kıyasın bile gelişmelerle ilgili olarak uyarıcı olabileceğini düşünüyoruz. Artık konuya girmek daha da anlamlı olacaktır.

'Pop Milliyetçilik'

MHP'yi bir anlamda birinci parti konumuna sıçratan koşullar değerlendirilirken 'pop milliyetçiliğin egemen ideoloji' olmasından söz etmek, bizatihi sorunu küçültmek veya gerçek içeriğiyle görmekten kaçınmak anlamına gelir. Hele bu değerlendirme bir seçim sonrasıysa, sınıf ve devlet, politika ve rölativite bu yaklaşım sahipleri için hiç bir şey anlatmıyorlar demektir. Sol'un seçim yenilgisinden söz edilirken bakın neler söyleniyor:

"Ama bu seçim sonuçları sadece sol değil sermaye sınıfı açısından da bir başarısızlık oldu. Toplumun yüzde 18'inin ırkçı, yüzde 15'inin de islami bir partiye oy vermesi, onların da büyük bir başarısızlığı... Sermayenin Avrupa'ya dönük yüzünü, TÜSİAD'ın demokrasi talep eden hayat tarzını hiç yayamamış böyle bir egemen sınıfın sorgulanması gerekir."

Bu değerlendirmeleri nasıl okumak gerekir. Sık sık sınıf analizinden söz ediyoruz ama belli ki yanılıyoruz. Satırlar burjuvaziye bazı 'olumsuzlukları' yakıştıramıyorlar. Aslında burjuvaziye derken pek doğru bir kavram kullanmadık. Çünkü makul olan TÜSİAD'çı veya bizim tekelcilerimiz demek olurdu.Böyle bir durumda da kafaların karışmaması mümkün değil. Günümüz Avusturya'sında gelişen faşist parti bir yana, Almanya ve İtalya'da faşizm oraların tekelci burjuvazisine karşı mı gelişti. Oysa sosyalizmin sınıf analizleri başka şeyler anlatmıyorlar mı? Bu olayın bir yanı.

Olayın daha önemli bir yanı ise Avrupa dolayımıyla egemenlerden demokrasi beklemek. Bakın nasıl ifade ediliyor: 'Sermayenin Avrupa'ya dönük modernleşmeci yüzünü,TÜSİAD'ın demokrasi talep eden hayat tarzını topluma hiç yayamamış böyle bir egemen sınıfın sorgulanması gerekir.'. Öncelikle bu yaklaşım, demokrasi sorununu ve günümüzde bu sorunla ilgili olarak mücadelenin hangi sınıfın omuzlarında olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Zaten anti emperyalizmi bir yana koyan Avrupa Birlikçiliği bu anlayışın ürünüdür. Dolayısıyla demokrasi kazanımı-

nı Avrupa'ya havale eden veya 'egemen sınıfın sorgulanmasına' yuvarlayan bir mücadele hattından ve anti-faşizm çizgisinin kendini pop milliyetçikle sınırlandırmasına şaşırmamak gerekir. Yine bunun yanında ezen ve ezilen ayrımı yapmadan milliyetçilikten söz etmek ise bir başka aymazlıktır. Anti-faşist mücadelenin bir tarzda rafa kaldırılmasına neden olmaktadır. Bakın pop milliyetçi yaklaşımla şunlar söyleniyor: '...bu seçimleri üç milliyetçi parti kazandı. MHP, DSP, HADEP. Bunların oylarını Türk ve Kürt milliyetçiliği arttırdı.' Bu yaklaşımın nasıl bir anti-faşist mücadele örebileceğini siz düşünün. Bu sözleri 'ÖDP'nin beyinlerinden' biri söylüyor. Ve yine aynı ÖDP seçimler öncesi MHP'nin yanında adı zikredilen HADEP'e ittifak öneriyor.

Gelişmelerin 28 Şubat'la bağını içeren bir soruya verilen cevap; aslında gelişmeleri ve sonuçlarını göremeyen veya istediği gibi görmeye çalışan bir muhteva taşıyor. Soru şöyle: "Peki sizce 28 Şubat sürecinde ,Türk solu kendisinden beklenen dinamik muhalefeti yapabildi mi? Yoksa sadece mırıldanmakla mı yetindi? Önce cevabı sonra yorumumuzu aktaralım: "Bırakın mırıldanmayı, üzerine düşenin milyonda birini bile yapmadı. DSP 28 Şubat'ın hükümeti oldu.CHP 28 Şubat lafını etmeksizin politika yaptı, hatta 28 Şubat'ın destekçisi oldu. Cumhuriyet gazetesi 28 Şubat'ın yanında yer aldı, bunda büyük bir devrimci gelişme gördü. Sadece ÖDP 28 Şubat'a karşı çıktı.'Ne refah yol ne hazır ol' diyerek kendi tarihinin en büyük eylemlerinden birini yaptı. Ama ÖDP'nin 28 Şubat karşıtlığını toplum öğrenemedi. Çünkü büyük güçler çarpışıyordu." Bu satırların iler tutar bir yanı yok. Devam edelim. 'Türk solu'ndan söz ediliyor sayılanlara bakın; DSP,CHP,Cumhuriyet gazetesi ve ÖDP. Belli ki Türkiye de başka solcu yok. Oysa seçimlere katılan partilerin bazıları solculuğu da aşan sözler ediyorlardı(!) Ayrıca böyle bir sorun parlamento sınırları içine de sıkıştırılamaz. Toplumun, ÖDP'nin 28 Şubat karşıtlığını, öğrenme görevini ise tek kelimeyle anlayabilmek mümkün değil. Bunun yanında bizatihi o söylenen sloganın neye hizmet ettiğini daha sonra da kavrayamamış olmak ve büyük bir gücün lafzı ve ruhuyla politika yapan militarizmin peşine takılmanın da anlaşılabilir bir yanı yoktur. Hem de bağımsız politikalar adına. Bir bütün olarak sorunları bu denli yüzeysel ele alanların, daha sonra MHP değişmedi yolunda, söylemleriyse yapılanlara ve gelişmelere bakıldığında sadece lafı güzaf olarak algılanmalıdır.

Yine ilginç olan bir başka yan DSP, MHP ve HADEP'in gelişmesinde etkin olan nedenler nedir yolunda sorulan soruya verilen yanıttır. "HADEP, 'Biz Türkiye partisiyiz, daha barışçı bir çözümden yanayız' dedi. MHP ise 'Herkesi kucaklayacağız, biz aslında öyle aşırı değiliz' diye yumuşak konuştu. DSP de, solculuğun dini, devleti, mlilliyetçiliği anlamak olduğunu söyledi." Ve bu partiler başarılı oldular. Şüphe yok ki bu söylenenler durumu özetleyebilme çabası. Bu nedenle de durumu karakterize eden olgulara parmak basılmaya çalışılıyor. Ama esas faktörün Dünyada ve ülkede yaşanan somut koşullar olduğu gerçeğinin görülememesi ilginç bir kompozisyon oluşturuyor. Çünkü hemen her zaman belirttiğimiz gibi Dünya planında sosyalizmin yitirdiği hegemonya ve 'kirli savaş'ın bütün sonuçları görülemeden durumu açıklayabilmenin bir olanağı yoktur. Yoksa bütünsel bir yaklaşımdan uzak her soruna eğilme biçimi parçacılığın sakatlayıcı izlerini üzerinde taşır.

Zaten bu nedenle, örneğin bütünsel bir yaklaşım sergileme yeteneği gösterememek, aynı kulvarda koşan bir başka yazarda ise, daha değişik bir içerik kazanıyor. Her şeyi soyut bir rejim parantezine alan yazar, tıpkı refiği gibi, tabir yerindeyse tüm sorunları AB'yle hazma bağlıyor ve şöyle diyor: 'Rejim Avrupa Birliği standartlarını hazmedebilirse MHP' ye olan mevcut gereksinimi hızla azalacak.' Fakat MHP'nin başarısındaki nedenleri o değişik veçheleriyle arkadaşından daha iyi algılıyor: 'Temsil ettiği gelenek, militan örgütlülüğü ve ideolojik kalıpları'. Bunlar doğrudan döneme de damgasını vuran değerlerin bir tür ifadesi.

Yazarda doğrularla yanlışlar o denli içiçe ki bunları birbirinden ayırabilmek dikkatsiz bakışlar için pek mümkün değil. Yazara göre MHP güçlenmiştir. Niçin sorusuna cevapsa eksantrik bir içerik taşır; tabir yerindeyse cevap 'rejim öyle uygun görmüştür' tarzındadır. Şüphe yoktur ki her gelişme rejimin uygun gördüğü tarzda olacaksa siyasi tahlile de ,siyasi mücadeleye de gerek yoktur. Bakın MHP'yle ilgili bir irdelemede neler söyleniyor: "...MHP'nin değiştiğinden ve merkeze kaydığından değil, tersine merkezin, 90'lı yılalrın ağır bunalımı koşullarında toplumu denetimi altında tutmak için, MHP'nin büyütülmesine ihtiyaç duymasından söz edilebilir." Şu bir gerçek ki MHP'nin merkeze kaydığından ve değiştiğinden söz edebilmek olanağı yoktur. Bu olayın bir yönü. Ama merkez ne demek, bu kavram ne anlatıyor. Daha doğrusu sınıfsal bir analizle meseleye yaklaşılırsa hangi sı-

nıf adına 'MHP'nin büyütülmesine ihtiyaç duyuluyor' bir bütün olarak böyle politikaya her yanıyla, kendinden menkul 'merkezler' yön veriyorsa sınıf mücadelesinin anlamı nedir? Bu tarihi öznesiz bir hale getirmektir. Dolayısıyla öznel koşullar ve bu bağlamda devrimcilere düşebilecek görevlerin bir anlamı yoktur. Bu yaklaşımla devrimcilerin üzerine düşen görev meteoroloji tahminlerine uygun davranmak olacaktır. Oysa sık sık söylendiği gibi aslolan dünyayı değiştirmektir. Bu dünya değiştirme ameliyesinin mütemmim cüzi ise egemenlerden bağımsız bir siyasi hat izlemekten geçmektedir. Oysa meseleye hazım zaviyesinden bakanlar geleceğimizi bakın nasıl görünmez ellere tevdi ediyorlar:

"...Eğer rejimin AB'nin siyasal standartları yönünde dönüşümü hazmedilirse, MHP'ye olan mevcut gereksinim hızla azalacak; dahası bu yönelimle birlikte MHP'nin kabul edilemez hale gelecek mevcut büyüklüğünün kabul edilebilir bir noktaya doğru küçültülmesi gereksinimi öne çıkacak . Bu durumda MHP'nin yelkenine rüzgar olan pek çok avantaj, bizzat onların yaratılmasının nedeni olan devlet eliyle kaldırılacak..." İlginç bir analizle yüz yüzeyiz. Rejimin dönüşümünü kim hazmedecek? MHP'ye ihtiyaç duyanlar kim veya ne? Baştan beri söylediğimiz gibi istediği gibi MHP'yi büyütebilen küçültebilen bir özne varsa bu politikaların son karar vericisi kimdir? Bir bütün olarak politik sonuçlar mukadder bir varlığın eseri midirler? Bu yaklaşım son tahlilde idealist bir felsefenin yansımasıdır. Maddeye değil ruhlara gönderme yapar. Hem de bir türlü görülemeyen ama hep derinlerde hissedilen ruhlara bir takım tarih yapıcılığı atfeder. Dolayısıyla da somut öznelere anlaşılır görevler kalmaz.

Aslında belki de haksızlık ediyoruz. Tarih yapıcılığı dolayımla ruhlara havale ediliyor demeliydi. 'AB süreci, rejim ve MHP' başlığıyla yayınlanan makale yazıya şöyle başlıyor. "Türkiye, halen faşizan (abç) ögeler içeren mevcut egemenlik sistemi ile.." Ve devamında başlığı MHP olan yazıda bir kez bile faşizm sözcüğü geçmiyor. Yine yazıda değişmediği söylenen MHP'nin nasıl bir parti olduğu bir türlü telaffuz edilmiyor. Üstelik yazar faşizmi yerli yersiz, gelişigüzel kullanan bir gelenekten geliyor ama bu vasfı bir türlü MHP'ye konduramıyor. Belli ki politikaya yön verenler bu evrede MHP'ye belki de böyle bir niteliği vermekte beis görüyorlar. Bütün sorun bir şekilde AB'ye iltihakla çözümlenecek gibi görünüyor. Bakın nasıl söyleniyor: 'AB umut ve desteğinin yitirildiği koşullarda rejimin

içteki disiplinasyon (!) ihtiyacı hem artacak hem zorlaşacak.' Belli ki bu noktada tercih AB olmalıdır. Böyle olmazsa eğer görünmez eller başımıza olmadık işler açarlar. Ne mi olur?

"...Krizin daha da derinleşeceği ve toplumun kontrolü ve manipülasyonu için MHP'ye olan gereksinimin daha da artması olacak. Dolayısıyla AB ile iplerin kopması halinde Türkiye'yi bekleyen, hak ve özgürlüklerin, dolayısıyla halkın daha da örseleneceği bir zaman aralığı boyunca MHP'nin, çok daha etkin partisi haline gelmesi olacak." 'Yanlışlıkla' MHP'ye faşist diyenlere dolaysız bir anti-faşist 'mücadele hattı' da öneriliyor,özetle söylemek gerekirse bu hat: AB' ye girebilmek için elden gelen her şeyin yapılması . Zaten sorunun bam teli de burada yani mücadele hattının belirlenmesinde. Bu yaklaşımla faşizme karşı mücadele rafa kaldırılıyor. Çünkü faşizm adeta bir mukadderat. Birileri istiyorlarsa ondan kaçınmanın bir yolu yok. Veya tek yol var(eskiden devrimdi) o da AB'ye girmek

Ve Mücadele

Esas sorun burada yatmakta ve buradan kaynaklanmaktadır. Eğer niyet dünyayı yorumlamaksa çözümler o doğrultudadır, niyet dünyayı değiştirmekse çözümler o doğrultuda aranır. Bu yaklaşımları sınıfsal bir temele oturtmadan anlaşılır kılmak olanağı yoktur. Ayrıca bu türden ayrımlar sınıf mücadellelerinin çeşitli evrelerinde kendilerini ortaya koymuşlardır. Ama her zaman bu ortaya koyuşlar dolaysız değil, keyfi analizlerin ürünü olarak bir dolayımla kendilerini sergilemişlerdir. Zaten her dolayımdan uzak, hedefle uyuşmaz mücadele hattı bizatihi kendini sergiler. Bu nedenle meseleye dolayım kazandırmak bir anlamda gerçeğin gözlerden gizlenebilme çabasıdır.

Bir anti-faşist mücadeleden söz etmek, ama faşizmi tanımlamamak veya kime faşist dendiğinin belirsizliği aslında mücadeleyi savşaklamak anlamına gelir. Önce eşyayı ismiyle çağırmak gerekmektedir. Üstelik de tüm bu safsatalar yoğun bir mücadele söylemiyle piyasaya sürülür. Bu nedenle önce kavga hemen her düzeyde teorik planda kazanılmalıdır. Önce safsata ve hamaseti bertaraf edecek bir bilimsel söylemle mesele ortaya konmalıdır. Burada hemen her dönem benzeri bir içeriğe sahip olan 'yeni' kavramına özel bir dikkat göstermek gerekmektedir. Bu bizim yeniye karşı olmamız nedeniyle değil 'eski' nin cilalanarak tekrar tekrar piyasaya sürülme alışkanlığı nedeniyle böyledir.

Biz değişirken, neyi değiştirmek niyetiyle böyle bir durumun ortaya çıktığını unutursak, bu değişim aslında çok kısa bir süre sonra, koşullara uyumla aynı anlama gelir. Oysa belki de sürecin gerektirdiği, koşulların da değiştirilmesidir. Koşulların değiştirilebilmesi öncelikle koşulların sağlıklı bir analizi gereğini karşımıza bir görev olarak diker. Ama analizler bir dolayımla sonuçta mücadelenin gereksizliğine gelip dayanıyorlarsa o analizlerden kuşku duymamak için hiç bir neden yoktur.

Ama bazen gerçekler kendilerini bir analizi gerektirmeyecek açıklıkla ortaya koyarlar. Bu durumda bile gerçeklerin üstünü örten bir takım 'analizleri' analiz kategorisine sokmak aslında mücadeleden kaçışla eş anlamlıdır. Bu tarihen de günümüzde de geçerli ve örnekleri sık sık görülen bir olgudur.

Anti-faşist mücadele çok değişik formlara bürünebilir. Bu konuda peşin değişmez önyargılarla davranabilmek olanağına sahip değiliz. Bu evrede soyut bir mücadeleden söz etmek değil, o mücadelenin gereğine işaret eden, bir yaklaşım gereğine parmak basmak çabasındayız. Aslında 'yeni' ve keyfi analizler eskinin hatalarından arınmadan çok, eskinin sağlıklı bir analizinden kaçınmaktalar. Bu dolayımla da eski'nin mücadele anlayışından uzaklaşmak çabası içindedirler. Çünkü bir anlamda geçmişle hesaplaşmak aynaya bakmakla, aynadan korkmamakla eş anlamlıdır.

Geçmişten dersler çıkarmak salt kendi deneylerimizin irdelenmesi anlamına gelmemelidir. Tarih bize son derece çeşitli mücadele örnekleri sunmaktadır. Başarılı örnekler kadar başarısız örnekler de bizler için yol göstericidirler. Dimitrof'un faşist mahkeme karşısında tutumu, devrimcilerin faşizmin zindanlarında direnişleri, işkencelere karşı koyuşları belleklerden silinemeyecek örneklerdir. Ama bunlar yanında çok uzaklara gitmeden bu alanlara değgin bir yığın olumsuz örneği de belleklerimizden silebilmiş değiliz. Ayrıca birer olumsuz örnek olarak da belleklerimize kazımalıyız.

Artık buradan öteye somutun analizi her şeyin önüne geçmek durumundadır. Soyut formüllerden sıyrılabilmenin tek yolu budur. Bizim somutumuz karşımıza nasıl bir olgu dikmektedir. Öncelikle bu soruya cevap vermek buradan öteye yürüyüşe bir anlam kazandırma yeteneğine sahip olabilir. Karşımıza dikilen gerçeğe ruhuna uygun bir isimlendirme yapamamak veya bundan kaçınmak mücadele hattının da peşinen terkedilmesi an-

lamına gelir. Bizim somutumuzda siyasal gelişmeler hemen her düzeyde faşizmle militarizmin örtüşmesini karşımıza dikiyorlar.

Süreci böyle görmek buna uygun taktiklerin geliştirilmesi gereğini karşımıza diker.Yani faşizme ve militarizme karşı mücadele taktiklerini. Bunun karşısında 'çağın koşulları', 'ülke gerçeği' gibi bir literatür geliştirmek aslında mücadeleyi savsaklamak niyetidir. Hele dün kestirme yollara gözlerini dikenlerin bugün bu denli temkinli olmaları akılları daha da karıştırıcıdır. Biliyoruz ki militazim ve faşizm tekellerin, egemenlerin dünyasıdır. Biz bunun karşısına ezilenlerin sömürülenlerin dünyasını dikmek durumundayız. Tüm taktiklerimiz de buraya yönelmelidir. Mücadele de başarının yolu hedefi belirlemek kadar yürüyüş hattının da doğru çizilmesinden geçmektedir.

Bir kez daha faşizm üzerinde durmak, buradan öteye faşizm üzerine konuşmayı noktalamak anlamına gelmiyor. Değişik biçimlerde, değişik mücadele evrelerinde tekrar tekrar ele alınıma gereğini işaret ediyor ve bu anlamda da mücadelenin boyutlarının derinliği ve özgünlüğü daha bir önem kazanıyor. Sınıf mücadelesinde kararlılık aslında sorunu kendi boyutlarıyla her evrede gözden geçirme anlamı da taşıyor.

Derinliği Olmayan Derin Devlet

Engin ERKİNER

"Derin devlet", aynı zamanda değişik bir gizliliğe sahip devlet örgütlenmesi anlamına gelir. "Değişik bir gizlilik" ten kasıt, her devletin sahip olduğu gizli örgütlerden farkın vurgulanmasıdır. Bütün devletlerin asker, polis ve sivil kişilerden oluşan, toplumun her kesiminde örgütlenmiş istihbarat birimleri vardır. Bunlar aynı zamanda eylem örgütleridir. Toplumsal düzeni şu veya bu oranda tehdit ettiğine inandıkları bir gelişmeye karşı, ya toplanan bilgi çerçevesinde polis ve ordu gibi resmi örgütlerin harekete geçmesini sağlarlar, ya da doğrudan kendileri "operasyon düzenler"ler. Burada önemli olan, devletin resmi ya da sivil vurucu güçlerinin harekete geçmesi için "düğmeye kimin bastığı"dır. "Düğmeye basan" şu veya bu şekilde seçilmiş bir yönetimin Başbakan, İçişleri Bakanı gibi bir üyesi, ya da ka-

binenin tümüyse, harekete geçenin "derin devlet" örgütlenmesinin olanaklarını da kullanabilir, ama bu, "derin devlet" in eylemi olarak değerlendirilemez.

"Derin devlet"in en önemli özelliği, devletin mevcut yasalarına göre bile yasal olmamasıdır. Bu devlet, aynı zamanda illegal devlettir; dolayısıyla onun yapısı ve işleyişi hakkında hükümetlerin –Başbakan ve ilgili bakanlar düzeyinde bile- bilgi sahibi olması ancak bir oranda mümkündür. "Derin devlet" eylemleri, gizli eylemlerdir.

Bülent Ecevit'in 1970'li yılların sonlarında kurulan azınlık hükümetinde Başbakan iken "Özel Harp Dairesi" ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeleri hatırladığımızda benzer bir durumla karşılaşırız: Ecevit böyle bir "daire"nin varlığını duymuş, dahası "hissetmiş", araştırmış ancak sonuç alamamıştır. Devlet içindeki bir örgütlenmeden Başbakan'ın haberi yoktur, dahası onun hakkında araştırma bile yapamamaktadır. "derin devlet"i devletin diğer gizli örgütlerinden ayıran en önemli özellik budur.

Başkanlık sisteminin bulunduğu ABD ve Fransa gibi ülkelerde "derin devlet" örgütlenmesinin daha "sorunsuz" gerçekleşebileceği söylenebilir. Gizli devlet operasyonlarında "düğmeye basan" devlet başkanıdır. Hükümetin, meclis ya da senatonun haberi ancak –o da her zaman değil- yıllar sonra olur. CIA'nın birçok ülkedeki darbe girişimleri örnek olarak gösterilebilir. Ya da ABD'nin İran'la diplomatik ilişkisinin bulunmadığı bir dönemde, İran'la ticaret yapıp, oradan gelen parayı Nikaragua'daki Kontralara aktaran CIA'nın bu yasadışı eylemi, sonunda albay düzeyinde bir yetkilinin yargılanmasına yol açmış, albayın "Yaptığım her şey ABD Başkanı'nın bilgisi dahilindedir" sözleri ise fazla dikkate alınmamıştır.

Başkanlık sisteminin bulunmadığı ülkelerde ise, "derin devlet" örgütlenmesi daha da gizlidir. Geçtiğimiz yıllarda Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan GLADIO; bir "derin devlet" örgütlenmesidir; "Komünist tehlike"ye karşı kurulmuştur ve güçlü uluslar arası bağlantılara –ABD ve NATO-sahiptir. Soğuk Savaş yılları boyunca Avrupa ülkelerinde kurulmuş birçok hükümetin Başbakan da dahil olmak üzere pek çok üyesinin ülkelerinde böyle bir örgütlenmenin varlığından haberleri olmayacaktır.

Devletin gizli servisleriyle "derin devlet" örgütlenmesi aynı olmamakla birlikte, birçok noktada kesişmeleri, iç içe geçmeleri de kaçınılmazdır. Kendisini de-

mokratik olarak tanımlayan bir ülkede, yasal olarak hükümetin ve meclisin denetiminde olması gereken gizli servisler, gerçekte ancak bir bölümüyle böylesi bir denetim altına gererler. Bir ülkenin gizli servisleri yasama organlarınca tümüyle denetlenebildiğinde, burjuva yasalarına bile aykırı olarak gerçekleşen "derin devlet" örgütlenmesi neredeyse olanaksız duruma gelir. Teoride ne denirse densin, pratikte böyle bir denetim mümkün değildir.

Batı dünyasının gelişmiş, gelişmekte olan ya da azgelişmiş olarak tanımlanan bütün ülkelerindeki "derin devlet"in bir başka orta özelliği, en azından Soğuk Savaş döneminde, şu veya bu oranda ama mutlaka ABD –ya da onun etkinliğindeki bir kuruluşla- bağlantılı olmasıdır. Bu durumun güzel bir örneğini, gelişmiş Batı demokrasileri arasında sayılan İtalya'da görebiliriz. Bu ülke, yakın dönemde iki büyük "derin devlet" operasyonuna sahne oldu. İlki, Aldo Moro olayıdır.

İtalya'da dönemin en büyük partilerinden birisi olan Hiristiyan Demokratlar'ın önde gelen isimlerinden biri olan Aldo Moro, partisinin İtalyan Komünist Partisi'yle işbirliği yapmasını savunmakta, bu nedenle de ABD tarafından "tehlikeli bir kişi" olarak değerlendirilmektedir. Kızıl Tugaylar örgütüne sızmış olan İtalyan Gizli Servisi'nin dolaylı teşvik ve yardımlarıyla örgüt Aldo Moro'yu kaçırır ve öldürür. (Almanya'da konuyla ilgili olarak yeni yayınlanan ve Aldo Moro olayıyla ilgili çok sayıda belgenin incelenmesine dayanan bir kitapta konu ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Kitabın yazarının Batı ülkelerindeki kent gerillası eylemlerini genel olarak "provokasyon" ya da "polis eylemleri" olarak nitelendirmesi de söz konusu değildir.) Aldo Moro gibi önde gelen bir politikacının kaçırılıp öldürülmesi İtalyan gizli servisi, bu ülkedeki derin devlet ve CIA'nın ortak operasyonu olarak tanımlanabilir. Kızıl Tugaylar operasyonun aracı olmuşlardır. İtalya'da o dönemdeki yasama aygıtının büyük bölümünün –belki de hiç birinin- gerçekte neler olup bittiğinden haberi olmadığı söylenebilir.

İtalya'daki ikinci "derin devlet" operasyonu –yine CIA bağlantısıyla yapılan- aracın bu kez Türk faşistleri olduğu Papa suikastidir. İtalya'nın önde gelen savcıları bile yıllarca uğraşmalarına karşın suikasti çözememişlerdir.

Bu konuda son örnek İsviçre'den: Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, Batı'nın en

gelişmiş demokrasilerinden birisi olarak kabul edilen bu ülkede, "komünist bir tehlikenin ortaya çıkması durumunda", ülkede gözaltına alınacak ve kamplarda toplanacak kişilerin listesi ortaya çıkmıştı. Hükümetlerin böyle bir listenin varlığından ne oranda haberdar oldukları ise bilinmiyor.

Bu açıklamalardan sonra "derin devlet" şöyle tanımlanabilir: "Derin devlet", sürekli olarak ortaya çıkmayan, mevcut düzenin sürdürülmesinde kullanılabilecek diğer olanaklar tükendiğinde devreye giren, gizli ve ülkenin geçerli yasalarına göre bile yasadışı olan bir örgütlenmedir.

Bu tanı çerçevesinde, Türkiye'de 1980-2000 yılları arasında "derin devlet"in var olmadığı söylenebilir. "Derin devlet", örgütlenmesi, yöneticileri, eylemleri ve bir bölüm kadrosuyla öylesine ortadadır ki, büyük oranda "normal" devlet örgütlenmesiyle içice geçmiş hatta bazı alanlarda daha da öne çıkmıştır. 12 Eylül'le birlikte sol'a kendi kurallarını da çiğneyerek yoğun şekilde saldıran devlet, ardından Kürt ayaklanması karşısında kendisini artan oranda güvenliksiz hissetmiş ve "derin devlet" daha da işlevsellik kazanmıştır. Bu dönemdeki birçok operasyonun devlet yasalarınca bile açıklaması, legalitesi yoktur. Faili meçhuller; toplu infazlar; kaçırılan, sorgulanan ve cesetleri uygun bir yere bırakılanlar; dahası büyüdükçe kendi kurallarına bile uymayan ve iç çatışmalara sürüklenen bir "derin devlet", Birçok ülkede küçük ama etkin bir örgütlenme olan "derin devlet", Türkiye'de o kadar büyümüştür ki, normal devlet'in nerede bitip derin'in nerede başladığı belirsizleşmiştir.

Son dönemde "derin devlet" içi çetelere yönelik olarak gerçekleştirilen ve yüzeydeki bazı ilişkilerden ötesine geçmeyen operasyonların amacının, "derin devlet"in bütünlüğünü yeniden kurmak ve artık eskisi kadar ihtiyaç olmadığından biraz geriye çekilmesini sağlamak olduğu söylenebilir.

"Dışardaki" Derin Devlet

Burada "dışarı"dan kastedilen, Türk kökenlilerin değil, Türkiye Türklerinin yaşadığı Batı Avrupa ülkeleridir. Devlet, özellikle de "derin devlet", bu alana eskiden beri ilgi duymuştur. Türkiye Cumhuriyeti devletinin bu alanın bazı bölgelerindeki kitle örgütlenmelerinin temeli "derin devlet" tarafından atılmıştır. Bu garip olmakla birlikte, Türkiye "derin devlet"inin özelliğine de uygundur. Normal ola-

rak, devlet örgütlenmesinin ileri bir düzeye ulaşmasının ardından oluşması gereken "derin devlet", sık sık "normal" devletin yapması gereken işleri üstlenmekte, adeta onun örgütlenmesine yol açmaktadır. "Derin devlet", şu veya bu nedenle işlemez duruma gelen ya da yetersiz olan devlete işlerlik kazandırmaktadır.

Dışarı'dan verilecek iki örnek aydınlatıcıdır:

İlki; 1980'li yıllarda Belçika'daki dinci örgütlenmedir. 12 Eylül cuntası döneminde Belçika'daki Türkiyeliler arasında Türkiye devletinin yaygın örgütlenmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bu örgütlenmenin öncüsü Özel Harp Dairesi'dir. Bu tür haberler genellikle ayrıntılı olarak basına yansımaz. "Derin devlet'in Belçika operasyonu daha farklı oldu ve bir gazeteci konuyla ilgili bir kitap yayınladı: Fatih Güllapoğlu: "Tanksız Topsuz Harekat". 1991'de Tekin Yayınları'nca yayınlanan kitap yıllardır tükenmesine karşın yeni baskısı yapılmadı. Kitap, Özel Harp Dairesi'nin Belçika'daki dinci örgütlenmenin gelişmesini nasıl desteklediğini anlatır. Bu arada dünyadan habersiz Atatürkçü bir kişi de, dinci örgütlenmenin gelişmesine dikkat çekmek ve protesto etmek amacıyla açlık grevine girer.

İkincisi; 1990 ortalarında her nasılsa Hürriyet'in Avrupa baskısına yansıyan bir haber. Berlin'de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve konsolosluğun önemli örgütlenme ayaklarından birisini oluşturan Türk Merkezi aylardan beri iç çalkantılara sahne olmaktadır. Sonunda, Türkiye'den gelen sivil giyimli ve Özel Harp Dairesi'nden olduklarını söyleyen iki subay tarafından dernek yönetim kurulu toplantıya çağrılır. Toplantı başlamadan bazı dernek yönetim kurulu üyeleri bir kişinin salonu terk etmesini isterler. Buna neden, sözkonusu kişinin BND (Alman Gizli Servisi) ile çalıştığından kuşkulanılmasıdır.

Dernekteki çelişkinin nasıl çözüldüğünü bilmiyoruz. Burada özellikle enteresan olan; önemli bir derneğin içindeki çelişkinin çözümü için Özel Harp Dairesi'nin işe karışması, ayrıca Türk ve Alman gizli servisleri arasındaki çelişkinin Almanya'daki Türk derneklerine kadar yansımasıdır.

Türkiye "derin devlet"i, içerde ve dışarıda sık sık aslında devletin yapması gereken işlere karışmaktadır. Bu durum, bir yandan Türkiye'de "normal" devletin yetersizliğini, diğer yandan ise "derin devlet" in ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de "derin devlet'in bir başka önemli özelliği, silahlı kuvvetlerle önemli oranda bütünleşmiş olmasıdır. Başka ülkelerde de derin devlet orduyla mutlaka ilişkilidir, ama Türkiye, bu konuda oldukça ileri bir örnek oluşturmaktadır. Türkiye'de silahlı kuvvetler örgütlenmesinin ordu ve yan kuruluşlarından ibaret olmadığı, bu kurumun toplumun her alanında kadrolara, gizli ve açık örgütlenmelere, bağlantılara sahip olduğu düşünülürse; yaygın "derin devlet" örgütlenmesinin önemli bir zorlukla karşılaşmadan kurulduğu ve işleyebildiği söylenebilir.

Yazıyı acı ama gerçek bir konuyla bitirelim: Yakın geçmişte birçok Batı ülkesinde "derin devlet"in üzerine gidildi ve bir bölüm örgütlenmesi açığa çıkarıldı. Derin devlet ortadan kalkmadı, sadece –artık ihtiyaç olmadığı için- daha geriye çekildi. Türkiye'de ise "derin devlet"i aramanın fazla bir anlamı yok. Bu devlet fazlasıyla ortadadır. Bu ülkede asıl aranması gereken "normal devlet"tir. Türkiye'de "derin devlet"le bütünleşmemiş, onun tarafından yönlendirilmeyen "normal devlet" kurumları ne oranda vardır, etkinlikleri ne kadardır.?

Ur-Faşizm ya da Sonsuz Faşizm[1]

Umberto ECO
Çev: Gülnev BOYSAN

On yaşındayken 1942'de Birinci Bölgesel Ludi Çocuk Ödülü'nü kazanmıştım. (Bu yarışma, genç İtalyan Faşistleri, yani her İtalyan genci için zorunlu bir gönüllülüktü.) "Mussolini'yi yüceltmek ve İtalya'nın sonsuz varlığını sürdürmek uğruna ölümü göze almalı mıyız?' konusunu retorik bir ustalıkla işlemiştim. Yanıtım, olumluydu. Ne de olsa akıllı bir çocuktum.

Çocukluğumun iki yılı, SS'ler, Faşistler, Cumhuriyetçiler ve Partizanlar'ın birbiriyle silahlı çatışması arasında geçti ve bu arada mermilerden nasıl sakınılacağını öğrendim. İyi bir alıştırmaydı.

1945 Nisanı'nda, Partizanlar Milano'da iktidarı aldılar. İki gün sonra da o sıralar yaşamakta olduğum küçük kasabaya ulaştılar, Büyük bir sevinç vardı o gün. Kasabanın meydanı şarkı söyleyen, bayraklar sallayan,

bölgenin Partizan lideri Mimo'ya tezahürat yapan insanlarla dolmuştu. Carabinieri'nin eski bir *maresciallosu*[2] olan Mimo, Mussolini'nin halefi General Badoglio'nun takipçilerine katılmış ve Mussolini'den arta kalan güçlerle çarpışırken bir bacağını yitirmişti. Belediye binasının balkonunda koltuk değneklerine yaslanarak beliren Mimo, bir eliyle kalabalığı yatıştırmaya çalışıyordu. Konuşmasını bekliyordum, çünkü çocukluğum tümü Mussolini'nin tarihsel söylevlerini dinleyerek geçmişti. Söylevlerinin önemli bölümlerini de okulda ezberlemiştik. Sessizlik... Mimo, zorlukla duyulabilen, boğuk bir sesle konuşmaya başladı: "Yurttaşlar, dostlar. Acı çekerek, birçok şeyimizi feda ederek bugünlere geldik. Özgürlük uğruna ölenler, huzur içinde yatsın". Hepsi bu kadardı. İçeri girdi. Kalabalık haykırdı, partizanlar havaya ateş ettiler, biz çocuklar, çok değerli olan kovanları toplamaya koşuştuk. Bense bu arada konuşma özgürlüğünün, retorik özgürlüğü anlamına geldiğini de öğrenmiştim.

Birkaç gün sonra, Amerikan askerlerini gördüm. Bunlar, Afrikalı Amerikalılar'dı. Hayatımda ilk tanıştığım Yanki, Joseph adında bir siyahiydi; bana Dick Tracy ve Li'l Abner'in[3] harika dünyasını ilk o tanıttı... Resimli romanları canlı renklerle bezenmiş ve güzel kokuluydu...

Subaylardan biri (Binbaşı ya da Yüzbaşı Muddy), iki kızıyla okuldan arkadaş olduğum bir ailenin villasında kalıyordu. Onunla, bazı hanımların kırık dökük bir Fransızca'yla kendisiyle sohbet ettikleri villanın bahçesinde karşılaştım. Amerikalı kurtarıcılarımız hakkındaki ilk izlenimim kara gömlekli bir sürü soluk benizliden sonra sarı-yeşil üniformalı bir siyahinin, *"Oui, merci beaucoup, Madame, moi aussi j'aime le champagne,"*[4] biçiminde konuşmasıydı. Ne yazık ki ortada şampanya falan yoktu, ama ilk *Wrigley's Spearmint'imi*[5] Yüzbay Muddy'den aldım ve bütün gün çiğnemeye başladım. Geceleri sakızımı ertesi güne taze kalsın diye bir bardak suyun içine bırakıyordum.

Mayıs'ta, savaşın bittiğini duyduk. Barış, bende garip bir duygu uyandırdı. Bir İtalyan genci için, sürekli savaş ortamının normal olduğu söylenmişti bize. İzleyen aylarda, Direniş'in yalnızca yerel değil, tüm Avrupa'da yaşanan bir olgu olduğunu keşfedecektim. *Réseau, maquis,*[6] *armée secréte,*[7] *Varşova Gettosu* gibi yeni, heyecan verici şeyleri öğrendim. Yahudi soykırımının ilk fotoğraflarını gördüğümde, daha sözcüğün kendisini bilmeden, anlamını öğrenmiş

oldum. Nelerden kurtarıldığımızın da fark ettim.

Bugün ülkemde Direniş'in savaşın gidişatını askeri bakımdan gerçekten etkileyip etkilemediğini merak edenler var. Bizim kuşak açısından, anlamsız bir soru; biz, Direniş'in manevi ve psikolojik anlamını hemen kavramıştık. Avrupalıların edilgen biçimde Kurtuluş'u beklememiş olması, bir gurur vesilesiydi bizim için. Özgürlüğümüzü yeniden kazanmamızın bedelini kanlarıyla ödeyen genç Amerikalılar için de, ateş hattının gerisinde kendi hesaplarına düşeni peşin peşin ödeyen Avrupalıların bulunduğunu bilmek bir şeyler ifade ediyordu.

Bugün ülkemde Direniş efsanesinin bir Komünist uydurması olduğunu söyleyenler var. Komünistlerin, başrolü oynadıkları Direniş'i tamamen kendilerine mal etmeye kalkıştıkları doğrudur; ancak ben boyunlarına değişik renklerde mendil bağlayan Partizanlar gördüğümü hatırlıyorum. Pencerelerin kapalı olduğu, karartma yüzünden radyonun çevresindeki küçük alanın hafif bir hâleyle ışıdığı gecelerimi, Londra'nın Sesi'nden Partizanlara gönderilen mesajları dinleyerek geçiriyordum. Bu şifreli mesajların aynı zamanda bir şiirselliği de vardı; *"The sun also rises"*;[8] *"The Roses will bloom"*[9] ve çoğu *"messagi per la Franchi"*dı.[10] Birisi, kulağıma Franchi'nin Kuzeybatı İtalya'daki en güçlü yeraltı şebekesinin, olağanüstü cesaretiyle ünlü lideri olduğunu fısıldamıştı. Franchi, benim kahramanımdı artık. Gerçek adı Edwardo Sogno olan Franchi, aşırı Komünist karşıtı olan bir kralcıydı, o kadar ki, savaştan sonra aşırı sağ gruplara katılmış ve gerici bir hükümet darbesi girişimine karışmakla suçlanmıştı. Kim takar? Sogno, çocukluk hayallerinin kahramanıdır hâlâ. Kurtuluş, değişik renklerde insanların ortak eylemiydi.

Bugün ülkemde Kurtuluş Savaşı'nın trajik bir bölünme devri olduğunu, tek gereksindiğimiz şeyin bir ulusal uzlaşma olduğu söyleniyor. O korkunç yılların anıları bastırılmalıdır, *refoulée, verdrängt.* Ne var ki, *Verdrängung,*[11] nevroza yol açar. Uzlaşma, iyi niyetle kendi savaşımlarını veren herkese karşı anlayış ve saygıyla yaklaşmak anlamına geliyorsa. bağışlamak, unutmak anlamına gelmez. Eichmann'ın hile yaptığı göreve içtenlikle inandığını kabul edebilirim, fakat, "Tamam, gel de aynı şeyleri bir daha yap," diyemem. Biz olan biteni hatırlamak ve ciddiyetle, "Onlar"ın aynı şeyleri bir daha yapmaması gerektiğini söylemek için buradayız.

Peki ama, Onlar kimdi?

Hâlâ İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'ya egemen olan totaliter hükümetleri düşünüyorsak, değişik tarihsel koşullarda, aynı biçimde ortaya çıkmalarının zor olacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Mussolini'nin faşizmi; karizmatik hükümdar kavramına, korporatizme, Roma'nın Sonsuz İmparatorluğu ütopyasına, emperyalistçe yeni topraklar fethetme arzusuna, şiddetlendirilmiş bir milliyetçiliğe, tüm bir milletin kara gömlekli bir ordu haline gelmesi idealine, parlamenter demokrasinin reddine, Yahudi karşıtlığına dayalı idiyse, bugün savaş sonrası İtalyan Faşist Partisi MSI'den doğan sağcı Alleanza Nazionale'nin artık eski faşizmle pek ilişkisi kalmadığını rahatlıkla söyleyebilirim. Aynı şekilde, burada ve Avrupa'nın diğer yerlerinde ortaya çıkan çeşitli Nazi benzeri hareketlerden ne kadar kaygılansam da, Naziliğin özgün biçimiyle ulusal bir hareket olarak yeniden boy vereceğini sanmıyorum.

Yine de, politik sistemler devrilebiliyor, ideolojiler eleştirilip reddedilebiliyorsa. bir sistemin ve ideolojisinin ardında daima bir düşünce tarzı ve bazı duygular, birtakım kültürel alışkanlıklar, muğlak içgüdüler ve derinliklerine inilemeyen itiler vardır. Acaba Avrupa'da (dünyanın başka yerlerini bir yana bırakırsak) dolaşan başka bir hayalet mi var yine?

Bir keresinde Ionesco, "yalnızca sözcükler önemlidir, gerisi gevezelikten ibarettir" demişti. Linguistik alışkanlıklar, çok kez altında yatan duyguların önemli göstergeleridir. Dolayısıyla, neden yalnız Direniş'in değil de, 'İkinci Dünya Savaşı'nın genellikle faşizme karşı bir mücadele olarak tanımlandığını sormaya değer. Hemingway'in *Çanlar Kimin için Çalıyor'unu* bir daha okursanız, Robert Jordan'ın, İspanyol Falanjistleri'ni düşünürken bile, düşmanlarını faşistlerle özdeşleştirdiğini keşfedeceksiniz. "Amerikan halkının ve müttefiklerinin zaferi, faşizme ve, temsil ettiği despotluğun ölü eline karşı bir zafer olacaktır."

İkinci Dünya Savaşı sırasında, İspanyol İç Savaşı'na katılan Amerikalılara "olgunlaşmamış anti-faşistler' adı takılmıştı. Yani 1940'lı yıllarda Hitler'e karşı savaşmak her iyi Amerikalı için manevi bir görevken, çok erken bir dönem olan 1930'larda Franko'ya karşı savaşmak, daha ziyade Komünistlerin ve diğer solcuların işi olduğu için, kulağa pek hoş gelmiyordu... *Fascit pig*[12] gibi bir terim, otuz yıl kadar sonra Amerikalı radikaller tarafından kendilerinin içtiği ot

türünü onaylamayan polislere karşı neden kullanılmıştır? Neden, *Cagoulard pig, Falangist pig, Ustashe pig, Quisling pig, Nazi pig* gibi terimler kullanmamışlardır ki?

Mein Kampf, eksiksiz bir politik programın bildirisidir. Naziliğin bir ırkçılık ve Ari ırkına mensup seçilmiş insanlar kuramı vardı; kesin bir şekilde tanımladığı bir yozlaşmış sanat[13] anlayışına, bir irade gücü ve üstün insan[14] felsefesine sahipti. Nazizim, bilinçli olarak Hıristiyanlık karşıtı ve neo-pagandı; Stalin'in Diamat'ıysa (Sovyet Marksizmi'nin resmi versiyonu) açıkça maddeci ve ateistti. Totaliterlikten, bireyin her eylemini devlete ve ideolojisine tabi kılan bir sistem anlaşılıyorsa, Nazizim de, Stalinizm de gerçekten totaliter sistemlerdi.

İtalyan faşizmi kesinlikle bir diktatörlüktü, ama tamamen totaliter değildi; ılımlı oluşundan değil, ideolojisinin felsefi zayıflığındandı bu. Genel görüşün tersine, İtalya'daki faşizmin kendine özgü bir felsefesi yoktu. *Treccani Encyclopedia'daki* Mussolini imzalı faşizm maddesi, esasında Giovanni Gentile tarafından yazılmış ya da esinlendirilmiş olmakla beraber, Hegelcilik'in son dönemine 'özgü bir kavram' 'olan Mutlak ve Etik Devlet anlayışını yansıtmaktadır ki, Mussolini bunu hiçbir zaman tam olarak gerçekleştirememiştir. Mussolini'nin bir felsefesi yoktu; yalnızca belagatı vardı. Başlangıçta militan bir ateistken, sonradan Kilise'yle Konvansiyon'u imzalamış ve Faşist flamalarını kutsayan piskoposları iyi karşılamıştır. Bir söylentiye göre, ruhban sınıfına karşı olduğu ilk yıllarda, varlığını kanıtlamak istediği Tanrı'ya, kendisini hemen oracıkta çarpması için dilekte bulunmuştur. Sonraları Tanrı'nın adını söylevlerinde sürekli zikreden Mussolini, Tanrı'nın Gönderdiği Adam olarak anılmaktan da rahatsız olmamıştır.

İtalyan faşizmi, bir Avrupa ülkesinde iktidara gelen ilk sağcı dikta sistemi olmuş ve daha sonraları boy veren benzeri hareketler Mussolini'nin sistemine özgün bir model olarak bakmışlardır. İtalyan faşizmi askeri bir komünyon,[15] bir folklor, hatta bir giyim kuşam tarzı yaratan ilk sistemdi; kara gömlekleriyle, Armani'nin, Benetton'un veya Versace'ın görüp görebileceğinden çok daha fazla etki yapmıştır.

Diğer faşist hareketler, ancak 1930'lu yıllarda, Mosley'le Büyük Britanya'da, Latvia, Estonya, Litvanya, Polonya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Norveç, hatta Güney Amerika'da

ortaya çıkmıştır. Avrupalı liberal liderleri, bu yeni sistemin ilginç toplumsal reformlar gerçekleştirdiğine ve komünizm tehlikesine karşı hafif devrimci bir seçenek oluşturduğuna ikna eden İtalyan faşizmi olmuştur.

Yine de, faşizm sözcüğünün, değişik totaliter hareketleri ifade etmek için kullanılabilen bir terim haline nasıl geldiğini açıklamak için, kronolojik öncelik yeterli bir neden gibi gelmiyor bana. Kendinden sonraki herhangi bir totaliterizm türünün tüm öğeleri, faşizmin özünde saklı olduğundan değildir bu. Tersine, faşizmin bir özü yoktur. Faşizm, muğlak bir totaliterliktir; farklı felsefi ve politik fikirlerin bir kolajı, bir çelişkiler yumağıdır. Herhangi bir totaliter hareket düşünebilir misiniz ki, monarşi ile devrimi, Kraliyet Ordusu'nu Mussolini'nin özel miliziasını (milisleri), ayrıcalıklar tanınan Kilise'yle şiddeti öven bir devlet eğitimini, mutlak devlet denetimiyle serbest piyasayı bir arada yaşatmış olsun? Faşist Parti, devrimci bir yeni düzen getirdiği iddiasıyla doğdu; fakat Parti'dcn bir karşı devrim bekleyen büyük toprak sahipleri tarafından finanse edildi. Başlangıçta, faşizm cumhuriyetçiydi. Ancak 20 yıllık ömrü boyunca kraliyet ailesine karşı bağlılığını korurken, Duçe (rakibi olmayan En Büyük Lider) kol kola girdiği Kral'ına imparator payesini de sundu. Ancak Kral, Mussolini'yi 1943'ıe azledince, parti iki ay sonra Alman desteğiyle ve bu kez "sosyal" cumhuriyet sloganıyla yeniden ortaya çıktı. Eski devrimci söylemi, bu kez neredeyse Jakoben imalarla zenginleştirilmiş olarak yeniden devreye sokulmuştu.

Nazilerin tek bir mimarisi ve tek bir sanatı vardı. Nazilerin mimarı Albert Speer idiyse, Mies van der Rohe için yer yoktu. Stalin sisteminde de, Lamarck'ın bulunduğu yerde Darwin'e yer yoktu. İtalya'da faşist mimarlar bulunmakla beraber, onların Coliseum taklidi yapılarının yanıbaşında Gropius'un modern rasyonalizminden esinlenmiş yeni binalar da vardı.

Faşistlerin, Zdanov gibi mutlak bir kültür çizgisi belirleyen bir ideologları yoktu. İtalya'da iki önemli sanat ödülü vardı. Premio Cremona, fanatik ve kaba bir Faşist olan Roberto Farinacci'nin denetimindeydi. Propaganda nitelikli sanatı teşvik eden bu akımın, 'Düçe'nin Radyo Konuşmasını Dinlerken' ya da "Faşizmin Yarattığı Zihinsel Durumlar' gibi başlıklar taşıyan tablolarını hatırlarım. Premio Bergamo ise, 'daha kültürlü ve hayli hoşgörülü bir Faşist olan Giuseppe Bottai'nin himayesindeydi; sanat için sanat kavra-

mıyla birlikte, Almanya'da üstü örtülü Komünizmin ifadesi ve yozlaşmış bir tür olarak yasaklanmış bir çok avant-garde sanat biçimi de onun koruması altındaydı. Ulusal ozan D'Annunzio'ydu; Almanya'da ya da Rusya'da kurşuna dizilebilecek kadar kadınsı bir tip olan bu şair, milliyetçiliği ve kahramanlık kültü dolayısıyla sistemin ozanlığına atanmıştı. Aslında eserleri, Fransızlar'ın *fin de siécle*[16] yozlaşmışlığının hayli etkisinde kalmıştı.

'Bir başka örnek olarak, Futurizmi[17] alalım. Ekspresyonizm, Kübizm, Sürrealizm'le birlikte bu akımın da *entartete Kunst* denilen yozlaşmış sanatın bir örneği olarak kınanması beklenirdi. Oysa ilk İtalyan Futuristleri, milliyetçiydi; estetik nedenlerle, İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'na katılmasını destekliyor; hızı, şiddeti, tehlikeyi kutsuyorlardı. Bütün bu öğeler ise faşist gençlik kültüyle bağdaşan şeylerdir, Faşizm, Roma İmparatorluğu ile özdeşleşerek, eski kırsal gelenekleri yeniden canlandırırken, (bir otomobilin Samothrace'ın Zaferi'nden daha güzel olduğunu ilan eden ve ay ışığını bile öldürmek isteyen) Marinetti, her şeye rağmen, ay ışığına büyük saygı besleyen İtalyan Akademisi'ne seçilmişti.

Komünist Parti'nin gelecekteki birçok partizanı ve entelektüeli, yeni faşist kültürün beşiği olması gereken faşist üniversite öğrenci birliği GUF tarafından eğitilmişti. Bu birliğe bağlı öğrenci kulüpleri, gerçek bir ideolojik denetim olmaksızın yeni düşüncelerin doluştuğu entelektüel bir eritme potası işlevi görüyordu. Partililerin radikal düşünceye karşı hoşgörüsünden değil, çok azının düşünceyi kontrol edecek donanıma sahip olmasındandı bu.

O yirmi yıl boyunca, Ermetici denilen bir gruba mensup olan Montale'nin ve diğer yazarların eserleri, sistemin abartmalı ve şişirme tarzına karşı bir tepki niteliğindeydi; bu şairlerin, kendi fildişi kulelerinden edebi protestolarını geliştirmelerine izin veriliyordu. Ermetici şairlerinin havası, faşist iyimserlik ve kahramanlık kültünün tam tersiydi. Sistem, onların toplumsal açıdan algılanması olanaksız da olsa, aleni muhalefetine göz yumuyordu, çünkü faşistler bu tür üstü kapalı, esrarlı ifadelere aldırmıyorlardı.

Bütün bunlar İtalyan faşizminin hoşgörülü olduğu anlamına gelmez. Gramsci, ölümüne kadar hapiste kalmıştır; Giacomo Matteotti ve Rosselli Kardeşler gibi' muhalefet liderleri suikastlere kurban gitmişlerdir; Özgür basın lağvedilmiş, sendikalar da-

ğıtılmış, politik muhalifler ücra adalara sürülmüşlerdir. Yasama gücü yalnızca kağıt üstünde kalmış ve (yargıyı ve kitle medyasını da denetleyen) yürütme gücü doğrudan doğruya yasa çıkarabilmiştir. Bu arada, ırkın saflığının korunmasını öngörcn yasalar da çıkmış, bir bakıma İtalya'nın, sonradan Yahudi soykırımı haline gelen harekete verdiği desteğin resmi ifadesi olmuştur.

Burada çizdiğim çelişkili manzara, hoşgörünün değil, politik ve ideolojik bir arapsaçının sonucuydu. Fakat katı bir kargaşaydı bu, belirli bir yapısı olan bir arapsaçıydı. Faşizm, felsefi açıdan yerine oturmamış bir hareketti, fakat duygusal olarak sıkı sıkıya bazı kadim temellere bağlıydı.

Böylece, anlatmak istediğim ikinci noktaya geliyoruz. Yalnız tek bir Nazizim vardı. Franko'nun aşırı Katolik Falanjizm'ini Nazizim olarak niteleyemeyiz, çünkü Nazizim, temelinde pagan, çok tanrılı ve Hıristiyanlık karşıtıdır. Ne var 'ki, Faşizm bir sürü değişik biçimde sahnelenebilir ve oyunun adı da değişmez. Faşizm kavramı, Wittgenstein'in oyun kavramından pek farklı değildir. Bir oyun yarışmacı olabilir ya da olmayabilir, bir ya da daha fazla kişiyi ilgilendirebilir, özel bir beceri gerektirebilir ya da gerektirmeyebilir, içine para karışabilir ya da karışmayabilir. Oyunlar, Wittgenstein'ın deyişiyle, yalnızca "bazı aile benzerlikleri" gösteren değişik etkinliklerdir. Aşağıdaki sıralamaya bir bakalım:

1	2	3	4
abc	bcd	cde	def

Bir dizi politik öbek olduğunu varsayalım; birinci öbek abc, ikinci öbek bcd, üçüncü öbek cde, dördüncüsü def özellikleriyle tanımlansın. Birinci öbek, ikinciye benzerdir, çünkü iki elemanları ortaktır. Aynı nedenle, üçüncü ikinciye, dördüncü üçüncüye benzerdir. Ayrıca, üçüncü öbek, birinci öbeğe de benzerdir (c elemanı ortaktır). En ilginç özellik dördüncü öbekte görülür; üçüncü ve ikinci öbeklerle benzeşmesine karşın, birinciyle hiçbir ortak öğesi yoktur. Oysa, birinciyle dördüncü öbek arasında azalan benzerliklerin kesintisiz bir dizi oluşturması dolayısıyla, bir tür hayali geçişkenlik marifetiyle, dördüncü ile birinci öbekler arasında da bir aile benzerliği kalmıştır.

Faşizm, çok amaçlı bir terim haline gelmiştir, çünkü faşist bir sistemin bir veya daha fazla özelliğini tasfiye de etseniz, yine faşist olarak tanınabilir. Faşizm-

den emperyalizm öğesini çıkarın, geriye Franko ile Salazar kalacaktır. Sömürgeciliği de çıkarın, yine de geriye Ustaşların Balkan faşizmi kalacaktır. İtalyan faşizmine radikal bir kapitalizm karşıtlığını ekleyin (kapitalizm Mussolini'yi hiçbir zaman fazla etkilememişti zaten), Ezra Pound çıkar karşınıza. (Resmi faşizme tamamen yabancı öğeler olan) Kelt mitolojisi kültüyle Grail mistisizmini ekleyin, faşist guruların en saygı görenlerinden olan Julius Evola'yı görürsünüz.

Bu belirsizliklere karşın, Ur-Faşizm ya da Sonsuz Faşizm diye adlandıracağım olguya özgü bir dizi özelliği tanımlamak olanaklıdır. Bu özellikler bir sistem oluşturmaz; çoğu birbiriyle çeliştiği gibi, başka despotluk ya da fanatiklik türlerine de özgüdür. Ancak herhangi birinin varlığı, çevresinde faşizmin oluşmasına yeterlidir.

I-) Ur-Faşizm'in ilk özelliği, gelenek kültüdür. Doğal ki, gelenekcilik, faşizmdcn çok daha eskidir. Fransız devriminden sonraki karşı devrimci Katolik düşüncesinin bir özelliği olduğu gibi, klasik Grek akılcılığına bir tepki olarak Helenistik dönemin sonlarında doğmuştur. Akdeniz çevresindeki değişik (çoğu Romalıların Panteon'una hoşgörüyle kabul edilen) dinlere mensup halklar, insanlık tarihinin şafağında algılanan bir Tanrısal ilhamı düşlemeye başlamışlardı. Gelenekçilerin mistisizminde, bu vahiyin uzun bir süre unutulmuş dillerin örtüsü altında Mısır hiyerogliflcrinde, Kelt harabelerinde, Asya'nın az 'tanınan' dinlerinin parşömenlerinde saklı kaldığı varsayılıyordu.

Bu yeni kültürün sinkretist (birbirinden farklı ilkeleri birleştirici-ç.n) olması gerekiyordu. Sinkretizm, sadece sözlükteki tanımıyla "değişik inanç ve uygulama biçimlerinin bileşimi" değildir; böyle bir bileşimin çelişkileri hoş görmesi de gereklidir. Özgün mesajların her biri bir bilgelik kırıntısı taşır ve farklı ya da bağdaşmaz şeyler söylüyor gibi görünmeleri, hepsinin mecazi olarak aynı kadim gerçeğe atıf yapmalarındandır.

Dolayısıyla, bilgelikte ilerleme olanaksızdır; gerçek ilk ve son kez açıklanmıştır; bizler ancak bu muğlak mesajı yorumlamakla uğraşıp dururuz.

Faşist hareketlerin kaynakçalarına bir bakmak yeter, önde gelen gelenekçi düşünürleri bulmak için. Nazilerin akideleri, gelenekçi, sinkretist, okült öğelerden besleniyordu. Yeni İtalyan sağının en nüfuzlu kuramsal kaynağı olan Julius Evola, Kutsal Kâse'yi Siyon Bilgeleri'nin Protokolleri ile, simyayı ise kutsal Roma ve Cermen İmparator-

luğu'yla birleştirmiştir. İtalyan sağının, açık fikirliliğini göstermek için, son zamanlarda kaynakçasına De Maistre, Guenon ve Gramsci'nin eserlcrini dc katması, sinkretisizminin açık kanıtıdır.

Amerikan kitapçılarının *New Age*[18] başlıklı raflarına göz atarsanız, bildiğim kadarıyla faşist olmayan, Azis Augustine'i bile bulabilirsiniz. Ancak Aziz Augustine'le Stonehenge'i birleştirmek, Ur-Faşizm'in kesin belirtisidir.

II-) Gelenekçilik, modernizmin reddini ima eder. Faşistlerin de, Nazilerin de tapındığı teknolojiyi, gelenekçi düşünürler, geleneksel ruhani değerlerin bir olumsuzlanması olarak genellikle reddederler. Ne var ki, Naziler sanayideki başarılarından gurur duyarken, modernizmi yüceltmeleri, *Blut und Boden*[19] üzerine kurulu bir ideolojinin yalnızca yüzeysel görüntüsüydü. Modern dünyanın reddi, kapitalist yaşam tarzının eleştirisiyle kamufle ediliyordu; ancak asıl reddettiği 1789 Ruhu'ydu (ve tabii ki 1776 Ruhu da). Aydınlanma, Akıl Çağı modern çürümüşlüğün başlangıcı olarak görülüyordu. Bu anlamda *Ur-Faşizm*, irrasyonalizm[20] olarak tanımlanabilir.

III-) Akılcılık karşıtlığı, eylem için eylem kültüne de dayalıdır. Kendi başına güzel olan eylem, herhangi bir ön düşünce olmaksızın girişilmesi gereken bir şeydir. Düşünme, bir tür hadımlaşmadır. Dolayısıyla eleştirel tavırlarla özdeşleştiği sürece, kültür kuşkulu bir olgudur. Entelektüel dünyaya karşı güvensizlik, Ur-Faşizm'in her zaman bir belirtisi olagelmiştir; Göring'e atfedilen "ne zaman kültürden söz edildiğini duysam, elim tabancama gidiyor" sözünden, "yozlaşmış entclektüeller", "yumurta kafalılar", "hanım evladı züppeler", "Kızıl yuvası üniversiteler" gibi sık sık kullanılan ifadelere varıncaya değin. Resmi Faşist entelektüelleri, genellikle modern kültüre ve liberal aydınlara geleneksel değerlere ihanet ettikleri gerekçesiyle saldırmakla meşguldüler.

IV-) Hiçbir sinkretist inanç, analitik eleştiriye dayanamaz. Eleştiri ruhu, ayırımlar yapar ve ayırım yapmak modernizmin bir işaretidir. Modern kültürde bilimciler topluluğu, anlaşmazlığı bilgiyi artırmanın bir yolu olarak onaylar. Ur-Faşizm'in gözünde anlaşmazlık ihanettir.

V-) Ayrıca, anlaşmazlık, çeşitliliğin de bir belirtisidir. Ur-Faşizm ise, farklı olana karşı duyulan doğal korkuyu kullanarak ve abartarak görüş birliği arar. Faşist ya da olgunlaşmamış faşist bir hareketin ilk çağrısı, araya girenlere, uyumsuzlara karşı-

dır. Dolayısıyla, Ur-Faşizm, tanımı gereği ırkçıdır.

VI-) Ur-Faşizm, bireysel ya da toplumsal düş kırıklıklarından türer. Tarihsel faşizmin en tipik özelliklerinden biri, bu yüzden, düş kırıklığı ve çaresizlik duygusu içindeki bir "orta sınıfa", ekonomik bir bunalımdan ya da politik bir aşağılanmadan mustarip ve alt toplumsal katmanların baskısından korkan bir sınıfa, çağrıda bulunmasıdır. Eski "Proleterler"in küçük burjuvalaştığı (ve lümpenlerin genellikle politik sahneden dışlandığı) günümüzde, geleceğin faşizmi, takipçilerini bu yeni çoğunlukta bulacaktır.

VII-) Kendilerini belirgin bir toplumsal kimlikten yoksun insanlara Ur-Faşizm'in söylediği, tek ayrıcalıklarının en sıradan olanı, yani aynı ülkede doğmuş bulunmaları olduğudur. Milliyetçiliğin kökeni budur. Ayrıca, bir ulusal kimlik sağlayabilecek olan tek şey, düşmanlarıdır. Bu nedenle, Ur-Faşist ideolojinin kökünde, muhtemelen uluslararası nitelikte, "bir komplo saplantısı" yatar. Sistemin yandaşları, kendilerini kuşatılmış hissetmelidir. Komployu çözmenin en kolay yolu da, yabancı düşmanlığı duygusuna başvurmaktır. Yalnız, komplonun içeride de kaynağı olmalıdır: Yahudiler bu bakımdan çoğu kez en iyi hedefi oluştururlar, çünkü aynı anda hem yurtiçinde hem de yurtdışında varolmak gibi bir avantajları vardır. ABD'de komplo saplantısının önemli bir örneği, Pat Robertson'un The New World Order (Yeni Dünya Düzeni) başlıklı kitabıdır. Ancak, yakınlarda görmüş olduğumuz gibi, daha bir sürü örnek vardır.

VIII-) Sistemin yandaşları, kendilerini düşmanlarının gereksiz bir gösterişle sergiledikleri servet ve kudret tarafından aşağılanmış hissetmelidirler. Çocukluğumda, bana İngilizlerin günde beş öğün yiyen bir millet olduğu öğretilmişti. Daha yoksul fakat ölçülü ve kendine hakim İtalyanlardan daha sık yemek yerlerdi. Yahudiler zengindi ve kendi aralarında gizli bir dayanışma örgütü aracılığıyla yardımlaşırlardı. Ne var ki, sistemin yandaşlarının, düşmanların, üstesinden gelebileceklerine de inandırılması gerekmektedir. Böylece, retoriğin odak 'noktasının sürekli değiştirilmesiyle, düşmanlar hep çok kudretli, hem de çok zayıf gösterilir. Faşist devletler, bünyesel olarak düşmanlarının gücünü objektif olarak değcrlcndirmekten âciz olduklarından, savaşları kaybetmeye mahkumdur.

IX-) Ur-Faşizm için yaşam için mücadele yoktur, mücadele için yaşamak vardır. Dolayısıyla,

pasifizm düşmanla işbirliği demektir. Kötü bir tavırdır bu, çünkü yaşam sürekli bir savaştır. Ne var ki bu tutum, bir mahşer kompleksini de beraberinde getirir. Düşmanların yenilgiye uğratılması gerektiğine göre, nihai bir savaş ve ardından hareketin tüm dünyaya egemen olması gerekir. Ama böyle bir "nihai çözüm" yeni bir barış dönemi yaşanacağı anlamına gelir ki, bu da sürekli savaş ilkesiyle çelişir. Bu kaçınılmaz çelişkiyi çözebilmiş bir faşist lider de yoktur.

X-) Seçkincilik her gerici ideolojinin tipik bir yönüdür, temelde aristokrat olduğu sürece; aristokratik ve militarist seçkincilik ise zalimce bir tavırla, zayıfların hor görülmesi demektir. Ur-Faşizm, yalnızca popüler bir seçkinciliği savunabilir. Her yurttaş, dünyanın en iyi insanlarından biridir, parti mensupları yurttaşların en iyisidir ve her yurttaş partinin üyesi olabilir (ya da olmalıdır). Oysa, plebler olmadan, patrisyenler de olamaz. Nitekim iktidarı demokratik olarak değil, zorla ele geçirdiğinin bilincinde olan lider, gücünün kitlelerin zayıflığından kaynaklandığını da bilmektedir; kitleler o denli zayıftır ki, bir egemen gereksinmektedirler. Grup, (askeri bir modele göre) hiyerarşik olarak örgütlenmiş olduğundan, her alt yönetici kendi altındakilere tepeden bakar, onların da her biri altındakilerden tiksinir. Bu da kitlesel bir seçkinciliği güçlendirir.

XI-) Böyle bir bakış açısından, herkes bir kahraman olarak eğitilir. Her mitolojide, kahraman sıradışı bir varlıktır; oysa Ur-Faşist ideolojide kahramanlık olağandır, sıradan bir şeydir. Bu kahramanlık kültü, ölüm kültüyle sıkı sıkıya bağlıdır. Falanjistlerin bir sloganının "Yaşasın Ölüm!' olması raslantı değildir. Faşist olmayan toplumlarda, sokaktaki adama ölümün hoş bir şey olmamakla beraber, dinginlikle karşılanması gerektiği söylenirken, inananlara doğa üstü bir mutluluğa ulaşmanın acılı 'bir yolu olduğu anlatılır. Buna karşılık, Ur-Faşist kahraman, kahramanca bir ölüm arzular; kahramanca bir yaşamın en güzel ödülü olarak reklam edilmiştir bu. Ur-Faşist kahraman, ölmeye sabırsızlanır. Bu sabırsızlık içinde, daha ziyade başkalarını ölüme gönderir.

XII-) Sürekli savaş da, kahramanlık da zor oyunlar olduğu için, Ur-Faşist irade gücünü cinsel konulara aktarır. Machismonun kökeni budur. (Bu terim, kadınları küçük görmeyi ve standart dışı cinsel alışkanlıklara karşı hoşgörüsüzlüğü ima eder.) Cinsellik bile zor bir oyun

olduğundan, Ur-Faşist kahraman silahlarla oynamayı yeğler; böylelikle silah, penisinin yerini alır.

XIII-) Ur-Faşizm, seçmeci bir popülizme dayalıdır, bir tür nitesel halkçılık denebilir buna. Bir demokraside, yurttaşların bireysel hakları vardır, ancak yurttaşlar bir bütün olarak ancak nicesel bir açıdan etki yaparlar, çoğunluğun kararına uyulur. Ur-Faşizm'e göre bireylerin birey olarak hakları yoktur ve halk bir nitelik olarak algılanır, ortak iradeyi ifade eden tek gövdeli bir varlık olarak. Büyük sayıda hiçbir insan topluluğunun ortak bir iradesi olamayacağından, lider onların tercümanıymış gibi davranır. Yurttaşlar, temsil güçlerini yitirdiklerinden, eylemde bulunmazlar; onlardan yalnızca halk rolünü oynamaları beklenir. Dolayısıyla, halk, teatral bir kurgudur. Nitesel popülizmin iyi bir örneğini görmek için, Roma'daki Piazza Venezia ya da Nuremberg Stadyumu'na ihtiyacımız yok. Gelecekte bizi bir TV ya da İnternet popülizmi bekliyor; burada, küçük bir seçilmiş yurttaşlar öbeğinin duygusal tepkisi, Halkın Sesi olarak temsil ve kabul edilebilecektir.

Nitesel popülizmi dolayısıyla, Ur-Faşizm'in "çürümüş" parlamenter yönetimlere karşı olması zorunludur. Mussolini'nin İtalyan parlamentosunda ağzından çıkan ilk sözlerden biri, "bu kasvetli ve sağır yeri, maniplelerim için açık hava ordugâhı haline getirebilirdim" olmuştur. Manipl, geleneksel Roma lejyonunun bir alt binliğidir. Aslında Mussolini askerleri için hemen daha iyi bir karargâh bulmuştur ama kısa bir süre sonra Parlamento'yu feshetmiştir. Ne zaman bir siyasetçi, Halkın Sesi'ni artık temsil etmediği gerekçesiyle, Panlamento'nun meşruluğuna kuşku düşürürse, Ur-Faşizm in kokusunu duyabiliriz.

XIV-) Ur-Faşizm, Newspeak[21] diliyle konuşur. Bu terim Orwell tarafından 1984 adlı eserinde icat edilmiştir; İngiliz Sosyalizmi anlamına gelen Ingsoc'un resmi dili olarak. Ancak, Ur-Faşizm'in öğeleri değişik diktatörlük biçimlerinin hepsinde vardır. Tüm Nazi ya da Faşist okul kitapları, yoksullaştırılmış bir sözlükten, ilkel bir sentakstan yararlanarak karmaşık ve eleştirel muhakemenin araçlarını kısıtlamışlardır. Fakat başka yenisöylem türlerini de saptamaya hazırlıklı olmamız gerekir, görünürde masum bir talk-show biçimini de alsalar.

27 Temmuz 1943 sabahı, radyo haberlerine dayanarak, faşizmin çöktüğünü ve Mussolini'nin tutuklandığını söylediler bana. Annem gazete almam için

beni dışarı gönderdiğinde, en yakın bayideki gazetelerin başlıklarının değişmiş olduğunun farkına vardım. Manşetleri görünce, her gazetenin başka bir şey yazdığını da anladım. Rastgele birini aldım, beş ya da altı politik partinin, Hıristiyan Demokratlar, Komünistler, Sosyalistler, Partito d'Azione ve Liberaller imzasıyla birinci sayfada çıkan bir duyuruyu okumaya koyuldum.

O ana kadar, her ülkede tek bir parti, İtalya'dakinin de Partito Nazionale Fascista olduğunu sanmıştım. Şimdiyse, ülkemde aynı anda birkaç partinin birden varolabildiğini keşfediyordum. Akıllı bir çocuk olduğumdan, bu kadar partinin hepsinin birden bir gecede ortaya çıkamayacağını, bir süredir yeraltı örgütleri olarak faaliyet göstermiş olacaklarını anladım.

Başsayfadaki duyuru, diktatörlüğün sonunun gelişini ve özgürlüğe yeniden kavuşmamızı; konuşma, yayın, politik örgütlenme özgürlüklerini yeniden kazanmamızı kutluyordu. Bu "özgürlük", "diktatörlük", "kurtuluş", sözcüklerini hayatımda ilk kez okuyordum'. Özgür bir Batılı olarak yeniden dünyaya gelmiştim, bu sözcüklerin marifetiyle.

Bu sözcüklerin anlamının yine unutulmaması için uyanık kalmamız gerekiyor. Ur-Faşizm, bazen sivil giysilere bürünmüş olarak, hâlâ çevremizde dolaşıyor. Birinin dünya sahnesine çıkıp, "Auschwitz'i yeniden açmak, Kara Gömleklileri yine İtalyan meydanlarında yürütmek istiyorum" demesi, ne kadar kolaylık olurdu bizim için. Ama yaşam o kadar basit değil. Ur-Faşizm, en masum kılıklarla geri gelebilir. Görevimiz, maskesini düşürüp, yeni belirtilerini hemen işaret etmektir, nerede ve ne zaman olursa olsun. Franklin Roosvelt'in 4 Kasım 1938'de söylediklerini anımsamaya değer: "Şunu iddia etmek cüretini gösteriyorum ki, Amerikan demokrasisi yaşayan bir güç olarak ilerlemesini sürdüremezse, gece-gündüz yurttaşlarının refahını artırmak için çalışmazsa, faşizmin ülkemizdeki gücü artacaktır." Özgürlük ve kurtuluş, sonu gelmeyecek bir görevdir.

Franco Fortini'nin bir şiiriyle bitireyim:

"Köprünün korkuluğunda
Asılanların başları
Altından akan sularda
Asılanların tükürüğü.

Pazar meydanlarının parke taşlarında
Sıraya dizilip vurulanların tırnakları
Açık yerlerdeki kuru otlarda
Sıraya dizilip vurulanların kırık dişleri.

Havayı ısıran, taşları ısıran

Etimiz artık insan eti değil

Havayı ısıran, taşları ısıran

Yüreklerimiz artık insan yüreği değil.

Fakat biz ölülerin gözlerinden okuduk

Ve yeryüzüne getireceğiz özgürlüğü

Fakat ölülerin sımsıkı avuçlarında

Yatıyor yerini bulması gereken

adalet..."

Dipnotlar:

1. New York Book Review, 22 Haziran 1995, Çeviren: Gülnev Boysan.
2. Jandarma generali-ç.n.
3. Hoş Memo-ç.n.
4. Evet, çok teşekkür ederim hanımefendi, ben de şampanya içmeyi severim. -ç.n.
5. Naneli çiklet.ç.n.
6. Maki ağı.-ç.n
7. Gizli ordu-ç.n.
8. "Güneş de Doğar-ç.n.
9. Güller Açacak-ç.n.
10. Franchi için mesajlar-ç.n.
11. Almanca: Duyguların bilinçaltına itilerek bastırılması, dışa vurulmaması-ç.n.
12. Faşist domuz-ç.n.
13. entartete Kunst.
14. Übermensch.
15. Tanrı ile bütünleşme-ç.n.
16. Yüzyıl sonu-ç.n.
17. Gelecekçilik-ç.n.
18. Yeni Çağ-ç.n.
19. Kan ve Toprak-ç.n.
20. Akılcılık karşıtlığı-ç.n.
21. Yeni söylem-ç.n.

Etnikleşen Yoksulluk, Faşizm ve "Çokkültürcülük" Üzerine

Sibel ÖZBUDUN

"F Tipi cezaevlerine karşı ölüm oruçları" ve bunları gerekçe edinen, kırkın üzerinde genç insanın canına malolan "Hayata Dönüş (?!!) Harekatı", tıpkı 1996 1 Mayıs'ında olduğu üzere, dikkati bir kez daha "etnikleşen varoşlar" üzerinde topladı. "Yoksullaşan, dışlanan Kürt ve Alevi kesimlerin siyasi ve tarihsel dışlanmışlık ve tepki bagajı yeniden dışlanmayla birleşince, buna bir de bir metropolde birlikte yaşama eklenince ortaya" çıkan "tepkisel bir siyasallaşmaya, radikalleşmeye, hatta kullanılmaya açık ciddi bir resim"[1]den söz edildi. Silahlı sol örgütlerin Alevî ritüel ve simgelerini kullandığı, Kerbelâ geleneğini (ateş, kızıl bandanalar vb. temalarla) yeniden ürettiği söylendi. "Alevî gençlerin teröre itildiğine"[2] dikkat çekildi.

Kanımca kimi abartılı yönleri olsa da bunlar, sosyolojik bakımdan "doğru" saptamalar. Ancak "sosyolojik" açıdan "doğ-

ru" olan, hele "doğru"nun, bilimin değil de "istihbarat"ın ve "kontr-terör"ün konusu sayıldığı bizimkisi gibi ülkelerde her zaman "siyaseten" doğru olamayabiliyor. "Siyaseten doğru olmayan"ın bedelinin çok ağır biçimde ödenebildiği ise, "bittecrübe sabit". Bu bakımdan Türkiye'de "etnisite" ve "varoşlar" gibi "patlayıcı" bir bileşim üzerine konuşanların çok ihtiyatlı davranmasında, örneğin "çarpıcı manşet gösterileri" peşinde koşmamalarında, ya da olanları kendi cemaatlerine bir takım avantajlar devşirmek için manipüle etmeye çalışmamalarında yarar olduğu kanısındayım. Unutmamalı ki, ne bu ülkenin güvenlik birimleri, ne de onlara "yardımcı" olmaya gönüllü kesimler, "sosyoloji"yi pek takmıyorlar, ama şiddete dayalı "çözüm"lere fazlasıyla yatkınlar.[3]

Varoşların Etnikleşmesi

"Etnisite-varoş" ilişkisi yalnızca Türkiye'ye özgü bir durum değil; hatta daha çok, küreselleştirici süreçlerin "öngörül (e)meyen" bir sonucu olarak, Kuzey ülkeleri metropollerinde ortaya çıktığı kaydedilebilir. Bunu biraz açımlayalım.

"Küreselleşme" bilindiği üzere, merkantil kapitalizmin yeryüzünün Avrupa dışındaki bölgelerini sömürgeleştirme serüveniyle başlayan ve o günden bugüne, kapitalizmin gelişimine koşut olarak farklı evreler halinde seyreden bir süreç. Günümüzdeki durağı ise, Kuzeyli sermayenin, 1970'li yılların başlarındaki petrol krizinin tetiklediği yeni arayışları ile iletişim ve denetim teknolojilerindeki büyük yeniliklerin üstüste düşmesinin biçimlendirdiği dinamiklerle belirleniyor. Petrol krizi, yani enerji maliyetindeki ani artış, sermaye ve üretimin II. Dünya savaşı sonrasındaki yoğunlaşma dönemini sona erdirerek, çokuluslu şirketlerin yatırımlarını sınıf mücadeleleri ve Sosyalist Blok karşısındaki "refah devleti" politikalarının ücretleri, dolayısıyla da üretim maliyetlerini yukarı doğru çektiği sanayileşmiş ülkelerden, emeğin bol ve ucuz olduğu "azgelişmiş" ülkelere, "Güney" ülkelerine yöneltmesinin yolunu açmıştır: "Batı'nın 'paslanmış kuşak' sanayilerinde istihdam duraganlaşırken, Asya ve Latin Amerika'da yeni sınaî ekonomiler ortaya çıktı. Elektronik devrim ve yeni iş örgütleniş tarzları, sendikalaşmış mavi-yakalı işçi sınıfının eski vasıfları aşındırıp güvenliğini yok ederek çalışmanın doğasını değiştirdi."[4] İfade edilen amaç, sınaî ve malî sermaye ihracı ve Dünya Bankası, IMF gibi finans kuruluşlarının duayenliğinde Üçüncü Dünya ülkelerinin üretimlerinin (Kuzey damgalı) "küresel piyasa"nın gereksinimleri doğrultusunda ye-

niden yapılandırılması yoluyla bir yandan üretim maliyetlerinin düşürülmesi, bir yandan da Kuzey ülkelerine "yabancı işçi" akışını durdurarak ve mümkün olduğunca geri çevirerek "gelişmiş Kuzey"i hem istihdam açısından ferahlatmak, hem de gerek kültür, gerekse çevre açısından daha fazla "kirlenmemesini" (!) sağlamaktı.

Bu durum, sanayileşmiş ülkelere yönelen göç hareketlerini durduramamakla birlikte, niteliğini değişikliğe uğratacaktır. 1970'li yılların ortalarına dek sanayileşmiş ülkelere ucuz işgücü sağlamak, ülke içi ücretleri dengede (düşük düzeyde) tutmak ve refah politikalarından pay alan yerli işçi sınıflarının el sürmeye gönüllü olmadığı işleri yaptırmak gibi motiflerden kalkınan "yabancı/konuk işçi" kabullerinin resmî önlemlerle önlenmesi/sınırlandırılması yoluna gidildi. Ancak Batı kapitalizmi, araçsalcı yönelişi içinde bir gerçeğe gözünü kapatmış, gelen(ler)in "işgücü" değil, canlı, gereksinimleri, arzuları, düşleri olan "insanlar" olduğunu görememişti. "Resmî" denetim ve kısıtlamalar, "konuklar" üzerinde caydırıcı olamadığı gibi, ailelerin birleştirilmesi yoluyla sayılarını katlayarak "kalıcılaşmaları"na yol açtı. Öte yandan, "Hür Dünya"da ilkin büyük coşkuyla karşılanan Sosyalist Blok'un çözülüşü, bunun sonucunda ortaya çıkan etnik çatışmalar, Kuzey-Güney ülkeleri arasındaki gelir ve yaşam standardı uçurumunun genişlemesi, azgelişmiş ülkelerde uygulanan "kalkınma" programlarının kırsal üretimi ve geleneksel (emek-yoğun) sektörleri çökerterek yoğun işsizliğe yol açması, küresel ısınmanın yol açtığı ekolojik sorunlarla birlikte büyüyen açlık, "Kuzey"li kültür endüstrisinin iletişim araçları aracılığıyla ihraç ettiği "çekicilik" vb. olgular, göçü denetim-dışı, devasa ve küresel ölçekte bir gerçekliğe dönüştürmüştür.[5] Castles (2000: 83)'ın deyişiyle, "(...) Kalkınma süreci - yani az gelişmiş bölgelerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi- mevcut toplumsal yapılarda öylesine bir kopuşa yol açmaktadır ki, önceki yaşam tarzları geçersiz hale gelmekte ve göç tek çözüm gibi gözükmektedir."

Güney'den Kuzey'e yönelik bu kitlesel (ve küreselleşmiş) göç, Kuzey metropollerinin çeperlerinde yoğun bir "etnik varoşlaşma"ya yol açmıştır. Kuzey metropollerinin varoşları büyük bir hızla ülkesine göre "Koreli-Çinli-Hintli-Pakistanlı-Cezayirli-Türk-Hispanik vb..." mahalleleri halinde parsellenmektedir. Yasal ya da yasadışı yollardan göç ettikleri ülkelerde göçmenler, "çokkültürcü" söylemlere karşın, son gelenlerin durumu en kötü olmak üzere umarsız bir yoksulluğun, ayırımcılık-dışlanma-marjinalleşmenin ve kendi arala-

rındaki (rekabetçi) çatışmaların[6] yanısıra, ırkçı saldırıların[7] öznesi/hedefi olmaktadır. Bu durum ise, metropollerdeki emek-sınıfsal aygıtların YDD saldırganlığı karşısında işlev ve etkinliklerini giderek yitirdiği koşullarda, içe kapanma ve iç-dayanışma mekanizmalarına bağımlılaşma eğilimlerini, yani "etnikleşme süreçlerini" güçlendirmektedir.

Varoşlardaki "yoksulluk kültürü"[8] olarak adlandırılabilecek oluşumun "etnikleşmesi"nin, sınıfsal mücadele aygıtlarının ve sınıf mücadelelerine içselleştirilmiş "enternasyonalizm", "sınıf dayanışması" gibi değerlerin zaafa uğradığı koşullarda yoğunlaşması, rastlantı değildir. Balibar (1995: 268) "Milliyetçiliğe oranla ırkçılığın, onun oluşturucu fazlalığı diye adlandırdığımız şey, aynı zamanda sınıf mücadelesi açısından bir eksikliğin belirtisi olarak görülmektedir," derken haklıdır.

Öte yandan, yoksulluğun etnikleşmesi, ya da yoksulluğun (sınıfsaldan çok) kültürel özsavunmacı birimler halinde örgütlenişi, (cemaat-dayanışmacı modeller ve/veya ataerkinin yeniden üretilmesi yoluyla) emeğin yeniden üretiminin maliyetini düşürmekle, kayıtlı veya kayıtdışı kapitalist sektörlere önemli bir girdi kaynağı oluşturmaktadır. Bu anlamda "etnikleşmiş varoşlar" kapitalist metropoller için "yerli" işgücünün ücret düzeyleri üzerinde bir denetim unsuru olmayı sürdürürken, bir yandan da sosyal taleplerini asgarîde tutarak "kendi yağlarında kavrulan" haneler halinde uysal ve ucuz bir işgücü deposu sunmaktadırlar. Wallerstein (1995: 106-107) bu konuda şunları söylemekte:

Meslekî kategorilerin etnikleşmesinin çeşitli avantajları var gibi görünmektedir. Farklı tür üretim ilişkilerinin, işgücünden, farklı normal davranış türleri talep ettiğini öne sürebiliriz. Bu davranış gerçekte genetik olarak belirlenemeyeceğine göre öğretilmelidir. İşgücünün, makul özgül tutumlar gösterecek şekilde toplumsallaştırılması gereklidir. Bir etnik grubun "kültürü" tam olarak o etnik gruba ait olan ana-babaların çocuklarına toplumsal olarak öğretmek zorunda oldukları kurallar kümesidir. Kuşkusuz devlet ya da eğitim sistemi bunu yapabilir. Ama genelde, bu özelleşmiş işlevi tek başına ya da fazla açık bir biçimde yerine getirmekten kaçınır. Çünkü bunu yapması "ulusal" eşitlik kavramını ihlal etmesi olurdu. (...) Ama "etnik gruplar" kendi üyelerini birbirlerinden farklı bir şekilde toplumsallaştırabilmekle kalmazlar; belli bir tarzda toplumsallaştırmak bir etnik grubun tanımında vardır. Bundan dolayı, devlet için gayrımeşru olan şey, toplumsal bir

"kimliği" savunan "gönüllü" grup davranışı olarak buyur edilir. Böylece bu da, kapitalizmin hiyerarşik gerçekliğinin, kapitalizmin ilan edilmiş siyasal öncüllerinden biri olan yasa önünde resmen eşitliğe zarar vermeyecek şekilde meşrulaştırılmasına olanak sağlar.

Wallerstein'ın bu saptaması, günümüzün belki de en çok sözü edilen kavramlarından biri olan "çokkültürcülük" konusunda da önemli bir ipucu sunmaktadır. Ancak bu konuya girmeden önce, buraya dek söylenenlerin ışığında Türkiye varoşlarına bir göz atalım.

Türkiye'de Yoksullaşma, Varoşlaşma ve Etnikleşme

Fazla ayrıntılandırmaya gerek var mı: Türkiye'de gelir dilimleri arasındaki gelir dağılımı dengesi, büyük bir hızla bozuluyor. Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliklerinin vardığı çarpıcı boyutları sergileyen bir araştırma, Banka Uzmanları Derneği Yönetim Kurulu üyesi Koray Çetin'in, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün en son 1994'de yayınlanan hanehalkları gelir anketini 1999 programında öngörülen ulusal gelir hedefine uyarlayarak yaptığı araştırmaydı. Burada Türkiye'de 13 milyon insanın yoksulluk sınırının altında yaşadığı ortaya konulmaktaydı.

1994 yılındaki gelir yüzdelerinin sabit kaldığı varsayılarak yapılan araştırmada, "krema tabakası" denilen Türkiye nüfusunun yüzde 5'ini temsil eden 3 milyon 175 kişinin ulusal gelirin yüzde 30'unu aldığı belirtiliyordu.

Bu karşılaştırma en üst dilimdeki yüzde 5'le en alt dilimdeki yüzde 5'lik gruplar arasında yapıldığında aradaki fark ürkütücü boyutlara ulaşmaktaydı. En alt yüzde 5'lik dilimde kişi başına düşen gelirin 400 dolar olduğu belirtilirken, en üst düzeyde yüzde 5'le en alt düzeyde yüzde 5 arasında kişi başına düşen gelir açısından fark 48 katı buluyordu.

Araştırmada, Türkiye'de 1987 yılında yoksulluk oranı yüzde 14.2'yken, 1994 verilerine göre, her 100 kişiden 21'inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı kaydedilmekteydi.[9]

Bu eğilimin şiddetlenerek sürdüğünü, Dünya Bankası'nın Eylül 2000 değerlendirmeleri de ortaya koyuyor. Türkiye'de kentsel işsizlik oranının yüzde 10 - 15 düzeyinde olduğu kaydedilen değerlendirmelerde gelir dağılımı bozukluğuna dikkat çekilmektedir.[10] "Bülent Tanla'nın araştırmalarına göre Türkiye'de 55 milyon kişi yoksulluk sınırındayken; 10 milyon kişi ise açlık sınırında yaşıyor. 12.5 milyona yakın ailenin sadece 558 bini Avrupa standartlarında yaşı-

yor"ken;[11] "bugün gelinen noktada, ülkedeki 12.5 milyon hanenin yüzde 67'sinin geliri 250-500 milyon lira arasında. Her hanenin ortalama 4 kişiden oluştuğu varsayılırsa, nüfusun yüzde 67'si, 62 ila 125 milyon arasında bir parayla geçinmek durumunda."[12]

Bu tabloda, "Dünya Bankası'nın satın alma gücü paritesi hesaplanarak yaptığı ülke sıralamasında Türkiye, dünyanın en büyük 18. ekonomisine sahip. Ancak bu büyük ekonomik zenginliğin bölüşümündeki dengesizlik nedeniyle Türkiye alt sıralara düşüyor."[13] "Amerikan Forbes dergisinin dünya milli gelirinden en az pay alan yüzde 10 araştırmasına göre Türkiye'den daha az milli gelire sahip Belarus'ta, en yoksulların 1.341,3 dolarlık geliri, Türkiye'deki en yoksulların 616 dolarlık gelirinin iki katını geçiyor."[14]

"Türkiye'de 147 bin ailenin ortalama aylık geliri 32 milyon liradır."[15] "Türkiye'de en zengin yüzde 10 ile en fakir yüzde 10 arasındaki gelir farkı 14 katı aştı. Türkiye gelir dağılımı eşitsizliğinde Bangladeş ve Tanzanya'yı bile geride bıraktı."[16] Yani, "yoksullukta Peru gibi olduk... Son 10 yılda Türkiye'deki işsizlik oranı yüzde 10 ila 15 arasında değişirken, benzer gelir seviyesine sahip Meksika'da işsizlik yüzde 3 ila 6 seviyesinde... Türkiye'deki adaletsiz gelir dağılımı, eşitsizliğin çok yüksek olduğu Peru gibi ülkelere yakındır."[17] Ve, "Dünya Bankası'nın '1999 Kalkınma Raporu' verilerine göre, kişi başına gelirde dünya ortalamasının altında olan Türkiye, 2 bin 900 dolarlık kişi başına düşen milli gelirle dünya sıralamasında 88'inci sıradadır."[18]

Son olarak, ACNielsen Zet şirketinin Harcama grupları araştırmasındaki A, B, C, D, E sosyo-ekonomik kategorilerinin hane başına harcama tablosuna göz atacak olursak:

Hatırlanacağı üzere bu veriler, geçtiğimiz yıl medyada "Öte-

Grup	Pay Yüzdesi	Hane Sayısı	Aylık Harcama (Dolar)
A	4.5	558.000	5.200
B	10.3	1.277.200	2.270
C1	16.9	2.095.600	780
C2	13.8	1.711.200	637
D	36.6	4.538.400	412
E	17.8	2.207.200	266

ki Türkiye", "İki buçuk Türkiye" tartışmalarına neden olmuştu. Örneğin İsmet Berkan, Radikal'de şunları yazıyordu:

"Tabloya bakıldığında iki buçuk Türkiye çok net gözüküyor.[19] D ve E bir Türkiye, C'ler öteki ve son olarak da buçuk Türkiye: A ve B. İşin ilginci 'konuşan Türkiye' sadece ve sadece bu buçuktan, yani 9 milyon kişiden oluşuyor. Neredeyse bütün ülke onlar için örgütlenmiş, seferber olmuş durumda... Politikacılar öncelikle o 9 milyon kişiye hitap ediyor. Hazine bonosu ve tahvili ihalelerine de onlar giriyor, borsadan da onlar etkileniyor. 'Uçaklarda yer kalmadı' dediğimizde onlardan söz ediyoruz, hafta sonunun Şamdangalapaşa'larında onların hayatlarını yansıtıyoruz, Televolelerin konusu onlar, Kemal Sunal'a yaşarken burun kıvıranlar onlar, ülkedeki neredeyse bütün reklamcılık faaliyeti onlar için yapılıyor, tatile onlar gidiyor, üç ay kuyrukta bekleyip Mercedes otomobili onlar alıyor... En üstteki bu 9 milyon kişi, yani buçuk Türkiye her şeyiyle AB standardında yaşıyor, harcıyor. Bazıları AB standardının çok ama çok üstünde kazanıyor.

C1 ve C2 grubundaki 19 milyon kişi, sırasıyla aylık 480 milyon ve 390 milyon liralık hane halkı harcamasıyla deli gibi bu buçuk Türkiye'ye, en üst gruba yaklaşmaya çalışıyor. Pek azı gazete satın alıyor, pek azı temel gıda harcamaları dışındaki harcamalara para ayırabiliyor, yani 'modern ekonomi' için tüketici bile değil onlar. Üstelik onlarınki umutsuz bir çaba. Her geçen gün hayat standardına özendikleri ve yakalamaya çalıştıkları bir üstteki gruptan biraz daha uzaklaştıklarını görüyorlar çünkü.

Ve gelelim en alttakilere. 33 milyonu aşkın kişi, biz görmemeye çalışsak da ülkemizde açlık sınırlarının bile altında yaşıyorlar. 22 milyon kişilik D grubunda her ev yaklaşık ayda 254 milyon lira harcayabiliyor. Her evin en azından 4 kişiden oluştuğunu düşünün, kişi başına günde iki ekmekten biraz fazla para düşer. E grubu daha da kötü durumda: 11 milyon kişinin evinde ayda 164 milyon lira harcanabiliyor. Kişi başına bir ekmek ve belki bir iki zeytin..."[20]

Türkiye'de "varoşlaşma" tablosunu yaratan, 12 Eylül darbesi ve ardından yürürlüğe sokulan neoliberal "yapısal uyum" politikaları ve bu politikaların yol açtığı yukarıda özetlenen dehşet tablosudur. Bu tablonun bir başka getirisi ise, bölgeler arasındaki gelir dağılımı dengesizliğidir. Örneğin, DİE'nin 1998 verilerine göre, ulusal gelirden en yüksek payı alan Marmara bölgesinde nüfusun en yüksek geliri elde eden yüzde 20'si toplam gelirin yüzde 61'ine el koyarken, en düşük gelirli yüzde

20'nin eline geçen ise, toplam gelirin ancak yüzde 4.3'ü idi.[21] Bu oran tüm ülke için hesaplandığında ortaya çıkan sonuç daha da ürkütücüdür: Kilis, Bartın, Bingöl, Hakkari, Gümüşhane, Tunceli, Iğdır, Ardahan ve Bayburt, yani Kürtlerin ağırlıkta olduğu illerin ulusal gelirden aldıkları payın oranı binde 1 olarak açıklanmaktadır![22]

İstanbul'un en zengin yüzde 20'lik nüfusunun toplam zenginliklerin yüzde 64'üne, yüzde 10'unun yüzde 52'sine, yüzde 5'inin yüzde 42'sine, yüzde 1'inin yüzde 29'una el koyduğu Türkiye'nin Doğu'su ile Batı'sı arasındaki fark, tam 11 kattır! Ve İstanbul Surinam, Yalova Lübnan, Kocaeli Tayland, Karabük Filipinler, Zonguldak Mısır, Bartın Cibuti, Osmaniye Gine, Kilis Özbekistan, Antep Solomon Adaları, Trabzon Pakistan, Rize Ukrayna, Maraş Benin, Urfa Bangladeş, Adıyaman Nijerya, Diyarbakır Fildişi Sahilleri, Bingöl Çad, Bitlis Mozambik, Antakya Kongo, Gümüşhane Cibuti'deki gelir düzeyinde "yaşamaktadır"![23]

Bölgeler arasında gelir dağılımdaki uçurumu, aşağıdaki tablo net bir şekilde gözler önüne seriyor.[24]

MİLLİ GELİR DAĞILIMINDA BÖLGELER ARASI UÇURUM

Bölgeler	1997 Nüfusu (bin)	1997 Kişi Başına GSYİH (dolar)	1997 GSYİH (milyon dolar)	Yüzde
Marmara	16.005	4.474	71.612	37.9
İç Anadolu	10.542	2.763	29.124	15.4
Ege	8.398	3.435	28.849	15.3
Akdeniz	8.105	2.933	23.768	12.6
Karadeniz	7.866	2.320	18.252	9.7
Güneydoğu	5.644	1.634	9.223	4.9
Doğu Ana.	5.917	1.335	7.899	4.2
Türkiye	62.480	3.021	188.752	100.0

EN ZENGİN VE YOKSUL İLLER

En Zengin İller	1997 Kişi Başına GSYİH (dolar)	En yoksul İller	1997 Kişi Başına GSYİH (dolar)
KOCAELİ	7.882	AĞRI	744
YALOVA	4.980	MUŞ	763
İSTANBUL	4.749	BİTLİS	1.019

Bölgeler arası gelir dengesizliğinin gerisinde, yatırım dengesizliği yatıyor. Örneğin, DİE'nin araştırmalarına göre Ağrı, Bitlis, Çankırı, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Sinop, Yozgat, Aksaray, Batman, Bartın illerinde, bir elin parmakları kadar az sayıda fabrika bulunmaktadır. Ve Mardin'de kamuya ait bir fabrika ile özel sektöre ait 5 fabrikada toplam 557 kişi çalışmaktadır. Yani Mardin'de kurulu bütün sanayi tesisleri toplasanız, İstanbul'da bir fabrika ancak eder.

Türkiye'nin Sanayi Haritası, özel sektör ile devlet sektörünün iller bazında dağılımını da gözler önüne seriyor. Bingöl, Gümüşhane, Siirt ve Hakkari'de özel sektöre ait bir tek sanayi kuruluşu yoktur. Öte yandan, devletin sanayi üretimi konusunda hiç yatırımda bulunmadığı iller de var: Amasya, Bayburt, Ardahan, Iğdır, Yalova'da üretim içinde kamu yatırımlarına rastlanmadığı belirtiliyor. [25]

Bu verilerin getirisi,[26] tabii ki 1950'lerden bu yana sürmekte olan (iç ve dış) göçtür. DİE verilerine göre yalnızca 1985-1990 yılları arasında Kocaeli ve Istanbul'un ulaştığı net göç alma hızı binde 108, Antalya'nın binde 90, İçel'in binde 68, İzmir'in ise binde 64'dür. Buna karşılık aynı dönemde en fazla göç veren iller Kars (binde -164), Tunceli (binde -154), Siirt (binde -141), Gümüşhane (binde -135) ve Bayburt (binde -133)'tur.[27]

Büyük kentlere yönelik göçün, sağlıklı bir istihdam yani sanayi ve hizmet sektörü tarafından emilmediği için kentlerin eteklerinde çarpık kentleşme ve varoşlaşmaya, toplumda marjinalleşmeye yol açtığı öteden beri yazılıp çizilen bir konudur.[28] Biz, bir iki örnekle yetinelim:

"Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Başkanı Ahmet Turgut, büyük kentlerin planlanması açısından göçün büyük sorun olduğunun altını çiziyor. Göç eden insanların yılda 500 bininin İstanbul'a geldiğini bildiren Turgut, gelen insanlar için İstanbul'da barınacak konutların bulunmadığını söylüyor. Turgut önlem alınamadığı için 2 milyon yapı stokunun yüzde 65'ini kaçak yapıların oluşturduğunu ifade ederek, bu yapıların büyük çoğunluğunun kamu arazileri üzerine yapıldığını belirtiyor. Ahmet Turgut, kamu arsalarını arazi mafyalarının parsellediğini ve İstanbul'da Hazine ve orman alanlarının talan edildiğini belirtti.

M.Ü. İletişim Fakültesi dekanı sosyolog Prof. Dr. Ünsal Oskay da kentlerin düzenli bir gelir sağlayacak istihdam imkânı sunamadığı için göç eden yeni nüfus karşısında şaşkınlığa sürük-

lendiğini söyleyerek şunları dedi: 'Kentlerde bu işsiz-güçsüz insanlar, dönüp barınabilecekleri kırsal hayat kalmadığı için, kentlerde farklı alt kültürler oluşturarak yaşamanın yollarını aramaya başlamışlardır. Arsa mafyasından tinerci çocuklara kadar bu yeni insanlar, yeni toplumsal kesimler bu sonucun 'sorunlu' ürünleridir. Dolayısıyla tinerci çocuklarla, otopark mafyasıyla ya da senet mafyasıyla içinde yaşadığımız düzenin tertemiz ortamları arasında bile inanılmayacak kadar yakın bağlantılar vardır.' " [29]

Türkiye'de iç göç, yukarıda da belirtildiği üzere, 1950'lerden bu yana devam eden bir durumdur. Ancak 1980 sonrasında o güne dek uygulanabildiği kadarıyla "sosyal adalet" politikalarının terk edilmesi ve özelleştirmeler, işten çıkartmalar, sosyal bütçede her yıl artan kısıtlamalar ve alım gücünü kısıtlamaya yönelik "enflasyonla mücadele programları" sonucu, bu eğilim yeni bir evreye girmiş ve yeni toplumsal-kültürel sonuçlara yol açmaya başlamıştır. Günümüzde göç sorunları üzerine çalışan sosyal bilimcilerin de giderek "gecekondulaşma" terimini bir kenara bırakıp "gettolaşma"dan[30] söz etmeye başlamaları, bu durumun anlamlı bir göstergesidir.

"Gettolaşma", gecekondulular açısından kentle bütünleşme/kentlileşme düşlerinden vazgeçilmesidir. Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu üyesi, ODTÜ Öğretim Üyesi Doç. Dr. Serdar Değirmencioğlu, Türkiye'de 1980 sonrasında gelir dağılımının ve kültürel farklılıkların keskinleşmesi sonucunda kent merkezlerinde 'getto'ların oluştuğuna dikkat çekerken, göçler sonucu ayrışan toplumun gelir uçurumunu daha yoğun yaşadığını vurgulamaktadır: "Uçurumlar sertleşiyor. Az para ile yaşamak zorunda kalan insanlar suçlarını en sert biçimde boşaltmak istiyor. Türkiye'de mafyanın gelişimi de buna denk düşüyor," Değirmencioğlu, artan gelir uçurumunun "kendi yasalarını oluşturan" alt kültür yarattığına da dikkat çekmektedir: "Böylece kendi içine kapanık, genel geçer kültürden kopan, patlamaya hazır bomba gibi duran alt kültürler oluştu. Acımasız cinayetler, katilin genel-geçer kültürden farklılaşmasının sonucu. Sistemin dışında kalanlar, gerilimini en yoğun şekilde boşaltmak istiyor. Bunu yaparken asla rasyonel olamaz."[31]

Büyük kentlerin saçaklarına sıkışmış, formel destek mekanizmalarından yoksun, umudunu yitiren insanların kendi "dayanışma mekanizmaları"nı yaratacağı açıktır. Daha iyimser olan

ve geleceğe yönelik daha büyük umutlar besleyen birinci kuşak göçmenler için çözüm, etnik/kültürel bakımlardan türdeş olmayan "hemşehri dernekleri" iken,[32] giderek yoğunlaşan sorunlar karşısında bunların sunduğu çerçevenin yetersizliği[33] ve genellikle etki alanlarının aktif üye durumundaki sınırlı sayıda "hemşehri"nin ilerlemesini, kentsel "rant"tan pay almasını, siyasal ilişkiler kurmasını vb. sağladığının duyumsanması,[34] özellikle işsizlik ve marjinalleşme kıskacındaki[35] ikinci kuşak göçmenler arasında bunlara karşı bir "soğuma" yaratmakta, çeteleşme-mafyalaşma gibi "suç" örgütlerinin yanısıra, siyasal nitelikli, etnik-kültürel türdeşlik gösteren ya da dinsel yönü ağır basan dayanışma örüntülerine yönelişi yoğunlaştırmaktadır.

Böylelikle, 1980'li yıllar sonrasında büyük kent saçaklarındaki insanlar (özellikle gençler) açısından üç kültürel yöneliş ortaya çıkmaktadır: 1. Gelir dağılımı ve yaşam standartlarındaki payını "meşru" yollardan arttıramayacağını gören "gözükara"ların yöneldiği çete-mafya tipi "suç örgütlenmeleri"[36] halindeki "alt-kültürler"; 2. Daha çok Sünnî kesimleri kapsayan, ve özellikle hemen her birine farklı bir cemaat ya da tarikatın egemen olduğu "cami yaptırma dernekleri, vb." odaklı İslamî gettolar;[37] 3. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren Türk-İslam Sentez'ci yönelişe tepki olarak gelişen Alevî kimliğinin giderek görünür kılınması çabaları[38] ile sayıları katlanan Alevî derneklerinin yanısıra, 1980'li yıllardan itibaren Kürt ulusal bilincinin yükselmesi ve/ile zorunlu Kürt göçünün büyük kentlere yığdığı yoksul, acılı Kürtlerin içlerinde bulundukları yoksulluk/dışlanma koşulları karşısında "Kürt kimliği"ne sarılması.[39]

Görüldüğü üzere, Türkiye varoşlarında "etnikleşme" iki kutuplu olarak gelişmektedir: Sünnî-İslamî tarikat/cemaat kimliği ve/ile Alevî ya da Kürt kimliği.[40] Bu durum, çerçevesi yukarıda kabaca çizilen iktisadî-toplumsal koşullarda, bir "sosyal patlayıcı" oluşturmaktadır.[41]

Bu "patlayıcı"nın bir yönü, sözkonusu "hassas" ve "kırılgan" koşulların, faşist hareketin varoşlardan beslemesine yol açmasıdır.[42] Giderek bozulan ekonomik dengelerin varoşlarda, yüzlerce, binlerce genç "desperado"nun, ağırlıklı olarak "Ülkücü Mafya"nın kontrolündeki çeksenet tahsilatçılığı, arsa spekülasyonu, uyuşturucu satıcılığı, tetikçilik vb. "iş"lere yöneldiği "suç" alt-kültürlerinin önünü açtığı biliniyor. Öte yandan, büyük ölçüde 12 Eylül sonrasının

özgül koşullarında biçimlenen İslamcı-Türkçü yakınlaşması,[43] varoşlardaki cemaat örgütlerini yalnız siyasal İslam'ın değil, ülkücü ve "Nizam-ı Alem"ci hareket(ler)in de yatağı haline getirmektedir. Dahası, kentlerin saçaklarında örgütlenen Nizam-ı Alem ve Ülkü Ocakları gibi kuruluşlar, özellikle "yoksulluğa" seslenebildikleri ölçüde,[44] kır ile kent arasında sıkışmış hızla marjinalleşen genç (erkek)ler[45] için hem bir kimlik referansı, hem de birer "dayanışma" örgütü (özellikle iş bulma gibi konularda) halini alabilmektedir. Bir kuşak öncesi göreli türdeş kırsal arkaplanlara dayalı bu insanların (ülkede yirmi yıla yakın "Kürt savaşı"yla kışkırtılan psikolojik iklim akılda tutulduğunda) sığındıkları kent saçaklarında, kendilerinden farklı siyasallaşma (sol hareketler, HADEP, Alevî dernekleri, vb.) eğilimleri gösteren "öteki"yle karşılaşmalarının dramatik sonuçlara yol açması şaşırtıcı değildir/olmayacaktır.

Varoşların (Sünnî) tarikat/cemaatleri-Alevî/Kürt dernekleri ekseninde kutuplaşması,[46] Türkiye'de (sosyalist) toplumsal muhalefet açısından üzerinde dikkatle durulması gereken, son derece sorunlu bir durumdur. Sosyalistler, varoşların bu ülkede yükselen faşist yönelişlere kitle tabanı oluşturmasının önüne geçebilmek için, yoksul kesimlerin tümünü kucaklayacak sınıf-temelli politikaları acilen geliştirip önermek durumundadırlar. Bu bakımdan, hiçbir sol siyasal hareket çalışma alanlarını "Kürt-Alevî" varoşlarıyla sınırlı tutma "lüks"üne sahip değildir. Ancak, kuşkusuz, bu politikaların "kültür-körü" olması da gerekmemektedir. Aksine, yoksulluğun (ve varoşların) etnikleşme eğilimi, sosyalist bir programın kültürel yönleri içermesini, geçmişten çok daha fazla gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, Kuzey ülkelerinde formüle edilen "Çokkültürcü" önermeler, bir deva oluşturabilir mi?

"Çokkültürcülük" mü?

Günümüzdeki "çokkültürcülük" tartışmalarının esasta, özellikle ABD, Kanada ve Avusturalya gibi nüfusu büyük ölçüde farklı bölgelerden göçlerle oluşmuş ve "yerliler" sorununu büyük ölçüde "halletmiş"[47] ülkelerde, ama aynı zamanda, son dönemlerde yığınsal göçlere ev sahipliği yapmak durumunda kalan Batı Avrupa ülkelerinde de "göç" sorununa bağlı olarak yoğunluk kazandığına (ve bu nedenle de, "ulusal sorun"dan farklı bir bağlam içinde gerçekleştiğine ve "ulusal sorun"u karşılamadaki/çözümlemedeki ye-

tersizliklerine) başka bir yerde değinmiştim.[48] Bir kez daha vurgulamak gerekirse, genellikle etnik bileşenlerden yalnızca bir tanesinin "ulus"la özdeşleştirildiği ulus-devlet çerçevesinde teritoryal olan ya da olmayan siyasal-kültürel "haklar" talep eden "milliyetler" ile, iktisadi, toplumsal ve/veya siyasal nedenlerle (genellikle gelişmiş) bir ülkeye göç eden ve burada karşılaştığı "dışlanma/marjinalleşme" koşullarında özsavunu amacıyla, ya da kendi payını arttırabilmek üzere kültürel kimliğini siyasallaştırarak pazarlık masasına süren "etnik gruplar"ı birbirinden ayırt etmek gerekmektedir.[49] "Çokkültürcülük", esas olarak bu ikinciye yönelik bir yanıttır. Ve ne ölçüde "yanıt" olabildiği de bir hayli tartışmalıdır. Şu ya da bu ölçüde "çokkültürcü" politikaların benimsendiği ve uygulandığı Kuzey ülkelerinde etnik göçmen grupları toplumun marjinalleri ve en yoksulları olmayı sürdürmektedir. Pek çok ülkede, ırkçılığın birincil hedefleridirler. Dahası, yukarıda da gördüğümüz üzere, sosyal bütçelerden yapılan kesintileri cemaat dayanışma mekanizmalarıyla telafi etmekle, kapitalizm açısından sosyal maliyeti gönüllüce düşürme gibi bir işlev de gerçekleştirmektedirler. Dahası, "çokkültürcü" uygulamaların, cemaatler açısından içerdiği "kültürel tikelcilik" vurgusu, etnik gruplar arasında rekabet ve kutuplaşmayı da körükleyerek, sınıf mücadelesi yerine "etniler arası kavga"yı ikame edilmesine yol açmaktadır.

Bu bakımdan, bir yandan "ulusal sorun"a ezilen ulustan yana taraf olmaya, bir yandan da yoksul-zengin kutuplaşmasının ana faktörü, kapitalist sömürüye karşı "kır ve kent yoksullarını" kucaklamaya yönelen sosyalist bir strateji, kanımca, birlikte yaşama iradesine sahip kimlikler açısından etnik aidiyet duygusunu birincil aidiyet olmaktan çıkartan, emek-eksenli bir ortak-yaşarlık stratejisi geliştirmek için çaba göstermek durumundadır.[50] Bu, "farklılıkların inkârı" anlamına gelmez kuşkusuz. Ancak böylesi bir strateji, kültürel kimliklerin kendilerini diledikleri gibi ifade etme ve geliştirme hakkını kayıtsız şartsız savunurken, her bir kültürel kimlik için "farklı kimliklerin varlığı ve özgürlüğü"nü kabul eden bir "kardeşleşme"yi öngörmelidir. Bu tarz bir "kardeşleşme" denilebilir ki, toplumu oluşturan tüm tikel kültürler arasında bir "sözleşme"yi gerekli kılmaktadır. Böylesi bir "sözleşme", taraf kültürel kimlikleri şu taahhütler çerçevesinde birleştirebilir:

- Etnik-merkezci olmamak;

- Empati/kardeşleşme duygularını öne çıkartmak;
- Kendi kültürünün ataerkil, cinsiyetçi, yabancı/öteki-düşmanı yönlerinin tasfiyesine yönelmek;
- Kendi kültürünün barışçıl, dayanışmacı yönlerine vurgu yapan bir sosyalizasyon;
- Bireylere kültürel çevreye dahil olup olmama konusunda seçim özgürlüğü tanımak.

Emek-eksenli bir "farklılık=kardeşlik" siyasasının kültürel "programı"nın aşağıdaki ortak yönetirlik ilkeleri üzerine dayandırılabilecektir:

- Üretim araçları üzerinde kolektif mülkiyet;
- Bireysel hak eşitliği;
- Kültürel, cinsel, sınıfsal, meslekî, bölgesel farklılık ve temsil hakkını gözeten, tabandan tepeye her aşamada katılımcı bir yönetim anlayışı;
- Etnik, cinsel, dinsel vb. ayırımcılık gözetmeyen bir çalışma siyasası;
- İnsanlığın ortak değerlerine, barış, özgürlük, eşitlik, kardeşlik ilkelerine bağlı, çok-dilli bir eğitim siyasası.

Bu ilkeler kuşkusuz, geliştirilmeye, ayrıntılandırılmaya açıktır; geliştirilmeli, ayrıntılandırılmalıdır da. Benim dikkati çekmek istediğim nokta şu: "Kültürler" tarihsel biçimleniş itibariyle yereldirler; "yerel" düzlemin üzerine çıktıkları andan itibaren ise "otantik"liğini yitirirler. Kuşkusuz, "yerel" düzlemin üzerine çıkmış (bölgesel, ulusal, küresel vb.) bir kültür, "kültür" olmaktan çıkmaz; yalnızca "yerel" olmaktan çıkmış, yeniden üretilmiş ve/veya farklı bir iktisadî-toplumsal-siyasal çevreye "uyarlanmış" bir kültür söz konusudur artık. Şu halde kültürler izole, devinimsiz momentler değil, dinamik ve etkileşimsel süreçlerdir. Öte yandan, kültür (ler) öznesi insan olan her süreç gibi, farklı sınıflar, toplumsal katmanlar, çıkar grupları vb. söz konusu olduğunda, egemen ve/veya başat olan tarafından müdahalelere, yönlendirilmeye, bilinçli bir tarzda yeniden üretilmeye açıktır. Şu halde "yerel" düzlemin üzerine çıkan her kültür hem kendi taşıyıcısı olan toplulukların, hem de etkileşime geçtiklerinin egemen katmanlarınca yeniden yorumlanacak, dönüştürülecek, uyarlanacaktır. Dolayısıyla, hele çağımızda, "otantik" bir kültürden söz etmenin ne anlamı, ne de olanağı vardır. Bu bakımdan, günümüzde (yeniden) üretilen her "yerellik" gerçekte kasıtlı bir tarzda, seçilime tabi tutularak üretilmiş

bir "yerellik"tir. "Otantiklik" savları, biçimlendiricilerinin egemen konumlarını meşrulaştırma girişiminden öte bir anlam taşımaz.

Kültür "yönlendirilebilir", dahası "yönlendirilen" bir olgu olduğuna göre, ona emek-eksenli bir konumdan müdahale edilebilirliği önermenin yadırgatıcı bir yan olmasa gerektir. Kuşkusuz, burada söz konusu olan, bir "proletkult" ya da Çin'varî "Kültür Devrimi" tarzında bir "kültür mühendisliği" önerisi değildir; yalnızca etnik/kültürel açıdan çok-bileşenli bir yoksulluğun, kimlik özlem ve taleplerinin meşruiyetini gözardı etmeyen bir tarzda, sosyalist siyasallaştırılması önerisidir. Böyle bir önerinin kültürel tikelciliğe saplanıp kalmaması gerekliliği, ortadadır.

Kaynaklar:

ATACAN, F. (1997), "Tarikat ve Göç", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 252-258.

BAL, H. (1997), "Kentsel Toplumda Anomi Yabancılaşma Olgusu Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşehri Birlikleri", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 431-440.

BALIBAR, E. (1995), "Sınıf Irkçılığı", E. BALIBAR, I. WALLERSTEIN, Irk Ulus Sınıf - Belirsiz Kimlikler, Istanbul: Metis Yayınları, 254-269.

BAYHAN, V. (1997), "Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 178-193.

BORA, T. ve K. CAN (1991), Devlet, Ocak, Dergâh, 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket, Istanbul: İletişim Yayınları.

BORA, T. (1998), Türk Sağının Üç Hâli, Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslâmcılık, Istanbul: Birikim Yayınları.

CASTLES, S. (2000), Ethnicity and Globalization, Londra: Sage Publications.

ÇİFTÇİ-YEŞİLTUNA, D. (1997), "Hemşehri Derneklerinin İçerdiği İletişimin Yapısı", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 441-449.

DEMİRER, T., S. ÖZBUDUN, G. ÖZGÜR (2000), "Küresel Milliyetçiliğin Nedeni, Boyutu, Sonuçları", T. DEMİRER vd. Faşizm! Yeniden mi?, Ankara: Ütopya Yayınları, 84-123.

DİE (1997) "1980-1985 ve 1985-1990 Sayımlar Arası Dönemlerde Türkiye'de İç Göçler", Tebliğ, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 41-64.

ERDER, S. (1998), "Tebliğ", Yoksulluğu Önleme Stratejileri, Sivil Toplum Kuruluşları Diyaloğu, Istanbul: Boyut Kitapları, 233-236.

- (1999), "Kentsel Gelişme ve Kentsel Hareketler - Gecekondu Hareketleri", Sivil Toplum için Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, Istanbul: Demokrasi Kitaplığı, 293-312.

GERMANI, G. (1978), Authoritaria-

nism, Fascism and National Populism, New Jersey: Transaction Books.

HESSE, S. (1990) "Fascism and the Hypertrophy of Male Adolescence", J. MILFULL (ed.), The Attractions of Fascism, Social Psychology and Aesthetics of the 'Triumph of the Right', New York/ Oxford/Munich: Berg, 157-175.

GHORRA-GOBIN, C. (1997), "South Central=Watts II? De la rivalité entre anciennes minorités et noveaux immigrés", Hérodote, 2. trimestre, 85: 143-159.

GÜNEŞ-AYATA, A. (1997), "Türkiye'de Etnik Kimlik ve Etnik Gruplar", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği ortak yayını, 221-230.

IŞILDAK, Ş. (2000), "Avrupa'da Yükselen Irkçılık ve Sınıf Mücadelesi", T. DEMİRER vd. Faşizm! Yeniden mi?, Ankara: Ütopya Yayınları, 134-158.

KYMLICKA, W. (1998), Çokkültürlü Yurttaşlık, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

LEWIS, O. (1979), İşte Hayat, Istanbul: E Yayınları.

ÖZBUDUN, S. (2000a), "Kültürü Öldürmek", Uzun Yürüyüş Dergisi, 46-47-48: 57-63.

- (2000b), " 'Çokkültürcülük' Üzerine Notlar", Kurtuluş Dergisi, 7: 73-79.

PEKMEZCİ, N. ve N. BÜYÜKYILDIZ (1999), Ülkücüler, Öteki Devletin Şehitleri, Istanbul: Kaynak Yayınları.

RATTANSI, A. ve S. WESTWOOD (1997), Batı Cephesinde Irkçılık, Modernite ve Kimlik, Istanbul: Sarmal Yayınevi.

WALLERSTEIN, I. (1995), "Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik", E. BALIBAR, I. WALLERSTEIN, Irk Ulus Sınıf - Belirsiz Kimlikler, Istanbul: Metis Yayınları, 91-108.

Dipnotlar:

1. Bkz. Ali Bayramoğlu, "Gecekondular, aleviler ve siyaset", Yeni Binyıl, 7 Ocak 2001, s. 22.
2. Bkz. "Alevî gençler teröre itiliyor", Neşe Düzel'in Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Başkanı Murtaza Demir ile konuşması, Radikal, 8 Ocak 2001, s. 6.
3. PSAKD Genel Sekreteri Ali Balkız, "son dönemlerde şiddet olaylarıyla Alevi gençler arasında bir bağ kurmaya yönelik çalışmaları doğru bulmadığını" ifade edip "böyle bir şaibe ile Alevî gençlere yönelik yeni bir saldırı zemini yaratmanın hazırlıklarından kuşku duyulduğunu" (Bkz. "Alevilik şiddeti savunmaz," Cumhuriyet, 10 Ocak 2001, s. 5) belirtirken, ne yazık ki, haklı bir kaygıyı dile getirmektedir.
4. Castles 2000: 9.
5. "Günümüzde dünyada 80 milyon göçmen (yani kalıcı ya da uzun süreli olarak doğdukları ülkenin dışında yaşayan insanlar) olduğu hesaplanmaktadır, ve bu da dünya nüfusunun yüzde 1.7'sine denktir. Bunların 30 milyonu 'yasal olmayan' konumdadır ve 15 milyonu ya sığınmacı konumundadır, ya da sığınma talebinde bulunmuştur (Uluslar arası Göç Örgütü 1990). Avrupa OECD ülkelerine sığınma başvurusunda bulunanların yıllık sayısı, 1983'deki 65 000'den, 1989'da 289 000'e yükselmiştir (SOPEMI 1991: 122). En yüksek artış, esas olarak Doğu Avrupa'dan hareketler nedeniyle onyılın sonunda kaydedilmiştir. Ancak işçilerin ve eski göçmenlerin aile bireylerinin girişi de 1980'lerin sonlarında hızlı bir artış göstermiştir." (Castles 2000: 80)
6. 1992 yılında ABD'de Los Angeles kentinin etnik mahallesi Güney Watts'da yaşanan etnik gruplar ara-

sı çatışmaların tahlili için bkz. Ghorra-Gobin (1997).

7. Avrupa'da ırkçılığın (yeniden) yükselişi konusunda örneğin, bkz. Rattansi ve Westwood (1997); Demirer, Özbudun ve Özgür (2000); Işıldak (2000).
8. "Yoksulluk kültürü" için bkz. Lewis (1979).
9. Banu Salman, Cumhuriyet, 24 Ocak 1999, s.3.
10. Esra Yener-Seçkin Ürey, Milliyet, "Devlet yoksula ulaşmıyor", 1 Ağustos 2000, s.7.
11. Yeni Binyıl, 22 Ağustos 2000, s.5.
12. Ali Bayramoğlu, Yeni Binyıl, "Sefalet Sınırı", 13 Temmuz 2000, s.5.
13. Yeni Binyıl, 18 Eylül 2000, s.5.
14. Cumhuriyet, 2 Ekim 2000, s.13.
15. Sabah, 21 Ekim 2000, s.9.
16. Milliyet, 25 Eylül 2000, s.7.
17. Esra Yener-Seçkin Ürey, Milliyet, 1 Ağustos 2000, s.7.
18. Milliyet, 18 Eylül 2000, s.7.
19. Bak: İsmet Berkan, "İki Buçuk Türkiye'ye Devam", Radikal, 7 Temmuz 2000, s.3.
20. İsmet Berkan, "İki Buçuk Türkiye'nin Kanıtı", Radikal, 5 Temmuz 2000, s.3.
21. Cumhuriyet, 31 Aralık 1998, s.1.
22. Cumhuriyet, 31 Aralık 1998, s.11.
23. Milliyet, 29 Aralık 1998, s.9.
24. Cumhuriyet, 5 Ocak 1999, s.13.
25. Gülden Tozkoparan, Milliyet, 24 Haziran 1998, s.7.
26. Zorunlu göç konusu bu derginin ilk sayısında bolca işlendiğinden, burada ayrıca değinmiyorum.
27. Bkz. DİE 1997: 42.
28. "Gecekondulaşma özellikle Türkiye'nin üç büyük kentinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda toplam kent nüfusu içinde Ankara'da % 70, Istanbul'da % 55, İzmir'de ise % 50 oranında gecekondulu nüfus bulunmaktadır." (Bayhan 1997: 182)
29. Cumhuriyet, 23 Ocak 1999, s.7.
30. "Gettolar, hem mekansal hem de kültürel açıdan kentten soyutlanmış bölgelerdir. (...) Özellikle son yıllarda, Türkiye'de yaşanan yoğun göç süreci kentlerde gettolaşma tehlikesini beraberinde getirmektedir." (Bayhan 1997:187)
31. Serdar Değirmencioğlu, Cumhuriyet, 23 Ocak 1999, s.7.
32. "Hemşerilik, etnik ya da dinsel tanımı olmayan bir kimlikti. Örneğin, 'Nerelisin hemşerim?' sorusuna verilen 'Sivaslıyım' cevabı kültürel kimlik ifade etmiyordu. Sivaslı Alevi de olabilirdi, Sünni de. Bir anlamda hemşerilik, etnik-dinsel bölünmeleri ortadan kaldırıcı bir şemsiye kimlik görevi görebiliyordu." (Erder 1999: 307)
33. "Hemşehri derneklerinin gerçekleştirdikleri etkinliklerden bazıları şöyledir: 1. Eğitim-öğretim başlamadan öğrencilere kurs vermek; 2. Yazılı başvuru ile bazı okullara yakıt ve soba yardımı yapmak; 3. Toplu sünnet şöleni yapmak; 4. Belli zamanlarda üyelere yemek vermek ve eğlence düzenlemek; 5. Folklor çalışmaları ve saz kurslarını organize etmek; 6. Yerel radyo yayını yapmak; 7. İhtiyacı olan üyelere maddi yardımda bulunmak; 8. Kadın kolları kurmak ve etkinlikleri organize etmek; 9. Düğün ve cenazelere toplu katılım sağlamak; 10. Mesleki dayanışmayı geliştirmek. Aynı işkolunda işbirliğini sağlamak." (Bal 1997: 438)
34. Bu durumun, özellikle en fazla "dıştalananlar" için geçerli olması, çarpıcıdır. Yrd. Doç. Dr. Dilek Çiftçi-Yeşilturna İzmir'deki hemşehri dernekleri arasında yaptığı bir araştırmada kendi dernekleri konusunda en "karamsar" olanların Diyarbakır-

lılar olduğunu saptamaktadır: "Yalnızca bir kişi derneği faaliyetler konusunda başarılı görürken çoğunluk kısmen başarılı demekte, onları başarısız diyenler izlemektedir. Bunun nedenlerini öncelik sırasına göre üyelerin ilgisizliğinin (...) bütün sorumluluğu birkaç yöneticiye yüklediği, onların da yoğun çalışma temposuna sahip olması nedeniyle, derneğe ayrılan zamanı çok azalttığı, ayrıca kaynak sorununun da gelir düzeyi yüksek birkaç işadamınca sağlanmasının faaliyetleri sınırlaması şeklinde sıralanmaktadır." Buna karşılık, etnik-mezhepsel dışlanmışlık duyumsama olasılığı olmayan Zonguldaklılar ve Konyalıların çoğunluğu araştırmacıya dernek faaliyetlerinden hoşnut oldukları yanıtını vermişlerdir (Çiftçi-Yeşilturna 1997: 443-44).

35. Dr. Ali Uzun'a göre, kentlerde her 100 kişiden 17'si işsiz. İşsiz kentlilerin üçte birini eğitimliler oluşturuyor. Türkiye genelindeki işsizlik oranı ise yüzde 12.4 düzeyindedir. (Ekonomik Forum, 15 Ekim 1998, Yıl: 5, No:10, s.18-22.)
36. Bkz. Bayhan (1997).
37. Bkz. Atacan (1997)
38. "1990'larda ise siyasal İslam'ın tırmanışı ile Alevî kimliği, hem kültürel olarak hem de siyasi olarak doğrudan tehdit altında kalmıştır. Bu dönemde ise Alevilerin bir yandan siyasi kimliklerini ortaya çıkarırken diğer yandan da belki de tarihlerinde ilk defa 'Alevi' kimliği ile ortaya çıkmaktadırlar." (Güneş-Ayata 1997: 227).
39. "Halbuki son dönemlerde (Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan) gerçekleşen zorunlu göç, yoksul köylü göçünün çok önemli bir dayanağı olan "köy" ayağını kesmiştir. Son zorunlu göç süreci, bütün bu anlattığımız yoksulluk stratejileriyle kente gidip gelmeye çalışan insanların tümünü ve onlara bağımlı nüfusunu kentlere taşıdı. Yoksulluk birden bire görünür hale geldi, yıllardır yaşanmakta olan yoksulluk, somut olarak algılanmaya başladı." (Erder 1998: 235)
40. "Etnisite"nin "biz"i "ötekiler"den ayıran muğlak bir kültürel tanım olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de "etnik"ten söz edildiğinde ağırlıklı olarak "Alevî ve/veya Kürt"ün akla gelmesi, kent saçaklarındaki Sünnî-İslamî tarikat-cemaatlerin gözardı edilmesi, yadırgatıcıdır.
41. "(Türk-İş'in) 2001 yılının ekonomik göstergelerinin de değerlendirildiği rapor(un)da, yaşanan ekonomik sorunların 'sosyal patlamalara' yol açabileceği uyarısında bulunuldu." ("Sosyal patlama uyarısı", Cumhuriyet, 12 Ocak 2001, s. 19)
42. Burada bir parantez açarak, altsınıfların siyasal bütünleşmeye gecikmeli katılımlarının ve sanayi-öncesi toplumdan sanayi topluma geçişin travmatik oluşunun otoriter-milliyetçi yönelişi desteklemelerine yol açtığını söyleyen Germani (1978)'nin saptamalarına dikkat çekmekte yarar var. Germani (1978: 32-33) şöyle diyor: "Tanımlamaya çalıştığımız üç görüngü -elde edilebilirlik, hareketlenme (mobilisation) ve bütünleşme- daha önce edilginlikleri (ya da normatifçe örüntülendirilmiş ve beklentilere uyan rol-dizgesine rutin uyumları) ile karakterize olan grupların ani etkin katılımları olgusu çevresinde odaklaştıkları ölçüde, gerilimlerin tahlili için hareket noktası olarak ele alınabilir. (...) Artan beklentiler devrimi terimi bu tipten olgulara gönderme yapmaktadır." Bir başka yerde de (s. 94-95): "Yukarıda da ifade edildiği gibi, toplumsal yapıda daha altta yer alan sektörler ve daha

avantajsız gruplar, siyasal ilişkinlik (ya da görünürlük, b.n.) kazandıklarında genellikle daha otoriter tutumları benimsemektedirler."

43. Bu "Kutsal İttifak", Türkiye halkının kültürel dokusuna sindirilmiş bir imge ve söylemin ("Müslüman-Türk") "sağ" politikalarda konjonktürel olarak oluşan-parçalanan-yeniden oluşan bir dışavurumudur. Bkz. Bora (1998). MHP'nin 12 Eylül sonrası İslamî söyleme yakınlaşması konusunda bkz. Bora ve Can (1991); Pekmezci ve Büyükyıldız (1999).
44. 2001 yılbaşı gecesi Taksim meydanında "The Marmara Oteli"ne yönelik protestolarda, "varoşlular"ın "Ya Allah, Bismillah, Allahu Ekber" sloganlarının yanısıra "Açız Aç!" ve "Burjuvalar dışarı!" diye bağırmaları, bu bakımdan dikkat çekicidir. Ülkücü Harekette "sol" söylem için bkz. Bora ve Can (1991:283-325).
45. Silke Hesse, "Fascism and the Hypertrophy of Male Adolescence" (Faşizm ve Erkek Yeniyetmeliğin Aşırı şişkinliği) başlıklı makalesinde delikanlı çetelerinin faşist hareketlere taban oluşturma eğilimini irdelemektedir. Bkz. Hesse (1990).
46. Son dönemlerde Istanbul'da Alevi ve Kürtlerin yoğun biçimde yaşadığı Gazi mahallesi ile tarikatlerin ağırlıkta olduğu Sultançiftliği'ni "Sultan Gazi" adı altında birleştirerek belediyeye dönüştürme girişimlerine, öyle görünüyor ki, Sultançiftliği halkının karşı çıkması nedeniyle son verilmiş. (bkz. "Gazi Cumhuriyeti!", Aksiyon, 27 Ocak 2001, sayı: 321, s. 39.)
47. "Halledi" tarzı konusunda bkz. Özbudun (2000a).
48. Bkz. Özbudun (2000b).
49. Bu konuda bkz. Kymlicka (1998).
50. Yoksulluğun etnikleşmesini önlemenin yolu, yoksulluğun ortadan kaldırılmasından geçer.

Milliyetçi Hareket Partisi ve Sendikacılık*

Yüksel AKKAYA

"Eskiden söz içeriği aşıyordu, şimdi içerik sözü aşıyor."
(K. Marx, Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i)

Başlangıç için uyarı niyetine birinci alıntı: "Proleterya devrimleri, (...) durmadan kendi kendilerini eleştirirler, her an kendi akışlarını durdururlar, yeni baştan başlamak üzere, daha önce yerine getirilmiş gibi görünene geri dönerler, kendi ilk girişimlerinin kararsızlıkları ile, zaafları ile ve zavallılığı ile alay ederler, hasımlarını, salt, topraktan yeniden güç almasına ve yeniden korkunç bir güçle karşılarına dikilmesine meydan vermek için yere serermiş gibi görünürler, kendi amaçlarının muazzam sonsuzluğu karşısında boyuna, daima yeniden gerilerler, ta ki, her türlü geri çekilişi olanaksız kılıncaya ve bizzat koşullar bağırıncaya kadar: Hic Rhodus, hic

salta (işte hendek işte deve!" (K. Marx, Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i.)

Başlangıç için uyarı niyetine ikinci alıntı: "Milliyetçi Hareket Partisi'nin Türk Siyasi hayatındaki en önemli özelliklerinden biri doğru bir felsefeye dayalı, yılların eskitemediği fikirler ve hedefler partisi olmasıdır. Partimizin temel felsefesi ve temel hedefleri son derece isabetle vaaz edilmiş olup doğruluk ve geçerliliklerini korumaktadır. Milliyetçi Hareket Partisi merkez sağ ve soldaki pekçok partinin çizgisindeki kırıkları hiçbir zaman yaşamamıştır. Yaşamasına gerek de yoktur. (...) Milliyetçi, Ülkücü Hareketin siyasi teşkilatı olan Milliyetçi Hareket Partisi Türk siyasi hayatına girişinden bu yana sahip olduğu felsefe, görüş ve koyduğu hedefleri savunmaya, onları iktidar yapma gayretine bugün de, yarın da şevkle devam edecektir." (MHP Program Taslağı 1996.)

Başlangıç için uyarı niyetine üçüncü alıntı: "Faşizm, ancak, işçi hareketinin reformist ve devrimci organizasyonları aciz kaldıkları, politikaları ile işçilerin kendilerine karşı güvenlerini kökünden sarstıkları takdirde gelebilir." (A.Thalheimer v.d., Faşizm ve Kapitalizm, Sarmal Yayınevi, 1999, s.22.)

İsa'ya endeksli takvimlerde bir yüzyıl biterken Avrupa'da ve Türkiye'de "ırkçı-milliyetçi" partilerin önemli oranda oy aldıkları görülmektedir.[1] Oy oranları yüzde 5 ile 27 arasında değişen bu partilerin ulaştıkları destek, kitleselleşme, salt göçmenlere, işsizliğe, yoksullaşmaya yönelik "masum" bir tepki, "rahatsızlık" olarak değerlendirilebilir mi? Soruya doğru yanıt vermek için teorik bakmak gerekiyor. Teorik bakmak ise, tarihin aynı anlama gelmek üzere geçmiş dönemlerin bilgisine dayalı bir kurguyu gerektiriyor; düşünceye/düşünmeye önemli bir rehberlik ediyor. Bu nedenle, bugünkü MHP'yi, gelişimini anlayıp, iyi değerlendirebilmek için düne bakmak gerekiyor. Düne bakıp, bugünü anlamaya çalışmak, yarına da ışık tutacağı için önemli. O nedenle önce dün.

12 EYLÜL ÖNCESİNDE M.H.P. VE SENDİKACILIK

Dün İçin Kısa Bir Değerlendirme: 'Akım'dan 'Hareket'e Milliyetçilik

Tanıl Bora ve Kamal Can "Devlet, Ocak, Dergah: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket" başlıklı oldukça hacimli, birincil kaynaklara dayalı, kapsamlı çalışmalarında Türkiye'de faşizmin bir "akım"dan "hareket"e dönüşümünü şöyle özetli-

yorlar: "Cumhuriyet Türkiye'sinde faşist siyasal unsurlar, ideolojik düzeyde resmi ideolojinin kimi etmenlerinden destek alarak; entelijensiyasının ağırlıklı olduğu radikal küçük gruplaşmalar çerçevesinde, bir 'hareket'ten çok bir 'akım' olarak varolagelmişlerdi. Eylemleri çoğu kez devletin yüksek katlarına dönük kampanyalar (kimi zaman komplolar) niteliği taşıyordu. Kültürel yönü baskın olan örgütlenme biçimlerine yönelmiş, 'politikalar üstü' bir imajı ayakta tutmaya önem vermişlerdi. İdeolojik olarak, solidarist (dayanışmacı) korporatist unsurların daima ağır bastığı, kendi içinde de ayrışan Türkçü-milliyetçi tasarımlar belirleyiciydi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, anti-komünizm, faşizan eğilimlerin kitleselleşmesine yol açtı. Çeşitli sınıfsal, siyasal, ideolojik saiklerin, değerlerin anti-komünizm potasına akmasını sağlayan bu potansiyel, ırkçı-Turancı gelenekten gelen bazı entelijensiya unsurlarının Alpaslan Türkeş önderliğinde partileştikleri CKMP/MHP'nin çizgisi ile kesişti. Bu özgül bileşim, ülkücü hareketin[2] kişiliğinde, hem evrensel bakımdan, hem de Türkiye'de faşist akımın geçmişi bakımından 'yeni', özgün olan ve artık kitlesel nitelikli bir faşist hareketi oluşturdu...".[3] Bu dönem boyunca, bu akımın harekete dönüşmesini zorlayacak ne güçlü bir işçi sınıfı hareketi ne de etkili sosyalist bir hareket bulunmaktadır. Kültürel ve düşünce alanındaki kimi gelişmeler bir akımın oluşması için gerekli ortamı yaratırken, sınıfsal dinamiğin yokluğu/sınırlılığı bu akımın harekete/partiye dönüşmesinin olanaklarını sunmamaktadır. Öte yandan 1960'a kadar işçi "sınıfı" ve sendikalar üzerindeki devletin yaptırımları ve yaklaşımı da bir işçi hareketi tehlikesi duygusu yaratmamaktaydı.

Tek Parti yönetimi döneminde, kendisi de büyük bir işverene dönüşen devlet, kendi güdümünde ve denetiminde oluşturduğu örgütlenmeler yolu ile çalışma hayatını kontrol altında tutamayınca, devlet korporatizminin sendikal örgütlenmeleri dışlayan otoriter özelliklerini taşıyan uygulamalara başvurduğu görülmektedir. Türkiye için 1923-1946 döneminin belirgin özelliği bireysel işçi-işveren ilişkileri bakımından bireysel alanda işçilerin gözetilerek, bazı haklarla donatılması, böylece paternalist bir devlet anlayışının benimsenmesi iken, toplu iş ilişkilerinde yasaklayıcı, devlet müdahaleciliğini üst düzeyde tutan (uyuşmazlıkların çözülmesinde zorunlu tahkimin öngörülmesi ve bunun devlet ağırlıklı bir yapı şeklinde düzenlenmesi gibi) oto-

riter bir devlet anlayışının benimsenmiş olmasıdır. Dönem boyunca sendikaların yasaklanması yönünde bir eğilim taşınması, devlet korporatizmini sınırlayan bir özellik olmaktadır.

Sanayileşme çabaları sonucunda bir işçi kitlesi oluştuğunu gören yönetici kadro, bu dönemde sorunların çözümünde, çıkar uyuşmazlıklarında iş mücadelelerine kesinlikle izin vermemiş, emek-sermaye arasındaki çelişkiyi, çıkar çatışmalarını devlet aracılığı ile çözümlemeyi tercih etmiştir. Böyle bir tercih işçi örgütleri olan sendikalara soğuk bakmayı da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle,1938 yılı Cemiyetler Kanunu ile sınıf esasına dayalı örgütlenmeler yani sendika kurmak, kesinlikle yasaklandı. Böylece, 1909 yılında çıkarılan Tatil-i Eşgal Kanunu'nun imtiyazlı şirketler ile kamuya yönelik hizmetleri yerine getiren kuruluşlar dışındaki alanlarda, sınırlı da olsa, sendika kurma hakkını tanıyan düzenlemesi de yürürlükten kaldırılarak, sendikal örgütlenmeyi düzenleme yerine, kesin bir yasaklamaya gidildi. Bu yasaklama 1946 yılında Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişikliğe kadar sürdü. İlkin sendikaların kurulmasının önündeki engel olan Cemiyetler Kanunu'ndaki ilgili yasaklamalar kaldırılarak 1946 yılında sınıf esasına göre dernek kurma hakkı yani sendika kurma hakkı tanındı. Daha sonra da örgütlenmeyi kontrol altında tutmak amacıyla örgütlenmeyi düzenleyen yasa olarak 1947 yılında 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun çıkarıldı.

Sendikalar Yasası Tasarısı'nın gerekçesinde "sınıf esası üzerine dernekler kurulmasına izin verilmesinden sonra", Türkiye'de de "özel bir kanuna ihtiyaç" olduğu dile getirilmiştir. Bu ihtiyaç, "sendikaların hür bir gelişmeye kavuşabilmeleri ve memlekette kendilerinden beklenen hizmetleri hakkıyla görebilmeleri için her türlü siyasi cereyan ve tesirlerin dışında kalmaları zaruri"yeti ile rejimin "milliyetçi karakterine uygun olarak sendikaların da milli teşekküller oldukları ve milliyetçi bir zihniyetle çalışacakları" düşünüldüğü için duyulmuştur. Tasarının TBMM'de tartışılma süreci konuya daha da açıklık kazandırmaktadır. Dönemin Çalışma Bakanı S. Irmak "Devlete karşı, devlet emrinde ve devletle beraber olmak üzere üç tip sendika" olduğunu belirttikten sonra "Türkiye'ye yakışacak ve Türk rejiminin hürriyet zihniyetine yakışacak olan" sendika tipinin "devletle beraber" olan sendika tipi olduğunu söylüyor. Kuşkusuz

bu sendikalar "milli karakterli" olacaktır.[4] Böylece, sendikalar, kaynağını yasalardan alan, devletçe yaratılmak istenen, temsil edecekleri çıkarların yapılanma ve ifade süreçlerinde denetimlere tabi olan korporatist örgütler olarak düşünülmekte, böyle bir kimliğe kavuşturulmak istenmektedir. Devlet kontrolüne önem veren bir korporatist yaklaşımda bulunulmaktadır.

Grev hakkı ile donatılmamış bir sendikacılığın güçlenmesi oldukça zordu. Benimsenen model, asıl faaliyetlerinden yoksun bırakılmış, üyelerinin çıkarlarını savunmada etkisiz kılınmış, devlete bağımlı, mali açıdan zayıf, çok sayıda ve birbirleriyle rekabet eden küçük, yerel düzeyde bir sendikacılıktır. Ulusal düzeyde örgütlenmenin bazı sınırlamalara tabi tutulduğu bu sendikacılık modelinde sendikalara tekelci temsil hakkı ve zorunlu üyelik hakkı da tanınmamıştır. Devlet kontrolünün ağır bastığı, teşvikleri olmayan, kayıpları ağır basan tepeden kuruluş, etkili denetim, toplu pazarlık hakkı ve uyuşmazlık çıkarma hakkı tanınmamış, grev hakkı yasaklanmış bir çoğulculuk ile devlet korporatizminin yapısal unsurları söz konusudur. İşçileri tek bir güçlü sendika ile kontrol altında tutmak yerine, çoğulcu özellikleri ağır basan, çok sayıda, dağınık ve güçsüz sendika ile kontrol etmek tercih edilmiştir.

1936 yılında ve 1947 yılında tek-parti yönetimi döneminin siyasal ideolojisine göre hazırlanmış olan 3008 sayılı İş Kanunu'ndaki küçük değişiklerle yetinip, 5018 sayılı Sendikalar Kanunu sistemini aynen benimseyerek bir önceki dönemin sistemini benimseyen DP, bireysel iş ilişkilerinde getirdiği düzenlemeler ile işçilerin çalışma koşullarının ve yaşam düzeylerinin iyileştirilmesini hedeflerken, sendikal alana, işbirliğine sıcak bakmamıştır. Oysa, 14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanarak iktidara gelen Demokrat Parti (DP), programında ve seçim propagandalarında işçilere yönelik önemli ve olumlu ilkelere yer vermiş, ilk iki hükümet programında sendikaların işçiler için "daha faydalı bir teşekkül olması maksadıyla kanunda icap eden tadiller üzerinde" çalışıldığını ve grev hakkını "içtimai nizamı ve iktisadi ahengi bozmayacak surette kanunileştireceklerini" belirtmişlerdi. Ancak, DP on yıllık iktidarı döneminde, grev hakkını tanımadığı gibi toplu iş ilişkilerini düzenleyen 1947 yılı Sendikalar Yasası'nda da bir değişiklik yapmayarak, CHP'nin tek-parti yönetimi dönemindeki sistemi benimsemiştir. Uygulamada, İş Kanunu'nun 30. maddesi uyarınca

toplanan para cezası kesinti fonundan Çalışma Bakanlığınca sendikalara yardımda bulunulması, sendikaların mali bakımdan iktidarlara karşı bağımsızlıklarını kısıtlamıştır. Öte yandan, sendikaların bir yandan, idari makamlarca dernekler gibi diğer yandan Çalışma Bakanlığınca sıkı bir şekilde denetlenmesinin yasal olarak düzenleniş biçimi sendikaların özgürce faaliyetlerini sürdürme olanaklarını kısıtlamaktadır.

Devletçe 1960 yılına kadar uygulanan politikalar, sendikal alana yönelik politikalar olarak sendikalara da benimsetilmiş, böylece, "bu dönemde sendikaların büyük çoğunluğu, politik içeriği egemen sınıflarca formüle edilen 'milli menfaat' söylemini kutsa"mıştır.[5] Millet'e yönelik bir iç tehdit olarak ne sosyalist hareket ne de işçi sınıfı hareketi bir tehlike oluşturmaktadır. Ortam, bir "akım"ın, "hareket"e dönüşmesi için henüz uygun değildir!

İşçiler "Sınıf"laşırken "Milliyetçilik" Partileşiyor

Bağımsızlık savaşları, göçler ve tehcir nedeniyle az çok edindiği "sınıf" birikimini Cumhuriyet Türkiye'sine taşıyamayan, 1947-1960 dönemini devletin denetimi ve güdümünde geçiren işçiler, 1960'lı yıllarda sosyalist hareketin gelişimine de bağlı olarak yeniden sınıf kimliği kazanmaya başlıyorlardı. Önce Türkiye İşçi Partisi (TİP), ardından Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kendiliğinden gelişen sınıf bilincini, dışarıdan müdahale ile bir adım daha ileriye taşımaya çalışıyordu. Türkiye burjuvazisi işçi eylemleri ile tanışıyor, 1960'lı yılların sonuna doğru grev mücadeleleri daha da sertleşiyordu. Zaten korkak olan Türkiye sermayesinin ürpermemesi için hiçbir neden yoktu. Bugüne kadar devletin güvenceli kollarında serpilip büyüyen sermaye, karşısına çıkan ilk işçi hareketleri karşısında şaşkınlık yaşıyordu. Şaşkınlığı kısa sürecekti. Gelişen işçi hareketine yeterince karşı koyacak bir yedek güce ihtiyacı vardı. Bu gücün ortaya çıkması fazla zaman almayacaktı. Çünkü, Türkiye topraklarında 1960'lı yıllarda sosyalist ve işçi hareketinin gelişmeye başlaması, beraberinde sermayenin yedeğinde tuttuğu akımın artık bir harekete dönüşmesine yol açacaktı. Bu durumu MHP, kısa geçmişini yazarken şöyle açıklamaktadır: "Gizli-açık sosyalist/komünist faaliyetlerin anormal bir şekilde yoğunluk kazanması, milliyetçi entellektüellerin ve derneklerin mesailerinin önemli bir kısmını komünist faaliyetlerin aydınlatılmasına ve materya-

list fikirlerine mücadeleye ayırmalarına sebep oluyordu".[6] Bu dönemde, milliyetçi-muhafazakar bir çizgiye sahip olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), 1961 seçimlerinde parlamenter sayısını arttırmasına rağmen siyasi ağırlığını ve önemini giderek kaybetmiş; 1962 yılında Osman Bölükbaşı liderliğindeki bir grup milletvekilinin ayrılmasıyla birlikte daha zayıf bir parti haline gelmiş; faaliyetleri ve yarattığı imaj açısından milliyetçi camiayı da temsil edememiş, izleyen yıllarda da kitle desteğini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum milliyetçiler için yeni arayışların olması gerektiğini gösteriyordu.

Öte yandan, merkez sağı büyük partisi Adalet Partisi'nin milliyetçi-muhafazakar kanadının liderlerinden Said Bilgiç'in genel başkanlık yarışını kaybetmesi; Türk Ocakları'nın genel başkanlığını yapmış ve milliyetçi camianın tanınmış isimlerinden, AP hükümeti ve yönetiminde komünist faaliyetlere karşı daha ciddi mücadele edilmesinin ve milliyetçi gençliğe sahip çıkılmasını talep eden Prof. Osman Turhan'ın, AP içindeki mücadelede yenik düşmesi; milliyetçi-muhafazakar kanadın AP'den tasfiye edilmesi; 1960'lı yıllarda milliyetçi hareketin daha organize ve aktif bir hüviyet kazanması ihtiyacını şiddetlendirmiş, arayışlarını hızlandırmıştır.

Milliyetçi hareket/camia bünyesindeki sorunların, dağınıklığın bir an önce çözülmesi gerekiyordu. Bunun yolu da bir siyasi parti çatısı altında birleşmekten ve dayanışmadan geçmekteydi. Müşterek ve bilinçli hareket etme ihtiyacı, 1960'li yılların başından itibaren milliyetçi entellektüeller arasında hissedilmeye başlamıştır. Bu düşüncenin yaygınlaşması ise 1960'ların ikinci yarısında mümkün olmuştur. Artık, Türk milliyetçisi edebi konulardan sıyrılarak, gerçek zemin üzerinde, toplum meselelerini çözümleyecek düşüncelerin, fikirlerin sahibi olmalıydı. Milliyetçiliğe, kuvvet vermek için de iktisadi bir görüşün, temel meselelerin çözümünde belirli bir fikrin olması gerekmektedir. Bugün Türkiye'de sosyalizm maskesi altında komünizm kol gezmektedir. Milli mefahirimize, dinimize saldıranlar manevi cephemizi yıpratmakla meşguldürler. Evet. Bizi Türk ve Müslüman yapan cephemizi..."

23 Şubat 1963 tarihinde Türkeş ve arkadaşları Türkiye'ye döndüğünde ülkedeki siyasi atmosfer ve milliyetçi camia özetle böyle bir görüntüye sahipti. Türkeş ve arkadaşları ülkenin kültürel, ekonomik ve siyasi sorunları, dış politikası gibi konularda

hazırlıklıydılar ve projeler geliştirmişlerdi. Bu dönemde Türk Ocakları'nda konferanslar vermişler ve "Türkiye Huzur ve Yükseltme Derneği" isimli bir derneğin kuruluş çalışmalarını yürütmüşlerdir. 22-23 Şubat 1963 tarihinde toplanan CKMP Kongresi sırasında da bu partiye katılmışlardır.[7]

CKMP'nin Türkeş ve arkadaşlarının katılımından sonraki ilk büyük kongresi 1 Ağustos 1965 tarihinde toplanmıştır. Kongrede genel başkanlık mücadelesinde Tahtakılıç'ın 516 oyuna karşılık Türkeş 698 oy almıştır. Metin Toker'in Akis Dergisinde yer alan haber-yorum Türkeş'in genel başkan seçilmesi "1930'lar Almanyasından bir ses olan Türkeş ile kafatasçıların çeşitli oyunlar aracılığıyla partiyi ele geçirmesi" seklinde değerlendirmişken, Yön Dergisi "Türkeş ve arkadaşları, çözülen CKMP'ye gerçekten taze kan getirmişler, teşkilatı genişletmişler, canlandırmışlardır. Bunda Türkeş ekibinin, askerlikten gelme, ciddi, planlı ve hızlı çalışması önemli rol oynamıştır. Türkeş sayıca az da olsa kendini boşlukta hisseden bazı muhafazakar grupların aradığı lider olduğu intibaını yaratmasını bilmiştir...Simdi Türkeş ekibi, bu çevrelere, geleneklere ve Anayasa hudutları içinde dine azami saygılı ve milliyetçi bir çerçeve içinde bir kalkınma görüşü getirmektedir. Bunun içindir ki Türkeş ve arkadaşları program meselesine büyük önem vermişler ve 257 maddelik bir programla ortaya çıkmışlardır." şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Bir başka değerlendirmeye göre ise, "Türkeş, 1963-1966 dönemindeki söyleminde, korporatist, kalkınmacı-modernist bir kemalist restorasyon tasarımı"na sahiptir.[8] Aslında Türkeş ve partisinin "bütünlüklü bir toplum modeli tasarımı sunduğunu, iktidar perspektifini böyle bir tasarımı üzerine inşa etmeye çalıştığını söylemek oldukça zordur.[9] Daha çok, dönemin gelişmelerinden etkilenmekte, o söyleme yenik düşmekte, o söylemi, 9 Işık ilkeleri çerçevesinde partiye/harekete uyarlamaya çalışmaktadır. Planlamanın, soyalist hareketin egemen olduğu 1960'lı ve 1970'li yıllarda bu söylemi kendine uyarlamaya çalışan MHP, 1980'li yıllarda yükselen islami hareketten etkilenirken, 1990'lı yıların sonu liberal düşüncelerden etkilenmeye başladığı yıllar olmuştur. 1960'lı ve 1970'li yıllardaki demeçler ile Kasım 2000 tarihli program karşılaştırıldığında bu durum oldukça açıkça ortaya çıkmaktadır.[10]

İşçi hareketinin hem örgüt-

lenme hem de eylem alanında önemli mesafeler katetmeye başladığı 1960'lı yılların sonunda[11] CKMP bir program ve teşkilat yaratmaya, bunları da benimsetmeye çalışmıştır. 1965 yılında CKMP'nin teşkilatlandığı il sayısı 25 iken, bu sayı Kongre'nin yapıldığı 1967 yılında 61 il ve 435 ilçeye yükselmişti. Yine bu Kongre'de "Dokuz Işık" olarak tanımlanan yeni doktrin parti teşkilatına ayrıntılı olarak açıklanarak, tanıtılmış, parti programının/ fikriyatının çerçevesini belirlediği ifade edilmiştir.

CKMP'nin Türkeş ve arkadaşlarının yönetimi altında yapılan ilk Büyük Kongresi'nin ortaya koyduğu sonuçlar bu açıdan önemlidir. 24-25 Kasım 1967 tarihindeki Kongre'ye ilişkin olarak yapılan bir değerlendirmede şöyle denilmektedir: "...Kongre klasik bir kanuni formaliteyi yerine getirmekten ziyade, Türkiye'deki milliyetçilerin toplanması ve bir kurultay havası içinde Türkiye'nin dertlerine eğilinmesi bakımından ilgi çekiciydi ".

1965 yılından itibaren CKMP'nin, 1969 yılından itibaren de MHP'nin programının temelini oluşturan "9 Işık Doktrini" zamanla giderek geliştirilmiştir. İlk dönemde CKMP'nin gençlik kolları "9 Işık Yürüyüşleri" düzenleyerek kamuoyunun dikkatini çekmeye ve ilkeleri tanıtmaya çalışmıştır. Türkeş, 1967 CKMP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "9 Işık Doktrini"nin temel ilkelerini söyle ortaya koymuştur: "...Biz CKMP olarak böyle bir milli doktrinin sahibi bulunduğumuzu iddia eden siyasi teşekkülüz. Milli doktrinimizin asıl adı "Dokuz Işık" doktrinidir. Bu görüş 9 ana ilkeye dayanmaktadır".[12]

İlk kez 1965 yılında yayımlanan Dokuz Işık doktrini, "ırkçı-şoven Türk milliyetçiliğine dayalı, sınıfsal çelişkileri 'zorunlu tahkim'le çözen 'güçlü devlet' tasarımının belirleyiciliği altında; pozitivist kalkınmacı Cumhuriyet ideolojisinin pek çok etmenin de varlığını koruduğu korporatist bir toplum modeli" önerirken, içeriği ve söylemiyle, Türk 'yönetici sınıfı'nın Türk-İslam-Batı unsurlarından oluşacak sentez-model arayışlarındaki otoriter-devletçi temel tutumunun faşizan uğrağı da olmaktadır.[13]

MHP'nin ideolojisinde, yani toplum, siyaset ve ekonomi anlayışında millet ve milliyetçilik kavramları önemli bir yer tutmakta, hem resmi parti metinlerinde, hem de parti yöneticilerinin konuşmalarında bu kavramlar ayrıntılı olarak tanımlanmaya çalışılmaktadır. Türk milleti, Ziya Gökalp'in çerçevesini belirlediği ve kültürel unsurlara da-

yalı bir tanımla açıklanmaktadır: "Türk milleti, müşterek bir tarihten gelen ve müşterek bir tarih şuuruna sahip bulunan, aynı dine mensup, aynı kültürle yoğrulmuş, aynı devleti kurmuş, yaşatmış ve bugün de aynı devletin sahibi ve bayrağı altında yaşayan, sınırları içinde yaşayan insan topluluğudur." Milli devlet ve demokrasi anlayışı, topluma bakış açısıyla da bağlantılıdır. Hakimiyetin belli bir grubun veya sınıfın elinde olmaması özel bir önem taşımaktadır. Bunun yanında, milletin genel seçimler yoluyla temsiline ek olarak, milletin sosyal dokusunu oluşturan altı temel mesleki kategori ya da sosyal dilim (sınıf kavramı bilinçli olarak kullanılmamaktadır) esasına göre de karar verme mekanizmasına (parlamentoya) katılması öngörülmüştür. Böylece "genel temsil" ile "mesleki temsil" prensibi kaynaştırılmaktadır. Millet hakimiyetini ve denetimini en gerçekçi şekliyle mümkün kılacağına inanılan bu temsil yöntemi, modern bir demokratik siyasi rejimin oluşumunda önemli bir aşama sayılmakta; bu yöntem toplumdaki çatışmayı azaltarak dayanışmayı arttıran bir yol olarak kabul edilmektedir.

Demogojik zenginliğine rağmen, Dokuz Işık söyleminin ideolojik açıdan doyurucu olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Esasen, tepkisel olarak doğan, "güncel reaksiyoner niteliği baskın olan",[14] şiddete dayalı bir hareket için ideolojik açıdan doyuruculuk da bir eksiklik teşkil etmemektedir. Korku ve kaygı üzerinden yapılan zengin anti-komünist, milliyetçi demogojik söylem ve gösterilen tepki bu boşluğu doldurduğu gibi, hitap ettiği kitleyi bir arada tutan önemli harç işlevi de görmektedir.

"Dokuz Işık"ın benimsendiği dönemde, 1967 yılı sancılı Türkiye'nin kabuk değiştirme dönemi, 1968 yılı ise, öğrenci ve işçi hareketleriyle birlikte sağ kadroların da bütünleştiği bir dönem olarak değerlendirilmiştir.[15] 1968 yılı öğrenci hareketlerinin yaşandığı bir yıl olmanın ötesinde kanın da ilk kez döküldüğü yıl olma özelliği taşımaktadır. Bu yükselmekte olan sosyalist hareketin canlandırdığı işçi ve öğrencilere yönelik gösterilecek tepkinin boyutunun da önemli bir göstergesiydi. 13 Mart 1966 tarihinde Eminönü Halkevi'nde "komünizmle mücadele konusunda" yapılan basın açıklamasına öğrenci derneklerinin yanı sıra 14 de sendika temsilcisi katılır. 20 Mart 1966'da ise Bayezıt'ta "Komünizmi Tel'in ve Uyarma Gösterisi" düzenlenir. Gösteri'de Türk-İş adına Kadri Topuz, Ce-

vat (Cavit) Akarçay, Hilmi Gürbüz ve yine Türk-İş'e bağlı Türkiye Enerji İş Sendikası yönetim kurulu üyesi Fuat Alan katılır.[16] Benzeri Mitingler 1967 ve 1968 yıllarında da sürdürülür.[17]

Bu dönem, "Türkiye'de sağ, Türkiye solunun barışçıl ve yasalar içinde yükselişini barışçıl ve yasalar çerçevesinde ve daha önemlisi burjuva legalitesinin sınırları içinde, durduramayacağını gördüğü için silahlanmaya başlıyor. Türkiye'de açıkça paramiliter bir sağ örgütlenmesi başlıyor".[18] 1968 yılında yaşananların ardından, Türkiye'de CKMP'nin hem fikri, hem de teşkilatlanma düzeyinde milliyetçi camiayı temsil etme çabaları 8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da toplanan Olağanüstü Büyük Kongresi ile birlikte yeni bir aşamaya girecekti. Artık, 1965-1969 yılları arasındaki "hazırlık ve geçiş dönemi"nin sonunda varılan yeni aşamayı, Kongre'de delegelerin de büyük desteğini alan "Milliyetçi Hareket Partisi" ismi sembolize etmektedir.[19] Kongre'den sonra toplanan ilk genel idare kurulunda partinin amblemi, daha önce gündeme geldiği gibi "Üç Hilal" olarak kararlaştırılmıştır. *Aynı toplantıda gençlik kolları için de "Hilal İçinde Kurt" amblemi benimsenmiştir.* Hilal içinde kurt, partiyle olan organik bağın önemli bir göstergesini, işaretini oluşturmaktadır. Türkiye, bu amblemle izleyen yıllarda gençlik örgütlerinden işçi örgütlerine kadar pek çok alanda sık sık karşı karşıya gelecektir.

Yeniden teşkilatlanma çabalarının devam ettiği bir dönemde yapılan 1969 seçimlerinde oy oranı, 1965'e göre biraz daha artmasına rağmen %3'te kalmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi, bundan sonra milliyetçi akımın temel değerlerinin ve amaçlarının, siyasi hayatta aktif bir şekilde savunulması rolüne soyunacaktır. Yalçın Küçük'ün yerinde tespiti ile "MHP, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) bu adı 1969 yılında alıyor, burjuva legalitesinin sınırlamalarından doğan eksikliği gidermek için harekete geçiyor".[20] 1969 sonrası dönem, bu misyonu öncelikle korumak ve geliştirmek, daha sonra da benimsetmek, yani iktidar yapmak faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu nedenle de, 1969 yılı, Türk milliyetçiliğinin siyasi hayata taşınması ve ağırlığını koyması sürecinde bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bu yıldan sonra, parti politikalarının ağırlık merkezlerini, devlet yönetimini etkilemek ve kitleselleşmek çabaları oluşturmaktadır. 1969-1971 döneminde MHP, komandolarıyla, en sıkı örgütlü, en disiplinli anti-

komünist sokak gücüne soyunurken, kendisine de devlete sahip çıkan bir hareket kimliği kazandırmaya çalışmıştır.[21]

1970'li yıllar yeni bir isim ve imajla birlikte kendini milliyetçi camiaya kabul ettirme ve kitleselleşme sürecini ifade etmektedir. 1969'da % 3 olan oy oranını 1973 seçimlerinde %3.4'e, milletvekili sayısı 1'den 3'e yükselmiştir. Oy oranının neredeyse sabit kalması, MHP'nin ne derece yedek güç olduğunu da göstermektedir. 12 Mart MHP'yi işlevsizleştirmiştir. Yeniden bir atılıma geçmesi için işçi hareketi ve sosyalist hareketin canlanıp, gelişmesini beklemek gerekecektir. 1974 bu açıdan bir yeni dönüm noktasıdır. "1974-77 arasındaki serpilme döneminde, yükselen toplumsal muhalefetin ve giderek hızlanan kapitalistleşme sürecinin paniğe sevk ettiği orta sınıf fraksiyonları hızla MHP'ye" yönelmeye başlamıştır. Anti-komünist söylemin yanı sıra, iktisadi-toplumsal bunalımın Orta-Doğu Anadolu'daki reaksiyonu da MHP'yi beslemeye başladı.[22] Bu gelişmeler sonucunda, MHP'nin Grup kurma hedefi 1977 seçimlerinde gerçekleşmiştir. Bu seçimlerde büyük bir oy sıçraması yaparak oy oranını %6.42'ye, milletvekili sayısını da 16'ya çıkartmıştır. MHP, bu tarihten itibaren siyasi yapı içinde hatırı sayılır bir etkinliğe sahip olmuş ve sistemin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Ancak, ulaştığı oy oranı ve potansiyeli MHP'yi iktidara taşıyacak büyüklükte değildi. Oy artışı Orta ve Doğu Anadolu ile sınırlı kalmış, gelişmiş, modernleşmiş bölge ve kentlerde ilerleme olanağı bulamamıştı. Bu ciddi bir sınırlılığa işaret etmekteydi.

1970'li yıllarda, "kapitalistleşme süreci içinde kendilerine hayat alanı açamayacakları korkusuna kapılan, kapitalist modernleşmeye bağlı olarak sürekli iktisadi-toplumsal-kültürel değişime zorlandıkları için kendilerini tehdit altında hisseden geleneksel orta sınıfların, özellikle mülksüzleşerek aşağıya doğru sınıf atlamanın eşiğindeki kesimler" MHP'ye yöneldiler.[23] MHP de söylemi ile bu kesimlere umut veriyordu.

Bu söylemin kaynağı Dokuz Işık olup, 1973 yılındaki programda (11. Madde) ifadesini şöyle buluyordu: "İktisadi demokrasi ile üretim vasıtalarının mülkiyeti arasında yakın bir münasebet vardır. Sosyalist toplumda üretim vasıtalarının mülkiyeti devlete, kapitalist cemiyette ise bir avuç işverene aittir. Bu sebeple bu cemiyetlerde iktisadi demokrasi yoktur. Partimiz sosyalist ve kapitalist sistemlerin aksine, Türk Milleti'nin bütün

fertlerini üretim vasıtalarının ortağı yapacaktır. Böylece her vatandaşımız mülkiyet sahibi olacaktır".[24] Aile'den milli kültüre kadar pek çok alanda kapitalist toplumun yarattığı tehdide/ tehlikeye karşı bundan muzdarip olacak olan kesimlere hitap edilmektedir. MHP, bir yandan kapitalistleşme sürecinin yarattığı rahatsızlıklardan yararlanmaya çalışırken, diğer yandan bu sürecin bir ürünü olan ve bir türlü içinde kök salamadığı işçi sınıfına yönelik "farklı" politikalar oluşturmaya çalışmıştır.

"Milliyetçi Düzen"e "Milliyetçi-Toplumcu Sendikacılık"

MHP'nin 1969 yılındaki programının 8. Maddesi "millet ve sınıf"a ayrılmıştır. Bu maddeye göre "Milletin sosyal ve ekonomik hayatında medeni ve mesleki işbölümünün yarattığı uzuvlaşmayı, zümreleşmeyi ve sınıflaşmayı tabii ve zaruri" görülüp, "mesleki, medeni ve ekonomik işbölümünün yarattığı bu uzuvlaşmanın, zümreleşmenin, sınıflaşmanın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta bir istismar ve tahakküm hiyerarşisi şekil ve manası almasına ve devletin böyle bir sonuca alet olmasına" karşı çıkılmaktadır. Yine aynı maddede "sınıf devleti fikrini ve sınıflar arası savaşı reddederiz" denildikten sonra "uzuvlar, zümreler ve sınıflar menfaatlerinin adaletle ahenkleştirilmesi"nin esas olduğu belirtilmektedir. 9. Maddede de ise "köylünün, işçinin, esnafın, memurun, çeşitli meslek gruplarının, bütün çalışanların yurttaş olarak davalarının ve haklarının şuuruna ermelerini ve teşkilatlanmalarını demokrasinin tabii ve zorunlu sonucu" sayıldığı belirtilmektedir.[25] 1973 yılındaki programda ise aynı felsefe benimsenmiş, küçük eklemeler yapılmıştır. "Millet ve Sınıf" başlığını taşıyan 5. Maddede, 1969'a göre yaşanan gelişmelerin bir yansıması olarak, işçi, köylü, esnaf, memur, işveren ve serbest meslek güçlerini teşkilatlandıracak olan devlet, onları "uyuşum halinde milli hedeflere tevcih eder. Milletin bütününü kucaklayan milli devlet fikrine karşı olan sınıf devleti fikrini" rededer.[26] Bu özellikler korporatif devlet görüşünün tipik özelliklerini yansıtmaktadır. Korporatif devletteki "toplum" söyleminin yerini, MHP'de "millet" almıştır. Millet her şeyden üstündür, bireylere, sınıflara, "zümrelere" karşı korunması ve gözetilmesi gerekmektedir. Her şey milletin varlığını korumak, geliştirmek, daha iyiye, daha mükemmele yönelmek içindir.[27]

Peki, "milleti teşkil eden" bu

altı "zümre"den biri olan işçiler nasıl örgütlenecektir? 1969 Programın 252. Maddesine göre "işçinin teşkilatlanmasında beynelminel normlara uygun tesbit edilecek iş kollarında kuvvetli sendikalar" olarak kurulması uygun görülmektedir.[28] 1973 yılı programında ise işçilerin örgütlenmesine daha geniş yer verilmiştir. "İşçi-İşveren ve Sendikalaşma" başlığını taşıyan 48. Madde şöyledir: "Üretimin iki temel unsuru olan emek ve sermayenin, barış içinde bir münasebetler düzenine kavuşmasını, ülkenin siyasi ve iktisadi hayatında en önemli görev sayarız. Emek ve sermayenin, memleketimizin şartları ve üretime katkısı nisbetinde hissesine düşen payı adaletle alması ana ilkemizdir. Emek ve sermaye arasında adaletli bir barış sağlayabilmek için, her iki unsurun da teşkilatlanması ve kendi hakkını koruyacak bir güce ulaşması lazımdır. İş hayatı, işçi işveren sendikaları şeklinde düzenlenirken birbirinin diğerine tahakkümüne imkan ve fırsat verilmeyecektir. İşçi sendikalarını, devlete karşı bağımsız, her iş kolunda tek ve milli sendika esasına göre yeniden reorganize etmeyi zaruri görüyoruz. Böylece işçi sendikaları; her iş kolunda tek ve milli tip olmakla güçlü bir yapıya kavuşmaktadır. İşçi sendikalarını meydana getirdiği güçlü teşkilatlanma karşısında, sermayeye güven kazandırmak için, işveren sendikalarının da, aynı prensip dahilinde kurulmasını gerekli görüyoruz. İşçi sendikaları, işçinin sadece ücret ve sosyal haklarının adalet ölçüleri içinde iyileştirilmesini isteyen kuruluşlar değil, aynı zamanda milli kalkınma planlarının isteklerine uygun şekilde, işçi kesiminin sorumluluklarını temsil eden kuruluşlardır. İş hayatını düzenleyen diğer bir prensibimiz de, emeğe saygı, sermayeye güvendir".[29]

İşçi-işveren arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceğine ise 1973 yılındaki seçim çalışmalarında yayımlanan bir broşür açıklık kazandırmaktadır. "Çalışanlar ve çalıştıranlar, devlet kontrolünün olmadığı serbest bir sahada, zümre menfaatlerini sağlamak için boğuşmaya terkedilirse ve üstelik bu boğuşma, sınıf şuurunun teşekkülüne müsait yıkıcı tahrik ve cereyanlara açık bırakılırsa, milli birlik ve beraberlik yok olur, devletimiz de yıkılır. Milli menfaatler, bütün şahıs ve zümre menfaatlerinin üstündedir. Bunu sağlayacak olan ise devletin adil elidir. (...) Milliyetçi harekette, emek ve sermaye birbiriyle kavga eden ve birbirini yok etmeye çalışan iki düşman değil, birbirini tamamlayan iki kardeş olarak mütalaa edilir. Aslolan, devletin adil ve güçlü eli altında emek ve serma-

yenin ebedi bir barışa ulaşmasıdır. (...) Emek ve sermayenin teşkilatlanması, sınıf şuurunu besleyecek ve diğer zümrelere düşmanca bakacak fikri ve esaslardan uzak tutulacak, milli birlik ve hiyerarşinin yapıcı bir kademesini teşkil edecektir. İş hayatı, işçi ve işveren sendikaları şeklinde düzenlenirken, birinin diğerine tahakkümüne imkan ve fırsat verilmeyecektir. İşçi Sendikaları, işçinin sadece ücret ve sosyal haklarının adalet ölçüleri içinde iyileştirilmesini isteyen kuruluşlar değil, aynı zamanda milli kalkınma planlarının isteklerine uygun şekilde, işçi kesiminin sorumluluklarını temsil eden kuruluşlardır. (...) Milliyetçi hareket, hiçbir işçinin teşkilatsız kalmasına imkan bırakmayacaktır. Her işkolunda kanun himayesi altında bir sendika kurulmalı ve işçilerimiz gönüllü olarak sendikalarına üye yapılmalıdır. Milliyetçi iktidar BÜTÜN İŞÇİLERİ KENDİ İŞKOLLARINA GÖRE TEK SENDİKA ÇATISI ALTINDA BİRLEŞTİRECEKTİR".[30]

Aslında bu söylem, tarihsel açıdan yabancı olunan bir söylem değildir. İtalya'nın devlete endeksli "faşist sendikalizmi", MHP parti programlarında "millete" endekslenmektedir. Devlet kavramının yerini, millet almaktadır. Her şey millet ve milletin bütünlüğü, geleceği içindir. Çünkü, "milletin varlığı, devletten önce gelir. Devleti kuran, millettir".[31] İtalya'da devlet, Türkiye'de millet! Mussolini'nin İtalya'sında her meslek kolunda yalnız bir sendikaya verilen temsil yetkisi korporatif ekonomi sisteminin temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Korporatif bir ekonomi için bu gerekli ve zorunludur. Korporasyonların kurulması için İtalya'da tek sendika sisteminin gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiştir. İtalya'daki faşist sendikacılıkta ekonomik güçlerin devlete tabi kılınması amaçlanmıştır. Yukarıda yapılan aktarmalarda da görüldüğü gibi MHP'de ise sendikalar millete tabi kılınmaktadır. Sendikal faaliyet ve amaçların milletin çıkarları ile çatışmaması esas olmaktadır. Bu nedenle de "gerek emek, gerek sermaye, milli menfaatlere hizmet ettikleri ölçüde" korunacak ve desteklenecektir.[32] Çünkü, "Türk milletinin menfaatlerini herşeyin üstünde tutarak hareket etmek her Türk vatandaşının başlıca görevidir".[33] Kurulacak olan "Türk Köylü Teşkilatı, Türk İşçi Teşkilatı (Sendikası), Türk Esnaf Teşkilatı, Türk Memur Teşkilatı, Türk İşveren teşkilatı ve Türk Serbest Meslek Mensubu Teşkilatı", "iktisadi yönden iktisadi kalkınmamızda dinamik bir rol oynayacaktır".[34] Sanayileşme ve kalkınma modeli "Milliyetçi ve Toplumcu ekono-

mik model" olan bu yaklaşımda yukarıda belirtilen "altı sosyal dilim" teşkilatlandırılacak, bunlar üretim birlikleri, tasarruf ve yatırım sandıkları olarak kalkınmayı sağlayacak mekanizmalar oluşturacaktır,[35] tıpkı Mussolini'nin faşist İtalya'sındaki korporasyonlar gibi.

1969 ve 1973 programlarına yansıyan haliyle sendikalara yönelik yaklaşımın ana hatları çizilmiş, ama ayrıntılı olarak sendikal politikalara ilişkin bir görüş ortaya konmamıştı. "Milliyetçi-toplumcu sendikacılığın" temel özelliklerinin ortaya konması için 1974 yılını beklemek gerekecekti. 1974 yılı itibariyle MHP için de "işçi meseleleri de bu günü ile dünü ile en iyi şekilde bilinmesi gereken en önemli ekonomik ve sosyal olaylardan" biri olmaya başlamıştı.[36] Böyle olduğu için de işçilerin "1960 lardan sonra uğradığı fikir sömürüsünün kökünün temizlenip atılması" gerekmektedir, bu da ancak "işçilerin Milli, tek ve mecburi sendikacılık ilkeleri ile yeniden teşkilatlandırılmaları", "tüm işçilerin sendikaların Milliyetçi-Toplumcu ideoloji ile donatılmış olmaları" ile mümkün olacaktır.[37] 1960-1974 döneminde "bilhassa komünist ideolojik görüş işçi sınıfına çeşitli yollardan verilmeye çalışılmış"sa, "sınıf çatışmalarının en son olarak tezahür şekli olan kızıl ihtilal provaları da sahneye konularak, komünist anarşistlere öğrendikleri sapık ideolojileri işçiler üzerinde tecrübe etmelerine göz yumulmus"sa[38] ne yapılacaktı? Bu "tehlike"ye karşı tepkisel olarak önce karşı düşünceler üretilecek, sonra da örgütlenilecekti: "Bu dönemde de Türk Milletinin topyekün kurtuluşunu sağlayacak olan milliyetçi-toplumcu fikirler işçiler içinde de gelişmiş, milli bir işçi şuuru doğmaya başlamış, 'Ülkücü İşçiler Birliği' kurulmuştur".[39]

Gelişen sendikal mücadeleye bir tepki olarak ortaya atılan, faşist sendikacığın temel felsefesini benimsemiş olan "milliyetçi-toplumcu sendikacılığın" temelleri "milliyetçi-toplumcu doktrin"den beslenmektedir. Toplumun sınıflara bölünmediği "milliyetçi-toplumcu doktrinde", "sınıflardan biri diğerine feda edilemez. Aslolan millettir. Milletin tümüdür. İşçi ve işveren milli toplumun sadece birer kısmıdır. Miliyetçi-toplumcu doktrinde işçi ve işveren liberal ve marksist doktrinde olduğu gibi birbirine düşman iki sınıf değil, birbirini tamamlayan milli üretimin kardeş iki unsurudur. Milli devlet, hem işçinin hem de işverenin devleti olduğu için, işçi ve işvereni milli üretimi artıracak bir şekilde teşkilatlandırır. Bu teşkilatlanma sonucu hem milli üretim ve kalkınma artar, gerçekle-

şir, hem de üretim ve kalkınmadan işçi ve işveren adil paylarını alır. Bu espriden hareketle milli devlet, sendikaları, birer sınıf kavgası veya ideoloji ocağı olarak değil, milli üretim ve gelir dağılımının birer ünitesi olarak görür".[40] Bu söylemde, Mussolini'nin faşist İtalya'sındaki "İtalyan İş Şartı"nın birinci maddesinde belirtilen "İtalyan milleti manevi, siyasi ve ekonomik bir bütün, bir birimdir. Millet gerçek varlığına Devlet içinde ulaşır."[41] yaklaşımının büyük izleri bulunmaktadır. Mussolini'nin faşist İtalya'sında bireyler, milletin üstün ve yüce amacının gerçekleşmesine hizmet eden birer araçtırlar. Milletin bu vasıtalardan gerektiği gibi yararlanması için de bireyler için çalışmak bir "sosyal görev"dir. A. Türkeş de "Türk milletinin menfaatlerini herşeyin üstünde tutarak hareket etmek her Türk vatandaşının başlıca görevidir"[42] derken aynı şeye işaret etmektedir.

Kurulması düşünülen "milliyetçi-toplumcu düzende", "milliyetçi-toplumcu sendikacılığın" temel özellikleri ve yerine getirmesi istenilen/beklenilen temel işlevleri şöyle özetlenebilir: 1) İşkolunda gerekli otoriteyi kuramayıp, zayıf ve fakir kuruluşlar halinde kaldığı için federasyonlar tercih edilmemekte; daha güçlü olduğu düşünülen "merkezi tip sendikacılık" benimsenmektedir. Çünkü, "bütün yetkiler merkezde toplandığı için, kafa ve kasa birliği doğmakta ve işkolunda gerekli otorite temin edilmektedir". Bu nedenle de, "milliyetçi-toplumcu sendikalizm güçlü ve otorite sahibi sendikaları öngördüğünden, milli tip sendikacılığı savunmaktadır".[43] Bu "milli tip sendikacılık" "yürütme organına karşı bağımsız olacak"tır. Ama bu bağımsızlık devlete karşı bağımsızlık anlamına da gelmemektedir.[44] 2) Kapitalist sistemin "sahte bir eşitlik ve hürriyet teranesiyle her işkolunda birden fazla sendika kurulmasına" izin veren ilkesi, "çeşitli ideoloji ve siyasi doktrinlere göre sendikalar" kurulmasına, "sendikalara bu ideoloji ve fikirler"in sokulmasına fırsat verdiği, "çeşitli ideolojilerin ocağı haline" geldiği için de kabul görmeyecek, bütün bunlara olanak tanımayan "her işkolunda bir tek sendikanın kurulması" demek olan "tek sendikacılık" benimsenecektir. Çünkü, "mesleğin bir bütün olarak temsili, ancak o meslekte kurulmuş olan tek sendikanın mevcudiyetiyle kaimdir". Böylece, bir yandan "milli üretimin ve mesleğin menfaati savunulmuş" olur, öte yandan "rakip sendikadaki üyelerin elde edilmesi" çabasından da kurtulunmuş olunur. Çünkü, "çokluk anarşiyi doğurur".Tek sendikacılık ise liberal-kapitalist toplum

düzeninde asla tam olarak gerçekleştirilemez. Bu ancak, milliyetçi-toplumcu iktisat düzeninde gerçekleştirilebilir.[45] Bu tek tip sendikacılıkta ortaya çıkabilecek olan düşünsel ayrılıklar "genel düşünce sisteminin eksikliğinden" kaynaklanmayıp, "genel bir milliyetçi-toplumcu düşüncenin yorumundan" kaynaklanabilir. Kuşkusuz bu durum da sendika içi demokrasinin en önemli göstergesi olarak değerlendirilmektedir.[46] 3) "Liberal siyasi demokrasiden", "milli sosyal demokrasiye geçişi" mümkün kılan; işçileri disipline eden; bütün üyelerine, temsilcilerine kontrol etme imkanı veren; ülkenin hızlı ve adil bir şekilde kalkınmasını sağlayan; milli üretimin artmasına ve milli gelirin adil bir şekilde dağıtılmasına aracı olan, "işkolunda çalışan bütün işçilerin, o iş kolunda kurulmuş bulunan sendikaya üye olma zorunluluğu" demek olan "mecburi sendikacılık"[47] ise "milliyetçi-toplumcu sendikacılığın bir diğer özelliğini oluşturmaktadır. "Mecburi sendikacılık milliyetçi-toplumcu düşünce sistemi içinde diğer ilkelerden asla ayrılmaz", çünkü "diğer ilkeleri sayısal bakımdan destekleyen diğer ilkelerin gerçekleştirilmesi için teşkilatlara gerekli tabanı sağlayacak ve gerçekleştirecek olan bir ilkedir".[48] Bu, özellikler aynı zamanda teklik ve mecburilik ilkelerinin hakim olduğu korporatif devletin tüm özellikleridir de.[49] Yıllar sonra, MHP'nin savunmuş olduğu bu sendikacılığın İtalya ve Almanya'daki faşist sendikacılık olduğu MHP'nin düşünürleri tarafından da itiraf edilecektir. Örneğin Prof. Dr. K. Turan, K. Karaca ve M.K. Erkovan'ın sendikacılık ile ilgili görüşlerinin "Musolini İtalya'sı ve Nazi Almanyası'nın bu ülkelerde yıllarca uygulanmış ve başarısızlıkları tescil edilmiş, modası geçmiş görüşlerden" türetildiğini belirtmektedir.[50] A. Türkeş daha 1962 yılında, Yeni Delhi'de iken Mussolini İtalyası ile Nazi Almanyası'nın sendikacılık anlayışı ile ilgili bilgiler edinmiştir.[51]

Yukarıda temel özellikleri belirtilen bu "milliyetçi-toplumcu sendikacılığın" kurulması düşünülen "milliyetçi toplumcu düzende" yerine getirmesi gereken görevler bulunmaktadır. İktidara gelen "milliyetçi-toplumcu düzen" görüşünün "en büyük problem[inin] kalkınma" olacağı belirtilmektedir. Bu sorunun çözümünde ise en büyük görev, "işçiler ve onların kuruluşları olan gerçekten milliyetçi toplumcu görüşle olayları değerlendiren sendikalar"ın olacaktır. Sendikalar bu görevi, hem uyumlu çalışarak, hem tasarrufta bulunarak finansmana katkıda bulunarak yerine getireceklerdir.[52] Bu "yeni" düzende , "milliyetçi top-

lumcu sendikaların amacı sınıf çatışmasını çıkarmak ve körüklemek değildir. Milliyetçi toplumcu sendikalar Türk işçisinin kahredici gücünü; zirveye ulaştırmak ve duyurmak için kurulmuştur. Bu güç öylesine bir kahredici güçtür ki; komünist ve faşist fikir ve hareketçilerin beyinlerini eritecek yegane kuvvettir. Milliyetçi toplumcu sendika ve işçi 'ben milliyetçiyim, bu topraklar üzerinde ihanet planlarını hazırlayanların ölümüyüm' demeyi kendine hareket düsturu edinmeli; 'Türk emeğinin Ergenekon'da demir dağları eriten ilk körük nefesi, fezaya gönderilecek füzelerin dehasıyım' demeli ve gerçekleştirmeyi kendine en şerefli bir vazife, milli bir görev bilmelidir".[53]

Yukarıda temel özellikleri belirtilen "milliyetçi-toplumcu sendikacılığın" kapitalist sistemde yerine getirmesi gereken roller de bulunmaktadır. "Kapitalist düzende yer alan işçi sendikaları her şeyden evvel 'kendine dönüş' hareketini başarmalıdır". Çünkü, "Türkiye'nin sosyal, siyasal ekonomik sahadaki yöneticilerinin büyük bir kısmı, milli kültürle yetişmediğinden, Türk'ün kendine dönüş hareketini başaramamışlar, Türk milletinin; milli bir dünya görüşünü temsil edememişlerdir. Yabancının karşısında direnme gücü gösterememiş, peşin bir teslimiyetle, yabancının Türk'ü ezme ve istismar etme isteğinin yerli işbirlikçisi durumuna düşmüşlerdir. Milliyetçi toplumcu hareket ise gerçek milliyetçiliğe Türk'ün kendi öz benliği ve kaynaklarına dönüş hareketidir". Bu durumda sendikalara ve yöneticilere düşen görev ise , "bu gerçekleri" benimsemesidir.[54] Mevcut sendikacılıkta "Türk-İş yöneticilerinin çoğu Amerika'da sendikacılık eğitimi" gördüğü, "Amerikan sendikacılığının felsefesini ve hareket biçimini" benimsediği; DİSK ise "sınıf mücadelesi yaptığı" için, bu şartlar içinde "milliyetçi toplumcu ideolojiyi benimsemiş olan sendikaların" mücadelesi ekonomik, ideolojik ve siyasi, sosyal mücadele olacaktır.[55]

Sınıf kavgası yerine "sınıflararası dengeli ve ahenkli bir şekilde olan işbirliğine" inanan "milliyetçi-toplumcu sendikacılık" ekonomik mücadelede "denge sağlanıncaya kadar" grev ve toplu sözleşmeler yapacaktır. Bu nedenle de işçi sendikalarının "liberal kapitalist düzende en büyük görevlerinden birisi tek tip sendikalara ve toplu sözleşme düzeninde iş kolu esasını" benimsemesi ve titizlikle uygulaması gerekmektedir.[56]

Bir "fikir anarşisi" içinde olunduğu, "bugüne kadar görülmemiş bir biçimde ekonomik, siyasal ve kültürel yönden bir

uçurumun eşiğine" getirildiği düşünülen Türkiye'de "milliyetçi toplumcu sendikalar" sosyal mücadelenin içine de girecek, "milli kültür eğitimine", milli şuura" önem verecektir. Bunun için düzenlenecek açık oturumlarla "milliyetçi-toplumcu sendikalar, 9 ışık doktrini[ni] her tarafa yaymaya çalışmalı"dır.[57]

İşçi hareketinde sınıf bilincinin yükseldiği bir dönemde "milliyetçi toplumcu sendikacılığın" ideolojik ve siyasal mücadeleden uzak durması beklenemezdi. Böyle olduğu için de "komünist ideolojiye" ve "yabancı menşeli olan kapitalist toplumun sermayedarlarını korumak isteyen 'Amerikan tipi' sendikacılığa" karşı verilecek mücadelede "Türk işçilerinin gerçek kurtuluşunu sağlayabilmek için, (...) milliyetçi toplumcu ideolojiyi ve 9 ışık ilkesini ruhlarında özümlemeleri gerekmektedir. (...) verdikleri gerçek mücadele; Türk milletinin nihai kurtuluşu ve ebediyete kadar devamı için ileri atılan en büyük adımlardan birisi olacaktır".[58]

İşçi Sınıfının Mücadelesi Yükseliyor Milliyetçi Hareket Partisi Reaksiyondan Aksiyona Yöneliyor: Nerede İşçi Orada "Milliyetçi" (Hareket Partisi)!

1970'li yıllar işçi hareketlerinin gelişmeye başladığı, sanayileşmeye bağlı olarak işçi sınıfının nicelik olarak da arttığı yıllardır. 1970'te 800.000 civarında olan sendikalı işçi sayısı, 1975 yılında 930.000'e ulaşmıştır. 1974 yılı grev sayısında önemli artışların yaşandığı yıl olup, grevlerde kaybolan işgünü de ilk kez 1 milyonu aşmıştır.[59] Benzer eğilim 1975 yılında da sürmüştür. İşçi hareketindeki hem örgütlenme hem de eylemlilik açısından yaşanan bu canlanma beraberinde yeni bir dönemi de başlatmıştır. DİSK ile Türk-İş arasındaki sendikal rekabet ise önemli gerginliklere yol açmaya, Türk-İş yönetimi DİSK'i militan yetiştirmekle itham etmeye başlamıştır. A. Işıklı " DİSK'i militan yetiştirmekle itham eden Türk-İş Eğitim Sekreteri 'Milliyetçi' cephenin en ünlü organlarından birinde kalem oynatmaya devam ediyor" dedikten sonra, Türk-İş yönetici kadrolarının 'milliyetçi' cepheye yakın unsurlar olduğuna dikkat çekiyor.[60]

1970 yılında Yapı-İş Sendikası üzerinde gerçekleştirilen mücadele "ülkücü hareket" ile solun sendikal alanda yönetimi ele geçirmek için giriştikleri ilk önemli mücadelelerden biri olma özelliğini taşımaktadır. S. Deniz çevresi "ülkücü hareket" tarafından, S.Ş. Kundakçı çevresi ise Dev-Genç tarafından desteklen-

mektedir. Yapı-İş Sendikası genel sekreteri S.Ş. Kundakçı ile sayman A. Tok, 26 Temmuz 1970 günü ülkücüler tarafından sendika merkezinde dövülür. Bunun üzerine sendikanın taşra teşkilatından gelen işçiler sendika merkezindeki "komandoları" dışarı çıkarır. İzleyen günlerde yapılan genel kongreler mahkemelik olur, Türk-İş'in de desteği ile sendika yönetimi S. Deniz ve çevresine kalır.[61]

O güne kadar, öğrenci gençliği ve sosyalist muhalefeti hedef alan[62] "ülkücü hareket" 1970 yılında sendikacılara yaptığı saldırıyı, 1975 yılından itibaren, tehlike kategorisi içine koyduğu işçilere yönelik olarak da gerçekleştirmeye başlar. 11 Ağustos 1975'te "Sungurlar Genel Makine ve Isı Kazan" fabrikalarında çalışan 800 işçinin bağlı bulundukları sendikadan çıkarak DİSK'e bağlı Maden-İş'e geçmeleri üzerine, aynı fabrikada çalışan MHP yanlısı işçiler demir çubuk ve tabancalarla işçilere saldırmış, üç işçiyi yaralamıştır.[63] Türkiye İşçi Partisi'nin haftalık yayın organı bu gelişmeleri şöyle değerlendiriyordu: "İşçiyi işçiye kırdırmanın hazırlıkları yapılıyor. İşçi sınıfının en doğal demokratik eylemleri sindirilmeye, yok edilmeye çalışılıyor. İşçilerin en vazgeçilmez hakkı grev etkisiz hale getirilmeye, işçilerin devrimci sendikalarını seçme özgürlükleri ortadan kaldırılmaya çalışılıyor. Giderek açığa çıkan 'örtülü güçler' kullanılıyor".[64] Aynı yazıda, işçi sınıfı ve emekçiler üzerindeki yoğun baskı ve saldırı olayları ile faşizmin ortalığa salacağı terörden 12 Ekim seçimleri öncesinde yarar umduğuna dikkat çekiliyor.[65]

1975 yılı Aralık ayında Adana'da 3 tekstil işçisi, MİSK'e bağlı Turpek-İş Sendikası üyesi işçiler ve komandoların zincirli saldırısına uğrarken,[66] Tariş'te işten çıkarılan işçilerin yerine MHP'lilerin alınması üzerine direnişe geçen işçilere komandolar saldırır, polis saldıranları değil, işçileri alıp götürür. İzmir'deki Tariş İplik Fabrikasında DİSK'e bağlı TEKSTİL sendikasının mahkeme kararı ile toplu pazarlık yapma yetkisi alması üzerine, çeşitli illerden Ülkü Ocaklarına bağlı kişiler getirtilerek işe alınmaya başlanır Komandolar işyerinde bellerinde tabancalar ile dolaşmaya başlarlar. TEKSİF sendikası aradan çekilir, MİSK'e bağlı yeni bir sendika örgütlenmeye çalışılır. Bu nedenle de işçilere yönelik silahlı, bıçaklı bir saldırı gerçekleştirilir. Yürüyüş, "Tariş olayları faşist tırmanışın fabrikalara sıçratılmaya çalışıldığının somut bir örneği" olarak değerlendirir.[67] 1975 yılı biterken, 26 Aralık'ta, Konya'nın Seydişehir ilçesindeki alüminyum tesislerinde Özgür Alüminyum-

İş Sendikası üyesi 1000 kadar işçi, 150 komando ve MHP eğilimli Türk Metal-İş sendikası üyesinin saldırısına uğradı, 29 Aralık'ta Özgür Alüminyum-İş Sendikası'nın binasına patlayıcı madde atıldı. MHP eğilimli Türk Metal sendikası sahte üyelik fişi ile toplu pazarlık yetkisi almaya çalışmaktadır. Bu işçiler tarafından tepki ile karşılanmıştır.[68] Seydişehir bundan sonra önemli mücadelelerin yaşandığı bir merkez olmaya başladı.

1970'li yılların ikinci yarısı yukarıda örnekleri verilen türden olayların sıkça yaşandığı yıllar olmuştur. İşçi sınıfının mücadelesinin yükselmesine paralel olarak, sermaye de yedek gücünü işyerlerine sevk etmiş, baskı, tehdit vb. yöntemlerin yetmediği yerlerde işçilere silahlı saldırılarda bulunarak bu gelişimi önlemeye çalışmışlardır. Ancak, 1970 yılında 15-16 Haziran Olayları "milliyetçi-toplumcu sendikacılık" için bir dönüm noktası olacak, diğer sendikalar içinde işçi hareketine muhalefet yerine bir tepki olarak kendi sendikal örgütlenmelerini kurmaya yöneleceklerdir. Yine bir kaygı, korku ve sermayenin yedek gücü olarak.

"Milliyetçi Toplumcu Sendikacılıkta" Bir Uğrak: Misk

1960'lı yıllar boyunca işçileri bir "milleti oluşturan zümrelerden biri" olarak görüp, bu çerçevede değerlendiren MHP, "işkollarında kuvvetli sendikalar"ın Türk-İş içinde oluşturulabileceğini düşünmüştür. 1960'lı yıllar için ayrı bir sendikal örgütlenme gereği duymayan MHP, işçilerin "15-16 Haziran Eylemleri" nedeniyle, milliyetçi hareketin ortaya çıkışında olduğu gibi, bu kez de tepkisel olarak DİSK'e karşı 23 Haziran 1970 tarihinde MİLLİ-İŞ MİSK'i (Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu) kurdurmuştur.

İstanbul'da Plastik-İş (Türkiye Lastik ve Plastik Sanayii İşçileri Sendikası) ve Türkpek-İş (Türkiye Petrol ve Kimya İşçileri Sendikası) tarafından kurulan MİSK'e 1971 yılında 4.766 işçi üye olduğu belirtilmektedir.[69] I. Genel Kurulu'nu 1972 yılında yapan MİSK'in 1975 yılına kadar faaliyetlerine rastlanmamıştır.[70] 12 Mart Darbesi ve sonrasındaki gelişmeler MİSK'in kuruluş ve varlık nedenini gereksiz kılmış görünmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, yeniden ortaya çıkışı için işçi hareketinin gelişmesini beklemek gerekecektir. 1975 yılında işçi hareketinin ulaştığı boyut, MİSK'in de faaliyete geçme zamanının geldiğini göstermektedir. MİSK ortaya çıkmakta gecikmez, adı 1975 yılı Aralık ayında Adana'da 3 tekstil işçisinin, MİSK'e bağlı Türpek-İş Sendikası üyesi işçiler ve ko-

mandolar tarafından dövülmesi ve İzmir'de Tariş İplik Fabrikası'ndaki gelişmeler ile kamuoyunda yeniden duyulmaya başlar. II. Genel Kurulunu 20-21 Aralık 1975 günlerinde İstanbul'da yapar.[71] Milliyetçi Cephe İktidarının nimetlerinden de yararlanarak örgütlenmeye çalışan MİSK'in umduğunu bulduğunu söylemek zor görünmektedir. Bir çok yerde örgütlenmeye çalışmasına rağmen ciddi bir kurucu üye sıkıntısı ile karşı karşıyadır. Aynı kurucu üyeye pek çok bağlı sendikada rastlamak mümkündür.[72]

1976 yılı, MİSK'in kağıt üzerinde de olsa, aynı kişilere sendika kurdurtarak hızla yaygınlaşmaya çalıştığı yıl özelliği taşımakta; Türkiye Komünist Partisi'nin "atılım" yılı ilan ettiği 1976, MİSK için de "atılım" yılı olmuştur.[73] Kuşkusuz bu atılımda, MHP'nin Milliyetçi Cephe (MC) hükümetinde bulunmasının, MHP'nin çeşitli devlet kademeleri ve kuruluşlardaki etkinliğinin artmasının da önemli bir katkısı olmuştur. İzmir'de Tariş İplik Fabrikası'nda olduğu gibi, pek çok işletmede DİSK'e bağlı sendikalara üye işçiler işten atılmış, yerlerine MHP'li işçiler alınmaya başlamıştır. Kamu işletmelerindeki bu uygulamanın benzeri özel kesime ait işletmelerde de uygulanmış, bu nedenle 1970'li yılların sonunda işyerlerinde sık işten atılmalara, sendikal baskılara karşı direniş ve işgallere başvurulmuş, MHP'liler, MİSK üyesi işçiler ile DİSK üyesi işçiler arasında çatışmalar meydana gelmiştir.[74] Bu saldırgan, işveren ve MC destekli sendikacılık sonucunda, MİSK'in Çalışma Bakanlığı'na bildirdiği üye sayısı 1971 yılında üye sayısı 4.766'dan 1977 yılında 225.571'e yükselmiştir.[75] Kuşkusuz, bu sayı gerçeği yansıtmamakla birlikte, sendikal alanda işçi sınıfının yükselen mücadelesine karşı işverenler ve MC hükümetlerince önemli bir güce dönüştürülmekte olduğunu göstermektedir. Burada dikkate alınması gereken, MİSK'in özellikle imalat sanayi gibi işçi hareketleri açısından stratejik olan alanlarda örgütlenmeye çalışmasıdır. MİSK'in 1977 yılında Çalışma Bakanlığı'na yaptığı bildirime göre en büyük sendikasının 35.919 üyeli işçi sınıfının önemli mücadelelerine sahne olan tekstil sanayiinde örgütlü olan Türk Mensucat İş olması bu açıdan büyük önem taşımaktadır.[76] 1977 yılında MİSK'in ikinci büyük sendikası 29.042 üyeli Türk Yapı iken, 1979 yılında imalat sanayiinin diğer alanlarındaki sendikalar öne çıkmış, 30.921 üyeli Türk Çelik Sen ikinci sırayı, 28.220 üyeli Türk Gıda üçüncü sırayı, 23.566 üyeli

Türk Çimser dördüncü sırayı, 17,322 üyeli Türk Petrol Sen altıncı sırayı, 11.570 üyeli Türk cevher Sen yedinci sırayı alırken, 11.321 üyeli Türk yapı Sen sekizinci sıraya düşmüştür.[77] MİSK'in Bakanlığa bildirdiği sayıların gerçeği yansıtıp yansıtmaması tartışmasından çok, önemli olan MİSK'in işçi sınıfının mücadelesinde belirleyici rol oynayan imalat sanayinin temel sektörlerinde örgütlenemeye çalışarak, bir güç haline gelmeye/getirilmeye çalış(ıl)masıdır. 1979 yılının sonları itibariyle hem sermayenin hem de MC hükümetlerinin bunda önemli mesafeler kat ettiği anlaşılmaktadır. MİSK'in gücü büyük ölçüde devlete dayanıyordu. MHP üzerinden devlet gücünü çekincesiz olarak kullandığı ölçüde MİSK'in de gücü artıyordu.

MİSK imalat sanayiinde olduğu gibi, sanayinin geliştiği tüm illerde de örgütlenmeye çalışmıştır. Şube kuramadığı yerlerde, aynı kişilere de olsa temsilcilikler açtırarak varlığını duyurmaya çalışmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, MİSK'in MHP'nin oy kaynağı olan Orta ve Doğu Anadolu'daki kentlerden çok, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Kayseri, Mersin, Bursa, İskenderun, Konya, Samsun gibi Türkiye'nin sanayileşmiş ama MHP'nin oldukça zayıf olduğu (Adana, Kayseri hariç[78]) kentlerinde örgütlenmiş/örgütlendirilmiş olması, bölge temsilcilikleri kurmuş olması daha büyük anlam taşımaktadır.[79] 1977'de 225.571 olarak bildirilen MİSK'e bağlı sendikaların üye sayısı, 1978 yılı sonunda 283.908, 1979 sonunda da 285.496 olmuştur.[80] Bu sayılar, 1970'li yılların sonuna doğru MİSK'in doyma noktasına geldiğini göstermektedir. Bu duraklamada, "milliyetçi olduklarını iddia eden başka sendika ve konfederasyonlaşma girişimleri"nin, "özellikle MHP kadrolaşmasının güçlü, 'milliyetçi hareket' içindeki bölünmelerin de şiddetli olduğu İskenderun, Malatya, Aydın-Denizli vb bölgelerde güçsüz de olsa, aynı ideoloji çerçevesinde ve MİSK dışında yeni" arayışların etkisi olduğu kadar,[81] işçi sınıfının artan mücadelesi ile antifaşist mücadelenin ulaştığı boyut da önemli rol oynamıştır. MİSK tarafından 1979 yılında yapılan bir açıklamaya göre MİSK temsilcilikleri ve bağlı sendikalara Adana, İstanbul, Denizli,İzmir, Mersin, Tarsus, Bursa, Erzurum, Elazığ, Malatya, Gaziantep'te saldırılarda bulunulmuştur.[82] 1979 yılı Temmuz ayında MİSK'in Ankara'daki "Eğitim ve Kültür Merkezi"nde patlayan bombanın Emniyet Müdürlüğü'ne göre bomba imalı sırasında gerçekleşmiş olması,

pek çok saldırının örgütlendiği merkezler olarak 12 Eylül Mahkemelerinde yargılanan Ülkü Ocakları'na parasal destekte bulunması MİSK'in ne düzeyde sendikacılık yaptığını göstermektedir.[83] Bu tür sendikacılığa bir de baskı ile üye kazanılmaya çalışılmasına gösterilen direnç, MİSK'in gelişiminin önlenmesinin diğer bir nedeni olmuştur.[84]

MİSK'in özellikle DİSK'e bağlı sendikaların güçlü ve örgütlü olduğu bölgelerde ve işyerlerinde, MHP yandaşı Ülkü Ocakları militanlarına alternatif sendikalar kurdurarak, işçi kesimine hakim olmaya çalışmasının yanı sıra bir diğer önemli özelliği de, dolaylı da olsa, sağdan milliyetçilik rekabeti aracılığı ile Türk-İş'in DİSK ile giriştiği mücadelede sola kayışını önleme amacı taşımasıdır. 1970'li yıllarda A. Türkeş, sendikacılığa ilişkin verdiği bir demeçte bu duruma açıklık kazandırmaktadır. Bu nedenle, uzunca da olsa bir alıntı yapmak gerekiyor: "Türk işçisi, daima milletimiz ve devletimizi tehdit eden menfur emellilerin en büyük propaganda hedefi olarak görülmüş, bu yolda istismarı için büyük gayret sarfedilmiştir. İşte Türk-İş ve Misk bütün bu yabancı ideolojilerle mücadele ve elinde bulundurdukları kitleyi tehlikelerden muhafaza konusunda gayretlerinde her türlü takdirin üstündedirler. Yalnız son zamanlarda bazı aşırı düşüncelerin hakim hale getirildiği partiler, milliyetçi, vatansever Türk işçisinin en büyük teşkilatı durumundaki Türk-İş üzerinde oyunlar tezgahlamak çabası içinde görünüyorlar. Türk işçisinin geleceği bakımından Türk sendikacılık hareketinin her türlü parti menfaati, ve çekişmesinin üstünde yürütülmesi şarttır. Türk-İş gene partiler üstü planda; fakat tabanına yani Türk işçisine hakim milliyetçi dünya görüşü istikametinde faaliyetini yürütmelidir. Eğer kitlede fikir işlenmediği ve boşluk kaldığı takdirde, bu boşluğun neyle ve nasıl doldurulduğunu 12 Mart öncesi hadiseleri göstermiştir. Bu sebeple zamanımızın en kuvvetli, en geçerli fikri olan milliyetçilik, Misk tarafından nasıl resmi dünya görüşü olarak ilan edilmişse, Türk-İş tarafından da resmi dünya görüşü ilan edilmelidir".[85] Bu nedenle de, MHP ve MHP'yi bu alanda bir yedek güç olarak destekleyen sermaye, Türk-İş'e üye Türk Metal gibi güçlü sendikaları MİSK'e üye yapmak yerine, Türk-İş'i etkilemek için Türk-İş içinde tutmayı tercih etmiş görünmektedir.[86]

1970'li yılların sonunda MİSK ve "ülkücü hareketin", sendikal harekette toparladığı insan malzemesi ve ulaştığı sendikal yapı ile, ona yüklenen misyonu (anti-

komünist sendikal reaksiyon) sürükleyemediği, bunda oldukça yetersiz kalındığı, egemen blok tarafından anlaşılmıştı. Devletin ve sermayenin tüm desteğine rağmen MİSK'in yeterince etkili olamayışı, egemen blokun kimi unsurlarınca bizzat bu 'misyon'un sorgulanmaya başlanması, yeni bir arayışı gündeme getirecekti. Bunun için de Türk Metal sendikası iyi bir örnek oluşturacaktı. Bu nedenle, 1970'li yılların sonuna doğru bu tür sendikacılık da sermaye tarafından dikkate alınacaktı.

"Milliyetçi Sendikacılık"ta Misk'ten Ayrı Bir Ara Durak: Türk Metal

1963 yılında "milliyetçilik", akımdan "partiye" dönüşürken, sendikal harekette de bu düşüncenin en önemli sendikası Türk Metal'ın temelleri atılır. Türk-İş'in kurucu üyeleri arasında bulunan Kırıkkale Makine ve Kimya İşçileri Sendikası (Kırıkkale Metal-İş), Ankara Makine Kimya İşçileri sendikası (Ankara Metal-İş) ve Elmadağ Barut ve Patlayıcı Maddeler İşçileri Sendikası yöneticileri Türk-İş bünyesinde bir federasyon oluşturmak için çalışmalara başlar, 1963 yılı ortalarında Türkiye Metal-İş Federasyonu'nu kurarlar. Başkanlığa, Kaya Özdemir getirilir.[87] Federasyon'un kuruluş ana tüzüğünde belirtilen amaç şöyledir: "Milliyetçilik ve insan haklarına bağlılık. Büyük Türk milletinin hürriyeti ve barış içerisinde medeni bir hayat düzeyine kavuşması için çalışma".[88] Kuşkusuz, Federsyon'un kapıları "komünist ideolojiye kapalı" olacak, "devletin ve milletin bölünmezliğini" benimseyecek, "Türk milliyetçiliğine saygı gösterecek", elbetteki "sınıf sendikacılığını rededecek"tir.[89] 23-25 Ocak 1970 tarihlerinde Ankara'da yapılan Türkiye Metal-İş Federasyonu genel kuruluna sunulan çalışma raporunun "Metal-İş Federasyonu, nasıl ve niçin kuruldu" başlığı altında şunlar söyleniyordu:"Türkiye Metal-İş Federasyonu, (...) sendikal hak ve özgürlüklerin işkolumuzdaki bir takım sendikaların özellikle DİSK'in kurucusu Maden-İş'in bu özgürlükleri yanlış bir istikamete kaydırmak, sosyalist bir düzen kurma hevesi içerisinde aşırı sol propaganda yapmak, sermaye düşmanlığını teşvik ve tahrik etmek, işçi haklarından öte politik bir doğrultuya kaymak istidadında bulunan çalışmalarının neticesi olarak doğmuştur".[90] Oldukça açık, Türk Metal'in öncüsü olan federasyon, yükselen sınıf mücadelesinde, imalat sanayiinde hem kamu da hem özel kesimde giderek güçlenen bir sendikacılığa, Maden-İş'e karşı kurulmuş/kurdurulmuştur.[91]

Ancak, 1960'lı yıllarda sosyalist düşüncenin gelişimine bağlı olarak Federasyon'da da görüş ayrılıkları ortaya çıkmaya başlar.[92] 10 Ocak 1972 tarihinde yapılan 5. Genel Kurul'da yeni bir yönetim oluşur. Genel başkanlığa Kaya Özdemir'in yerine, Enver Kaya, Genel Sekreterliğe de Fehmi Işıklar seçilir.[93] Kuşkusuz, bu durum Federasyon'a katılan yeni üyelerin oluşturduğu bir sonuçtur. 17 kasım 1973'te yapılan ve tartışmalı geçen Genel Kurul ile federasyondan milli tip sendikaya geçilmesi kararı alınır.[94] Daha sonra Türk Metal'in değişmez başkanı olacak olan Mustafa Özbek, Fehmi Işıklar'ın yerine Genel Sekreter seçilir. Seçimi kaybeden, sosyal demokrat eğilimli sendikaları temsil eden Fehmi Işıklar ve Rıza Yurdakul Türk metal'den ayrılıp, Çağdaş Metal-İş'i kurdular. Karabük Demir Çelik Sanayii İşçileri Sendikası ve Otomobil-İş genel kurullarında da Türk Metal Sendikası'na katılma kararı çıkmadı, bu sendikaların başkanları A. Aydın Özeren ve Enver Kaya da kısa bir süre sonra kurucu oldukları milli tip Türk Metal Sendikası'ndan çekildiler. İzleyen yıllarda M. Özbek güçlenerek, sendikanın değişmez başkanı oldu, 1975 yılında geldiği genel başkanlığı bugüne kadar sürdürdü. Türk Metal'in tarihini yazan R. Sönmezsoy'a göre, bundan sonra "Anadolunun komünistleştirilmesine mani olan halk direnişini simgeleyen bayraklardan birisi, Türk metal Sendikasının flaması olacaktır".[95]

Çağdaş Metal-İş'in 1976 yılında DİSK'e bağlı Maden-İş'e geçmesi ile birlikte Türk Metal ile Maden-İş arasında toplu pazarlıklarda büyük yetki çekişmeleri yaşanmaya başladı. Bu çekişmeler en şiddetli olarak Seydişehir'de yaşanırken, Türk Metal ülkü ocakları militanları aracılığı ile şiddete başvurarak, MC hükümetinde yer alan MHP'nin de desteğini olarak etkinliğini artırmaya çalıştı. Yetki mücadelesi giderek çatışmalara dönüştü, Seydişehir'den sonra, Türk Metal'in 1976 yılında şube açtığı Bursa da bu çatışmaların en yoğun yaşandığı yerlerden biri oldu.[96] Bursa'daki çatışmalar yeni bir aşamanın işareti olarak değerlendirilmelidir. O güne kadar daha çok kamu işletmelerinde yaşanan, gerginlik ve çatışma artık özel kesime sıçramış bulunmaktadır. Sermaye, açıkça yedek güç olarak gördüğü bir düşüncenin kendi işyerlerinde sendikal örgütlenmesinin gerçekleşmesini istiyordu. Maden-İş'in Genel Sekreter'i Mehmet Karaca, bu nedenle olsa gerek, basın açıklaması aracılığı ile, şu soruyu sorma gereği duyuyordu:"İşverenler, özellikle DİSK

üyesi işçilerin sendikal hak ve özgürlükleri korumak için giriştikleri her eylemi yasadışı ilan ediyorlar, bu doğrultuda propaganda yapıyorlar. Soruyoruz: İşverenler, Türk-İş'e bağlı Türk Metal-İş'in silahlı tedhişçilerinin işlediği bu cinayeti ve Tofaş'ta örgütlü DİSK'e bağlı Maden-İş'e karşı girişilen bu saldırıyı ne zaman protesto edecekler?".[97] M. Karaca'ya göre de "Türk Metal-İş sendikası yönetimi 'davadan döneni vurun' diyen ve iktidar ortağı olan faşist bir kuruluşla işbirliği halindedir. Cinayeti işleyen Türk-İş'e bağlı Türk Metal-İş'in silahlı zorbaları MC iktidarı yetkililerinin desteklediği ve kışkırttığı faşist birliklerin bir parçasıdır".[98] DİSK tarafından yapılan değerlendirmeye göre, DİSK'in Bursa'dan tasfiyesi amaçlanmaktadır.[99] Bursa imalat sanayiinin oldukça geliştiği, DİSK'in önemli ölçüde örgütlülüğe ulaştığı bir yerdir. İmalat sanayiinde, MİSK aracılığı ile gerçekleştirilmek istenenlerin bir benzeri, MİSK'in yetersiz kaldığı yerlerde ve anlarda Türk Metal aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Hilal içinde kurt başlı logosuyla MHP'ye olan yakınlığını da ortaya koyan Türk Metal'in tarihini yazan R. Sönmezsoy bu amacı şöyle açıklamaktadır: "Seydişehir'de Anadolu'nun bağrına saplanmak istenen 'Komünist' hançerini söküp atan Türk Metal sendikası, o güne kadar 'sol'un kaleleri kabul edilen Batı'daki şehirlerde de Türk işçisinin gerçek sesi ve bayrağı olacaktır".[100] Batı da bu mücadele çok sert geçecek, 12 Eylül 1980 darbesiyle son bulacaktır. 10 yıl boyunca DİSK kapalı tutulacak, hem sermaye hem Türk Metal rahatlayacaktır. 1970'li yıllarda, Ankara, Kırıkkale, İzmir, İstanbul, Adapazarı, Kastamonu, İzmit, Adana, Amasya ve Erzurum'da şubeleri olan Türk Metal'e yaklaşık 15.000 işçi üye iken, bu sayı 1980'de 50 bine, 1983'te 75 bine, 1986 yılında 130 bine ulaşacaktır.[101]

1980 öncesinde Türk-İş'e üyeliği nedeniyle Türk-İş'i arkasına alarak örgütlenmeye çalışan Türk Metal sendikası, bu desteği yitirmemek için mümkün olduğunca MHP ile organik ilişkiye girmekten kaçınmaya çalışmış görünmektedir. Sermayenin de tercihi bu yönde görünmektedir. Ancak, Seydişehir'den Bursa'ya, Bursa'dan Samsun'a, Samsun'dan Adana'ya kadar süren örgütlenme çalışmalarında ülkü ocakları militanlarından önemli bir destek gördüğü ise dönemin günlük gazeteleri ile periyodik yayınlarında bir gerçek olarak ortada durmaktadır. Bu birlikte davranışın nedeni açıktır. Türk Metal Sendikası'nın verdiği 'sendikal mücadele'de "asıl amaç 'ülkenin bölünmezli-

ği, bütünlüğünü' korumaktır". Çünkü, Türk Metal Sendikası'na göre, "Maden-İş Sendikası, Türkiye'nin bütünlüğüne yöneltilmiş bir hançerdir. Türk Metal Sendikası ise bu hain elleri kırmaya çalışan, Türk ulusunun tepkisini dile getiren karşı eylemin adı olur".[102] Böyle olunca, da ortak soruna karşı ortak mücadele edilmesi kaçınılmaz olur. 1980 öncesi Türk Metal'in mücadelesi bu nedenle fiili olarak MHP'nin mücadelesi ile içiçedir, ama MİSK'ten bağımsız ve ayrıdır. Bu sendikacılık, sermayenin arayış içinde ulaştığı yeni bir tarzdır. Bu tarzın ne kadar etkili olduğu ise 1980 sonrasının sendikacılığına bakıldığında anlaşılacaktır.

12 EYLÜL SONRASINDA M.H.P VE SENDİKACILIK

Bir Zor Dönemeç 12 Eylül: "Fikri İktidarda Kendisi İçerde bir Parti" ya da Görev Tamam (mı?)

Ulaştığı oy oranı itibariyle iktidara gelemeyeceğini anlayan MHP için yeni iktidar stratejisi ordu içinde destek sağlayarak buna ulaşmaktı. Bunun için ordunun harekete geçirilmesi gerekiyordu, bu ise, şiddetin dozunu artırmak anlamına geliyordu. Ama önce bir çağrı yapmak gerekiyordu. Bu amaçla, "1978 yılı sonlarında MHP Genel Başkanı, dünyada bir sivil parti için pek az rastlanılabilir bir çağrı ile ortaya çıkıyor ve ülke yönetiminin 'yetki ve sorumluluğunun askeri yönetime devredilmesini' istiyor [du]. Bunu bir genel idare kurulu bildirisi olarak kamuya açıklıyor[du]".[103] İktidar arayışında bir de bu yolu deneyecek, gergin ortamdan çıkacak olan bir askeri yönetim ile bu hedefine ulaşmaya çalışacaktı. Bu nedenle, bu çağrıdan sonra, MHP, "1978 sonbaharından önce sıkıyönetim programı kan dökülerek dile getiriliyor[du]. 1978 yılı sonunda çok daha büyük kanlı bir programla sonuca ulaşıyor[du]".[104] Aralık 1978'de Maraş katliamı ile sıkıyönetimi ilan ettiren MHP, aynı yoldan devam ederek iktidara ordu aracılığı ile ulaşmayı tasarladı. Çünkü, "girilen evrede sıkıyönetimin de 'iktidarsızlığını açığa çıkararak ülkedeki otorite bunalımını" derinleştirmek gerekiyordu.[105] Çorum bir deneme oldu. Ancak, karşılaşılan direniş, "ülkücü hareketin hamle insiyatifini tamamen yitirdiğini" gösteriyordu.[106] Sıkıyönetim ile görece rahatlamış görünen büyük sermaye için de MHP artık bir yedek güç olmaktan çıkıyordu. Bu nedenle 1979 yılında tecrit edilmeye başlandı, 2. MC'nin kuruluşuna Türkeş dahil edilmedi.[107]

12 Eylül darbesinin doğal bir müttefiki olmayı bekleyen MHP için sürecin dışında tutulmak şokun da ötesinde anlamlar taşıyordu. Yıllar sonra bu durumu şöyle değerlendireceklerdi:[108] "12 Eylül 1980, siyasi sisteme dışarıdan bir müdahale olması hasebiyle, Türk siyasi hayatının tabii gelişim çizgisinde bir kırılmaya yol açmış, siyasi sistemin şartlarında ve aktörlerinde 'muhtemel' olanın ötesinde dönüşümlere hayatiyet kazandırmıştır. Ülke genelindeki sosyal çalışma ortamı gerekçe gösterilerek girişilen askeri müdahale ve bu müdahalenin getirdiği siyasi şartlar, Türk Milliyetçiliği Hareketi açısından pek çok sıkıntının ve ızdırabın kaynağı olmuştur. Askeri müdahalenin ardından, diğer bütün siyasi partiler ile birlikte, MHP'nin de faaliyette bulunması yasaklanmıştır. 16 Ekim 1981 tarihli Milli Güvenlik Konseyi kararıyla parti kapatılarak mallarına el konmuştur. 29 Nisan 1981 tarihinde ise, MHP ve Ülkücü kuruluşlar hakkındaki soruşturma sonrasında 945 sayfalık bir iddianame ile 'MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası' açılmıştır. MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası, 7 Nisan 1987'de neticelenmiştir. Ankara 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde görülen 392 sanıklı davada, MHP lideri Alparslan Türkeş'e 11 yıl, 1 ay, 10 gün hapis cezası verilmiştir. MHP lideri Alparslan Türkeş, 14 Ekim 1981 tarihli duruşmada, davaya ilişkin iddianameyi ret ederken şöyle demiştir:'Türkiye'nin maruz kaldığı ideolojik nitelikteki ve gayri nizami harp metodları ile yürütülen en büyük hıyanet saldırısı karşısında, dün Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığını, ülkesi ve milletiyle bölünmezliğini, insan haysiyetine uygun yegane rejim olan hukukun üstünlüğüne dayalı hür demokratik rejimi savunma yolunda hergün birkaç arkadaşımızı hakkın rahmetine tevdi ederek, şehit vererek, meşruiyetten kıl payı ayrılmaksızın siyasi bir mücadele verdik.' Türkeş, 'Devlet ve millet adına görev ifa eden bir makamda bulunan kişilerin milliyetçilik fikrini suçlamaları, milli birliği sabote edilmek istenen bu ülkenin geleceğinde tahripkar neticeler doğuracaktır.' değerlendirmesini yapmıştır. MHP'ye göre "12 Eylül hareketi, bir fikir sistemi olarak Türk milliyetçiliğine cephe almıştır. MHP'nin temsil ettiği Türk milliyetçiliğine karşı bu tavrın en bariz göstergesi, Anayasa'daki "milliyetçilik" ilkesinin "Atatürk milliyetçiliği" sekline dönüştürülmesidir. Bununla yapılmak istenen, farklı bir milliyetçilik kavramlaştırılması ile MHP'nin temsil ettiği milliyetçilik anlayışının meşruiyet zeminini yok etmektedir. Gerçekte,

Atatürk'ün de bir Türk milliyetçisi olduğu, tartışma götürmez bir husustur".

MHP'nin en önemli ideolojik silahı olan anti-komünizm, 12 Eylül ile "devletleştirilmiş, ülkücülere yönelik 'ehlileştirme' süreci başlatılmıştı".[109] Bu durum, MHP'nin 1980 öncesinde, çok da altını doldurmadan, popüler-ajitatif bir motif olarak kullandığı ideolojik silahının elinden alınmasından başka bir şey oluşturmuyordu. İdeolojik olarak sığ bir konumda bulunan "milliyetçi hareketin" yaratılmış olan bu boşluğu doldurması gerekiyordu. Türk-İslam sentezi tam da bu noktada imdada yetişmiştir. Türk-İslam sentezi ile 12 Eylül uygulamaları ile devlete "kırgın" olan, tepki duyan kadrolar da ehlileştirmiş olacaktı.[110]

12 Eylül 1980 sonrası milliyetçi hareketin ilk partileşme girişimi, 7 Temmuz 1983 tarihinde kurulan Muhafazakar Parti (MP)'dir. Parti öncelikle, Türk milliyetçilerini çatısı altında toplamayı hedeflemiştir. MP'nin Genel Başkanı olan Mehmet Pamak, Partiyi kurmadan önce, Alparslan Türkeş'i tutukluluk hali devam ederken, tedavi olduğu Mevki Askeri Hastanesi'nde ziyaret edip izin almıştır. 26 Temmuz 1983 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi'nin 100 nolu kararıyla partinin kuruluş dilekçesinde yer alan isimlerden 25'inin kurucu olmaları uygun görülmemiş ve veto edilmişlerdir. MP, 6 Kasım 1983'te yapılan genel seçimlere katılmaya hak kazanamamıştır. Ayrıca parti, seçime katılabilmesi için gerekli olan 34 il seviyesindeki teşkilatlanmasını da tamamlayamamış durumdaydı.

MP'nin programı, ihtiva ettiği, "hür millet", "milli devlet" ve "güçlü iktidar" prensipleriyle kapatılan MHP'nin programına oldukça yakın durmaktaydı. MP'nin, milliyetçileri siyasete kanalize etmede ve ortak bir çatı altında toplamada yeterince başarılı olduğu söylenemez. Böyle bir başarının yakalanamamasının sebeplerini 1980-85 döneminin şartlarında aramak gerekir. Öncelikle MHP davasının yol açtığı gergin ortam, milliyetçi camiada geleceği kestirebilme, önünü görebilme bakımından zorluklar doğurmuştur. Milliyetçi lider ve kadroların yargılanıyor oluşunun getirdiği psikolojik etkileri de hesaba katmak gerekmektedir. İkinci olarak, bu dönemde siyaset yapmanın zorluklarından söz edebiliriz. Vetolar nedeniyle MP, kuruluşunun ilk yılında üç genel başkan değiştirmek zorunda kalmıştır. 6 Kasım 1983 seçimlerine katılamayışı da MP için bir dezavantaj teşkil etmiştir.[111]

MP'nin 30 Kasım 1985 günü toplanan Birinci Büyük Kongrede, MP'nin adı Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) olarak değiştirilmiştir. 1987 yılı içerisinde MÇP iki olağan üstü kongre yaşamıştır. MÇP Genel Başkanlığı'na seçilen Abdülkerim Doğru'nun Milli Selamet Partisi kökenli olması, değişik yorumlara sebep olmuştur.

A. Doğru'nun başkanlığa seçilmesi nedeniyle "faşizan milliyetçi-sağ entelijensiyanın özellikle laik kesimleri, 'MÇP'nin MSP'leştiği' tezini işleyerek, MÇP'lileri tahrik ettiler". Ancak, bu dönemde, MÇP yönetimini fiilen sürdüren ve Türkeş ile düzenli olarak görüşen Devlet Bahçeli, bu eleştirilerin göğüslenmesine yardımcı oldu. D. Bahçeli ekibi reorganizasyona yönelik çalışmaları, "özellikle parti söyleminde ve pratiğindeki modernleştirici etkisinde belirginleşti. MHP misyonunun "dava ve fikir hareketi" niteliği, belirli bir dozda "kitle partisi" etmenleriyle yoğurulmaya çalışıldı; "ilimci-pozitivist" düşünce dünyası nedeniyle siyasi partinin bilimadamlarına, üniversiteye dayanması gerektiği dile getirildi; Parti vitrininde kentli ve "medeni" portlere yer verilmeye başlandı. Böylece, "hem ülkücü kökenli işadamlarına, genelde de sermayeye daha fazla güven" verilmeye çalışıldı.[112] Çünkü, 1980'li yıllarda, özellikle Türkeş'in yasağının kalktığı yıla kadar, "MÇP ülkücü hareket içi çelişkileri massedecek ideolojik perspektifi ve örgütsel hiyerarşiyi oluşturama [mıştı]. Tersine, yönetimindeki, hizipçi karakteriyle, hareket içi ideolojik-siyasal uyuşmazlıkları körükle[miş]di".[113]

1987 yılı içerisindeki ikinci olağanüstü kongre ise 4 Ekim günü yapılmıştır. 6 Eylül 1987 tarihindeki referandumla 12 Eylül'ün getirdiği siyasi yasaklar son bulmuş,[114] Alparslan Türkeş de 20 Eylül 1987'de törenle MÇP'ye kaydını yaptırmıştır. Törendeki konuşmasında Türkeş, MÇP'yi "Türk milliyetçiliği misyonunun icra edilebileceği tek yer" olarak nitelendirmiştir. Bu gelişme sonrasında Olağanüstü Kongre kararı alınmış ve 4 Ekim 1987'deki bu 2. Olağanüstü Kongre'de oy kullanan 210 delegenin tamamın oyunu alan Alparslan Türkeş MÇP Genel başkanlığına seçilmiştir. Bu kongrenin önemi, milliyetçi siyasi aksiyonun 7 yıl aradan sonra tekrar eski liderine kavuşmuş olmasında yatmaktadır.[115]

29 Kasım 1987'de yapılan Milletvekilliği Genel Seçimleri, MÇP için ilk ciddi seçim sınavı olmuştur. Bu seçimlerde MÇP ülke genelinde %2.91 oranında oy almıştır. Bu oran MHP'nin 12

Eylül öncesindeki %6.4'lük oy oranına göre daha düşük bir orana tekabül etmektedir. Partinin genel ve resmi beklentisi ise en azından % 5 oranında bir oy alınacağı yönündeydi. 1980 öncesinde MHP'nin güçlü olduğu coğrafyada ulaşılan oy oranının da beklenenin çok altında olması morallerin bozulmasına neden olacaktı.[116] Bu seçim, "hareketçilerin soy ülkücü hareketten uzaklaşarak ANAP'a entegrasyonun iyice pekiştirdi, MÇP ile mücadelede ilk kez yapılan siyasal rekabetten güvenle çıktılar.[117] "Milliyetçi harketin" ANAP'taki "hareketçilere" yönelik tepkisi giderek sertleşerek, tehdit içeren tonlara ulaştı. Türkeş eski arkadaşları olan "bazı memleket evlatları[nın] (...) Türkiye'ye yönelik yıkıcı kültür, propaganda ve yayın faaliyetlerinde yeralanlarla da sert bir uğraşma ve karşı koyma yerine, onlarla medeni münasebetler içinde bulunarak yakınlık kurmak görüşleri ortaya" getirdiklari"nden yakınıyordu.[118] 1989 yılı yerel seçimlerinde ANAP'ın büyük oy kaybetmesi, MÇP'nin biraz daha güçlenerek çıkması, "eve dön" çağrılarının daha büyük özgüvenle yapılmasına yol açtı.

MÇP'nin 2. Olağan Kongresi, 27 Kasım 1988 tarihinde gerçekleştirilmiş, Alparslan Türkeş yeniden Genel Başkanlığa seçilmiştir, Genel Sekreterliğe ise Devlet Bahçeli getirilmiştir. 2. Olağan Kongre'nin genel özelliği, yeni parti programının da kabul edildiği bir kongre olmasıdır. Yeni program 4 temel prensip üzerine oturmaktadır: Meşruiyetçilik, insan haklarına ve haysiyetine saygı, hukukun üstünlüğü ve gönül seferberliği. "9 Işık Milli Doktrin"de bahsi geçen bu dört prensip üzerine oturan politikalar ve ilkeler bütünü olarak programın çatısını oluşturmaktadır. 1980 öncesi MHP programı ile 1988 yılında kabul edilen program karşılaştırıldığında yeni "programın bütünü[nün] faşist niteliği belirgin olan bazı önerilerin yumuşatılmasıyla ve kimi 'ülkü'lerin biraz mütevazileştirilmesiyle yeniden" yazıldığı görülmektedir.[119] Kuşkusuz, bunda ürkütücü olmama ve "medeni" bir görüntü verme isteğinin büyük yeri bulunmaktadır.

26 Mart 1989 mahalli seçimleri, MÇP bakımından, bir büyüme ve serpilme döneminin görünür ilk adımını teşkil etmiştir. Seçim çalışmalarında çizilen kentli, "medeni" profile uygun davranılması için genelgeler yayımlanmış, "ürkütücü" sloganlardan kaçınılması istenmiştir. Batılılaşmaya karşı milli ve manevi kimliğe sahip çıkma, kapitalistleşmeyi önlememe, mazlum hakkının yenemediği bir düzen

kurma hedefleri işlenerek, 1980 sonrası süreçten zarar gören kesimlerin desteği sağlanmaya çalışıldı.[120] Bu seçimlerde MÇP oylarını önemli ölçüde arttırdı, % 2.9'dan % 4.1' yükseltti. 1987 kazanılan belediye başkanlıkları MÇP'yi yeniden meşrulaştırmada önemli bir işlev üstlendi.[121] Özellikle Orta Anadolu da MÇP, MHP'nin 12 Eylül öncesindeki oy oranlarına yaklaşmış, MHP'nin siyasi coğrafyasında yeniden doğmuştur.[122] Elde edilen başarı, "hem genel olarak parlamenter düzen içinde seçimlerle güçlenme umudunu yükseltti; hem de (...) reel politikaya ve seçimlere dönük profesyonel siyasal çalışmaya ağırlık verilmesi doğrultusundaki yaklaşımlarına güç kazandırdı". Sağlanan bu güç ile Partinin çehresini değiştirmek için eğitim çalışmalarına hız verildi.[123]

1992 yılı içinde 12 Eylül 1980 öncesinde varolan ve Milli Güvenlik Konseyi kararıyla kapatılan siyasi partilerin yeniden açılması gündeme gelmesi, MHP'nin yeniden açılmasına ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. 1980 öncesinde MHP içinde yer almış, 1980 sonrasında ise milliyetçi hareketin siyasi örgütlenmesinin dışında kalmış ya da başka siyasi partilere katılmış kimseler de, MHP'nin yeniden açılması sürecine müdahale etmek istemişlerdir. 1992 yılının ortalarında Yeni Düşünce Gazetesi'nde yayınlanan "MHP Konusunda Türk Milliyetçilerinin Tavrı Ne Olmalıdır?" başlıklı bir yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:"Türk-İslam ülküsünde kaynağını bulan Türk milliyetçiliği davasının tek ve öz siyasi kurulusu 12 Eylül öncesinde Milliyetçi Hareket Partisidir. Bu partinin açılması herşeyden evvel bir adaletsizliğin, haksızlığın giderilmesi ve devletin varlığı, milletin birliği, vatanın bölünmezliği mücadelesinde bir hakkın iadesidir. Bu düşünce ve fikrin 12 Eylül sonrasındaki siyasi kuruluşu ise Milliyetçi Çalışma Partisidir. Çünkü milliyetçi-ülkücü irade 12 Eylül felaketi sonrası (vurgu bana ait, y.a.) yeniden siyasi yapılanma döneminde varlık sebebini sürdürme azim ve kararlılığını bağımsız bir siyasi kuruluş olarak MÇP'nde ortaya koymuştur. Başka bir ifadeyle, milliyetçi-ülkücü iradenin bir siyasi aksiyon olarak MHP'nde tecellisi 12 Eylül sonrasında onun iz düşümü olan MÇP'nde gerçekleşmiştir. 'İki noktadan bir doğru geçer' hipotezine uygun bir mantık sürdürüldüğünde 'lider ve fikir' gibi iki temel müessese MÇP'de varlığını gösterdiği içindir ki; milliyetçi-ülkücü iradenin tercih odağı MÇP olması gerekir."[124]

MHP'nin yeniden açılması tartışmaları devam ederken 27 Aralık 1992 günü toplanan MHP'nin son kurultay delegeleri partinin feshine ve isminin ve ambleminin de MÇP tarafından kullanılabileceğine karar vermişlerdir. Bu gelişme üzerine, 24 Ocak 1993 günü toplanan MÇP 4. Olağanüstü Kongresi, MÇP'nin isminin MHP olarak değiştirilmesine ve amblem olarak da üç hilalin kabulüne karar vermiştir. Böylece "MHP'nin ikinci doğuşu" gerçekleşmiştir. Kongre sonunda Genel Başkanlığa Alparslan Türkeş 589 delegenin ittifakıyla seçilmiştir. Alparslan Türkeş, Kongre konuşmasında milliyetçi hareketin geldiği aşamayı şöyle özetlemiştir: "12 Eylül baskınıyla kervanı vurulan ve dağıtılan Milliyetçi Hareket (vurgu bana ait, y.a), bugün bu salonda gerçekleşen muhteşem vuslatla, 12 Eylül evvelinden 12 Eylül sonrasına ve bugünlere kadar uzanan, aslında hiç sapmamış, hiç kırılmamış olan bir çizgi üzerindeki yürüyüşünde 12 Eylül hukukuyla kullanılmaz hale getirilmiş haklarını artık tamamen geri almanın hazzını yaşamaktadır. Artık, dedelerimizin azamet ve ihtişam sembolü diye isimlendirdiğimiz şanlı üç hilalimiz; yine şerefli bir mücadelenin adı olarak tarih sayfalarına yazılan 'Milliyetçi Hareket' ismi 12 Eylül'den bu yana olduğu gibi sadece gönüllerimizde yaşayan bir sevgi unsuru olmaktan çıkarak hukuken ve fiilen de siyasi hayatımızdaki şerefli yerini yeniden alma imkanına kavuşmuş bulunmaktadır."[125] Konuşmasında, Milliyetçi Hareket kervanını en zor şartlarda yürütenin ve 12 Eylül sonrasında bu hareketi Meclis'e taşıyan kadroların ve siyasi organizasyonun MÇP olduğunu belirten Türkeş, "eğer MÇP olmasaydı, eğer 12 Eylül sonrasında Milliyetçi Hareket davasını yürütme ve temsil gayretinin isimsiz erleri olan MÇP'lilerin siyasi mücadeleleri olmasaydı, acaba ortada 27 Aralık evvelinde 'MHP açılsın mı kapatılsın mı?' tartışmalarının yapıldığı bir zemin kalabilir; Milliyetçi Hareket'in bugününden yarınına hangi yolu takip edeceğinin münakaşaları yapılır mıydı?" sorusunu sormuştur. Türkeş, dün olduğu gibi bundan sonra da Türk milliyetçiliği hareketinin yegane temsil yerinin üç hilalli bayrağıyla MHP olacağını ifade etmiştir.[126]

1990'lı yıllar, "pan-Türkizmin 'rasyonel' hale gelmesi, ama özellikle Kürt milli hareketine karşı kabaran reaksiyoner milliyetçi dalgayla birlikte yeni bir dönem" yaşanmaya başlandı. "Ülkücü harket, gerek pan-Türkizmin eski savunucusu sıfatıyla, gerekse Kürt 'bölücülüğü-

ne' karşı devlete manevi ve maddi destek vermesiyle, resmi milliyetçilikle ilişkisini rehabelite" ederken, "hem devlete hem de politik merkeze yaklaştı", kitlesel ve popüler bağlarını da güçlendirdi.[127] Bu gelişmeler sonucunda, MHP, 27 Mart 1994 Mahalli İdareler Seçimlerinde 1980 öncesi oy oranını aşarak %7.96 oranında oy almış, 55'i belde 56'si ilçe ve 7'si de il merkezi olmak üzere toplam 118 belediye başkanlığı kazanmıştır.[128]

MHP, kendi kaynaklarında seçim sonuçlarını şöyle değerlendiriyordu:[129] "MHP'nin yükselişi konusunda "dışarıdan" yapılan değerlendirmeler, bu yükselişi iki ana gelişmenin bir sonucu olarak görme temayülü içindedirler. Bu gelişmelerin birincisi, 1989 yılı içinde Sovyet sisteminin çöküşü ile birlikte bu sistem içindeki Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlık kazanması, ikincisi ise, 1984'den beri devam eden PKK terörünün 1990'li yılların başından itibaren yoğunluk kazanması ve Güneydoğu meselesinin boyutlarının genişlemesidir. MHP'ye yükseliş imkanı sağlayanın, MHP'nin tavrından bağımsız olarak başlı başına bu gelişmelerin kendisi olduğunu söylemek, siyasi tahlil açısından yanlış ya da eksik bir değerlendirme olarak kabul edilmelidir. Burada esas belirleyici husus, MHP'nin bu gelişmeler karşısında takındığı tavır ve izlediği politikaların, Türk milletinin genel temayülüne ve hissiyatına tercüman olan bir muhteviyata sahip olmasıdır. MHP fikriyatının baştan beri bel kemiğini oluşturan hususlardan biri, Türkiye dışında esaret altındaki bir Türk dünyasının varlığına ve bu dünya ile tesis edilmesi gereken münasebetlerin niteliğine ilişkin görüşlerdir. 1989 yılındaki gelişmeler göstermiştir ki, Türkiye dışındaki Türk dünyası ile ilgili doğru dürüst bir politikaya sahip tek parti MHP'dir. Türkiye'de pek çok şahıs ve müessese bu dünyanın varlığını gayri iradi şekilde öğrenmiştir. Türk dünyası ile ilgili gelişmeler, bir anlamda, Türk milliyetçiliği fikrinin ana eksenlerinden birini "doğrulayıcı" bir fonksiyon icra etmiştir."[130]

"Güneydoğu meselesine gelince, bu konuda MHP'nin tavrına ilişkin başında pek çok çarpıtmaya tanık olmuştur. Hatta ülkücü hareketin potansiyel gücü Kürt kökenli vatandaşlarımıza karşı provake edilmek istenmiştir. Ancak MHP, bu provakasyonlara düşmemiş, ülkenin bütünlüğünü ve vatandaşların birliğini temel alan çizgisini sürdürmüştür. Alparslan Türkeş, terörle mücadelenin devletin görevi olduğunu, kendilerine dü-

şen vazifenin ise, bölücülüğe karşı fikri bir mücadeleyi yürütmek olduğunu ifade etmiştir. MHP'nin bölücülük karşısındaki tutumu, Türkiye Cumhuriyeti'nin her vatandaşını eşit kabul eden etnik ayrılıkları esas alan kurumlaşmayı reddeden ve *bölücü unsurlarla gerekli mücadelenin de en iyi şekilde yürütülmesini isteyen bir tutumdur* (vurgu bana ait, y.a). Bu tavır, Türk toplumunun büyük çoğunluğunun da benimsemiş bulunduğu bir tavırdır."[131]

1990'lı yılların başında yükselen Kürt hareketi nedeniyle, "milliyetçi hareket"te her zaman hazır ve nazır olan bir kaygı ve korku beslenerek yeniden reaksiyoner bir eğilime yönelmiş, faşizan eğilimler yükselmeye, neofaşist özellikler arz eden kitlesel bir saldırganlık ve şiddet içermeye başlamıştır.[132] Bu ortam da 12 Eylül'ün yarattığı devlete olan kırgınlığı da artık sona erdirmek gerekiyordu. " 'Güneydoğu sorunu'nun kesbettiği vahamet, 'devletle barışma' hamlesinin önemli bir gerekçesi" olacaktı.[133] Kuşkusuz, bu barışma da bir seçim rantı sağlayacaktı. PKK'nın etkinlik alanının marjında kalan Bitlis, Muş ve Van gibi illerde MHP'nin bir önceki döneme göre patlama sayılacak bir oy oranına ulaşması; Kürt göçünün yoğun yaşandığı Antalya, Mersin ve Adana gibi illerde, Manisa'nın Salihli ve Turgutlu ilçeleri ile Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde en büyük başarının sağlanması bu siyasal rantın boyutlarını da göstermektedir.[134] Bu siyasal rantın en önemli göstergelerinden birini de MHP'nin ideolojik söyleminin en sağlam tabanı, siyasi zihniyetinin toplumsallaşmasını sağlayan kitle ruhunun en canlı varolduğu Orta-Doğu Anadolu'daki performansının bu bölgeler kadar yüksek olmayışıdır. Refah Partisi ve BBP karşısında MHP bu bölgede iyi bir performans gösterememiştir.

MHP merkezine göre, "MHP'nin yükseliş sebeplerinden bir diğeri de izlediği sorumlu muhalefet anlayışıdır. Milliyetçi hareketin temsilcileri 1980 sonrasında Meclis çatısı altında yer aldıklarından beri, Türkiye'deki yozlaşmış muhalefet anlayışını reddetmişler, parti çıkarlarından önce ülkenin ve milletin menfaatlerini gözeten bir muhalefet tarzı geliştirmişlerdir. DYP-SHP koalisyon hükümetine zaman zaman verdiği destek milli sorunlar konusunda gündeme gelmiş, zamansız bir hükümet krizini önlemede rol oynamıştır. Bu muhalefet tarzı, MHP'nin memleket menfaatleri çerçevesindeki uzlaşmacı imajını da pekiştirmiştir. Netice itibarıyla, MHP'nin 1989 mahalli seçimlerinden bu yana çizdiği yükselen grafiği, *fikri alt yapısını*

koruyarak daha geniş kitlelerin hissiyatına tercüman olmasına, fikir partisi ile kitle partisi olmanın gereklerini bağdaştırabilen (vurgu bana ait, y.a) bir yapıya kavuşmasına bağlayabiliriz."[135] Her ne kadar, MHP, web sitesinde 1995 seçimini bir başarı olarak değerlendiriyorsa da, "ülkü ocakları" çevresi, seçimlerde yüzde 10 barajının aşılamamasının hareket üzerinde moral bozukluğu yarattığına dikkat çekiyor. "Bu moral bozukluğunu gidermek ve çalışmalara ciddi bir zemin oluşturmak için, o günün şartlarında MHP tarihinde belki de ilk defa geniş çerçeveli akademisyen, bürokrat ve yazarların da katıldığı MHP'nin Parti Programının ele alındığı seçim sonuçlarının derinlemesine tahlil edildiği Bursa Uludağ'da" toplantı yapılır. Bu toplantıyı hazırlayan iki kurmay Devlet Bahçeli ve Tunca Toskay'dır. Bu çalışmaların sonuçlarından biri yenilenmiş Parti Programı ve Parti AR-GE merkezinin kurulmasıdır.[136]

1998 Seçimleri: MHP "İktidar Vakti Gelen Fikir" mi?

1997 yılında A. Türkeş'in ölümünden sonra "milliyetçi harekette" yaşanan çalkantılı dönem, olaylı kongre, kafalarda bir "fetret devri"ne mi girildiği sorusunu oluşturur.[137] 6 Temmuz 1997 tarihindeki olağanüstü kongre ile 23 Kasım 1997 tarihindeki 5.Olağan Kongre'de Devlet Bahçeli'nin seçilmesi ile çalkantılı fetret devri sona erdi. A. Türkeş'in oğlu, Tuğrul Türkeş yeni bir parti kurarak (Aydınlık Türkiye Partisi), MHP'nin dışına düşerken Devlet Bahçeli ve ekibi MHP'deki yerlerini sağlamlaştırıyor, MHP tabanı ve "ülkücü hareket" ile bütünleşiyorlardı. Bu bütünleşme, "parti AR-GE Merkezinin açılması, yeni fikirlerin üretilmeye başlaması, Parti yöneticilerinin tepeden tırnağa eğitimden geçirilmesi, Ocaklara çekidüzen verilmesi"ni de kolaylaştıracaktır.[138] Örgüt içinde yerini ve klasik seçmen tabanı ile olan bağını pekiştiren MHP için bir önemli "şans" da "hızla meşrulaştıkları, popülerleştikleri 1991-sonrası dönemde ortaokul ve liselerde büyük bir etki kurmuş" olmaları, ve bu kuşağın seçmen yaşına gelmesidir.[139] Kuşkusuz buna askerlik sürecinde aldıkları milliyetçi eğitimi de eklemek gerekmektedir.

18 Nisan seçimlerinde yüzde 18 oranında oy alarak ikinci büyük parti haline gelen MHP, 57, Hükümet'te de yer alarak yıllar sonra bir kez daha "iktidara" ortak olmuştur. Böylece "fikri iktidarda kendi içerde" olan düşünce, bu kez "kendi iktidarda asıl fikri dışarda" olan bir partiye dönüşmüştür. İktidar olanaklarını

iyi değerlendirmeye çalışan MHP, bu süreçte iktidara gelerek üzerindeki kuşkuları silerek meşrulaşma; bu meşrulaşma sürecine bağlı olarak da kitleselleşmeye başlamıştır. İktidarda muhalefeti oynayarak, hem iktidarın nimetlerinden hem de muhalefetin nimetlerinden yararlanarak oy potansiyelini genişletmeye çalışmaktadır. Bunda çok da başarısız olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Çünkü, MHP, faşist hareketlerin karakteristik niteliklerinden biri olan demogojik düzen karşıtlığı ile yoksul halkın sorunlarını dile getiren bir söylemi politikasının merkezine yerleştirmiş bulunmaktadır. Yoksulluğun, işsizliğin derinleşerek arttığı Türkiye'de yolsuzluğun ayyukaya çıkmış olması MHP'nin bu söylemine önemli ölçüde alıcı bulmasına yol açmaktadır. Bir dönem Refah Partisi'nin hitap ettiği kır ve kent yoksullarına bu kez MHP hitap etmektedir. Her iki partinin sorunu da büyük kentlerde güçlerini arttıramamış olmasıdır. RP'nin tersine MHP iktidar olanaklarını daha iyi kullanarak, devletle çatışmaya girmek yerine onunla bütünleşerek meşruluğunu pekiştirmektedir. Bu durum ise kentlerde oy potansiyelini arttıracak yeni olanaklar sunmaktadır. Meşrulaşmış ve kitleselleşmiş haliyle MHP 1980 öncesinden daha etkili ve önemli bir konuma ulaşmış bulunmaktadır. İtalya ve Almanya deneyleri de faşist hareketlerin iktidarda meşrulaşarak, önemli ölçüde kitleselleştiğine tanıklık etmektedir. Bu nedenle, bugünün MHP'si 1980 öncesinin devlet destekli MHP'sinden daha fazla dikkate alınmayı gerektirecek bir konuma ulaşmış bulunmaktadır. MHP'nin koalisyon şeklindeki iktidar ortaklığı döneminde yaşanmış olanlar, tek başına ya da en büyük parti olarak iktidara gelmesi halinde yaşanacak olanlar için önemli ipuçları sunmaktadır. Orta ve Doğu Anadolu'daki kurt ulumaları bugün kentlere özellikle fabrikalara kadar inmiş bulunmaktadır. Faşizmin iktidara geldiği İtalya ve Almanya'da işçi sınıfından önemli bir destek görmüş olduğu ise herhalde unutulmayacak kadar önemli bir tarihsel olgudur.

MHP, 12 Eylül sonrasında siyasal alandaki "meşrulaşma ve kitleselleşmeye" dönük anlayışını, benzeri bir şekilde sendikal alanda da gösterecek miydi, yoksa "milliyetçi-toplumcu sendikacılık" anlayışında ısrar mı edecekti?

Misk: Tamam mı Devam mı

12 Eylül'le birlikte tüm konfederasyonların olduğu gibi MİSK'in de faaliyetleri durduruldu, sendika yöneticileri göz altına

alındı, fakat MİSK'in merkezinin bulunduğu Ankara'da sıkıyönetim komutanlığı MİSK hakkında soruşturma açmadı. Soruşturma açılmadığı için de MİSK'in faaliyetlerinin durdurulması hakkındaki karar boşlukta kaldı. MİSK'e bağlı Türk Ağaç İş eski genel başkanı F. Berberoğlu ve Türk Deri İş eski genel başkanı H. Aslan, 26 Aralık 1983 günü Ankara Sıkıyönetim Komutanlığına baş vurarak sendikaların yeniden faaliyete geçmelerine izin verilmesini istediler. 11 Mayıs 1984 tarihinde Genel Kurmay'ın da 2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın 5. Maddesi kapsamı dışında kaldıkları gerekçesiyle izin vermesi ile MİSK ve bağlı sendikalardan Genel Sen dışındaki tüm sendikalar yeniden faaliyete geçti, 15-16 Eylül 1984'te Olağanüstü genel Kurul'unu yapıp, tüzük değişikliğine giderek kendisini yeni Sendikalar Yasası'na uyarladı. 3-4 Kasım 1984 tarihinde ise dördüncü genel kurulunu yaptı. Ancak, MİSK'e bağlı sendikaların büyük bölümü, faaliyete geçmelerine izin verilmiş olunmasına rağmen, faaliyete geçecek güçte değildiler. Faaliyete geçebilen sekiz sendikaya üye olana işçiler ise istifa edip ayrılmaktaydılar. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (ÇSGB) 1985 yılı Ocak ayı istatistiklerine göre MİSK'e bağlı ve faaliyette bulunan sekiz sendikanın toplam üye sayısı 4.750 idi.[140] Ancak, MİSK'e bağlı sendikalar yeni yasal düzenlemenin açık bıraktığı bir alandan yararlanarak üye sayılarını yüksek gösterme ve beş sendika için de işkolu barajını aşma olanağına kavuşmuş oldular. MİSK'e bağlı sekiz sendikanın üye sayısı bu yasal boşluğun tanımış olduğu olanak ile bir anda 115.000'e yükselmiş oldu. Kuşkusuz bu sayının gerçekle bir ilgisi yoktu. Türk-İş'e bağlı sendikalara üye olan pek çok işçi MİSK'e bağlı sendikalara üye gösterildikleri için bu sendikaların yöneticileri hakkında dava açıldı.[141] Türk-İş Genel Başkanı, ÇSGB M. Kalemli'yi Türk-İş'e alternatif bir işçi örgütü yaratmaya çalışmakla suçladı.[142] Anlaşılan o ki DİSK'in yasaklı olduğu bu dönemde tek kalan ve hükümet ile bir türlü iyi ilişkiler kuramayan Türk-İş'e ANAP'taki "milliyetçi hareketçiler"in de katkısı ile bir gözdağı verilmek istenmesinin yanı sıra, ilk gözağrıları MİSK de güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Ancak ANAP ve ÇSGB'ındaki "milliyetçi hareketçilerin" katkısı MİSK'i canlandırmaya yetmeyecek, bu başarısızlık izleyen yıllarda MİSK'de huzursuzluklara neden olacaktı.

Gecikmeli de olsa, 21 Mayıs 1985 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı As-

keri Mahkemesi'nde 1975 ve 1978 yılarında seçilen MİSK yöneticilerinden bazıları hakkında MHP ve ülkücü kuruluşlara maddi yardım yaptıkları gerekçesiyle dava açıldı. Mahkeme MİSK davasının MHP ve ülkücü kuruluşlar davası ile birleştirilmesi kararını vermesine rağmen Askeri Yargıtay bu kararı bozarak, sanıkların sadece sendikalar yasasını ihlalden yargılanmalarını istedi, bu arada dava zaman aşımına uğradı, böylece MİSK faaliyetine devam etme olanağına kavuştu.[143]

MİSK'in 19-20 Aralık 1987 tarihinde toplanan beşinci Genel Kurul'unda tıkanma noktasında olunması nedeni ile yeni bir isim ile daha meşru bir ortamda güç toplanabileceği düşünülmüş konfederasyonun ismi Yurdumuz İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Yurt-İş) olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik MİSK'in kendi geçmişini de inkar etmek, çıkış kaynağından kopuş anlamına gelmektedir. Genel Kurul'da başkan seçilen M. Beşen, isim değişikliğinin nedeni olarak "MİSK'in adının MHP ile birlikte düşünülmesinin bir çok sorun yaratmasını" göstermiştir. Ancak, bu değişiklik de MİSK'in dağılma sürecini durdurmamış, izleyen yıllarda sendikalar konfederasyondan ayrılarak bağımsız kalmayı tercih etmeye başlamışlardır. 1988 yılı sonuna gelindiğinde konfederasyona *üye sendika sayısı dörde düşmüştü.* Sendikalar Yasası'na göre konfederasyon kurabilmek için en az beş sendikanın bir araya gelmesi zorunluluğu nedeni ile, ÇSGB üye sayısı beşin altına düşen konfederasyonun fesih işlemlerinin başlatılması için 28 Eylül 1988 tarihinde Ankara Valiliği'ne başvurdu, tasfiye komisyonu 26 Temmuz 1989 tarihinde tasfiye işlemlerini tamamladı, Konfederasyon'un dosyası ÇSGB'nca 11 Ekim 1993 tarihinde işlemden kaldırıldı.

MİSK'in (aynı anlamda Yurt-İş'in) çözülüp dağılmasını hızlandıran en önemli etmen ise Sendikalar Yasası'nda 1988 yılı Mayıs'ında yapılan değişiklikle, sendikaların 1983 öncesindeki üyeliklerinin noter aracılığıyla yenilenmesi zorunluluğunun getirilmesi olmuştur. ANAP'lı ve ÇSGB'ndaki "milliyetçi hareketçilerin" desteği ile varlığını sürdürmeye çalışan MİSK için, bu yeni zorunluluk yolun sonu anlamına da gelmiştir. Gerçek üyeleri bulunmayan sendikaların bu yasal zorunluluk sonucunda varlıklarını sürdürmeleri olanaksızlaşmıştı. Bu durum, işçi sınıfının yükselen mücadelesinin önünü kesmek için kurdurtulan MİSK'in işçi hareketinin "terbiye edildiği" bir dönemde gereksizli-

ğinin tescilinden başka bir şey değildi.

Ancak MİSK'in devamı Yurt-İş'in tasfiye işlemleri sürerken, 30 Ocak 1993 tarihinde Yeni Bes-İş, Tek Tarım İş, Genel Deri-İş, Türk Genel Sen ve Tek Yapı-Sen İzmir'de aynı mirasın sürdürümcüleri olarak Birleşik İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu (BİSK) kurdular. Böylece 1980'li yılların sonuna doğru yok olmaya yüz tutan bir sendikal anlayışı yeniden canlandırmaya çalıştılar. Kuşkusuz böyle bir girişimde bulunma cesaretini 1990'lı yıllarda yükselen "milliyetçilik" dalgasının kendilerine de yansıyacağı düşüncesinin önemli bir payı bulunmaktadır. Böyle bir düşüncede MHP'nin mirasçısı MÇP'nin giderek artmaya başlayan gücünün de önemli bir payı bulunmaktadır. BİSK, işçiler içinde umduğu desteği bulamayınca, adresi netleştirmek için eski referanslara yönelme gereği duydu, 22-23 Ocak 1994 tarihlerinde 65 delegenin katılımı ile yaptığı 1. genel kurulda adını Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) olarak değiştirdi. ÇSGB'nın Temmuz 1994 istatistiklerine göre MİSK'e üye 6 sendikadan 2si üye sayısı bildirmişti ve bu sayı toplam 5.959 idi. Ocak 1995'te ise MİSK'e bağlı sendika üye sayısı 7"ye, 2 sendikaya üye işçi sayısı da 7.488'e yükselmişti. Ocak 2000 istatistiklere göre ise, MİSK'e üye sendika sayısı asgari sınır olan 5'e, üye sayısı bildiren 2 sendikaya üye işçi sayısı da 3.945'e düşmüş bulunmaktadır. Bu haliyle MİSK, kağıt üzerinde kalmış bir konfederasyon özelliği taşımaktadır. Çünkü artık, ne sermayenin ihtiyaç duyduğu bir yedek güçtür, ne de kendisini destekleyecek bir Milliyetçi Cephe anlayışı vardır. Var oluşunun temel nedeni olan bu koşulların yokluğu, MİSK'in varlığını da gereksiz kılmıştır. Deniz bitmiş, yolun sonuna gelinmiştir.

MİSK'in tükenişinde, artık işçi sınıfının karşısında tutulması gereken bir yedek güç olma özelliğini yitirmesinin yanı sıra MHP'nin yönelmiş olduğu yeni sendikacılık politikasının da önemli bir payı bulunmaktadır. Sendikal hareket 1980'li yılların sonundan itibaren özellikle de 1990'lı yıllarda MHP için bir meşrulaşma ve kitleselleşme aracı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Asıl önemli olan ve üzerinde durulması gereken de bu yeni durumdur.

"Yeni" Sendikal Anlayış: MHP'de Meşrulaşma Ve Kitleselleşmenin Bir Aracı

MHP'deki sendikal politikalardaki dönüşümün izlerini bulmak için öncülü MÇP'nin prog-

ramlarından başlayarak MHP'nin son programındaki ve yayınlarındaki sendikal politikalara ilişkin görüşleri değerlendirmek gerekmektedir.

MÇP'nin 27 Kasım 1988 tarihinde yapılan 2. Olağan Büyük Kongresi'nde kabul edilen Programının "İşçi Hakları ve Sendikalar" başlıklı bölümünde sendikal politikaya yönelik görüşler şöyle dile getirilmektedir: "Sendikaları işçilerin mesleki teşekkülü olarak kabul ediyor ve bütün prensipleri ile hür sendikacılığın tesis edilmesini öngörüyoruz. Serbest toplu pazarlık sisteminin işletilmesi ve grev hakkının kullanılması sağlanacaktır. Devlet iş hayatındaki mücadelede taraf olarak hareket etmemelidir. İş mücadelesi taraflar arasında hükümetlerin müdahalesine uğramaksızın gerçekleşmelidir. Çalışma hayatının huzur, barış, verimlilik ve barış getirici bir istikamette düzenlenmesi iktisadi ve sosyal kalkınmamızın temel ilkelerinden birisidir. Bunun için işçi ve işveren sendikalarının demokratik ve hürriyetçi anlayış içinde güçlü sendikacılık motifi ile yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Her iş kolunda güçlü sendikaların kurulması teşvik edilerek sendika himayesinden mahrum sendikasız işçilerin hakları güçlü olan işverenler karşısında teminat altına alınmalıdır. (...) Sendikaları, sınıf mücadelesinin aracı olarak görmemekteyiz. Sendikalar kendi mensuplarının hak ve menfaatlerini koruma mücadelesi veren kuruluşlardır. Sendikal faaliyetler toplu iş sözleşmelerinde zam yarışına inhisar edilmekten kurtarılarak *çalışma hayatının istihdam, işsizlik, verimlilik, sosyal güvenlik, iş değerlendirmesi, otomasyon, işçilerin yönetime ve karara katılmaları* gibi meselelerine el atılmalıdır. Sarı sendikacılık ve tabela sendikacılığına karşı mücadele edilmeli, işçi ücretlerine yapılan zamlarla, fiyat artışları arasında gerekli olan ilişkiler kurularak işçilerin gerçek ücretlerinin gerilemesine son verilmelidir. Sendikaların, işçiyi ideolojik amaçlar için istismar ettiği veya sendika ağalarını lüks içinde yaşattığı bir sendikacılık düzeninin faturası sendikal haklar kısıtlanarak işçiye çıkartılır. Bu hal kesinlikle önlenmelidir. Sendikaların baskı grubu olma özelliklerini, sergileyebilecekleri bir ortam ve anlayış hakim kılınacaktır. *İşçi-işveren-devlet arasında eşit taraflar olarak bir işbirliği ve diyaloğun, milli kalkınma ve çalışma barışı bakımından önemine inanmaktayız. Bu işbirliğinin hem milli kalkınmanın hem de demokrasinin bir gereği olarak kabul etmekteyiz. Devlet bu, işbirliğini artırıcı teşvik ve desteği sağlayacaktır. Bu diyalo-*

ğun, milli tesanüdün sağlanmasına hizmet edeceğine inanmaktayız. Bu anlayış içerisinde sendikalaşmanın önündeki bütün engeller kaldırılacak ve işçilerin serbestçe sendikaya üye olmalarını destekleyici hukuki müeyyideler getirilecektir".[144]

MÇP'nin 1988 yılı Programında sendikacılığa ilişkin görüşlerinde yer yer 1980 öncesinin izleri bulunsa da söylem olarak önemli bir kopuşa işaret etmektedir. Ne "milliyetçi toplumcu sendikacılıktan", ne de "zorunlu üyelikten" söz edilmektedir. 1980 öncesi söylemde "her iş kolunda bir tek sendikanın kurulması" benimsenmişken, yeni söylemde bu biraz daha yumuşatılmış, "her iş kolunda güçlü sendikaların kurulmasının teşvik edilmesi" öngörülmüştür. Yeni anlayışta 1980 öncesinin sermayeye yönelik "sert" ifadelerine de yer verilmemiş, tersine "işbirliğinin gerekliliği" dile getirilerek korporatist ilişkilerin önemine vurguda bulunulmuştur. 1980 öncesi MHP programı ile 1988 yılında kabul edilen program karşılaştırıldığında daha önce de belirtildiği gibi yeni programın bütününün faşist niteliği belirgin olan bazı önerilerin yumuşatılmasıyla ve kimi 'ülkü'lerin biraz mütevazileştirilmesiyle yeniden" yazımı sendikal anlayış için de yapılmıştır. Kuşkusuz, bunda sermaye ve işçiler için ürkütücü olmama isteğinin büyük yeri bulunmaktadır.

1988 yılında MÇP Programında dile getirilen "yumuşatılmış faşist" bu yeni anlayış, kaçınılmaz olarak MİSK'ten kopuşu da dile getirmektedir. MİSK, ürkütücü olmak istemeyen, medeni bir görüntü vermek isteyen MÇP için inkar edilecek bir çocuk konumuna düşmüştür. Bunu fark eden MİSK de MHP ile olan özdeşlikten kopmak için 1987 sonunda adını değiştirmiştir. 1980'li yılların ikinci yarısı MİSK ile MÇP'nin yeni sendikal anlayış nedeni ile birbirlerinde uzak düşmeye başladıkları yıllardır. MÇP için önemli olan artık, güçlü sendikalar için de örgütlenmektir, ayrı MİSK vari bir örgütlenme değil. Bunu fark eden "milliyetçiler" MİSK'den ayrılmaya başlamışken, sendika yöneticiliğinin nimetinden yararlanmak isteyenler, geçmişin mirası üzerinden bir şeyler yapabileceklerini düşünmüşlerse de büyük düş kırıklığına uğramışlardır. MİSK, milliyetçiler için bir nostalji olarak kalmaya mahkum olmuştur.

24 Ocak 1993 günü toplanan MÇP 4. Olağanüstü Kongresi, MÇP'nin isminin MHP olarak değiştirdiğinde, değişecek olan sadece ad, amblem değildi. Program da gözden geçirilecekti.

Çünkü, "değişen şartlar karşısında niteliği farklılaşan veya yeni ortaya çıkan sorunlara yeni çözümler üretmek mecburiyeti hasıl" olmuştur.[145] Ancak, bu mecburiyet, faşist özelliklerden arınmayı gerektirmemektedir, çünkü, "milliyetçi hareketin (...) herhangi bir çizgi değişikliğine ihtiyacı yoktur". İhtiyaç, hedeflere en kısa zamanda ulaştıracak yeni yöntem ve araçların tespit edilmesidir. *"Milliyetçi, Ülkücü Hareketin siyasi teşkilatı olan Milliyetçi Hareket Partisi Türk siyasi hayatına girişinden bu yana sahip olduğu felsefe, görüş ve koyduğu hedefleri savunmaya, onları iktidar yapma gayretine bugün de, yarın da şevkle devam edecektir* (vurgu bize ait, y.a.)".[146]

Daha sonra kabul edilecek olan program taslağının "çalışma hayatı ve sosyal güvenlik" başlığı altında dile getirilen sendikal politika anlayışı şöyledir: "Sendikaları işçilerin mesleki teşekkülü olarak kabul ediyor ve bütün prensipleri ile hür sendikacılığın tesis edilmesini öngörüyoruz. Serbest toplu pazarlık sistemini işletilmesi ve grev hakkının tam kullanılması sağlanacaktır. Devlet iş hayatındaki mücadelede taraf olarak hareket etmemelidir. İş mücadelesi taraflar arasında hükümetlerin müdahalesine uğramaksızın gerçekleşmelidir. Çalışma hayatının huzur, barış, verimlilik ve barış getirici istikamette düzenlenmesi iktisadi ve sosyal kalkınmamızın temel ilkelerinden birisidir. Bunun için işçi ve iş veren sendikalarının demokratik ve hürriyetçi anlayış içinde güçlü sendikacılık amacına uygun düzenlenmesi gerekmektedir. Her işkolunda güçlü sendikaların kurulması teşvik edilerek sendika himayesinden mahrum sendikasız işçilerin hakları güçlü olan iş verenler karşısında teminat altına alınmalıdır. (....) Sendikaları, sınıf mücadelesinin aracı olarak görmemekteyiz. Sendikalar kendi mensuplarının hak ve menfaatlerini koruma mücadelesi veren kuruluşlardır. Memur sendikaları hizmetin özelliği de göze alınarak düzenlenecektir. Sendikal faaliyetler toplu iş sözleşmelerinde zam yarışına inhisar edilmekten kurtarılarak çalışma hayatının istihdam, işsizlik, verimlilik, sosyal güvenlik, iş değerlendirmesi, otomasyon, işçilerin yönetime ve kararlara katılmaları gibi meselelerine el atılmalıdır. Sarı sendikacılık ve tabela sendikacılığına karşı mücadele edilmeli, işçi ücretlerine yapılan zamlarla, fiyat artışları arasında gerekli olan ilişkiler kurularak işçilerin gerçek ücretlerinin gerilemesine son verilmelidir. İşçi-işveren-devlet arasında eşit taraflar olarak bir işbirliği ve diyaloğun, milli kalkınma ve ça-

lışma barışı bakımından önemine inanmaktayız. Bu işbirliğin[i] hem milli kalkınmanın hem de demokrasinin bir gereği olarak kabul etmekteyiz. Devlet bu, işbirliğini artırıcı teşvik ve desteği sağlayacaktır. Bu diyaloğun, milli tesanüdün sağlanmasına hizmet edeceğine inanmaktayız. Bu anlayış içerisinde sendikalaşmanın önündeki bütün engeller kaldırılacak ve işçilerin serbestçe sendikaya üye olmalarını destekleyici hukuki tedbirler alınacaktır".[147]

1996 Program taslağı bazı yazım düzeltmeleri ve "sendikaların, işçiyi ideolojik amaçlar için istismar ettiği veya sendika ağalarını lüks içinde yaşattığı bir sendikacılık düzeninin faturası sendikal haklar kısıtlanarak işçiye çıkartılır. Bu hal kesinlikle önlenmelidir. Sendikaların baskı grubu olma özelliklerini, sergileyebilecekleri bir ortam ve anlayış hakim kılınacaktır" bölümünün çıkarılmasından başka sendikal anlayışa yönelik önemli bir değişiklik içermemektedir. Sendika ağalığı ile mücadeleyi içeren bu ifadenin çıkarılması örgütlenemeye çalışılan sendikaların yöneticilerine sunulan bir "jest" olarak değerlendirmeyi hak ediyor gibi görünmektedir.

Program taslağındaki en önemli yenilik memur sendikalarına yönelik bir cümlenin eklenmesi ve böylece memur sendikacılığının da benimsenmiş olmasıdır. KESK altında merkezi örgütlenmeye yönelen kamu emekçilerinin karşısına, DİSK'in karşısına çıkarılan MİSK'de olduğu gibi, yeni bir sendikacılığın çıkarılmasının gerekliliği olarak değerlendirilebilir. "Milliyetçi memurlar" sınıf mücadelesi güden sendikalardan uzak tutulmalı, yükselen kamu çalışanları hareketi önlenmelidir, kuşkusuz, her zamanki ulvi kaygılar nedeniyle.

MHP'nin sendikal anlayışındaki "köklü" ve "radikal" değişiklik için, 18 Nisan seçim "zaferi"nden sonraki programın beklemek gerekmektedir. Kasım 2000 tarihini taşıyan Programda sendikal anlayışa ilişkin görüş tek bir cümle ile dile getirilmektedir: "Çalışanların uluslar arası normlara uygun şekilde sendikalaşması sağlanacaktır".[148] Bu yaklaşım, artık MHP'nin ısrarla üzerinde durduğu, yaklaşık otuz yıl boyunca savunduğu, "her işkolunda güçlü sendikaların kurulması" temel ilkesinden vaz geçtiğini göstermektedir. "MHP, neden otuz yıllık temel ilkesinden vaz geçmiştir" sorusunu sormak gerekiyor. 1990'lı yılların ortasından itibaren üniversite öğretim üyeleri ile ilişkilerini geliştiren MHP, en çok çalışma hayatı sorunlarından sendikacılık ile ilgili bölümünden etkilen-

miş görünmektedir. Örneğin, MHP'nin "Siyaset Okulu"nda ders vermiş olan iş hukuku profesörü Kadir Arıcı'nın 1999 yılında sendikacılık konusunda söyledikleri ile programdaki yaklaşım büyük benzerlik göstermektedir: "Ülkemizde sendikal hareketin kamu çalışanları ve işçiler bakımından milletler arası standartlarda tanınmış olması önem taşır".[149] Bu yaklaşım, MHP AR-GE Yayın Organı olan Çare'nin Şubat 1999 sayısında daha açık bir şekilde dile getirilmektedir. "Sendikacılıkta Yeni Anlayış" başlığını taşıyan yazı 1980'li ve 1990'lı yıllarda ilk kez sendikalar üzerine bu kadar geniş kapsamlı bir değerlendirme olarak dikkati çekmektedir.[150] Sendikal hareketteki gelişmelerin kısa ve genel olarak değerlendirildiği bu yazıda dünyadaki sendikal gelişmeleri görmezlikten gelen zorlama düzenlemenin bir faydası olmayacağı; kendimize has bir sendikal haklar düzeni kurmak düşüncesinin yanlış olacağı; bu nedenle MHP'nin çağdaş sendikal anlayışa uygun olarak hür, bağımsız ve demokratik sendikacılığı savunacağı belirtilmektedir.[151] Bu metinde dile getirilen sendikal anlayış ile daha önceki programlardaki anlayış, özellikle 1980 öncesindeki anlayış arasında önemli bir farklılık vardır. Ürkütücü olmaktan kaçınıp, medeni olmak için çaba sarf eden MHP, daha önceki programlarda faşist yüzünü yumuşatmaya çalışmışken, bu kez tamamen gizlemektedir.

18 Nisan seçimlerinde "beklenmedik" bir zafer elde eden MHP için artık yumuşamak değil, gizlenmek kaçınılmazlaşmaktadır. Yumuşayarak ulaşabileceği oy sınırına gelmiş olan MHP'nin iktidara giden yolda daha da meşrulaşarak kitleselleşmesi gerekmektedir, ki yeterli oy alarak tek başına, ya da çok güçlü bir parti olarak iktidara gelebilsin. Yumuşamadan gizlenmeye geçişte, zaman zaman törenin neden olduğu kazalar olsa da MHP bu yolda önemli bir mesafe kat etmiş bulunmaktadır.

MHP'nin sendikal anlayışının meşrulaşma ve kitleselleşmenin bir aracı olarak değişiminde A. Türkeş'in de önemli katkıları olduğu belirtilmektedir. MHP'nin önde gelen isimlerinden Prof. Dr. K. Turan'a göre "Türkeş'in Türk sendikacılığı hakkındaki görüşlerinin zaman içinde giderek zenginleşerek siyasi parti farkının ötesine vararak geliştiği görülmektedir".[152] A. Türkeş, 1 Şubat 1997 tarihinde sendika yöneticileri, iş hayatı ile ilgili bürokratlar ve öğretim elemanlarına verdiği iftar yemeğinde sendikacılara yönelik olarak şunları söyler:"Ben sizlere huzurunuzda

şu sözleri vermek istiyorum. Bundan böyle sizlerle daha yakın ve daha çok beraber olacağım. Türk-İş, Hak-İş, DİSK gibi bir ayrım yapmaksızın bütün sendikaların problemlerini ve dileklerini kendi problemlerim olarak kabul edeceğim. Bu arada değişik sendikalarda yer almış, üye olmuş, yönetici olmuş ülkücülere ve MHP'lilere şöyle seslenmek istiyorum: Önce kendi meselelerinize, kendi sendikanıza, kendi konfederasyonunuza ve yöneticilerinize sahip çıkın, sonra partinize. Bundan böyle MHP ve yöneticileri nasıl ki memleket menfaatlerini parti menfaatlerinin üstünde tutuyorsa, işçi kesiminin çıkarları da particiliğimizin üstünde olacaktır".[153] Türkeş, sendikaların meşrulaşma ve kitleselleşmede önemli bir araç olacağını fark etmiştir. "Yeni yüz, yeni imaj" için hoş görü önemlidir, sadece Nazım'dan şiir okumak yetmemektedir. Toplumun içine bir kılcal damar gibi yayılmış olan, örgütlülüğün önemini bilen işçilerin üye oldukları sendikalar bu açıdan büyük önem taşımaktadır, ihmal edilmemelidir. MHP, sendikalar aracılığı ile toplumsallaştırılmalı, kitleselleştirilmelidir. Bunu için de üye olunabilecek, güçlü tüm sendikalarda çalışılmalıdır.

Aslında bu eğilimin netleşmesinde 1980'li yıllarda reel ücret kaybına uğrayan işçilerin, özellikle MHP'ye yakın işçilerin 1990'lı yılların başında içine girdikleri arayışın da katkısı büyüktür. Örneğin, 1990'lı yılların hemen başına kadar TEKSİF'te örgütlü bulunan Adana'daki BOSSA fabrikasının MHP yandaşı işçileri, sendikanın toplu pazarlıklardaki tutumuna karşı çıkarak, istifa etmiş, DİSK'e bağlı TEKSTİL'e üye olmuşlar, 1992 yılında da BOSSA tarihinde ilk kez grev gerçekleştirmişlerdir. Kendiliğinden gelişen bu örgütsel arayış bilinci, MHP'ye de yansımakta gecikmemiştir. 1990'lı yıllar pek çok "sol" sendikada da artan sayıda MHP yandaşı işçinin üyeliğine tanıklık etmeye başlamıştır. Öyle ki, 2000'li yıllara gelindiğinde bu sendikalarda delege yapısı değişmiş, sendika şubelerinin yanı sıra genel merkez yönetimlerine de MHP'li işçiler gelmeye başlamıştır. DİSK'e bağlı TEKSTİL ve Lastik-İş; Türk-İş'e bağlı Türk Harb-iş, Petrol-İş, Liman-İş, Kristal-İş ve benzeri sendikaların kimisinin merkez yönetiminde, kimisinin önemli şube yönetimlerinde artık MHP'li işçiler egemendir. Türk-İş'in son genel kurulunda yönetime gelecek kadar güç biriktirmiş olan MHP, biraz Türk Metal Sendikası başkanı M. Özbek'e olan "kırgınlığı", biraz da zamanın daha "erken" olması nedeniyle bu yönde tem-

kinli hareket etmeyi ve Türk-İş yönetimine gelmeyi ertelemeyi tercih etmiş görünmektedir. İktidarda olmanın nimetlerinden yararlanarak hem kamu hem de özel kesimde işçiler içinde taraftarlarını arttıran MHP, Ülkücü İşçiler Birliği aracılığı ile de güçlenmeyi sürdürmektedir.

İşçiler ve sendikalar içindeki bu gelişmenin en vahim yanı, sendika yönetimlerine gelmiş olmaları değil, bunun da ötesinde iktidarda meşrulaşan MHP'nin, bunu işçi sınıfı içinde de iyice pekiştirerek, kitleselleşip, sınıfsal dinamiklere de egemen olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, MİSK ile yaşanan işçi sınıfı içindeki köksüzlük handikapı da aşılmaya başlanmaktadır. MHP, yeni sendikal anlayışı ile işçi sınıfı içinde kök salmaya çalışmakta, bunda başarılı olmaktadır. Faşizm için, işçileri doğrudan etkileme ve onları örgütsel bir biçimde kendine bağlamak önemlidir. Bu yüzden sendika sorunu, sendikal örgütlenme sorunu faşist partiler için her zaman önemli bir sorun olmuştur. Çünkü, bu faşizmin karakteristik özelliklerinden biridir. Yerel sendikalar, işyeri, sendika temsilciliği faşist sendikalar için en kızgın savaş alanlarıdır.[154] 1920'lerin İtalya'sı, 1930'ların Almanya'sı bu açıdan öğretici derslerle doludur. Bu deneyimlerden ne ders çıkardığımız ise önümüzdeki yıllar da belli olacaktır. Aymazlıkla tarihsel sorumluluk arasında bir tercih yapmak gibi bir lüksümüz bulunmamaktadır. Faşizm küçümsenmeye gelmez. Kanlı tarihi bunu hatırlatan bir "belge" olarak hep önümüzde durmaktadır.

Bitirirken uyarı için üçüncü tekrar: "Proleterya devrimleri, (...) durmadan kendi kendilerini eleştirirler, her an kendi akışlarını durdururlar, yeni baştan başlamak üzere, daha önce yerine getirilmiş gibi görünene geri dönerler, kendi ilk girişimlerinin kararsızlıkları ile, zaafları ile ve zavallılığı ile alay ederler, hasımlarını, salt, topraktan yeniden güç almasına ve yeniden korkunç bir güçle karşılarına dikilmesine meydan vermek için yere serermiş gibi görünürler, kendi amaçlarının muazzam sonsuzluğu karşısında buyuna, daima yeniden gerilerler, ta ki, her türlü geri çekilişi olanaksız kılıncaya ve bizzat koşullar bağırıncaya kadar: Hic Rhodus, hic salta (işte hendek işte deve!" (K. Marx, Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i)

Bitirirken uyarı için birinci tekrar: "Milliyetçi Hareket Partisi'nin Türk Siyasi hayatındaki en önemli özelliklerinden biri doğru bir felsefeye dayalı, yılların eskitemediği fikirler ve hedefler parti-

si olmasından Partimizin temel felsefesi ve temel hedefleri son derece isabetle vaaz edilmiş olup doğruluk ve geçerliliklerini korumaktadır. Milliyetçi Hareket Partisi merkez sağ ve soldaki pekçok partinin çizisindeki kırıkları hiçbir zaman yaşamamıştır. Yaşamasına gerek de yoktur. (...) Milliyetçi, Ülkücü Hareketin siyasi teşkilatı olan Milliyetçi Hareket Partisi Türk siyasi hayatına girişinden bu yana sahip olduğu felsefe, görüş ve koyduğu hedefleri savunmaya, onları iktidar yapma gayretine bugün de, yarın da şevkle devam edecektir." (MHP Program Taslağı 1996.)

Bitirirken uyarı için ikinci tekrar: "Faşizm, ancak, işçi hareketinin reformist ve devrimci organizasyonları aciz kaldıkları, politikaları ile işçilerin kendilerine karşı güvenlerini kökünden sarstıkları takdirde gelebilir." (A.Thalheimer v.d., Faşizm ve Kapitalizm, Sarmal Yayınevi, 1999, s.22.)

Dipnotlar:

* Bu incelemeyi 15-20 sayfalık kısa bir yazı olarak düşünmüştüm. Yazmaya başladıkça, 15-20 sayfanın yetmeyeceğini fark ettim. Tüm kısa tutma çabalarıma rağmen uzun bir yazı çıktı. Üstelik geriye yazacak çok şey kaldı. Bir kitap-broşür ile eksikliği gidermek gerekiyor. Bu metnin ilk yazımının önemli bir bölümünü okuyan Atilla Göktürk, önemsenmesi gereken önerilerde bulundu. Bu önerileri yerine getirmek yazının daha da uzaması anlamına geldiği için, bu önerileri yazmayı planladığım kitap-broşüre sakladım. Metin Altıok metnin son halini okudu, yazım yanlışlıklarını düzeltmenin yanı sıra dikkate alınması gereken bazı önerilerde bulundu. Bu önerileri de, A. Göktürk'ün önerilerinde olduğu gibi, yazıyı uzatmamak için bir sonraki çalışmada dikkate almak üzere bu yazıya yansıtmadım. Her ikisine de teşekkür borcum var.

1. Avusturya'da "Özgürlük Partisi" % 27, İsviçre'de "Halkın Partisi/ Demokratlar" % 23, Norveç'te "İlerleme Partisi" % 16, İtalya'da "Ulusal İttifak Partisi/MSI" %16, Belçika'da "Ulusal Hareket/Flaman Bloku" % 10, Fransa'da "Ulusal Cephe/Ulusal Hareket" % 14, Danimarka'da "Halk Partisi/İlerleme" % 12, Almanya'da "Cumhuriyetçiler/DVU" % 5. T. Demirer ve Diğerleri, Gericilik Küreselleşirken Faşizm!.. Yeniden Mi?, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s.242.
2. Bora ve Can "ülkücü hareket" kavramını neden tercih ettiklerini şöyle açıklıyorlar: " 'Faşist hareket' terimini değil, 'ülkücü hareket' terimini kullanıyoruz. Nasıl Alman faşizmi 'Nasyonal Sosyalizm' adıyla, İspanyol faşizmi 'Frankizm' adıyla anılıyorsa, ülkücü hareket de kendi adıyla anılmayı 'hak ediyor'. Ülkücü hareket gerçekten 'herhangi' bir hareket değil. Kavramsal-teorik düzeyde de kendi özgüllüğü içinde incelemeyi gerektiren özelliklere, niteliklere sahip". Tanıl Bora ve Kamal Can, Devlet, Ocak, Dergah: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket, İletişim Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 1999, s.45.
3. Tanıl Bora ve Kamal Can, a.g.e, s.52.
4. TBMM Tutanak Dergisi, C. 4,1947: 301-302
5. Fatih Güngör, "46 Sendikacılığından 'milliyetçi' sendikacılığa", Sınıf

Hareketinde YÖN, Kış '96, Sayı: 5, s. 48.

6. MHP'nin tarihsel gelişimine ilişkin kısa bir değerlendirme MHP'nin web sitesinde yer almaktadır: "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/flnk-1.html..tr. Aksi belirtilmedikçe, MHP tarihi ile ilgili bilgiler bu sitedeki tarihçeden aktarılmaktadır.
7. T. Bora ve K.Can çalışmalarında , Türkeş'in 1963 başında Türkiye'ye döndükten sonra Adalet Partisi'ne girmeye çalışarak iktidar fırsatı aradığını; AP içinde bir grubun "Türkeş'in partiye orduda taraftarlar kazandıracağını" savunmasına rağmen; onu en nihayet bir 27 Mayıs cuntacısı olarak gören AP yönetiminin bu işi geri çevirdiğini belirtiyorlar. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 52-53.
8. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 53.
9. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 45.
10. Özelleştirme açısından yapılacak bir karşılaştırma bu düşüncenin test edilmesine yardımcı olacaktır. Devlet yatırımlarının ve planlamanın önemli olduğu 1970'lerin başında verilmiş bir demecinde Türkeş iktisadi sistemleri değerlendirirken şunları söylemektedir: "siyasi iktidarın tercihi, kapitalist sistem yönünde ise kamu sektörü özel sektöre (...) dönüştürülür. Böylece üretim araçlarının mülkiyeti tek elde, özel mülkiyeti şeklinde toplanır."; "Hayati önemdeki stratejik, ekonomik ana faaliyetlerin devlet eliyle yürütülmesi"; "Özel teşebbüs çalışmalarında işlerin daima toplumun yararına olacak şekilde gelişmesi devletçe kontrol edilmesi sağlanmalıdır". Alparslan Türkeş, 9 Işık, Bütün Yazılar Belgeler 16, Kamer Yayınları, İstanbul, 1997, s.351, 356. Liberal rüzgarların estiği 1990'ların sonunda ise özelleştirme konusunda şunlar söylenmeketedir: "Özelleştirme ile devletin ekonomiye doğrudan müdahalesinin sınırlandırılması". MHP, Milliyetçi Hareket Partisi Programı, Ankara, 2000, s.54.
11. 1963 yılında 446.092 olan sendikalı işçi sayısı 1967 yılında 645.096'ya yükselmiştir. Kamu kesimindeki sendikalı işçi sayısında önemli bir değişiklik yaşanmazken, özel kesimde 1963 yılında 98.131 olan sendikalı işçi sayısı 1967 yılında yaklaşık üç kat artarak 279.514'e yükselmiştir. 1965 yılındaki 46 greve 6.593 işçi katılmışken, 1996 yılındaki 42 greve 11.414 işçi katılmıştır. 1967 yılında ise grev sayısında bir patlama olmuş, uygulanan grev sayısı 101'e yükselmiştir. Sendikalaşma oranları ve yıllar için bakınız ÇSGB, Çalışma Hayatı İstatistikleri. 1967 yılı DİSK'in de kurulduğu yıldır.
12. T. Bora-K.Can çalışmalarında, "ülkücü hareketin seçkin unsurları arasında" Dokuz Işık'ın gerçek mükellefinin Türkeş olmadığı, gerçek yazarın milliyetçi sosyolog Mümtaz Turhan olduğu yönünde iddiaların yaygın olduğuna dikkat çekiyorlar. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 79. Bu ilkeler sırasıyla şunlardır: 1) Milliyetçilik: Her şey Türk Milleti için, Türk milletiyle beraber ve Türk milletine göre sözler ile özetlenebilecek, Türk milletine bağlılık, sevgi ve Türkiye Devleti'ne sadakat ve hizmettir. 2) Ülkücülük: Türk milletini en iler en medeni ve en kuvvetli varlık haline getirme ülküsüdür. 3) Ahlakçılık: Türk milletinin ruhuna, geleneklerine uygun ve yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi öngören esaslara dayanır. 4) İlimcilik: Olayları ve varlığı önyargılardan ve art düşüncelerden sıyırarak ilim mantalitesiyle incelemek ve girişilecek her çeşit faaliyette ilmi önder yapma prensibidir. 5) Toplumculuk: Her çeşit faaliyetin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. Sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. Ekonomik görüş olarak mülkiyeti esas kabul eden fakat mülkiyetin millet za-

rarına kötüye kullanılmasına karşı olan bir görüşü belirtir. Karma ekonomiyi ve stratejik, ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolünde bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını kabul eder. 6) Köycülük: Köyleri tarım kentleri halinde birleştirerek kalkındırmayı öngörür. Köylünün tefecilerin elinden kurtarılması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yardımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır... 7) Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik: Birleşmiş Milletler Anayasası'nda yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasını gaye edinmiştir. İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesini, toplumun kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder. 8) Gelişmecilik: İnsanlar ve medeniyetler daima daha iyiyi, daha güzeli, daha mükemmeli istemek ve aramakla gelişir. Elde edilenle yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurudur. Ancak bu gayret ve çabalarda Türk milletinin tarihinden milli benliğinden ve kökünden kapmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir. 9) Endüstri ve Teknikçilik: Türk milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lazımdır. Aparslan Türkeş, a.g.e., s. 22-24.

13. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 79-80.
14. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 82.
15. Hikmet Çetinkaya, Sancılı Yıllar 1965-1971, İstanbul, 1986.
16. Turhan Feyizoğlu, Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket, Ozan Yayıncılık, İstanbul, kasım 2000, s.525-530.
17. 9 Mayıs 1970 yılında Ankara'da yapılan "9 Işık Yürüyüşü"nde Türkeş'in önünden geçen kortej, Türkeş'i sağ ellerini havaya kaldırarak selamlar, Mussolini ve Hitler'in selamlandığı giibi! 11-17 Mayıs 1970 günleri Erzurum'da toplanan Türk-İş Kongresi ilk kez açıkça sağ-sol görüşlerin egemenlik kılmak amacıyla gösterilere sahne olduğu bir kongre özelliği taşır. MHP'nin teorisyenlerinden Doç. Dr. Orhan Türkdoğan konuşmasını "yuhlar" ve "alkışar" arasında yapmak durumunda kalır. T. Feyizoğlu, a.g.e., s.538-539.
18. Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler (1908-1998) 3, Tekin Yayınevi, İkinci Basım, İstanbul, 1990, s. 436.
19. Partiye yeni isim aranırken, Genel İdare Kurulu 'nun tespit ettiği isimler arasında "9 Işık Partisi", "Milli Hareket Partisi" ve "Milliyetçi Köylü Partisi" gibi isimler yer almaktadır. Daha sonra yapılan Genel İdare Kurulu'nun toplantılarında Kongre'ye teklif edilecek isim olarak "Milli Hareket Partisi" ismi ağırlık kazanmıştır. Aynı toplantılarda partinin ambleminin de bu isme uygun ve Türk İslam sentezini sembolize edecek bir şekilde olması kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak, "Milli" kavramının kullanılabilmesi için Bakanlar Kurulu'nun izninin gerekli olması gibi bazı bürokratik engeller sebebiyle "Milliyetçi Hareket Partisi" isminde karar kılınmıştır.
20. Y. Küçük, a.g.e., s.437. MHP itirafçılarından Nurullah Tevfik Ağansoy, soruşturmalarda, 1968 yılından itibaren yoğun ve sistemli bir şekilde silah edinmeye başladıklarını belirtiyor. Aynı yıl "komando kampları"nın kurulduğu yıldır. İlgili ifadeler ve tutanaklar için bakınız Y. Küçük, a.g.e, s.433-440. MHP'nin 1973 yılı seçim broşürlerinden birinde ise şöyle denmektedir:"Milliyetçi Hareket Partisi masum ve bir çoğu haklı sayılabilecek öğrenci hareketlerinin arkasında hangi kuvvetlerin gizlendiğini önceden görmüş, sorumlu ve yetkililere de göstermiştir. Genel başkanımız sayın Alpaslan Türkeş'in, 1968 yılı sonlarına doğru düzenlenen bir basın toplantısında öğrenci hareketlerine koyduğu teşhis

iddiamızın tarihe geçmiş, inkar edilemeyecek delillerinden biridir. Milliyetçi Hareket Partisi (...) asıl hedefin Türk devleti olduğunu görerek, Türk milliyetçilerinin her şeyden önce ve herşeye rağmen, devletimizi korumağa mecbur olduklarını hiç unutmamış ve bu şuurun icaplarını yerine getirmiştir". MHP, Büyük ve Güçlü Türkiye İçin Milliyetçi Hareket partisi 1973 Seçim Bildirisi, Ankara, 1973, s.5-6.

21. T. Bora-K.Can, a.g.e., s.59.
22. T. Bora-K.Can, a.g.e., s.61.
23. T. Bora-K.Can, a.g.e., s.64.
24. MHP, Kudretli, Müreffeh ve Büyük Türkiye İçin MHP Programı, Ankara, 1973, s.8.
25. Erkin Topkaya, Program ve Tüzükleriyle Türkiye'de Başlıca Siyasi Partiler, Ankara, 1967, s.518.
26. MHP, Kudretli, Müreffeh ve Büyük Türkiye İçin MHP Programı, Ankara, 1973, s.5.
27. Ayferi Göze, Korporatif Devlet (XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupada Korporatif Devlet Teorileri ve Korporatif Devlet Sistemleri", İstanbul Üniversitesi yayınları, Yayın No: 1380, İstanbul, 1968, s.8-9.
28. E. Topkaya, a.g.e., s. 557.
29. MHP, Kudretli, Müreffeh ve Büyük Türkiye İçin MHP Programı, Ankara, 1973, s.33.
30. MHP, Büyük ve Güçlü Türkiye İçin Milliyetçi Hareket Partisi 1973 Seçim Bildirisi, Ankara, 1973, s.50-52.
31. MHP, Milliyetçi Hareket/in El Kitabı, MHP Genel Merkez Yayınları, Ankara, 1977, s.5.
32. A. Türkeş, a.g.e., s. 377.
33. A. Türkeş, a.g.e., s. 379.
34. A. Türkeş, a.g.e., s. 361-362.
35. A. Türkeş, a.g.e., s. 338.
36. Mustafa Kemal Erkovan, Sendikacılık Tarihi ve Milliyetçi-Toplumcu Sendikacılık, Emel Matbaacılık, Ankara, 1974, s. 101.
37. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 102.
38. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 67.
39. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 68.
40. Kurt Karaca, Milliyetçi Türkiye, Milliyetçi-Toplumcu Düzen, 9. Baskı, Emel Matbaacılık, Ankara, 1976, s. 273-274. Kurt Karaca takma adı ile yazan, "ülkücü literatürün" bu gözde yazarı, Prof. Dr. Fikret Eren, Ankara Üniversitesi'nde bir dönem Rektör yardımcılığı da yapmıştır.
41. A. Göze, a.g.e., s. 107.
42. A. Türkeş, a.g.e., s.379.
43. K. Karaca, a.g.e., s. 275-276; M.K. Erkovan, a.g.e., s.92-93.
44. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 89-90.
45. K. Karaca, a.g.e., s. 276-279; M.K. Erkovan, a.g.e., s.93-97.
46. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 90.
47. K. Karaca, a.g.e., s. 280.-286; M.K. Erkovan, a.g.e., s.97-99.
48. M.K. Erkovan, a.g.e., s.98. "Milliyetçi Toplumcu Sendikacılık"a ilişkin bu görüşler hemen hemen aynı cümlelerle daha sonra MİSK'in benimsediği sendikacılık olarak da yayınlarında yer aldı: MİSK, Temel Görüşler, İstanbul, 1976; MİSK, MİSK 3. Genel Kuruluna Sunulan Çalışma Raporu, İstanbul, 1978.
49. Ayferi Göze, Korporatif Devlet (XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupada Korporatif Devlet Teorileri ve Korporatif Devlet Sistemleri", İstanbul Üniversitesi yayınları, Yayın No: 1380, İstanbul, 1968, s.21. Korporatif devletin teklik ilkesi, bir meslek kolunda veya birbiri ile ilgili meslek dallarında çalışan bütün işçileri bir araya toplayan , milli karakterde bir teşekkül olan, yurt çapında kurulmuş olmadır. Mecburilik ilkesi ise, kurulan tek korporasyon, sendika veya örgüte, o alandaki herkesin katılma konusunda istek ve iradelerine bakılmaksızın üye yapılmalarıdır. A. Göze, a.g.e., s. 21-22.

50.
K. Turan, "Türkeş ve Türk Sendikacılık Hareketi", Alparslan Türkeş-Birinci Yıl Armağanı, MHP Genel Merkez Yayını, Ankara, 1998, s. 282.

51. K. Turan, a.g.m., s. 281.
52. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 85.
53. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 86-87.
54. M.K. Erkovan, a.g.e., s. 75.
55. M.K. Erkovan, a.g.e., s.75-76.
56. M.K. Erkovan, a.g.e., 76-77.
57. M.K. Erkovan, a.g.e., 78.
58. M.K. Erkovan, a.g.e., 77.
59. ÇSGB, Çalışma Hayatı İstatistikleri. DİSK, 1974 yılındaki grevlerin beşte birini gerçekleştirmişken, 1975 yılında bu oran üçte bire yükselmiştir. İzleyen yıllarda da DİSK'in grevlerdeki payı artarak, 1977 yılından itibaren grevlerin önce yarısından fazlasını, sonra da dörtte üçünü, 1980 yılında ise neredeyse tamamını gerçekleştirmiştir. Türkiye Denizciler Sendikası, (Haz. Tunç Tayanç), Türkiye'de Yapılan Grevlerin Nicel ve Nitel Değerlendirmesi (1963-1980), İstanbul, 1987, s.40.
60. Yürüyüş, Sayı: 14, 15 Temmuz 1975, s.7.
61. T. Feyizoğlu, a.g.e, s. 543-545.
62. 1975 yılının ilk altı ayında 18 silahlı baskın ve çok sayıda bombalama yapılmıştır. Saldırılarda 546 kişi yaralanırken, önemli bir bölümü öğretmen olan 16 kişi öldürülmüştür. Yürüyüş, Sayı: 24, 23 Eylül 1975, s.2.
63. TİB, Türkiye İşçi Sınıfı ve Mücadeleleri Tarihi, Ankara, 1976, s. 302.
64. Yürüyüş, Sayı: 24, 23 eylül 1975, s.2.
65. Yürüyüş'te 12 Ekim 1975 seçimlerinden sonra şöyle bir yorum yapılıyor: "12 Ekim seçimlerinin (...) kanıtladığı diğer bir olgu da, Türkiye gibi ülkelerde MHP tipi faşist partilerin parlamenter yollarla gelişme şansının olmadığıdır. (...) işçi sınıfının yoğun olduğu illerde MHP oylarında düşüş görülmesi (...) emekçilerin MHP'yi reddettiğinin bir göstergesi olmuştur". Yürüyüş, Sayı: 27, 15 Ekim 1975, s.6.
66. TİB, a.g.e., s.316.
67. Yürüyüş, Sayı: 37, 23 Aralık 1975, s.10-11.
68. TİB, a.g.e., s. 318; Yürüyüş, Sayı: 39, 6 Ocak 1976, s.6.
69. Yıldırım Koç, "MİSK'in Önlenebilen Yükselişi", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı: 107, Mayıs 1989. Yıldırım Koç'un bu makalesi Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar (Ataol Yayıncılık, İstanbul, 1992, s.314-329) kitabında da yer almaktadır.
70. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 424.
71. Bu Genel Kurula katılan üye sendikalara bakıldığında üye sendika sayısının artmış olduğu görülmektedir. Genel Kurula Türk Tarım İş, Türk Ağaç, Türk Oley-Sen, Türk Büro, Türk Mensucat İş, Türk Yapı, Ege Gis İş, Demir Sen, Türk Plastik İş ve Türk Deri İş sendikalarını temsilen delegeler katılır. Y. Koç, a..g.e., s.315.
72. Çalışma Bakanlığı'nın Adana Bölge Müdürlüğü kayıtlarına göre, 1976 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında, MHP'nin etkili olduğu İskenderun'da arka arkaya MİSK'e bağlı sendikaların şubeleri kurulmuş, temsilcilikleri açılmıştır. Ancak, bu şube ve temsilciliklerde kurucu olanlar genellikle hep aynı isimler olmaktadır. Örneğin, sendika adresi olarak aynı yer gösterilen Türk Çimento İş, Türk Adalet İş, Türk akın İş ve Türk Giyecek İş'in kurucu üyesi olarak karşımıza hep Saim Mahmutoğlu çıkmaktadır.
73. Örneğin, Adana'daki Çalışma Bakanlığı Bölge Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre Türk Adalet İş'in 1976 yılında Samsun, Sivas, Ankara'da

şubeleri, Adana, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Maraş, Kayseri, Karadenizereğli'de temsilcilikleri; Türk Giyecek İş'in Samsun, Sivas, Ankara'da şubeleri, Adana, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Maraş, Kayseri, Karadenizereğli'de temsilcilikleri bulunmaktadır. Her iki sendikanın aynı illerde şube ve temsilciliklerinin kurulmuş olması sadece bir tesadüf olmasa gerek.

74. Yıldırım Koç bu dönemde "MİSK ve bağlı sendikalar, Milliyetçi Cephe iktidarları dönemlerinde işyerlerine alınan MHP'liler aracılığıyla ve işverenlerle anlaşarak, DİSK'e altenatif olma iddiasıyla bazı işyerlerinde örgütlenmeye ve Çalışma Bakanlığı'ndaki ilişkiler aracılığıyla da yetki almaya başladı"klarını, "işyerlerinde[ki] farklı düşüncedeki işçilere yaşama hakkı tanınmadı"ğını belirtmektedir. Y. Koç, a.g.e., s. 315.
75. Y. Koç, a.g.e, s. 315.
76. 1963-1980 döneminde metal sanayiinden sonra tekstil sanayii en çok grevin gerçekleştirildiği iş koludur. Bu dönemin grevlerinin yaklaşık beşte ikisi bu işkolunda gerçekleştirilmiştir. T. Tayanç, a.g.e., s. 50.
77. Y. Koç, a.g.e., s. 320. MİSK'in en büyük sendikalarının olduğu işkolları aynı zamanda 1963-1980 döneminde en çok grevlerin yaşandığı, emek-sermaye arasındaki mücadelenin yükseldiği alanlar olması nedeniyle oldukça anlamlıdır. Bu dönemde gerçekleşen 1.090 grevin, 96'sı gıda, 192'si tekstil, 113'ü lastik-petrol, 104'ü toprak-cam, 226'sı metal işkollarında meydana gelmiştir. T. Tayanç, a.g.e., s.50.
78. Birer istisna oluşturan Adana A. Türkeş'in milletvekili seçildiği, Kayseri'de kökenin bulunduğu kentler olma özelliği taşımaktadır.
79. MHP üzerine yapılan kapsamlı bir çalışmada "1970'te kurulan Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu, MC iktidarlarının ve işverenlerin desteğiyle bazı işyerlerinde 'DİSK tehlikesine' karşı uyumlu, işbirlikçi bir alternatif olarak 'konuşlandırılması' sayesinde belirli bir gelişme kaydetmişti" yorumu yapılmaktadır. T. Bora-K. Can, a..g.e., s. 417.
80. Y. Koç, a.g.e., s.315-319.
81. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 424. 1979 sonu ve 1980 yılında da MİSK içindeki anlaşmazlık ve görüş farklılıkları ortaya çıkmış, 1980 Haziran'ında kuruluşundan beri MİSK'e başkanlık yapan Ömer Faruk Akıncı ve yürütme kurulu üyelerinden Kadri Çatmakaş istifa etmişlerdir. Y. Koç, a.g.e., s.320. MİSK içindeki huzursuzluklar benzer nedenlerle olmasa da daha önce, II. Genel Kurul'unu yaptığı 1975 yılında da yaşanmıştı. Bu Genel Kurul'da Hür Mensucat, Ekmek İş ve Plastik İş sendikaları, aidat ödemedikleri, huzursuzluk ve hizipçilik yarattıkları gerekçesiyle ihraç edilmişlerdi. Y. Koç, a.g.e., s.315.
82. Y. Koç, a.g.e., s.318-319.
83. Y. Koç, a.g.e., s.316-317; Aslında MİSK'te bomba imalı mücadelenin başka bir aşamaya evrildiğinin bir işaretini oluşturmaktadır. MHP'nin önde gelen ideolog ve düşünürlerinden olan sosyoloji Profesörü Orhan Türkdoğan, A. Türkeş'e yazdığı 14 Nisan 1979 tarihli mektubunda "sola sistemli bir şekilde yüklenmemiz hepimizin cepheden taarruza geçmesiyle mümkün olacaktır. Sanıyorum, bir çok arkadaşlar tehdit edilme ve ölüm endişesiyle sinmiş durumdalar. Komünizm gelirse zaten ölecekler, binaenaleyh korkunun ecele faydası yoktur. Bunları yattıkları kış uykusundan uyandırarak cepheye sevk etmenin zamanıdır" demektedir. Y. Küçük, a.g.e. s. 508. Topyekun mücadele, cepheden saldırı kararı alınmış olunmalı ki, artık MİSK binalarında bomba imal edilmeye başlanmıştır. T. Bora-K. Can,

MİSK'in sendikal bir örgütlenme çalışmasından çok, anti-komünist paramiliter faaliyetlerde ve ülkücü harekete maddi destek sağlama işlevinde yoğunlaştığını belirtmektedirler. T. Bora-K.Can, a.g.e., s. 417.

84. MİSK'in tıkanma noktasına gelişinde bu Konfederasyon'a üye yapılmak istenen sendikalar içindeki direniş de önemli rol oynadı. Örneğin, KÖYYSE-İŞ yönetim kurulu 1979 yılında önemli bir üye sayısına sahip olmamakla birlikte (1979'da 1.676 üyesi vardı) MİSK'e katılma kararı aldı. Sendika Başkanı Sadık Özkan, Yönetim Kurulu'nun aldığı bu kararın geçersiz sayılması için mahkemeye başvurdu. Mahkeme sürerken toplanan Genel Kurul MİSK'e katılımın ancak Genel Kurul'da alınabileceği hükmünü kabul etti. Böylece, MİSK 1980 yılında üye sayısının hükümet desteği ile önemli ölçüde artırılacak olan KÖYYSE-İş üyeliğinden mahrum kaldı. Sendikanın MİSK'e katılımını engelleyen S. Özkan ise 1980 yılında silahlı bir saldırı sonucu öldürüldü. Y. Koç, a.g.e., s. 317-318.

85. A. Türkeş, a.g.e., s. 385.

86. Bu etkiye yönelik çalışmalar için Türk-İş'in Çalışma Raporlarına bakmak yeterli olmaktadır. Türk Metal sendikası Genel Başkanı, Türk-İş'in 1976 yılında yapılan 10. Genel Kurul'unda şunları söylemektedir:"Muhterem arkadaşlarım, Türk-İş 10. Genel Kurulu, (...) Türk -İş eğitim seferberliği ilan etmelidir. (...) Milli şuur etrafında bütünleşmeliyiz. (...) Milli şuur, milli kültür bir milletin ruhu ve beynidir. Milli kültürden yoksun bir millet, harçsız örülen duvara benzer. Yıkılmaya mahkumdur. Bizim milli kültürümüz (...) milleti bölük pörçük etmek isteyen zihniyete karşı panzehirdir. Öyle ise Türk işçi hareketi eğitime değer verecek. (...) Türkiye toprakları üzerinde yaşayanların sevdası, Türklük olmalıdır. Türklüğe sevdalı olmalıdır". Türk-İş, Türk-İş 10. Genel Kurul Çalışmaları, Türk-İş Yayın No: 109, Ankara, 1976, s.303-316. Türk-İş'in 1979 yılındaki 11. Genel Kurul'unda ise Türk Metal sendikası delegesi Avni Çarsancaklı şunları söylemektedir:"Değerli arkadaşlar Türk Devletinin varlığını, Türk milletinin varlığını korumak mecburiyetindeyiz. Ülkemizde bölücülük vardır, ülkemizde devleti ve milleti yıkmak isteyen unsurlar vardır (...) son bağımsız Türk devleti yıkılırsa hep beraber altında kalırız. Çünkü yok başka yedek vatanımız". Türk-İş, Türk-İş 11. Genel Kurul Çalışmaları, Türk-İş Yayın No: 129, Ankara, 1979, s.208-214.

87. Refik Sönmezsoy, Türk İşçi Hareketinin Lokomotifi Türk Metal Sendikası Tarihi, Türk Metal sendikası Yayını, Ankara, t.y., s.14.

88. R. Sönmezsoy, a.g.e., s. 14; R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, Metal İşçilerinin Mücadele Tarihi, İkinci Baskı, İsanbul, 1989, s. 36.

89. R. Sönmezsoy, a.g.e., s. 15.

90. R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, a.g.e., s. 36-37.

91. Yine aynı metinde belirtilen şu görüşler daha önce MHP'nin dile getirilen korporatist görüşleri ile büyük benzerlik taşımaktadır: "Biz tarihimizde çok güzel örneklerini bulduğumuz idare edenlerle çalışanlar arasındaki karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir çalışma düzeni ile kalkınabileceğimizi savunurken..." R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, a.g.e., s.38.

92. Bu durum Türk Metal tarihini yazanlar tarafından şöyle değerlendirilir: "Marksist ve komünistler, Türkiye metal-İş Federasyonu'na sızmaya başlar. Teşkilat içteki hainlerle de uğraşmak durumunda kalır. İçten ve dıştan yapılan yıkıcılığa rağmen, Türkiye Metal-İş Federasyonu inandığı fikirlere ve ilkelere sadık kalır". R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, a.g.e.,

s.49.

93. R. Sönmezsoy, a.g.e., s. 21.
94. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi'nde bu dönüşüm için şu yorum yapılır: "Bu kararın nedeni, 1970'lerden itibaren federasyona bağlı sendikaların önemli bölümünün farklı sendikacılık anlayışına sahip, farklı siyasal görüşlerden yönetimlere geçmiş olması; öte yandan DİSK'e bağlı Türkiye Maden-İş'in rekabeti ve etkisi ile Türkiye işçi hareketinin gelmiş olduğu aşamanın, bu işkolunda federatif tipte bir sendikal yapı yerine daha merkezi, milli tip bir sendikal yapıyı zorlamasıydı". Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s.359.
95. R. Sönmezsoy, a.g.e., s. 29. R. Sönmezsoy'a göre, "Anadolu'nun komünistleştirilme girişimi karşısında Türk Metal yıkılmaz bir abide haline gelir. (...) Türk Metal'in cesareti ve kararlılığı bölücülerin, komünistlerin Anadolu'yu işgal planlarını alt üst eder". a.g.e., s.31.
96. Yetki mücadelesinin yaşandığı Bursa'da 30 Haziran 1976'da Muammer Çetinbaş adlı DİSK'e bağlı Maden - İş üyesi işçi Tofaş fabrikası önünde silahla vurularak öldürüldü. Olaydan sonra, bazı yönetici, temsilci ve üyelerle Türk Metal eğitim aracının şoförü gözaltına alındı. Maden-İş, cinayetin olay yerine Türk Metal'e ait Ankara plakalı bir araçla gelen 'silahlı tedhişçiler' tarafından işlendiğini iddia etti. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, yaptığı bir açıklamada, "Daha geçtiğimiz günlerde bu işyerinde Bozkurt amblemli bildiriler dağıtarak işçiler üzerine taşlı, sopalı, zincirli saldırılar düzenleyerek, Seydişehir'de, Tariş'te oynadıkları oyunun aynısını Tofaş'da sahnelemek istemektedirler" diyordu. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 249.
97. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 249.
98. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 249.
99. Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s. 249.
100. R. Sönmezsoy, a.g.e., s. 36. Sadece Batı'da sürmeyecektir bu mücadele. "Türk Metal Sendikası Maden iş ile yaptığı ölüm kalım savaşını Samsun'da da sürdürür. Bu kavga, her ne kadar 'sendikal mücadele' adı altında verilse de asıl amaç 'ülkenin bölünmezliği, bütünlüğünü' korumaktır. Maden-İş Sendikası, Türkiye'nin bütünlüğüne yöneltilmiş bir hançerdir. Türk Metal Sendikası ise bu hain elleri kırmaya çalışan, Türk ulusunun tepkisini dile getiren karşı eylemin adı olur". R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, a.g.e., s.159.
101. Türk Metal, Türk Metal, (broşür), t.y., Ankara, s.2.
102. R. Sönmezsoy-E.Aslıyüce, a.g.e., s.159.
103. Y. Küçük, a.g.e., s. 509. 21 Kasım 1978 tarihli Cumhuriyet'teki habere göre, "MHP yöneticileri, görev ve sorumluluğun Ordu'ya devri isteği nedeniyle Savcılık'ta ifade verecek"ti. Y.Küçük, a.g.e., s. 509.
104. Y. Küçük, a.g.e., s. 510.
105. T. Bora-K. Can, a.g.e., s. 94. Bu nedenle, bir yandan sıkıyönetimin diğer illere yaygınlaştırılmasına çalışılırken, diğer yandan yeterince kararlı olmadığı için eleştirilerek ordu tahrik edilmeye çalışıldı.
106. T. Bora-K. Can, a.g.e., s. 96.
107. "MHP liderliğinin hesaplayamadığı ya da görmek istemediği (...) egemen sınıfların, MHP'yi başından itibaren ciddi bir iktidar unsuru olarak görmeyip, sadece 'acil hallerde' kullanılacak bir araç olarak görmeleriydi. (...) MHP'nin/ülkücü hareketin, toparladığı insan malzemesi ve oluşturduğu yapı ile, ona yüklenen sınırlı siyasal misyonu (anti-komünist reaksiyon ve sokak gücü) dahi sürükleyemeyecek özelliklere sahip olduğunun egemen blok tarafından

anlaşılması ve hatta egemen blokun kimi unsurlarınca bizzat bu 'misyon'un sorgulanmaya başlaması, tecrit sürecinde belirleyici bir etkendi." T.Bora-K.Can, a.g.e., s97-98. "

108. Bu değerlendirmeler için bakınız "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

109. T.Bora-K.Can, a.g.e., s.119.

110. "İdeolojik bakımdan, Türk-İslam Sentezi doktrininin açık bir biçimde 'Türklük' önceliğine dayanması, faşist entelejensiyanın onunla özdeşleşmesinde etkili olmuştur. Faşist entelejensiyanın, anti-komünizmle belirlenmiş vulger ve ajitatif 'milliyetçilik-muhafazakarlık' söyleminden öte pozitif bir sistematiğe sahip bulunmayan unsurları, Sentez etrafında örülen söylemde kendilerini bulmuşlardır. (...) 1982-1983 döneminde, siyasal kimliğini 12 Eylül'le özdeşleştirerek savunma ve yeniden üretme yolunu tutan MHP kurmaylarıyla uyum içinde davranan bu kesim; Türk-İslam Sentezi doktrininin resmi ideolojiye demir atmasını, 'fikri iktidarda kendi zindanda' şiarını apaçık doğrulayan bir gelişme olarak selamlamıştır". T. Bora-K.Can, a.g.e, s.183-184.

111. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html..
"MHP'nin soy sürdürücüsü olarak kurulan Muhafazakar Parti (MP), ülkücü kadro potansiyelinin çok küçük bir kesirini bünyesinde toplayabildi. MHP 'kitlesi' ve kadrolarının önemli bölümü, yeni kurulan diğer partilere yöneldiler. Bu yöneliş, MHP tabanının 12 eylül rejimine verdiği 'genel' onayın uzantısı niteliğindeki bir doğallıkla cereyan etti. (...) Tabandaki genel eğilimi sezen, belirli ölçülerde paylaşan, hatta siyeseti meslekleştirme yönelimleri ve kariyerist niyetleri ölçüsünde bu eğilimi destekleyen MHP'li 'kadrolar', 'yeni' parti tercihlerini büyük ölçüde pramatist saiklerle ve klientelist hesaplarla yaptılar. (...) Anavatan Partisi (ANAP) 1984'ten itibaren bu kesimin adresi oldu". T.Bora-K.Can,a.g.e., s. 192-193.

112. T. Bora-K.Can, a.g.e.,s. 276-277.

113. T.Bora-K.Can,a.g.e., s. 269.

114. Eski liderlerin siyasal yasaklarının kalkmasına yönelik yapılan referandumda MHP'nin siyasal coğrafyasında yasakların kalkmasına hayır oylarının genellikle çok yüksek çıkması ANAP'taki hareketçiler için övünç kaynağı olurken, yeni umutları da körüklüyordu. "Ülkücü camiaya" dönük olarak 'Türkeş'in bittiği', 'milliyetçilerin yerinin ANAP olduğu" iddiaları daha sık dile getiriliyordu. T.Bora-K.Can, a.g.e., s. 218.

115. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html..

116. T.Bora,K.Can, a.g.e., s. 421.

117. T.Bora,K.Can, a.g.e., s. 219.

118. Alparsalan Türkeş, "Gerçekler", Bizim Ocak, s.4'ten aktaran: T.Bora,K.Can, a.g.e., s. 227.

119. Her iki programının karşılaştırması için bakınız T.Bora-K.Can, a.g.e., s. 447-451.

120. T.Bora-K.Can, a.g.e., s.437-438.

121. T.Bora-K.Can, a.g.e., s. 440.

122. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

123. T.Bora,K.Can, a.g.e., s. 441.

124. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html..tr/f-lnk-1.html.

125. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

126. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

127. Tanıl Bora, "Türkiye'de Milliyetçilik Söylemleri", Birikim, Sayı: 67, Kasım 1994, s.20.

128. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

129. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

130. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

131. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

132. Tanıl Bora, "Türkiye Sağının İdeolojik ve Siyasi bunalımı", Birikim, Sayı: 64, Ağustos 1994, s.20-21.

133. Tanıl Bora, "İki MHP", Birikim, Sayı:60, Nisan 1994, s.35.

134. 1989'dan 1994'e değişim şöyledir: Bitlis % 0.8'den % 6'ya; Van %1.6'dan % 5.5.'e.; Muş seçime girmemişken % 5.3; Adana % 6.1'den % 18'e; Mersin % 4.7'den % 14'e; Antalya % 2.8'den % 13'e; Salihli, Turgutlu, Ayvalık % 2'den belediye başkanlığını kazanacak oya. T. Bora, "İki MHP", Birikim, Sayı: 60, Nisan 1994, s.36.

135. "Milliyetçilik ve tarihimiz", www.mhp.org.tr/f-lnk-1.html.

136. Fatih Mehmet Şahin, "18 Nisan: Öncesi ve Sonrası", Ülkü Ocağı Dergisi, Sayı: 59, Mayıs 1999, s.34.

137. F.M. Şahin, a.g.m., s.35.

138. F.M. Şahin, a.g.m., s.35. Tanıl Bora ise Türkeş'in ölümündn sonraki dönemi "MHP'de bir 'öze dönüş' " olarak nitelendirmektedir. T. Bora, "18 Nisan-Zifiri karanlık seçimleri: MHP ve diğerleri", Birikim, Sayı: 121, Mayıs 1999, s.17.

139. T.Bora, a.g.m,, s. 17.

140. Y. Koç, a..g.e., s.321-322; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s.424

141. Y. Koç, a..g.e., s.322-323; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s.424-425. 2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın çıktığı tarihte sendika üyesi olanların yeniden noterden üye olma zorunluluğunu kaldıran ve sendikaların gönderdikleri üye listelerinin kabul edildiği "Ek 6" uygulaması, Danıştay'ın tersi görüşüne rağmen, Ankara İş Mahkemesi tarafından MİSK üyesi sendikalar için de kabul edildi.

142. 24 Temmuz 1985 tarihli Cumhuriyet'ten aktaran Y. Koç, a.g.e., s.323.

143. Y. Koç, a..g.e., s.323; Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, s.425

144. MÇP, MÇP Programı, Ankara, 1988, s.62-63.

145. MHP, MHP Program Taslağı, Ankara, Eylül 1996, s.2.

146. A.g.e., s. 3. Aslında bu ifade MHP'nin ne kadar değişip, dönüştüğünü tartışanlar için önemli bir bilgi notu olmanın ötesinde anlam taşımaktadır.

147. MHP, MHP Program Taslağı, Ankara, Eylül 1996, s. 99-100.

148. MHP, MHP Programı, Ankara, Kasım 2000, s.40.

149. Kadir Arıcı, Türkiye'nin Temel Sosyal Sorunlarına Yaklaşımlar, MHP Siyaset Okulu, Eğitim Serisi: 6, Ankara, Şubat 1999, s. 46. K. Arıcı'ya göre "Sendikaların, güçlü üst teşkilatlanmalara gitmesi ve parçalanmamaları teşvik edilmelidir. Ancak bunu yaparken sendikal haklar sınırlandırılmamalıdır".

150. MHP AR-GE'nin Yüksek Öğretim Gençlik-Sendika Araştırma Grubu tarafından yapılan bu değerlendirmede memur sendikacılığına da değinilmekte, grevsiz, toplu sözleşmesiz bir memur sendikacılığı benimsenmektedir.

151. "Sendikacılıkta Yeni Anlayış", Çare, Yıl: 1, Sayı: 2, Şubat 1999, s. 50.

152. K. Turan, "Türkeş ve Türk Sendikacılık Hareketi", Alparslan Türkeş-Birinci Yıl Armağanı, MHP Genel Merkez Yayını, Ankara, 1998, s. 283.

153. K. Turan, a.g.m., s. 285.

154. P. Togliatti, Faşizm Üzerine Dersler, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1989, s.88-89, 98.

Zücaciye Dükkanındaki Fil!

Seyfi ÖNGİDER

Kapitalizmin tarih sahnesine çıktığı günden bugüne burjuva diktatörlüklerinin açık veya örtülü biçimler içinde kendisini ortaya koyduğu biliniyor. Sermayenin egemenliğinin halk yığınlarından gizlenmesine, emekçi kitleleri bir tür bilinç yanılsamasına sevk ederek toplumsal rıza ve onay üreten mekanizmalar ve kurumlar sözü edilen "örtüleri" de oluşturur. Genel oy hakkı ve parlamento bu "örtüler"in başında gelirken, bunlara eşlik eden çeşitli demokratik ve siyasi haklar sonuçta toplumun gerçekten kendi kendisini yönettiği yanılsamasını yaratır. Burjuva demokrasisi olarak da adlandırılan bu rejimler sınıf mücadelesinin sonucunda tarihsel olarak şekillenirken, aynı zamanda Engels'in de işaret ettiği gibi, sınıf mücadelesinin en açık ve özgür koşullarda cereyan etmesinin uygun koşullarını sağladığı için

tabii ki işçi sınıfı için önemlidir ve bir kazanım olarak değerlendirilir.

Bu tür siyasal rejimler bir mücadelenin ürünü olarak doğduğu ölçüde aynı zamanda kapitalist toplumun iki temel sınıfı arasında, burjuvazi ve işçi sınıfı arasında ve genel olarak yönetenler ve yönetilenler arasında bir tür uzlaşmaya veya konsensusa da dayanırlar. Ama yine de bütün bu ilişkiler ve toplumsal konsensusun sunduğu demokratik ve siyasi haklar baskı ve şiddet aygıtlarının gölgesinde varolur ve iş görürler. Sistemi tehdit eden bir mücadele geliştiğinde baskı ve şiddet duraksamaksızın ön plana geçer ve söz konusu tehdidi bertaraf etmek için her türlü şeyi yapar. Sınıf mücadeleleri tarihi bunun sayısız örnekleriyle doludur.

İşte baskı ve şiddetin ön plana geçtiği koşullar burjuvazinin diktatörlüğünün de açık biçimler içerisinde kendisini ortaya koyduğu dönemlerdir. Çeşitli nedenlerle, ama tabii ki asıl olarak kendi iktidarına yönelik tehdidi yok etmek üzere, burjuvazi diktatörlüğünü gizlemek/örtmek için yararlandığı kurumları ve ilişkileri bir tarafa koyar ve sınıf çıkarlarını açıkça ve acımasızca savunur. Zorunlu kaldığı için böyle davranır, sınıf mücadelesinin gelişimi ona başka bir yol bırakmamıştır. Zira baskı ve şiddetten çok rıza ve onaya dayanan burjuva diktatörlüğü daha sağlam ve istikrarlı bir yapı arz eder, daha uzun vadeli olarak burjuvazinin egemenliğinin sürmesini güvence altına alır.

Kısacası, örtülü diktatörlük, ezilenlerin / emekçilerin / yönetilenlerin baskı ve şiddet aygıtlarının gölgesinde sözünü söylemesi, eylemini yapması demektir! Açık diktatörlük ise bu sözünü ve eylemini de gerçekleştirememesi veya gerçekleştirmek için büyük bedellerin göze alınması demektir!

* * *

Marksist devlet teorisine ilişkin bu kısa hatırlatma faşizmin kavranması açısından gereklidir. Faşizmin hangi tarihsel koşulların ürünü olduğunu biliyoruz; Birinci Dünya Savaşı'nın yıkılmış, yenilmiş ve dünyanın paylaşılmasında geriye düşmüş ülkelerinde (Almanya, İtalya) işçi sınıfının iktidarı tehdit ettiği ama – ister önderliğinin zaaflarından, isterse de örgütlenmesinin yetersizliğinden dolayı- iktidarı ele geçirmeye de gücünün yetmediği koşullarda tekelci burjuvazinin topyekün karşı saldırısı, kapitalist devletin kendisini açık ve terörcü bir diktatörlük olarak yeniden örgütlediği son savunma hattıdır faşizm. Dünya kapitalist sisteminin merkezin-

de, emperyalist ülkelerde işçi sınıfının, sosyalizmin tehdidi karşısında sahneye çıkan faşizmin, bağımlı ülkelerde, periferide ise sistemi tehdit eden çeşitli demokratik iktidar alternatifleri karşısında (İspanya, Portekiz, Yunanistan, Şili) ortaya çıktığı, kapitalist sistemin uluslararası düzeydeki egemenliğinin herhangi bir şekilde tehdit edildiği koşullarda sahneye sürüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu ülkelerdeki faşist hareketlerin/diktatörlüklerin gelişiminde emperyalist sistemin doğrudan inisiyatif üstlendiği de aşikardır. Ve hiç kuşkusuz genelde bazı ortak özelliklere sahip olmakla birlikte faşizm her ülkenin somut tarihsel koşullarının bir ürünü olarak şekillenmektedir.

Faşizmi diğer gerici veya açık (örneğin askeri diktatörlük gibi) burjuva diktatörlüklerinden ve ideolojilerinden ayıran başlıca özelliği toplumsal muhalefeti, ya da daha genelleşmiş biçimleri çerçevesinde "düzene muhalefeti" daha doğmadan, kendisini ortaya koymadan yok etmesi, ya da yok etmeye yönelik bir tarzda örgütlenmesidir. Zaten bunun için açık ve terörcü bir diktatörlük olmak, toplumu tek bireye varıncaya kadar denetim altına almak zorundadır. Her faşist rejimde görülen devasa "gizli polis" aygıtının nedeni de, işlevi de budur. Faşist partinin devletle özdeşlemesi veya varolan devletin yerine kendisini ikame etmesi de bundandır. Siyasette tekelci olmasının, başkalarına, kendisinden farklı olanlara yaşam hakkı tanımamasının nedeni de yine bundan başka bir şey değildir. Ancak bu asli işlevini yerine getirip, tekelci burjuvazi için "dikensiz bir gül bahçesi" yaratmaya çalışırken sadece baskı ve teröre değil toplumsal onaya ve desteğe de ihtiyacı vardır. Napolyon'un dediği gibi "Süngünün üzerinde ancak bir süre için oturabilirsiniz, sonsuza kadar değil, çünkü bir süre sonra batmaya başlar." Bu toplumsal onayın üretildiği toplumsal kesimin de her şeyden önce hem sistemden şikayet eden, hem de ondan vazgeçemeyen ve küçük ihtiraslarının tutsağı ve kurbanı olan orta sınıflar olması hiç şaşırtıcı değildir. İşçi sınıfının veya demokratik bir iktidar oluşturmaya çalışan güçlerin yanlarına çekemediği orta sınıflar faşist hareket ve ideoloji dolayımıyla tekelci burjuvazinin yanına çekilmiş olurlar. Öncelikle bu toplumsal kesimde yuvalanan, güç biriktiren faşist hareket ideolojik hegemonyasını ve siyasal etki alanını diğer kesimlere doğru genişletir. En bayağı popülist söylemler ve propagandalar aracılığıyla ve hemen her zaman anti-kapitalist

motiflerle de bezenmiş olarak toplumun en geri kesimlerini harekete geçirir. Gerçek anlamda "ayak takımını" yani deklase unsurları "baş" olduğuna, toplumun "efendisi" olduğuna inandıran karmaşık bir propaganda kampanyası etkili bir şekilde çalışır ve bu toplumsal süprüntülerden para-militer örgütler oluşturarak iktidara gelmeden önce neler yapacağını başta tekelci burjuvazi olmak üzere toplumun her kesimine gösterir, kanıtlar. Gerçi daha sonra gerçekten "baş" olduğunu zanneden süprüntülerin başları yerinde kalmaz ve koparılır, ama artık iş işten geçmiş, faşizm egemenliğini tam olarak kurmuş olur. Artık bu milisler aracılığıyla yapılanlar doğrudan devlet aygıtının baskı mekanizmalarıyla / örgütleriyle yapılacağından bu süprüntülere de gerek kalmamıştır.

* * *

Burjuvazinin bir diğer açık diktatörlüğü olan askeri diktatörlük ile faşist diktatörlük arasında uygulamada bazı ortak yanlar olsa bile bazı önemli farklılıklar da vardır. Bunlar görülmeden doğru bir faşizm analizinin yapılması mümkün değildir. Her şeyden önce faşist bir partinin olduğu ve bu partinin sivil toplum içinde örgütlenerek, hemen her tarafa dal-budak saldığı koşullar ile toplumun dışında ve üzerinde örgütlenen ve varlığını bu tarz bir ilişki temelinde özerk bir şekilde sürdüren ordunun siyasal amaçlarla iktidarı ele alması aynı şey değildir. Genellikle de belli süreleri kapsayan ve ilan ettiği hedeflere ulaşmasıyla kendisini sınırlayan, "geçici" olarak iktidara el koyan orduya dayanarak ortaya çıkan askeri diktatörlük hangi ölçüde toplumsal onay görürse görsün sivil toplum ve siyaset açısından "dışarlıklı" bir olgudur. Kalıcı ve içsel bir yönetim olabilmesi için şu veya bu şekilde bir siyasal partiye veya partilere dayanmak ve bu partilerin toplum içindeki örgütlü gücünü arkasına almak zorundadır. Zaten bunları yaratmaya yöneldiğinde de en azından askeri faşist diktatörlükten söz etmek gerekir. Ve faşizmin ayırt edici özelliği olarak vurguladığımız toplumsal muhalefeti daha doğmadan yok etmesi askeri diktatörlüklerde asıl özellik olarak öne çıkmaz veya egemen tutum olamaz. Çünkü genellikle devraldığı devlet aygıtını kendisine göre düzenleyerek ve hedef aldığı tehdidi bertaraf etmek üzere kullanan askeri diktatörlük kendisine özgü yeni kurumlaşmalar yaratma yoluna gitmez. Zaten onun toplumsal meşruiyet kaynağı "tehlike içindeki devleti kurtarmak" olduğu için mevcut devlet aygıtını restore edip, krizi sermayenin lehine çözerek geri-

ye çekilir. "Siyaseti yasaklayarak" icra ettiği siyaset şu veya bu şekilde sona ermek, normalleşme ve siyasetin yeniden serbest bırakılacağı günler gelmek zorundadır.

Bunun yanı sıra iktidara açıkça ve tümüyle el koymanın ötesinde yirminci yüzyılın ikinci yarısında ve günümüzde örnekleri görüldüğü gibi çeşitli ülkelerde ordular siyasal alana çeşitli biçimlerde ve ölçülerde de müdahale edebilirler. Hatta artık oluşmuş olduğu gözlenen askeri-politik zümreler aracılığıyla bu müdahalenin boyutları siyasal alanda belirleyici olmaya kadar ulaşabilir. Belki bunda, modern savaşın artık ülkenin uzak noktalarında cephe savaşları olmaktan çıkıp, toplumun gerçekten topyekün seferber olmasını zorunlu kılan ve dolayısıyla bütün bir toplumun örgütlenip hareketa geçirilmesi gereken özelliklere bürünmesi de rol oynuyor olabilir. Bu gibi durumlarda ortaya çıkan koşulların başlıca özellikleri nelerdir?

Her şeyden önce profesyonel ve düzenli bir orduda -buna "milli ordu" da diyebilirsiniz- egemen olan ideolojinin hareket alanının milliyetçiliğin bazı versiyonlarıyla sınırlı olduğunu teslim etmek gerekir. Üstlendiği profesyonel rolün –"milli güvenliğin sağlanması"- zorunlu bir sonucu olarak askerin bakış açısının daha fazlasına izin vermemesi anlaşılır bir şeydir. Demek ki, ancak milliyetçiliğin belirleyici olduğu bir ideolojik alan söz konusudur.

İkincisi, ordunun demokratik bir kurum olduğunu kimse ileri süremez. Yine eşyanın tabiatına uygun olarak emir-komuta zinciri ve katı bir disiplin çerçevesinde işlerin yürümesi ve ilişkilerin şekillenmesi söz konusudur. Profesyonel ve düzenli bir ordu kaçınılmaz olarak otoriter, merkeziyetçi ve bürokratik bir yapı gösterir.

Üçüncüsü, varolan hiyerarşi çerçevesinde kaba bir "eşitlikçilik" ve popülizm geleneksel disiplinin ve otoritenin meşrulaştırılmasında önemli bir rol oynar. Toplumun en geri kesimlerinin en bayağı duygularına, tepkilerine hitap eden bir tür politika yapma tarzı bu popülizmin de temel dayanağı olmak zorundadır.

Dördüncüsü, "baba-evlat" ilişkisi temelinde vücut bulan ve yeniden üretilen ataerkil bir zihniyet aynı zamanda kendine göre "modernleşmeci" bir ideolojiyle birlikte yürütülmeye çalışılır. "Modernleşmeci" bir damar her orduda vardır, çünkü askeri teknolojideki gelişmeleri izlemek şarttır ve bu durum askerlerin zihniyet dünyasında da şu veya

bu şekilde yansımasını bulur. "Baba" evlatları için de "en doğru ve en iyi olanı" bilir! Burada pekala "iyi niyetli", "halisane" duygular ve düşünceler de bulunabilir, ama sonuçta toplumsal düzeyde ürettiği ve yaygınlaştırdığı zihniyetin demokratik ve özgürlükçü bir anlayışla bağdaştırılması mümkün değildir.

Ve nihayet "düşman"la savaşmaya ve onu yok etmeye hazırlanmış, şartlanmış bir zihniyet siyasal alana girdiğinde kendisinden farklı düşünenleri - bunlar kendi ülkesinin vatandaşları da olsalar- "düşman" olarak algılaması, "iç düşman" olarak nitelendirmesi ve mücadelesini de bu temelde yürütmesi kaçınılmazdır. Bir ordu karşısındaki "düşmanı" anlamaya çalışmaz, hoşgörü göstermez, mecbur kalmadıkça uzlaşmaz, onu yok etmek tek düşüncesi ve hedefidir. Bunun dışındaki her şey aslında onun için bir zaaftır.

İşte başlıca bu özelliklerin egemen olduğu askeri zihniyet siyasal alana girdiğinde aslında bu alanın özerkliğinin gerektirdiği tutum ve davranışları ortaya koyma yeteneğini gösteremez. Çünkü yukarıda işaret edilen davranış ve düşünüş normlarına siyasal alanda yer yoktur. Toplumun gerçek yapısının ve iç ilişkilerinin taşıdığı çoğulculuk, farklı sınıfsal çıkarlar ve düşünceler siyasal alanın tüm bunlardan uzakta, çok başka bir tarzda ele alınmasını zorunlu kılar. Bu çoğulculuk ve çeşitlilik karşısında "düşman" karşısında davranıldığı gibi davranılamaz. Davranılmaya kalkışıldığında demokratik ve eleştirel düşüncenin zerresine yaşam hakkı tanınmaz.

* * *

Türkiye'ye dışarıdan bakanlar ya da bu devlet yapısını iyi analiz edemeyenler faşizm, askeri diktatörlük veya demokrasi görüyorlar. Körün fili tarif ettiği gibi, tuttukları yerden tarif ediyorlar! Oysa bir zamanlar solda belli kesimlerin ileri sürdüğü nitelendirme bugün çok daha yaygın bir kabul görüyor ve bu filin oligarşik bir devlet olduğu belirtiliyor. Gerçekten de doğrusu budur; zaman zaman kimi siyasi temsiliyet sorunlarının varlığı gözlense de, sonuç olarak tekelci burjuvazinin çıkarları doğrultusunda işleyen bu rejim yine de örtülü bir diktatörlüktür; söz konusu örtülerin hayli zayıf ve yıpranmış olduğundan söz edilebilir, siyasal sistemin toplumsal uzlaşma veya konsensusdan -ve dolayısıyla kimi demokratik biçimlerden - çok baskı ve terörün ön planda olduğu tarzda çalışıyor olmasına rağmen yine de bu rejimde "kamuoyu" adı verilen ve toplumsal rıza ve onay yara-

tan mekanizmanın hiç dikkate alınmadığı, bir rolünün bulunmadığı söylenemez. Toplumsal muhalefet kendisini ifade etmek için bazen bedel ödemeyi göze almak zorunda kalsa da, çeşitli demokratik ve siyasi taleplerini ortaya koymakta bir takım engellerle karşılaşsa da daha doğmadan yok edilmemekte, siyasal konjonktüre bağlı olarak varlığını şu veya bu ölçüde sürdürmektedir.

* * *

Bir devrimci olarak değeri belki de yeterince anlaşılamayan Antonio Gramsci 20. yüzyılın başlarında hegemonya kavramı ve mücadelesi üzerine geliştirdiği teorik çerçevede Batı ve Doğu toplumları arasındaki farklılıkları ele alır. Doğu'da politik toplumun, devletin baskın olduğunu belirten Gramsci, yöneten-yönetilen ilişkisinin de zora ve egemenliğe dayandığını ifade eder ve sorunların çözümünün de "manevra" yöntemi adını verdiği kısa süreli ve toplu kalkışmalardan geçtiğini vurgular. Batı'da ise sivil toplumun baskın olduğuna işaret eden Gramsci, yöneten-yönetilen ilişkisinin rızaya, hegemonyaya dayandığını ve sorunların çözümünün de "mevzi savaşı" adını verdiği, nispeten zamana yayılan küçük çaplı muharebelerden, yıpratıcı mücadelelerden geçtiğini belirtir.

Türkiye'nin tarihini ve genel yapısını dikkate aldığımızda 200 yıldır "Batılı" olmaya uğraşıyor olsa da, hala "Doğu toplumu" olma özelliklerini aşamamıştır. Batılı denince akla gelen özelliklere bir bütün olarak sahip olmamakla birlikte Türkiye artık herhangi bir Doğulu toplum da değildir. Nitekim Osmanlı'dan Cumhuriyete bütün bir tarih buna tanıklık etmektedir. Ama aynı zamanda bunca uzun zamanın "Batılılaşma" süreci, buna eşlik eden kapitalistleşme ve modernleşme çabaları tabii ki bir takım sonuçlar üretmiş ve ülkenin toplumsal-siyasal yapısının bugünkü durumunu şekillendirmiştir. Son 200 yıllık süreç ve her yönüyle yaşananlar Türkiye'yi bir tür geçiş toplumu, hem "Batılı", hem de "Doğulu" özellikleri bir arada taşıyan bir karaktere büründürmüştür.

Bu değerlendirmenin en iyi kanıtı "28 Şubat süreci" olarak adlandırılan ve bizzat gerçekleştirenlerin de "post-modern darbe" diye nitelendirdiği süreçtir; yani doğrudan, açık bir askeri müdahale değil -Gramsci'nin kavramlarına başvuracak olursak- bir "manevra" değil, "manevra" tehdidi altında bir tür "mevzi savaşı" silahlı kuvvetlerin gölgesinde harekete geçen "silahsız kuvvetler" eliyle yapılan bir darbe! Ülkeyi kendince "mo-

dernleştirmeye" çalışırken kendisi de bu sürecin gereklerine uygun düzenlemeleri yaşayan ve ilişkiler geliştiren ordunun ülkenin siyasal sistemi içindeki yerini ve rolünü günün koşullarına uyarlaması dikkat çekicidir.

Oligarşi, tüm bunların meşru olarak kabul edildiği, hatta hayli geniş bir ideolojik onay mekanizmasının harekete geçirebildiği bir rejimin adı olurken, aynı zamanda bu süreç siyasal ve ideolojik olarak da kendisine en yakın düşen siyasi partilere alan açarak, güçlendirerek ilerlemektedir.

* * *

Evet, Türkiye'deki siyasal rejim tartışmalarında körlerin fili tarif etmelerine göndermede bulunarak bu filin ne faşizm, ne demokrasi ama oligarşi olduğunu belirtmiştik. Ama bu filin sıkça zücaciye dükkanına dalmaktan kendisini alamadığını da belirtmek gerekiyor! Tarihteki örnekleriyle kıyaslandığında 28 Şubat süreci filin bu dükkanda mümkün olduğunca dikkatli hareket etmeye çalıştığı belki de söylenebilir, ama bu ülkede demokrasi olduğunu iddia edenler açısından, yine de fil olmaması gereken yerde olmaya devam ediyor!

Avrupa da Faşizm ve Faşizme Karşı Mücadele

Şeref IŞILDAK

İçinden geçmekte olduğumuz dönem sosyalistler açısından, bağrında büyük umutlar taşıdığı kadar, büyük tehlikeleri de barındırmaktadır. Bu tehlikelerin başında neo-faşist formasyonların, hareketlerin yeniden tarih sahnesine çıkmaları gelmektedir. Başta Türkiye, Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, İsveç gibi kimi İskandinavya ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok bölgesinde hem seçim sonuçlarında görülen rakamsal yükseliş hem de fiziksel şiddet bağlamında artan faşist saldırganlığa karşı konuşlanabilmek için, ne ile karşı karşıya olduğumuzu bilmemiz, bellek tazelememiz, yerel-uluslararası tarihsel deneyimleri sıkıca gözden geçirmemiz ve geçmişte yapılan hatalardan dersler çıkarmamız gerekmektedir, çünkü hata yapma lüksümüz yoktur. Bu makale; mevcut konjonktüre, özellikle de dünya

ekonomisinde anahtar bir role sahip olan Avrupa gibi emperyalist kapitalist ülkelerdeki toplu duruma ilişkin özet bir girişin ardından, faşizmin ve faşist hareketlerin karakteri, faşizme karşı verilmiş mücadelelerin başarı ve daha çok da başarısızlıklarını tarihsel deneyimlerin ışığında ele alacak bir değerlendirme sonrasında neo-faşist hareketlerin belli başlı ülkelerdeki gelişimine değinecektir.

Ekonomik-Sosyal-Politik Konjonktür

Tarihe Eric Hobsbawm gibilerinin literatüründe 'en korkunç yüzyıl, aşırılıklar çağı[1]', sosyalistler açısındansa 'devrimci olasılıklar ve imkânlar çağı' olarak geçmeyi hak eden umut ve gerilim dolu bir asrı geride bıraktık. Beraberinde birçok soru ve sorunlarla girdiğimiz yeni yüzyılın eşiğinde, Lenin'in "Kapitalizmin En Yüksek Aşaması Emperyalizm" kitabında betimlenen dünya ile çok benzer özellikler arz eden bir manzara ile karşı karşıyayız. Ciddiye alınabilir en önemli fark; giderek daha da yuppileşmiş olan emperyalizmin diktası altında inleyen dünyanın artık sadece toplumsal olarak değil ekolojik bağlamda da içinde bulunduğu korkunç durumdur. Tarih zorunlu olarak seçmeci ve taraflı olmak zorundadır. Bizler açısından felaket olarak tanımlanan birçok şey sermayenin hükümranlığı için olmazsa olmazdır. Avcı ve avlananın tarih kitabı, aynı tarihsel dilimi aynı değerlendirebilir mi? Elbette hayır. Tarihsel olayların bir çözüme kavuşması için önümüze sürdüğü fenomenler eğer bir çözüme kavuşamazsa, kendisini farklı bir dönemde öz olarak aynı ama farklı görüngüler altına yeniden ve yeniden gösterir.

İkinci Dünya Savaşının ardından otuz altın yıl yaşayan uluslararası kapitalizmin, sürekli silahlanma ekonomisi temelinde sağladığı istikrar,[2] 70'li yılların ilk yarısından itibaren bozulmaya başlamıştı. İşçi sınıfının yaşam koşullarına karşı yoğunlaştırılarak sürdürülen neo liberal ekonomik-politik saldırılar, arkasından 1989-1991 döneminde yıllardır "sosyalist" oldukları farz edilen fakat gerçekte bürokratik devlet kapitalisti olan SSCB ve Doğu Bloğu ülkelerinde yaşanan toplumsal devrimlerin[3] sol cenahta yarattığı şaşkınlık, YDD söylemi ile başlatılan sermayenin küreselleşme ideolojisi karşısında yaşanan savrulmalar ve bu ideolojik hegemonyanın kaybıyla mücadele saflarında yaşanan gerilemelere tanıklık ettiğimiz zorlu yıllar. "Egemen ideoloji egemen sınıfın ideolojisidir" diyen Marks'ın sözlerinin en açık

şekliyle somutluk kazandığı bu dönem; egemen sınıfın egemen fikirlerinin ancak somut mücadeleyle, Marksistlerin ilkeli bir şekilde işçi sınıfı içerisinde sağlam bir yer edinebilmek için ısrarla sürdüreceği devrimci çabayla daha az egemen kılınabileceğini, düşman saflara kaptırılan hegemonyanın esas olarak bu şekilde geri alınabileceğini gösteren zengin deneyimlerle de doluydu. Neo-liberal saldırıların zafer yılları sayılabilecek 1980'li yılların ardından, çalışan kitlelerin dipten gelen hoşnutsuzluğu 90'lı yıllarda kendini iyiden iyiye göstermeye, bir milat almak gerekirse özellikle de 1995 yılı sonunda Fransız işçi sınıfının ayağa kalkması ile rüzgarın esiş yönü değişmeye başlamış, 90'lı yıllarda Avrupa'nın birçok ülkesinde sosyal demokratlar, yeşiller iktidar ya da iktidar ortağı olmuştur. İşçi sınıfının radikalleşme eğilimi, genel olarak ilk önce kendisini sosyal demokrasiye kayarak gösterir. Lenin'in belirttiği gibi "işçi sınıfı (esasen –b.n.) içgüdüsel olarak sosyal demokrattır[4]", fakat bu kuşkusuz bütün işçilerin sosyalist bir devrim perspektifine sahip olduğu ve/ya sosyalist fikirlere açık olduğu anlamına gelmez. İşçi sınıfının bilinç düzeyinin heterojen yapısı nedeni ile devrim anına kadar işçi kitlelerinin genişçe bir kesiminin reformist partilere ve reformist hareketlere yakın olması kendi doğasına mündemiç bir olgudur. Proletaryanın, Lenin gibi şaşmaz bir liderin emrindeki çelikleşmiş "profesyonel işçilerin" işareti ile birden bire ayağa kalkacağını, devrimci sosyalizmi-marksizmi benimseyeceğini, devrimci partinin işçi sınıfına kendi geçmiş mücadele deneyimlerini anımsatan hafızası değil de aklı olduğunu söyleyen hurafeler daha çok stalinizme, kısmen de işçi sınıfına önem atfeden bazı popülist örgütlenmelere hastır.

Tony Cliff, 1990'ların ilk yarısında yaşadığımız dönemi 1930'lu yılların ağır çekimi olarak tanımlamış ve işçi sınıfının yüzünü sola çevirip, öncelikli olarak sosyal demokrat hareketlere kayacağı, ancak orada kalmayıp radikalleşmenin devam edeceği öngörüsünde bulunmuştu. Cliff'in yapmış olduğu 1930'lar analojisi, kuşkusuz her analoji gibi bilimsel bir açıklama olmaktan öte, belirgin bir eğilime işaret ediyor ve var olan durumu bütünlüklü olarak kavramamıza-açıklamamıza yardımcı olacak bir benzeştirmede bulunuyordu. "1990'lar Avrupa'sı 1930'ların ağır çekimini andırıyor demek, tarihin tekrar ettiğini söylemek demek değildir"[5]. Tarih tekrar etmez, tekrar ettirilemez, yoksa tarih olmaz. Fakat

tarihte, kimi eğilimlerin tekrar ettiği bir gerçektir. Tarihsel benzeşimler (analojiler), teorik açımlamalar değildir fakat teorik açımlamalara yardımcı olabilecek özelliklere sahiptir. Geçen son on yıl; henüz 1930'lardaki kadar derinleşmediyse de yaşanan ekonomik kriz, ırkçı-faşist hareketlerin büyümesi, işçi sınıfının belirgin olarak sola ve daha küçük bir kesimin radikal sola kayışı, sınıfsal kutuplaşmanın yoğunlaşması gibi, daha da somut örnekler üzerinden gidersek Seattle, Millau, Melbourne, Prag, Seul ve Nice de gerçekleşen kitlesel anti kapitalist protestolar, NATO'nun Balkanlardaki savaşı ve savaş karşıtı gösteriler, Endonezya'da ve Sırbistan'da sistemi değilse de mevcut iktidarları alaşağı eden "bitmemiş devrimler", Filistin intifadası, Kürt halkının sancılı barış mücadelesi, Ekvator, Bolivya, Arjantin gibi birçok Latin Amerika ülkesinde ardı arkası kesilmeyen kitlesel eylemler, Türkiye'de Kesk'li işçilerin 4 Mart direnişi, emek platformunun büyük 24 Temmuz eylemi, 1 Aralık genel grevi, MHP gibi faşist örgütlerin birçok ülkede hızla büyümesi...vb..vb.. mevcut bütün gelişmeler bu analojinin doğruluğunu teyit eder niteliktedir. "Sistemin uluslar arası krizi, kapitalist ekonomiler ve devlet yapılanmaları arasındaki istikrarsızlıklar daha fazla Seattle daha fazla Endonezya ve Balkanlarda gördüğümüz gibi daha fazla savaşlar doğuracaktır"[6]–ki doğurduğu ve her geçen gün de doğurmaya devam ettiği görülmektedir-. Dönemin beraberinde taşıdığı devrim ve karşı-devrim imkânını gören bir avuç devrimci sosyalist dışında, genel olarak betimlemek gerekirse sol saflarda mutlaka kaçınılması gereken iki ana eğilim sürece hakim oldu. İlki; piyasa ekonomisinin zafer sarhoşluğu ile pompalanan içi boş iyimser hava, ikincisi ise emperyalist kapitalizmin, bilhassa ABD'nin her şeye kadir mutlak bir güce sahip olduğunu düşünen kötümser havadır. Marks'ın: "Ölü kuşakların geleneği, yaşayanların zihinlerinde bir kabus gibi asılı durur" sözleri, özellikle 1980'li ve 90'lı yılların ilk yarısındaki yenilgilerin ağırlığını taşıyan eski kuşak için geçerliliğini hâlâ korumaktadır. Ancak 1930'lu yılların karakteristik özelliğini taşıyan, devrimler ve karşı devrimler çağında yaşadığımız bu dönem 1968'lerin öngünlerindeki gibi bir isyancı havaya da sahiptir. Siyasal 'hava da artık yeni bir şeylerin' olduğu kimsenin saklısı değildir. Daha dün McDonalds dükkanlarında patates yiyip, kola içmek için sızlayan çocuklar, şimdilerde bu dükkanların camlarını kıran gençlerdir. Uzun bir dönemin ardından yeni bir anti

kapitalist kuşak boy vermektedir. "...Farklılıklara rağmen, milyonlarca insanın öfkesini ifade ediş tarzı benzerdir. Öfkelerini dile getiren kitleler, çelişkili bir şekilde merkezlerden sağa ve/ya sola doğru kayıyor. 1930'lardan öğrenilmesi gereken derslerse hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Eğer devrimciler muazzam büyüklükte kitlelere öncülük edebilecek kabiliyette örgütler inşa edemezlerse, kitlelerin hoşnutsuzluğundan kazanç sağlayacak olanlar neo-faşistler olacaktır"[7] Devrimci Marksistlerin önünde, kullanmasını bildikleri taktirde muazzam olanaklar yatmaktadır, ancak bunun için üzerlerine düşen görevi layığı ile yerine getirmeleri gerekmektedir. "Devrimciler, kapitalizmin sadece soyut olarak açıklanması ve sosyalizm propagandası yapmaktan öte, işçi sınıfının bilincinde ve koşullarında anında tepki alabileceği somut talepleri sistemli olarak geliştirmelidir....bu bağlamda reformist ve devrimci bilinci birbirine bağlayacak 'geçiş taleplerinden' oluşan bir çeşit program sağlanmalıdır"[8] Kitlelere hem kapitalizme hem de iflas etmiş sosyal demokrasiye karşı devrimci-radikal bir alternatifle gidilmediği taktirde, meydanın radikal sağ hareketlere, neo-faşistlere kalacağı yaşanan kimi örneklerde apaçık görülmektedir. Bugün Avrupa ülkelerinde neo faşist hareketlerin kimi alanlarda büyümesi, kimi alanlarda bu büyümeler karşısında verilen anti faşist mücadelelerle geriletilmesi, kabaca belirtmek gerekirse iki temel nedene dayanmaktadır; ilki krizin henüz 1930'lardaki kadar yoğun ve sert olmaması, ikincisi ve daha da önemlisi ise işçi sınıfının neo faşistlerin büyümesine açık olanaklar sağlayan Avrupa Birliği'nin neo liberal saldırılarına karşı ısrarlı mücadelesi ve doğrudan anti faşist mücadelelere katılımındaki yükselme eğilimidir.

Faşizmin Temel Karakteri ve Amacı Nedir?

"Faşizm", "faşist terör" kavramları sözlüğümüze kapitalizmin emperyalizm aşamasıyla beraber girmiştir ve elbette bu keyfi bir tercihin sonucu değildir. Lenin; emperyalizmin temel özelliklerini sıralarken 'kapitalist sistemin gericileştiğine' dair ifadelerinde, tam da olası faşizm tehlikesinin ip uçlarını vermektedir. Kuşkusuz bu sadece bir ipucudur ve her gerici sistem faşizm olarak adlandırılamaz. Klasik gerici güçler, eskiden beri daha çok yukarıdan, toplumsal piramidin tepesinden aşağı doğru resmi güçler tarafından işini yapar, kurulu düzeni böylece savunur. Faşizm ise aşağıdan yu-

karıya doğru gelen sivil bir karşı devrimci dalgadır, toplumun derinlerinden gelen yoksul ara sınıfların, lümpen proleterlerin hareketidir. Herhangi bir askeri cunta, devlet terörü, baskıcı bir rejim veya köleci döneme ait şiddet-terör ile faşist şiddet-terör arasındaki farkın açıklık kazanması, (her ne kadar akademisyenleri de ilgilendirebilecek bir meseleyse de) bizler açısında akademik bir mesele değildir. Düşmanınızı tanımadan ona karşı konuşlanamazsınız.

Faşizmin ne olduğuna ilişkin yazılanlar, bizim ne olduğumuz, faşizme nereden baktığımız ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Nasıl bir kişinin kendisi hakkında söyledikleri ile kendisi arasında bir açı farkı varsa, aynı şekilde kendilerini sosyalist addedenlerin kendi duruşları ile işçi sınıfının kendi iktidarından başka bir şey olmayan sosyalizm arasında da bir açı farkı vardır. Marks ve Engels'in pratik-politik ve teorik faaliyetlerinin merkezinde; tıpkı Lenin, Troçki, Rosa ve Gramsci de görüldüğü gibi kendisini işçi sınıfının yerine ikame eden yuvarlara ve garabetlere karşı sürekli mücadele vardır. Birinci Enternasyonalde Bakunin ve Marks'da simgeleşen ayrışma, İkinci Enternasyonalde Kautski ve Lenin, Üçüncü Enternasyonalde de Stalin ve Troçki arasındaki tartışmalarda billurlaşarak kendisini dışa vurmuştur. Marksistlerin; işçi sınıfının çıkarlarından başka bir çıkarı olamaz, onlar teorilerinin ve politikalarının merkezine işçi sınıfını koyarak hareket ederler. İşçi sınıfı adına hareket eden ikameciler ya da onlar için şirin projeler üreten toplum mühendisleri, belki "iyi niyetli, cesur yürekli" solculardır ama Marksist değillerdir. Kısaca belirtmek gerekirse; bir tarafta Bakunin, Kautski, Stalin gibilerin başını çektiği sağ gelenek, diğer tarafta ise; Marks, Engels, Lenin, Rosa, Troçki, ve Gramsci'nin bayrağını taşıdığı gerçek devrimci marksist gelenek vardır. Bu yazının faşizm, faşist diktatörlük meselesine bakış noktası, gerçek marksist geleneğe yaslanmaktadır. Bu bağlamda: Ahmet İnsel gibilerinin "gelenek-gelenekçiliğe" ilişkin yürüttükleri tartışmalarla, bizlere 'yenilik' zokası altında sunulan yaklaşımın bir başka geleneğe ait olduğunu belirtmek ve geçerken bu mesele üzerine değinmekte fayda olduğunu düşünüyorum. Söz konusu olan; işçi sınıfının çıkarlarına uzak, sağ bir geleneği temsil etmektedir. Tartışmanın kilit noktası, sanıldığı ve ileri sürüldüğü gibi 'gelenekten kopmak, kapıları yeniliğe açmak' vs. değil, hangi geleneğe yaslanmak gerektiği noktasında düğümlenmektedir. Bazı sosya-

listlerin aynı zamanda; hem sosyal şoven hem anarşizan, hem reformist hem de sekter olabilme başarısını nasıl gösterebildiğini anlayabilmenin tek yolu, bu iki asal eksen (gelenek) arasındaki temel farkın kavranmasından geçmektedir. Farklı kaygılardan-hareket noktalarından yola çıksalar dahi, (bu durum bir niyet meselesi olmadığı için) bir ucu Bakunin'e bir ucu Kautski ve Avustro Marksistlerine, bir diğer ucu Stalin'e ve Mao'ya, (şaşırtıcı gibi gözükse de) öteki ucu Althusser'e kadar uzanan birbirine bağlaşık bu hattın; devrimci Marksist geleneğin dışında olduğu, sosyalist hareket içerisinde sağ geleneği temsil ettikleri gerçeğini değiştirmemektedir. Bir örnek almak gerekirse; örneğin Ömer Laçiner'in "Devlet Ocak Dergah" isimli kitaba yazdığı önsöz, faşist hareketin geleneksel tahlili dediği stalinist bakış açısına yönelik eleştirileriyle, bu hareketin "kitlesel bir hareket olduğunun göz ardı edildiği" gibi belli başlı yerinde ve doğru yaklaşımlar sergilmesine rağmen, faşizme karşı kararlılıkla mücadeleyi savunanları, faşistlerle aynı azgın saldırganlıkla hareket etmekle (faşistlerin sosyalistleri gördüğü gözlükteki gibi "ak-kara zıtlığı şemasına" göre) yargılıyor. Laçiner'in stalinist ve ikameci popülist solun geçmişteki hatalarına ve açık ihanetlerine karşı yönelttiği kimi eleştirilerin haklılığı, kendisinin ulaştığı yanlışlığı ortadan kaldırmaz. Önsözde sağlıklı bir tahlil ve bu tahlil sonucunda ortaya atılan doğru bir taktik-strateji yokluğu, bütün ağdalı anlatım üslubuna rağmen gözlerden kaçmamaktadır. Sonuç olarak faşizme karşı "itidalli ve insancıl olmaktan" başka bir öneri göremezsiniz Laçiner'in satırları arasında[9]. 'Açık-gizli', 'resmi-sivil' ayrımları yaparak 'faşizm her daim vardır' diyenler ile, çıkış noktaları ne olursa olsun sonuçta bizlere itidalli davranmamızı, sakin olmamızı önerenler-söyleyenler faşizme karşı aynı temel yaklaşımı sergilemektedirler. Başka bir ifadeyle; fiili anlamda faşist tehlike yokmuş gibi davranırsak (provokasyona gelmezsek?!, ak-kara zıtlığı şemasına göre hareket etmezsek), faşizm tehlikesi de olmaz yaklaşımı ile aslında 'faşizm farklı biçimlerde ve farklı koşullarda her zaman için olabilir diyerek' yok sayan stalinist anlayış aynı kapıya çıkar. Tarihte yola sekter bir tutumla çıkıp reformizme ulaşan (ve aynı şekilde tersi) grupların hayatına dair birçok örnek vardır. Esas olarak sekterizm ve reformizm aynı madalyonun iki ayrı yüzüdür. Şimdi bu örneklerin en rezillerinin; İtalya'da Musollini'nin, Almanya'da Hitlerin önlenebilir yükselişi ve iktidara gelişi karşısında nasıl

bir aymazlık ve acizlik içerisinde olduğunu titizlikle ele alarak, bugün için dersler çıkarmaya çalışacağız.

Faşizmin İtalya'daki Zaferi

İtalyan faşizminin anlaşılabilmesi için 1920'lerin İtalyasının içinde bulunduğu koşullar iyi kavranmalıdır. İtalya'da birinci dünya savaşı öncesinde sanayi devrimi yaşamış, "1896-1914 yılları arasında sanayi ürünleri iki kat, ulusal gelir %50 oranında, endüstriyel yatırımlar ise üç kat artmış"[10] durumdaydı. Buna karşın İtalya hâlâ bir sanayi toplumu olmaktan çok tarım ağırlıklı idi. Az gelişmiş ülkelere has bütün sorunlu özellikler merkez ve özellikle de güney İtalya'da mevcuttu. Dönemin başbakanı Giolitti'nin Libya'yı emperyalist bir saldırganlıkla keşfetmesi karşısında, dönemin ana sendika konfederasyonu CGL genel grev çağrısı yapmış, protestolar başlamıştı. Eylemlerde geleceğin faşist partisinin duçesi olacak Musollini'de tutuklanmıştı. Savaş başlamadan önce başta dev otomobil sektörü FIAT olmak üzere, birçok işyerinde muazzam eylemler yaşanıyordu. Sosyalist Parti (PSI) ve CGL, aşağıdan gelen öfkeyi denetlemekte zorlanıyordu. Avanti gazetesinin editörünün belirttiğine göre Musollini, serbest bırakıldıktan sonra solun temsilcileri arasına girmiş, gazete satışları ikiye katlanarak 60,000'e ulaşmıştı. Musollini İtalyan işçi sınıfının kahramanlıklarla dolu tarihsel bir dönemden geçtiğini söylüyordu. Aynı esnada milliyetçi bir grupla da ilişkisini sürdüren Musollini, Ekim 1914'de İtalya'nın Fransa'nın yanında savaşa katılması gerektiğini belirten bir makalesi nedeniyle savaşa karşı çıkan PSI dan ihraç edildi[11].

Savaş İtalya için tam bir felaketle sonuçlandı. "Askere alınan 5,750,000 kişiden 600,000'i öldü, 700,000', sakat kaldı"[12]. Savaş sonrası sürece; işçi sınıfının mücadelesindeki militan yükseliş ve politik kurumların dağılması ve kitleler nezdinde güvenini tamamen kaybetmiş olması damgasını vurdu. Savaşın yarattığı milliyetçi ortamda vatanseverlikle, ırkçılıkla ilgili fikirler büyük dinleyici kitlesi bulmaya başlamıştı. "23 Mart 1919'da Musollini'nin Ansaldo, Perrone Kardeşler gibi şirketlerce finanse edilen Il Popola d'Italia (İtalyan Halkı) isimli gazetesi çevresinde toplanan yeni terhis olmuş askerler, serseri takımı faşist partinin ilk adımını attı"[13] Nisan 1919'da Avanti gazetesinin Milano'daki bürosu faşistler tarafından kundaklandı. Biennio Rosso (Kızıl yıllar) diye anılan 1919-1920'li yıllar, gerçekten de dev-

rimci patlamaların yaşandığı yıllar oldu. Sanayi işçileri verdikleri mücadeleler sonucunda daha yüksek ücret, toplu sözleşme, sekiz saatlik çalışma süresi, fabrika komitelerinin üretimde söz hakkı gibi oldukça ciddi kazanımlar elde etti. 1919'da 1,663 olan grev sayısı 1920 yılında 1,881'e ulaşmıştı 1920 yılında yükselen enflasyonla alım gücü düşen işçiler, bu saldırıya yeni bir grev dalgası ile yanıt verdi. Büyük sermaye Torino'daki işçi hareketini bastırmak için lokavt kararı aldı, işçiler lokavt kararını 500,000 kişilik bir genel grevle karşıladı. Burjuva gazetesi Il Corriere della Sera'nın Milano editörü ile Roma'da bulunan siyasi müttefiki Amedola arasında, o sıralarda geçen bir konuşma durum hakkında doyurucu bir açıklama sayılır:

Roma (Amendola): Bu durumda ne yapacağız?

Milano (Albertini)İktidarı CGL' ye vereceğiz.

Roma: İyi de bu sonumuz olur!

Milano: Hayır sevgili kardeşim, şu an yaşadıklarımızdan daha kötü olamaz.

Roma: Ne diyorsun sen! 'Hadi devrim yapın, biz de gidiyoruz zaten, her şey bitti' mi? diyeceğiz. Devrimi engellemek için yapacak başka bir şey yok mu sence?

Milano: Devrimi engellemenin tek yolu iktidarı sendika konfederasyonuna (CGL) vermektir.[14]

Devrimci bir durum söz konusuydu, tipik bir ikili iktidar durumu yaşanmaktaydı. Antonio Gramsci, L'Ordine Nuovo adlı gazetede fabrika konseylerinin gerçek bir Sovyet iktidarının temeli olabileceğini belirtiyordu. Fakat mevcut hükümete karşı çıkan; sokaklarda silahlı, fabrikaları işgal etmiş kitlelere öncülük edebilecek devrimci bir partinin yokluğu, bedeli kanlı ödenecek bir uzlaşma ile bitecekti. 1919 seçimlerinde oyların %30'dan fazlasını alarak 156 sandalye kazanan PSI ne greve ne de işgallere destek verdi. Grev kırıldı, Giolitti, işçi-patron uzlaşma komisyonu önererek, yükselen tansiyonu düşürmüş, toplumsal mutabakat adı altında yeni saldırılar başlatmıştı. Reformist liderliğe karşı aralarında Gramsci'nin de bulunduğu bir grubun ayrılarak İtalyan Komünist Partisi'ni (PCI) kurmasıyla PSI bölündü.

"1920 kışını 1921 baharına bağlayan dönem, faşistlerin kararlılıkla yayılmaya başladığı zaman dilimiydi. Faşist squadsiler (ülkücü çeteler) sosyalistlere, belediye konseylerine, parti binalarına, sendikalara, demokratik kitle örgütlerine, hatta kültürel derneklere karşı sistemli bir te-

rör kampanyası başlattı.."[15] Faşistler, anti sosyalist saldırılarını ordudan aldıkları askeri destekle büyük zaferlere dönüştürmeye başlamıştı. Bir albay; "İçimizdeki en cesur, en güçlü ve saldırganlardan seçilmiş ideal bir milis örgütlenmesi kurmalıyız. Bu milis örgütlenmesi, hem askeri anlamda hem de politik anlamda yetkin olabilmelidir"[16] diyerek faşistlere danışmanlık yapıyordu. 1921-22 arası yaşanan ekonomik çöküntü ile sermaye işçi sınıfına saldırısını daha da yoğunlaştırdı. 600,000 kişi işsiz kalmış, Banca Di Senco, Ansaldo, Ilya gibi dev şirketler batmıştı. Musollini bu süreç içerisinde yavaş yavaş, kendi örgütlenmesinin taleplerini sanayicilerin taleplerine uyumlu hale getirdi. Burjuvazi, Giolitti tarafından önerilmiş olan ve CGL ve PSI ile mutabakat sağlanarak hayata geçirilen uzlaşma programına karşı tahammül edecek durumda değildi. Kriz sermayeyi yeni ve keskin alternatiflere zorluyordu. Giolitti, erken seçime giderek içinde Musolllini'nin de olduğu bir blok önerdi, Mayıs 1921 de yapılan seçimlerle faşistler 35, sosyalistler 128, komünistler ise 23 milletvekili ile meclise girdi. İktidar istikrar sağlayamıyordu, faşist ülkücüler ülkenin her yerinde estirdikleri terör eylemleriyle yaşanan ağır kriz nedeniyle çaresizliğin menegenesine sıkışmış orta sınıflar için yeni bir umut ışığı olarak gözüküyordu. Faşistler; bizlere çok tanıdık gelen "kadrolaştık, kitleselleştik ve şimdi devletleşeceğiz!" şiarı ile sokak hareketi olarak kitleselleşmeye devam ediyor, devletleşme yolunda ilerliyordu.

Arrezo ve Cenova kentlerindeki ülkücü çetelerinin toplumsal bileşenini incelediğimizde, hareketin karakteri hakkında epey bir veri buluruz. "Arezzo'dakilerin %50'si alt kesim orta sınıf esnaflardan, tüccarlardan ve küçük işverenlerden gelirken, %25'i serbest meslek sahibi ve öğrencilerden oluşuyor. Buna karşın Cenova'daki örgütlenmesi daha homojen bir görünüm arz ediyor; ciddiye alınabilir oranda işçi üyesi bulunmuyor ama yine de beyaz yakalı işçiler...küçük burjuvalar, özellikle kente yeni göçenler (kronik işsizler, lümpen proleterler–bn.) arasında tabanı var"[17]. Bir faşist daha sonraları; "Kendi hesaplamalarıma göre iki büyük şehir; Milano ve Roma'da 1926 yılı başında işçilerin sadece yüzde 10 ila 12'sinin bize üye olduğunu gösteriyor"[18] diyor. Musollini'nin büyük Roma Yürüyüşü'nün arka planı böylesi bir kaotik atmosfere dayanmaktaydı. Confindustria ve Banca Commerciale gibi büyük şirketlerin ve Vatikan

papasının faşistlere gereken maddi ve manevi desteği vermesinin ardından tiyatral bir havada gerçekleşen yürüyüşte binlerce faşist her şehirde her durakta terör estirip binaları işgal ederek gövde gösterisini yaptı. Musollini 30 Ekim 1922'de Roma'ya ulaştığında krala; "Majesteleri savaş alanından geliyorum, fakat maalesef kansız" diyerek üzerindeki siyah tişörtünü sundu. 30 Ekim günü hükümet kurma görevi Musollini'nindi artık.

Bu esnada sosyalistler (sosyal demokratlar), sendika liderleri faşist tehdide karşı seferber olmayı reddetmekle yetiniyordu. Sosyalist lider Matteotti; "Evinizde oturun, provokasyonlara karşılık vermeyin. Bazen sessiz kalmak, hatta korkmak daha kahramancadır"[19]. diyordu. "Musollini'ye karşı savaş verirken, yani onun karşısında gerilerken Turatti şu göz kamaştırıcı şiarını savurmuştu: 'İnsanın korkak olacak kadar yürekli olması gerekir'...sosyal demokrasi tek bir şeyle ilgiliydi: arka arkaya verilen tavizler pahasına işçileri ateş altından çekmek. Sosyal demokrasi, işçilerin uysal davranışı sayesinde burjuva"kamuoyunun" gene faşistlere karşı döneceğini umuyordu. Dahası reformistler büyük ölçüde Viktor Emmanuel'in (Kralın) yardımına bile bel bağlamışlardı. Bu adamlar bütün güçleriyle, son ana kadar işçileri Musollini'nin çeteleriyle savaşmaktan alıkoydular. Ama bunun onlara bir yararı dokunmadı. Burjuvazinin üst kesimiyle birlikte, Hanedan da faşistlerin yanına kaydı. Faşizmin uysallıkla kontrol altına alınamayacağını son anda anlayan sosyal demokratlar, işçilere bir genel grev çağrısı yaptı. Ama çağrı bir fiyasko ile sonuçlandı. Reformistler, patlar korkusuyla barutu uzun süredir öyle nemlendirmişlerdi ki, nihayet titrek ellerle yanan bir fitili iliştirmeye çalıştıklarında, barut patlamadı"[20]. Sözün kısası sosyal demokratlar, ellerini koynuna sokarak olanı biteni izleyerek teslimiyetçiliği, Komünistler de sosyal demokrat tabanla ittifak yapılamayacağını savunuyordu. Lenin Komintern'in 1921'de düzenlenen 3. kongresinde şunları belirtmiştir: "Roma'da faşistlere karşı mücadele etmek için 50,000 işçinin, komünist, sosyalist hatta cumhuriyetçilerin temsilcilerinin de katıldığı bir miting düzenlendi. Mitinge 5,000 eski ordu mensubu da katıldı, sokaklara çıkma cesareti sadece faşistlere has bir olgu değil."[21] PSI'dan ayrılarak kurulan PCI (İtalyan Komünist Partisi), 40,000 üyeye sahipti fakat üye sayısı 1922 sonunda 25,000'e kadar düşmüştü. Partinin başında; Lenin ve Troçki'nin "birleşik işçi cephesi taktiği" po-

litikasına ilkesel olarak karşı çıkan, sosyalistler (sosyal demokratlar) ile işbirliğine yanaşmayan Amadeo Bordiga vardı. Bordiga 1922'deki parti kongresinde faşistlerin iktidarı alabileceği hipotezini reddederek, bütün burjuva partileri arasında kaçınılmaz bir uzlaşmaya varılacağını belirtiyordu. PCI'nın İkinci kongresinde; Bordiga'nın birleşik işçi cephesi taktiğine karşı takınmış olduğu sekter tutuma Gramsci'nin de vermiş olduğu destek, (Gramsci' nin daha sonra belirttiği gibi) PSI'dan ayrılmış olan partinin yeni bir iç krize sürüklenerek birliğinin bozulmaması için Bordiga'ya verilmiş taktik bir tavizdi. 28 Ekim'de kara gömlekliler seferber olduğunda Bordiga 'Roma'ya Yürüyüşün' asla olmayacağını ifade eden bir demecini bütün parti birimlerine göndermişti. Musollini iktidarı ele geçirdikten sonra Gramsci şunları yazar; "...burjuvazinin niyeti, emek hareketini mükemmel bir şekilde bölmektir, faşizm ve demokrasi almaşası işçi sınıfının yeniden dirilme olasılığını engellemeye hizmet edecektir"[22] Bordiga hâlâ gelen tehlikeden habersiz şunları ifade etmekte bir mahsur görmemektedir: "Faşistler parlamentoyu mu yıkmak istiyorlar? Güzel, bu bize sadece keyif verir. İşçiler kendilerini etkili bir şekilde savunmaya çalıştıkları zaman sabote eden, her zaman greve karşı çıkan işbirlikçiler (PSI ve sendikalar); kriz zamanında dara gelince genel grev mi istiyor? Harika doğrusu!. Karşı karşıya olduğumuz en büyük tehlike; hepsinin bir araya gelerek gemiyi batırmamakta anlaşmaları, yasal çıkarları ve parlamentoyu savunmalarıdır."[23] Bir diğer PCI lideri olan Palmiro Togliatti de şunları ifade eder; "Komünist partisi, Roma Yürüyüşünün öngününde, hatta esnasında bile bir darbe olasılığını kabul etmiyordu. Yürüyüşün hemen sonrasında partinin teorik yayın organında Musollini'nin iktidara gelmesinin ülkedeki siyasal durumu ciddi olarak değiştirmeyeceği görüşünü devam ettiren bir makale yayınlandı[24]. İtalya'da Musollini'nin iktidar olması sonrasında Komintern'in 4. kongresinde faşizm üzerine Radek ve Bordiga tarafından değerlendirmeler yapıldı. "Hem Radek hem de Bordiga İtalyan faşizmini değerlendirirken, doğru bir şekilde onun küçük burjuva tabanına dikkat çekmiş ve faşizmi bu kesimlere dayanan kitlesel bir hareket olarak görmüşlerdi. Radek görüşlerini şöyle açıklamaktaydı:

"...faşistler kimdir ve nasıl oluşmuşlardır? Savaşta sosyal bir rol oynayan eczacılar, öğretmenler ve veterinerler gibi burjuva tabakalar savaştan milliyetçi

olarak dönmüşlerdir. Fakat İtalya'nın başarısına rağmen, ulusal çıkarlar için istenenlerin tümü elde edilememiştir. Sosyalist parti kitlelere önderlik edecek durumda olmadığından, bu durum faşizmin gücünü arttırmıştır. Burjuvazi devlet aygıtına, mahkemelere sahip olduğu halde, neden bu araçlarla idare edemiyor? Savaştan dolayı burjuva partileri parçalanmış, ekonomiyi ve devleti harap etmişlerdi. Dolayısıyla onların askerlere, memurlara ve küçük burjuvaziye söyleyecek hiçbir şeyleri kalmamıştır. Fakat Musollini ve milliyetçi küçük burjuva aydınlar yeni alternatifi oluşturmaktadırlar. Faşistler yeni bir inançla ortaya çıkarak, Sosyalist Partinin yeni bir şey getiremeyeceğini söylemektedirler. Ancak kendilerinin kapitalistlerle işçiler arasında bir çözüm bulabileceğini, böylece kapitalistlerin işçilerin çıkarlarını göze almaya ikna olacaklarını, işçilerin çalışacaklarını ve kendilerinin ulusun inşasını gerçekleştirebileceklerini belirtmektedirler. Rosa Lüksemburg'un söylediği gibi, burjuvaziyi en iyi biçimde destekleyenler illüzyonlara sahip küçük burjuvalardır. İtalyan sosyalizminin kendisi, bir illüzyon yaratmasından dolayı faşistler, küçük burjuva illüzyonu bunun karşısına koyabilmişlerdir .....faşistler, küçük burjuvaziyi temsil etmektedirler ve küçük burjuvazinin desteğiyle de iktidara gelmektedirler. Fakat bu küçük burjuvazi, küçük burjuvazinin değil aksine kapitalizmin programını uygulamak zorundadır."

Bordiga'da Radek gibi İtalyan faşizmini değerlendirirken, faşizmin temel öğelerini açığa çıkarmıştır. Bordiga şunları demiştir:

"...İtalya'daki sosyalist hareketin kriziyle birlikte, buna karşı bir hareket olan faşizmin güçlenmesi başlamıştır. Bu durum, toplumsal sınıflar arasında tam bir değişikliği beraberinde getirmiştir. İtalyan burjuvazisi 1919 ve 1920'lerde tamamen çökmüştür. Orta sınıf ve küçük burjuvazi, pasif bir rol oynama konusunda tamamen anlaşmışlardır. Büyük burjuvazinin değil, bilakis proletaryanın takipçisi olarak yürümekteydiler. Böyle bir durum, zafer ulaşmanın yolunu açıyordu. Artık bu durum tamamen değişmiştir. Orta sınıf, Sosyalist Partinin kendisini örgütleyemeyeceğini görmekte ve memnuniyetsizliğini göstermektedir. Proletaryaya olan inancını kaybetmiş ve onun karşısında yer almaya başlamıştır. Böyle koşullarda, orta sınıfın durumunu kullanan burjuvazinin saldırısı başlamıştır. Faşizm, burjuvazinin ve kapitalizmin saldırısını gerçekleştirebilecek ve kanalize edebilecek durumdaydı. Bundan

ötürü, faşizm sorunun çözümü için burjuvaziye tam bir dayanak oluşturmaktadır." Bordiga, faşizmin temel öğesi olan küçük burjuva tabanına değinirken, faşizmle burjuva demokrasisi arasında bir fark görmez Bordiga'nın bu yanlışı daha sonra stalinist faşizm teorisinin de temel dayanaklarını oluşturacaktır.[25]" Doğru önkoşullardan yola çıkmak, doğru sonuçlara ulaşmanın garantisi olamaz. Benzer bir şekilde Gramsci de, "Maymun İnsanlar" başlığı altında imzasız olarak 2 Ocak 1921'de L'Ordine Nuovo gazetesinde yazdığı makalede şu tahlili yapar: "Faşizm kent küçük burjuvazisinin ulusal politik yaşama sunduğu en son "temsil" olmuştur... Küçük burjuvazinin yıkımı geçtiğimiz yüzyılın son on yılında başladı...Olup biten şuydu: Parlamenter yozlaşma sonucunda yönetim erkine köle durumuna gelmiş olan küçük burjuvazi yönelimini değiştirdi, anti parlamenterist oldu ve sokağı yozlaştırmaya çalıştı. Savaş boyunca parlamento bütünüyle çöktü... "Faşizm"şeklindeki bu en son politik somutlaşmasıyla küçük burjuvazi kapitalizmin ve toprak mülkiyetinin uşağı olarak, karşıdevrimin ajanı olarak kendi asıl renklerini bir kez daha göstermiş oldu[26].

Bordiga'dan geç dönem Gramsci'ye kadar komünist partisindeki hiçbir lider devrimci olmayanlarla (reformist sosyal demokratlarla) işbirliği yapmaya, "birleşik işçi cephesi taktiğini" uygulamaya yanaşmıyordu. Gramsci 1926 yılından geriye doğru baktığında Lenin'in komünistlere şunları söylediğini yazar: " 'Kendinizi Turatti'den (PSI) ayırın ve ardından da onunla ittifaka girin'. ve şöyle devam eder; Bu formül ayrılırken bizler tarafından hayata geçirilmeliydi...Başka bir ifadeyle, kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir görev olarak kendimizi onlardan ayırmalıydık...Fakat daha sonra, onlara karşı ideolojik ve örgütsel mücadelemizi sürdürürken, onlarla birlikte gericiliğe karşı ittifak yapmalıydık[27]. Gramsci birleşik işçi cephesini uygulamamanın, parti birliğini bozmama adına (taktiksel bir taviz de olsa) susmanın hata olduğunu anlamıştır ama çok geçtir. Komintern'in dördüncü kongresinde küçük burjuvaziye dayanan faşist hareketin iktidar olduğu zaman burjuvazinin programını uygulayacağı için kendi kitlesiyle çatışmaya gireceği, dolayısıyla ömrünün kısa olacağı ileri sürülmüştü. Yani toplantıdan bir ay önce iktidara gelmiş olan faşizm, Komintern tarafından tam olarak anlaşılamamıştı. Musollini; Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesi sonrasında, faşist hareketi

burjuva politikasına adapte ederken (ünlü Bıçaklar Gecesi gibi) parti tabanı ile yaşadığı gerilimlerin büyük bir kısmını yaşamaksızın, bu meseleyi kolaylıkla halletmişti. Komintern'de faşizmi, burjuvazinin gericilik çağındaki son çırpınışı olarak değerlendiren bir başka anlayış daha vardı. Bu kesimler Macaristan'daki Horty diktatörlüğünü de faşist diktatörlük olarak görüyordu. Komintern Yürütme Kurulunun Haziran 1923'teki 3. Pleniyumunda bu anlayış, her türlü terör hareketinin faşist terör ile aynı olmadığı vurgulanarak, özellikle Clara Zetkin tarafından eleştirildi. Zetkin toplantıda şunları ifade eder:

"Hareketimizin radikal unsurlarınca da benimsenen, faşizmin yalnızca burjuva terörü olduğu yolundaki görüşler reformist sosyal demokratların görüşleriyle kısmen çakışmaktadır. Bunlara göre faşizm zulümden, terörden, burjuva toplumuna yönelmiş ya da onu tehdit eden proletaryanın şiddetine burjuvaca bir refleksten ibarettir...faşizm hiçbir şekilde proletaryanın mücadeleci başkaldırısına karşı burjuvazinin intikamı değildir. Tarihi nesnel olarak değerlendirdiğimizde, faşizm Rusya'da başlatılmış devrimi devam ettiremediği için proletaryanın çekmek zorunda kaldığı bir cezadır. Ve faşizmin taşıyıcısı küçük bir kast değil, aksine geniş sosyal tabakalar, proletaryanın içinde de uzantıları olan büyük kitlelerdir. Faşizmle başa çıkmak istiyorsak, bu temel farklılıkları açık seçik görebilmeliyiz"[28] O zamanlar Ercoli kod adını kullanan İtalyan komünisti Palmiro Togliatti'nin başlangıçta faşizme ilişkin değerlendirmeleri sonradan "toçkist" olarak suçlanan görüşlerle örtüşüyordu: "...o dönem Ercoli faşizmi en keskin ve tavizsiz gericilik sistemi olarak görüyor ve bunu şöyle açıklıyordu:

'Bu yönetimi ayakta tutan şey; terörist eylemlerin gaddarlığı, çok sayıda işçi ve köylüyü öldürmesi, korkunç işkence yöntemlerini geniş ölçüde uygulaması, mahkemelerin sertliği değildir. Bu rejim, kitlelerin bütün bağımsız örgütlenme biçimlerinin sistematik olarak yok edilmesine dayanır'.

Ercoli'nin bu görüşü bütünüyle doğrudur: faşizmin özü ve görevi bütün işçi örgütlerinin tam olarak bastırılması ve yeniden dirilmelerinin önlenmesidir. Gelişmiş bir toplumda bu hedefe sadece polis yöntemleriyle ulaşılamaz..."[29]

1922 Aralık ayında Musollini Komünist Parti liderlerinin tutuklanması emrini verdi, liderlerin haricinde yüzlerce parti üyesi de hapse atıldı. Kara gömlekli-

ler işçi sınıfı örgütlenmelerini dağıttı, Temmuz 1923'de Liberaller, gelecek seçimlerde koltukların üçte ikisinin en büyük partiye verilmesini garanti eden oylama sistemini kabul etti ve ardından Musollini büyük bir güvenle faşistlerin listesinden güçlü adaylar sunarak seçime gitti. Terör ve baskı altında gerçekleştirilen seçimlerden faşistler 286 sandalye ile alarak mutlak çoğunluğu kazanarak çıktı. CGL liderliği üyelerine istedikleri partiye oy verebileceklerini söyleyerek serbest bırakmıştı. PSI lideri Turitti, faşistlerle bir panele katılarak faşistlerin siyasal arenada meşrulaşmalarına önemli oranda katkı sundu. Musollini'nin başarısına rağmen mecliste güçlü bir muhalefet vardı, daha da önemlisi sendikalar hâlâ ayakta, PSI ise yeraltına çekilmeye başlamıştı. Faşist tabanda partinin devletle bütünleşmesi, bürokratikleşmesi, sözü verilen "ulusal devrim" beklentisi nedeniyle önemsenebilir boyutta huzursuzluklar vardı. Musollini de bu arada parlamentoda kendisine muhalefet eden milletvekillerini devre dışı bırakıyordu. Sosyalist milletvekillerinden Mateotti; faşistlerin seçimlerde hile ve şiddet yöntemleri kullanmasını kınadığını belirten sert bir konuşma yapmış, bir hafta sonra da ülkücü faşistler tarafından kaçırılarak öldürülmüştü. İşçilere; *"Evinizde oturun, provokasyonlara karşılık vermeyin. Bazen sessiz kalmak, hatta korkmak daha kahramancadır"* diye telkinde bulunan Mateotti'nin cesedi ancak üç ay sonra bulunabildi. Mateotti'nin kayboluş haberi tüm ülkede öfke dolu ayaklanma dalgası yaratmıştı. Uzun süredir olmayan bir şeyler oluyordu; muhalefet yeniden kendiliğinden bir şekilde sokaklara dökülmüştü. Muhalefet partileri topluca meclisi terk ederek bir Muhalifler Komitesi oluşturarak acilen toplandı. İşçi sınıfının büyük çoğunluğunun desteklediği PSI ile hiçbir ittifaka yaklaşmayarak işçilerden uzaklaşan PCI, genel grev çağrısı yaptı ama kulak asan olmadı. PCI, Muhalifler Komitesi'ni terk etti. Bu arada tepkinin boyutları karşısında şaşıran Musollini, faşistlere sokağa çıkmaları çağrısı yapmıştı fakat Musollini'nin çağrısına yanıt verenlerin sayısı çok azdı. Gramsci şunları yazar; "çağrıya yanıt verenlerin oranı %20 idi, sadece 800 milis kışlalarda hazırdı... Bu başarısızlık 14-16 haziran aralığında anti faşistlerin meydanı yeniden kontrol altına almaları şansı demekti"[30] Bu hayati bir dönüm noktasıydı gerçekten de ama, PCI'nın sekter tutumundan vazgeçmemesi, PSI'nın Musollini'yi hâlâ ciddi bir tehlike olarak görmeyip, sadece Liberallere ve di-

ğer burjuva partilerine muhalefette ısrar etmesi bu son fırsatın da elden kaçması demekti: "PSI lideri Nenni şunları yazar; işçilere bir ayaklanma için sokağa çıkmaları çağrısı yapmak, hukuksal ve parlamenter düzeyde verilen yasal mücadeleye egemen olur. Düşmanlarımız ne yapıyor ki? Musollini maskaralıktan başka bir şey yapmıyor. Genel ya da kısmi grev çağrısında mı bulunuyorlar? Sokak gösterileri mi örgütlüyorlar? Ordu içerisinde bir başkaldırı için provokasyon mu yapıyorlar? Hayır, hiçbirini yapmıyorlar. Sadece kendilerini baskı kampanyaları ile sınırlı tutuyorlar, o kadar (...) Sosyalistler Hükümet İstifa, Milis Örgütü Dağıtılsın, yeni seçimler gibi sloganlarla hareket etmelidir.."[31]. Ne yazık ki sosyal demokratların şapşallaşmış reformizmi ve komünistlerin küt anlayışlı sekter tutumları nedeni ile üst üste yapılan hatalar, Musollini'ye manevra imkânı sağladı. Musollini, Mateotti'nin öldürülmesine karışan meclisteki bazı milletvekillerini geri plana çekerek zaman kazandı. Hemen ardından baskılar yoğunlaşarak arttı. Parti ve gazete binaları basıldı, dağıtıldı, hatta içki satan dükkanlar bile kapatıldı, bütün partiler yasaklandı. Gramsci de dahil olmak üzere bütün Komünist vekiller tutuklanarak cezaevlerine gönderildi. Mateotti olayı diktatörlüğün pekiştiğinin resmiydi. Bu olayın ardından Musollini içe dönüp bütün squadsileri (ülkücü çeteleri) dağıttı, artık onlara ihtiyacı kalmamıştı. "Faşizm harekete başlamasından iki yıl sonra iktidara geçmişti. İktidarın ilk döneminin 1921-22 bunalımını izleyen elverişli bir ekonomik konjonktüre rastlaması sayesinde, mevzilerini tahkim etti. Faşistler geri çekilen proletaryayı küçük burjuvazinin saldırı gücü ile ezdiler. Ama bu tek bir darbe ile gerçekleşmiş değildi. İktidara geçtikten sonra bile Musollini gereken ihtiyatla ilerledi, henüz hazır modeller yoktu elinde çünkü. İlk iki yılda anayasa bile değiştirilmedi. Faşist hükümet bir koalisyon karakterindeydi. Bu arada faşist çeteler sopalar, bıçaklar ve tabancalarla işlerine devam ediyorlardı. Böylece bütün bağımsız kitle örgütlerinin boğulması demek olan faşist hükümet ağır ağır yaratıldı.

Musollini bizzat faşist partiyi bürokratlaştırmak pahasına elde etti bunu. Faşizm, küçük burjuvazinin saldırgan, hareketli kuvvetlerini kullandıktan sonra onu burjuva devletinin mengenesi ile boğdu. Başka türlü yapamazdı, çünkü birleştirdiği kitlelerin hayal kırıklığı, ilerinin en yakın tehlikesi haline geliyordu. Faşizm bir kere bürokratlaştıktan sonra, öteki askeri ve polis dik-

tatörlük biçimlerine çok yaklaşır. Daha önceki toplumsal desteğine artık sahip değildir. Faşizmin temel ihtiyati gücü –küçük burjuvazi- harcanmıştır. Faşist hükümetin proletaryayı bir dağınıklık ve çaresizlik durumu içinde tutmasını mümkün kılan şey, yalnız tarihsel atalettir artık ... Faşist hükümet on yıldır kendini ayakta tutabilmiştir... söyleyebiliriz ki Almanya'da Hitler'in zaferi Musollini için yeni ve uzun bir hayat aşısı demek olacaktır. Hitlerin ezilmesi ise sonun başlangıcı... (...) Alman Komünist Partisi liderliğiİtalyan Komünist Partisinin kalkış noktası olarak seçtiği konumu bugün neredeyse kelimesi kelimesine aynen yeniden üretiyor...benzer bir dönemde Alman partisi İtalyan partisinden çok daha yaşlı olduğu için bu kaba radikalizm daha da bağışlanmaz bir suçtur; ve üstelik Marksizm İtalya'daki trajik deneylerle zenginleştirilmiştir. Faşizmin zaten iktidarda olduğunu ileri sürmek ya da onun iktidara gelebileceğini bütün bütüne reddetmek politik bakımdan aynı kapıya çıkar. Faşizmin özgül karakterine gözleri kapamak; ona karşı savaşma isteği ve gücünü sonuç olarak felce uğratır. Tabi suçun en büyük kısmı Komintern'e aittir..."[32]

Gramsci faşizmin zaferinden sonra yazdığı bir mektupta şunları söyler: "1919-1920 yıllarında çok ağır yanlışlıklara düştük. Adımız kariyeriste çıkar korkusuyla bir fraksiyon yaratmadık, sendikalarda bir kopuşma olur, Sosyalist Partiden atılırız korkusuyla da özerk bir konseyler merkezi kurmadık" Gramsci durumu oldukça iyi özetliyor: Sınıf mücadelesinde kritik an geldiğinde kitleleri devrimci fikirler, politikalar ve eylemler hattında birleştirecek bir devrimci parti yoktu. İşçi sınıfının ayaklanma ve iktidar organlarına dönüşecek konseyler ise ne böyle bir perspektife sahip önderliğe ne de merkezi koordinasyona sahipti. "Kasım 1920'de işçi sınıfı faşizmin kanlı ilerleyişini silahla durdurmazsa onun iktidara geleceği öngörüsünde bulunmuştuk, o sırada faşistler bunu akıllarına bile getirmiyordu" diyordu...İtalya da faşizmin iktidarı engellenebilirdi, faşizm yenilebilir, duçe ikinci dünya savaşının sonunda değil 1920'lerin başında bacağından sallandırılabilirdi[33].

Naziler ve Almanya Felaketi

İkinci Enternasyonal'in en büyük partisi Alman Sosyal Demokrat Partisinin (SPD), savaşa karşı tutumuyla kesinleşen ihaneti karşısında harekete geçen Rosa Lüksemburg ve Karl Liebnecht önderliğinde Spartaküs Birliği kurulmuştu. 1918 yılı

Ekim ayında, yenilgiyi kabul etmeyerek savaşa devam kararı alan genel kurmaylığın emirlerine karşı çıkan denizcilerin tutuklanması ile başlayan devrim, monarşinin devrilmesi ile sonuçlanmıştı. Genel grev çağrısı yankısını bulmuş işçiler sokaklara dökülmüş, Liebnecht'in önderliğindeki bir grup işçi ve asker imparatorluk sarayını ele geçirmişti. Panikleyen prens hükümetin idaresini SPD'ye devreti, bir SPD milletvekili 'cumhuriyetin ilân edildiğini duyurdu. Monarşi çökmüştü fakat yerine neyin geleceği belli değildi. Bir tarafta sayıları ve gücü artan işçi ve asker sovyetleri, diğer yanda cumhuriyeti ilân eden SPD hükümeti. Tipik bir ikili iktidar söz konusuydu. Almanya burjuvazisi, ilk ayaklanmanın ardından devrimci dalgayı kırmak amacıyla çoğu terhis olmuş askerlerden oluşan bir "gönüllü savaşçı birlikleri" kurdurttu. Bunlar arasında en önemlisi, Yüksek Komutanlık tarafından örgütlenen, devrimin bastırılmasında büyük rol oynayan ve bir tür "gölge ordu" gibi çalışan Freikorps birliğiydi. Münih'teki bu tür para militer çetelerden birisi, daha sonra Nasyonal Sosyalist Partisi (NSP) adını alacaktı. SPD, devrimle göreve gelen bir polis şefini görevden alarak provokasyon yaratmaya çalıştı. Böylelikle devrimcileri erken ve hazırlıksız bir ayaklanmaya zorladı. Çabalar sonuç verdi. Yığınsal katılımların olduğu gösteriler, ardından da genel grevle başlayan ayaklanmayı bastırmak için Freikorps birlikleri devrimci avına başladı. Ayaklanmanın zamansız-erken olduğunu bilmelerine rağmen işçi sınıfı ile hareket eden Rosa Lüksemburg, Karl Liebnecht gibi önderler, binlerce kişiyle beraber sosyal demokrat birliklerce katledildi. SPD, devrim tehlikesini bastırdıktan sonra 1920'de Kapp Darbesi ile hükümetten uzaklaştırıldı, tüm ülke çapında yapılan genel grevle darbe girişimi püskürtülmüştü fakat SPD, bu sefer de grevi sona erdirmeyi başardı . Bu süreçten güçlenerek çıkan Alman Komünist Partisi (KPD), 1921'de yaptığı zamansız ayaklanma çağrısı ve ayaklanmanın hemen bastırılması sonrasında güç kaybetti. Yeniden 1923 yılında Fransız işgali altındaki Ruhr bölgesinde grevler başladı. KPD'nin genel grev çağrısı tüm ülkede hayatı felce uğrattı. İktidardaki gerici cunta hükümeti yıkıldı, SPD'den üç vekilin bakan olması karşılığında grev sona erdi. Hükümet zaman kaybetmeksizin askerleri işçilerin üstüne saldı, hiçbir ciddi direniş yaşanmadı. Daha önceki iki başarısız ayaklanma nedeniyle tutuk davranan KPD, grev çağrısı yaptığında artık çok geçti.

Savaştan bilumum askeri ödüllerle dönen Hitler; casus olarak 1919 yılında Bavyera'da elli civarında üyesi olan Alman İşçi Partisi isimli aşırı-sağ bir örgüte katıldı ve bir sonraki yıl partinin adını Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi –Nazi- olarak değiştirdi. İçişleri bakanı 'vatan savunucuları' örgütünü kurdu ve Hitlerle birlikte çalışmaya başladı. 1923'e gelindiğinde Hitler, 6,000 (Sturm Abteilung- SA) fırtına birliği üyesi toplamış, Ruhr işgalleri başladığında milliyetçi ajitasyonla hiper enflasyon karşıtı beyanatlar vermeye başlamış ve Ekim 1923'de Münih'te 100,000 taraftarı olan bir örgüt haline dönüşebilmişti. Hitler Bavyera'daki komutanın kendisine destek vereceğini düşünerek, bir darbe ile iktidarı alıp "Berlin'e Yürüme"yi planlamıştı, ancak 8 Kasım'da gerçekleştirilen başarısız bir darbe girişiminin ardından birkaç aylığına hapse atıldı. Buradan çıkardığı derslerle tek başına kitlesellikten uzak şiddet eylemleri ile bir yere varamayacağını anlayan Hitler; tabana yayılmış kitlesel propaganda ağırlıklısiyasal faaliyetlerle faşist örgütlenmesini aşağıdan yukarıya inşa etmeye başlar.

Savaştan daha yeni çıkmış, üstüne üstlük arka arkaya yaşanan ayaklanmalar ve genel grevlerle ekonomik dengeleri alt üst olan Almanya, 1929 Wall Street çöküşüyle kesif bir bunalımın içerisine yuvarlandı. "1929-1932 yılları arasında sanayi üretimi %42 oranında çöktü, işsizlik sendikalı işçiler arasında %45, toplam işgücü içerisinde %30'lara vurarak 5,5 milyona ulaştı. Krizin çözüme kavuşması için egemen sınıf Musollini'nin faşistlerini de aratan bir 'acı reçete' ye ihtiyaç duyuyordu"[34].. 1929-1933 yılları arasında Almanya'nın altını üstüne getiren ekonomik-politik kriz, hem içeriği hem de sonuçları itibariyle İtalya'da yaşanan krizden çok daha kapsamlıydı. Kriz orta sınıfları çok derinden etkilemiş, yukarıdan büyük sermaye, aşağıdan da daha da kötüleşen yaşam koşullarını korumak için direnen işçi sınıfının basıncı arasında sıkışan ara tabakalar hızla dökülmekteydi. "Orta sınıfların durumu, belli oranda toplu sözleşmeler ve işsizlik ödeneği gibi imkânlarla kendini koruyabilmiş olan proletaryanınkinden çok daha kötüydü. Küçük işletmelerin durumu vahimdi. Büro çalışanları, teknisyenler kendi maaşlarının kalifiye işçilerin ücretlerine göre daha da değersizleştiğini gördü ve otantik bir proletarya gibi davranarak sokaklara çıktı"[35]. 1919'da bu kesimlerin genişçe bir kısmı ilk defa sosyal demokratlara oy vermişti. Başka

bir ifadeyle, orta sınıfların Nazileri desteklemesi kaçınılmaz bir son değildi. 1923'de yaşanan hiper enflasyon döneminde, Ruhr bölgesindeki fabrika işgalleri ile yükselen mücadele dalgasının ortasında, çaresizliğin pençesinde kıvranan küçük burjuvazi kendisini Komünistlere daha yakın hissediyordu. Bağımsız bir politika izleyebilecek kapasitesi olmayan bu ara sınıflar tarihte bir çok örnekte karşımıza çıktığı gibi mutlaka temel iki sınıftan birisinin peşine takılmak zorunda kalmıştır. Yine aynı şey oluyordu; ancak 1919 yılında Sosyal demokratların iktidarı altında devrim Freikorps birlikleri tarafından engellenmiş, 1923 yılında da Komünist Parti tutuk davranarak iktidarı ele geçirememişti. Her iki işçi partisi de yeni destekçilerini (küçük burjuvaziyi) hayal kırıklığına uğratmıştı. Hitler'in tek 'üstünlüğü'; bu insanların içinde bulunduğu umutsuzluğu-korkuyu-çaresizliği çok iyi anlayabilmesi, bunu kitlesel örgütlü bir güce dönüştürebilmesinde yatmaktadır. Mein Kampf kitabında Hitler şunları yazar: "Toplumsal düzeyin üstüne çıkabilmiş insan için bir anlığına da olsa geri düşüş çok acıdır"[36]. Troçki, Hitler ile küçük burjuvazi arasındaki tinsel ilişkiyi şu sözlerle ifade ediyor: "deliye dönen her küçük burjuva Hitler olamaz ama Hitler'in bir parçası olabilir"[37]. Mayıs 1928'de yapılan seçimlerde Naziler 810,000 oy ile seçmenlerin oylarının %2,6'sını alır ve 1929 yılı boyunca yaşanan derin krizin etkisiyle Nazilerin talihi döner. Üye sayıları 175,000'e, 1931 yılı sonunda 800,000'e çıkarken, ülkücü faşist çetelerin sayısı da 225,000'e ulaşır. SPD'li Müller tarafından yönetilen koalisyon hükümeti; Brüning'in bütçeye ilişkin olağanüstü kararnamesi Naziler, SPD, ve KPD tarafından reddedilince Hindenburg tarafından feshedilir. Eylül 1930 da gerçekleştirilen seçimlerde Naziler, oyların %18,3'üne tekabül eden 6,409,600 oy alarak büyük bir sıçrama yaşar. "SPD'nin oyları 1928'dekine göre %6 oranında düşmüş, KPD'nin oyları %40 oranında artmıştı. Bu iki partinin birleşik yüzdeleri ise, %40,4'ten % 37,6'ya düşmüştü. Ama ilk göze çarpan değişiklik Nazi oylarındaki korkunç yükselişti (%700), böylece bu parti ülkenin dokuzuncu partisi iken ikinci büyük parti durumuna sıçrıyordu. KPD seçimlerin komünistler için bir zafer, Naziler içinse 'sonun başlangıcı' olduğunu ileri sürdü. Komintern'de bu değerlendirmeye katılıyordu"[38]. Ne Alman komünistleri ne de Stalin'in denetimi altındaki Komintern, İtalya'da yaşananlardan sağlıklı bir ders çıkarmıştı. Gerek KPD'nin gerek-

se Komintern'ın böylesine siyasal bir körlük içerisinde olmasının temel nedeni; İtalya'da Mussollini'nin iktidara gelişini, faşizmin sınıfsal temelini yanlış tahlil etmek ve Troçki'nin Faşizme Karşı Mücadele adlı eserinde toplanan bütün makalelerindeki itirazlarına rağmen, bu yanlışta ısrar etmekten kaynaklanıyordu. O dönem için hiçbir komünistin faşizme karşı mücadelede kararlı olduğu şüphe götürmese bile faşizmin stalinist analizi; bütün fedakar savaşçıların çabalarına ve cehenneme giden taşları döşeyen iyi niyetlere rağmen felaketi önlememiş, aksine kaçınılmaz kılmıştır. (İleride Komintern'e tekrar döneceğiz, ama şimdilik kimi hatırlatmalarda bulunmakla yetinelim.)

Kasım 1923'de Almanya'da kurulan koalisyon hükümetinin programı 'faşist program' olarak tanımlanmıştı. 22 Aralık 1923'de Komintern'in yayın organı Inprekorr'da yayınlanan makalesinde Zinovyev şunları belirtmekteydi: "Burjuvazinin Almanya'da yükselen proletarya devrimine karşı zaferi ve burjuva diktatörlüğünün stabilize edilmesi, faşistlerle Seeckt ve Ebert'in aynı olduğunu fakat farklı görevlere sahip olduğunu gösteriyor. Seeckt, Ebert ve Noske faşizmin değişik varyantlarıdır"[39]. Bu tür görüşler Ocak 1924'deki Komintern'in Yürütme Kurulu Plenyumunda da epey rağbet görmüştü. Zinovyev'e göre; "Alman sosyal demokrasisinin yönetici tabakaları şu anda sosyalist maske altında Alman faşizminin bir fraksiyonudur (...) sosyal demokrasi faşist bir kanat olmuştur ve artık faşist sosyal demokrasi söz konusudur.[40] Bu sekter görüşlerin olgunlaşması ve sadece Almanya'da değil tüm Komintern içerisinde yer etmesinde; SPD'nin özellikle 1919-1923 dönemi devrimin bastırılmasında oynadığı büyük rol ve daha sonraki alçaklıkları da katkı sunmuştur, fakat asli neden işçi sınıfı merkezli bir perspektiften uzak politik değerlendirmedir. Bunun adı bazen 'bürokratik ültimatomculuk-sekterizm', bazen 'işçi kuyrukçuluğu-reformizm' olur ama özü değişmez: devrimci marksist geleneği anlamamak!

SPD oylarının düşmesine rağmen hâlâ birinci partiydi, daha da önemlisi örgütlü işçi sınıfının oldukça büyük kesimi SPD' ye oy vermişti. 1930 yılında fabrika komitelerinde seçilmiş üyelerin %90'ı SPD' yi destekliyordu. Ancak seçim sonuçlarının yarattığı hava nedeni ile, sosyal demokrat liderlik Brüning hükümetine"kötünün iyisi" diyerek destek vermişti. Karl Kautski 1927'de faşistlerin siyaset sahnesine çıkmalarını imkânsız buluyor; "fa-

şistler politik olarak etkili olabilmek için en az bir milyonluk bir sayıya ulaşmalılar, Almanya gibi bir sanayi ülkesinde faşistlerin bu sayıya ulaşması mümkün gözükmüyor" diyordu. SPD liderliği şimdi milyonlarca oy alan Nazilere karşı; 1925'lerde muhalefet ettikleri Hindenburg'u destekleyerek, kafalarını kuma gömerek fırtınalı havanın geçmesi için bekleyerek "mücadele" etmekten başka bir şey akıllarına gelmiyordu. Yirmi altı aylık iktidarı süresince hükümetin aldığı kararnameler destek bulamıyor, ancak Cumhurbaşkanının onayı ile yürürlüğe girebiliyordu. "Naziler Brüning'in desteksizliğinden yararlandılar; bu hükümet süresince büyümeye, büyük sermaye desteği görmeye ve karşılarındaki işçi sınıfı örgütlerine yaptıkları tedhiş saldırıları ile daha da cesaretlenmeye devam ettiler"[41] Ekonomik kriz 1932'de daha da ağırlaşmıştı, Brüning, Hindenburg'un başkanlığını uzatmaya çabaladı ancak Nazilerin itirazı sonucunda bu gerçekleşmedi ve bu koşullar altında 13 Mart'da seçim yapıldı. Hindenburg %49,6 ile ilk sırayı, Hitler %30,1 ile ikinci sırayı alırken Thalmann %13,2 ile üçüncü sırayı almıştı. 1925'de Hindenburg'a muhalefet eden SPD, Hitler korkusuyla Hindenburg'a destek vermişti. Nazilerin on yedi ay içerisinde seçim gücünü iki katına ulaştırmış olduğu gerçeğine aldırmaksızın Hindenburg'un seçilmesini Nazilere karşı bir zafer olarak kutlayabiliyordu. Hindenburg'un Nazi ordusu SA ve SS'lerin yasaklanması için sunulan bir kararnameyi imzalanması sağlandı. Ancak faşistlerin meclis koridorlarında dize getirileceğini düşünen şaşkınlar, kendi sonlarını hazırladıklarının farkında değildi. Bir dizi entirkanın ardından Hindenburg, Brüning'in istifasını ve Papen'den de 'partiler üstü bir hükümet' kurmasını istedi. Papen 4 Haziran'da Reichstag'ı (meclisi) feshetti ve 31 Temmuz'da yeni seçimlerin yapılacağını ilan etti. 14 Haziran'da SA'lar üzerindeki yasak kalktı ve ülkücü faşistler o güne kadar görülmemiş bir saldırganlıkla harekete geçti, sokak çatışmaları yaşandı ve 17 Temmuz'da Naziler polis refakatinde Hamburg'un işçi mahallelerinden birisi olan Altona'da geride 18 ölü, 285 yaralının kaldığı bir yürüyüş yaptı. Papen bu olayı kendi amacı doğrultusunda kullanarak, 'düzen ve hukukun restorasyonu için' hükümeti feshetti ve kendisini Reich vekili olarak atadı. Bu saldırı, aynı zamanda SPD ve sendika liderlerinin de nabzını yoklayan bir sınav oldu. Merkezi hükümet, Purusya'daki SPD hükümetinin Altona'daki 'yasaları ve düzeni' koruyamaması gerekçesi ile düşü-

rülmesini istedi. Prusya başbakanı Severing ancak zor karşısında eğileceğini Papen'e bildirir. Ardından yeni seçilmiş polis şefi ve ordu yetkilisi ile yeni komisyon gelir ve Severing'den görevi teslim etmesini isterler. Bu isteği kabul etmeyen Severing daha sonra 'Almanya'nın ve Purusya'nın çıkarları adına, ülkenin kana bulanmaması için karşı çıkmaktan vazgeçtiğini' belirtir. Bir zırhlı araç, iki teğmen ve 123 asker emniyet binasına girer, her üçü de sosyal demokrat parti üyesi olan polis şeflerin uysallıkla teslim olur. SPD liderleri Prusya hükümetinin;çoğu SPD üyesi olan 50,000 kişilik polis gücüyle faşistlere karşı gelebilecek yegane güç olduğunu ileri sürüyordu. Oysa şimdi itiraz etmeksizin teslim bayrağını çekmişti. İşçiler bu durum karşısında sadece bir mücadele çağrısı beklerken, nerden gelirse gelsin her türlü darbeye karşı çıkacağını söyleyen SPD liderleri ufak bir gösteri ile durumu mahkemeye götüreceklerini söyleyerek alçakça teslim oldu. Bu Nazilerin iktidar yürüyüşünde can alıcı bir dönüm noktasıydı. Düne kadar parti üyelerine (SPD'de öbekleşmiş işçilere ilişkin olarak); "...Komünistler sosyal demokratları selamlamazlar ve el sıkışmazlar. Toplantılarda komünistler kızıl eldiven giymelidirler.... bu sınıf düşmanlarıyla hiçbir şekilde kişisel arkadaşlık kurulamaz..."[42] diye emirler yağdıran KPD'nin genel grev çağrısına haliyle aldıran olmadı. KPD'nin üyelerine yönelik bu türden açıklamalara rağmen, sokakta Nazilerle burun buruna olan parti üyeleri, sosyal demokratlarla anti faşist mücadeleler örgütlüyordu. Nisan 1932'de KPD militanları, Antifa'yı (Anti Faşist Eylem) başlatmıştı. Bazı başarılar da elde edildi; bazen yerel sendikal federasyonların kararları temelinde, bazen anti faşist birlik ve savunma komiteleri adı altında, kitlesel gösterilerle birleşik bir mücadele sağlanabiliyordu. "Haziran ayaklanmaları esnasında bazen (Moskova'dan) KPD'ye; 'sosyal demokrat örgütlenmelere ortak mücadele ve farklı biçimler altında kardeşlik öneren 'açık mektuplar' göndermek' gibi 'oportünist hatalar' yapıldığını vurgulayan yazılar geliyordu. KPD merkez komitesi de, bu mektupları birimlerine ve örgütlenmelerine ulaştırarak, sosyal demokrat işçilerin KPD ile ortak eylemler için henüz olgunlaşmadığı belirtiliyordu"[43]. Antifa; işçi sınıfının kendi örgütlenmelerini savunabilmek, Nazilerin saldırılarına karşı bulundukları bölgelerde karşı çıkabilmek için bir araya gelmiş gruplardan oluşuyordu. Fakat KPD; komünist olmayanların, sadece KPD'nin liderliği altında kişisel olarak bu

mücadeleye katılım sağlayabileceğini söyleyerek sekter dayatmalarda bulunuyordu. Eğer zaten reformist liderliğin sultası altında edilgenleştirilen işçiye; siz de ültimatom vererek yaklaşırsanız, yani sekter bir tavır takınırsanız bu kesimleri kazanmanız söz konusu olamadığı gibi, kazanma imkânının da önünü kapamaktan başka bir şey yapmamış olursunuz. İşte KPD'nin grev çağrısına işçilerin sırtını dönmesinin, aldırmamasının nedeni burada aranmalıdır.

"1930-32 yılları arasında hükümette olan Brüning kendi merkez partisinin desteğine sahipti. 1932 Mayıs-Aralık ayları arasında hükümette olan Von Papen, 40 kadar da milliyetçi milletvekilinin desteğine sahipti. 1932 Aralık ayından Hitler'in başbakan olduğu Ocak 1933'e kadar başbakan olan Scleicher ise parlamentoda hiçbir desteğe sahip olmamasına rağmen ordunun desteği ile hükümet etti. Bu üç hükmet döneminde de parlamentodan çıkan yasalar yerine hükümet kararnameleri ile durum idare edildi. Bu durumda artık hem parlamentoda hem de sokakta gücü olan ve işçi örgütlerinin direnemeyeceği açık hale gelmiş olan Nazilerin iktidarı kesinleşmişti"[44]. Kasım 1932'de ki Reichstag seçimlerinde SPD ve KPD'nin oylarının bileşimi 13,7 milyondan 11,7 milyona düşmüştü. İkinci hayati dönüm noktası, Hitler'in şansölye olarak atanmasıdır. Mareşal Hindenburg'un Hitler'i şansölye olarak atamayacağı hayalini taşıyanların sayısı, hiç de azımsanmayacak orandaydı. Oysa Hitler'in daha sonra açıkladığı gibi, Hindenburg'un ikna edilmesi için iki milyar mark ve bir hafta yetmişti bile[45]. IG Metal sendikasının resmi tarihinde; Hindenburg'un Hitler'i şansölye olarak atadığında, 'işçi sınıfının harekete geçmek için sadece tek bir işaret beklediği' belirtiliyor. SPD'nin yayın organı Vorwarts özel sayısında; "hükümetin bir darbe tehdidi ile karşı karşıya olduğu, ancak sosyal demokratların anayasal ve hukuki zemini terk etmeyecekleri"[46] yazıyordu. KPD'nin resmi çizgisi ise; faşistlerin uzun süre iktidarda kalamayacağını, Hitler'in atanmasının en son devrimci krizin müjdecisi olduğu iddia ediyordu. KPD liderleri 'Nazilerden sonra sıra bize gelecek' diye haykırıyordu. Şaşkınlık diz boyuydu, işte size bir seçme: "Doğru bir Hitler değerlendirmesi; bizleri Hitler hükümeti ile açık bir faşist diktatörlüğü aynı görme hatasından korumaktadır. Bizler işçilere Hitlerin iktidara gelmesiyle faşist diktatörlüğün başlayacağını anlatmıyoruz, faşizm çoktan başlamıştır...sürekli olarak Hitler hükü-

meti ile faşist diktatörlüğü aynı biçimde görmemek gerektiğini vurguladık..."[47], "Almanya'da gerçek durum, pratik olarak demokrasi ile faşizm arasında bir ayrım koymanın liberal bir tutum olduğunu göstermektedir. Komünistlerin görevi...sosyal faşizm ve Hitler faşizmi arasında, demokrasi ile faşizm arasındaki farklılıkları gösteren bir teori yaratmak olamaz. Hitlerin diktatörlüğü ile açık faşist diktatörlük aynı anlama gelmez. Böyle bir tanım, Bruning ve Severing'in uyguladığı faşist diktatörlüğü görmezden gelmektir"[48], "Troçki, bütün broşürlerinde ve yazılarında Alman faşizminden ve faşistlerden bahsederken, Hitler'e ve Nasyonal Sosyalistlere işaret etmektedir. Troçki için sadece Hitler ve Nasyonal Sosyalizm Almanya'daki faşist harekettir ve tehlikedir. Bu tanımlama temelden yanlıştır ve Sosyal Demokrat Partiden aşırılmıştır"[49]. KPD'nin işçi sınıfı içerisindeki kökleri geçen süreç içerisinde daha da zayıflamıştı[50]. "31 Ocak'ta Hitler'in iktidara gelmesinin ardından, Komünist Parti fabrika konseylerini toplantıya çağırdı. Yoğun bir katılım olmasına rağmen, Hitler'e karşı kitlesel bir siyasi mücadele için karara varılamadı...KPD sendikalardan yalıtılmıştı, sendika bürokrasisi de zaten mücadeleyi sabote ediyordu"[51]. SPD'nin durumunu Berlin'deki liderliğin tavrı özetlemektedir. Berlin liderliği 7 Şubat 1933'de üyelerine şu talimatı veriyordu: "Öncelikle; hiçbir provokasyona müsaade etmeyin. Berlinli işçilerin hayatı ve can güvenliği tehlikeye atılamayacak kadar değerlidir. İşçiler; enerjilerini mücadele gününe kadar saklamalıdırlar[52].

Hitler konumunu pekiştirmek için hemen harekete geçti; bir taraftan bütün KPD mitingleri, gazeteleri yasaklanırken, diğer yandan da Berlin'in işçi mahallerinde 50,000'i aşkın SA'nın terör kampanyası sürüyordu. Hitler, baskı ve korku kampanyasıyla bütün muhalefeti ezmeye başlamıştı. "27 Şubat 1933'te Naziler Reicshstag'da bir yangın çıkardılar ve suçu Komünistlerin üzerine attılar. Ertesi gün Hindenburg anayasanın ifade, basın, toplantı, dernek kurma ve öteki özgürlükleri kapsayan kısmını askıya alan bir kararnameyi imzaladı. Binlerce KPD ve SPD yetkilisi tutuklandı. 5 Mart seçimlerinden önceki son haftada, yalnızca Nazilere ve sağ kanat partilere seçim kampanyası yapması izin verilerek seçimlere gidildi. Sonuçlar; Naziler: 17,277,000 oy ile %43,9, Sosyal demokratlar: 7,182,000 oy ile %18,3, Komünistler: 4,848,000 oy ile %12,3....(...) 23 Mart'ta Hitler yeni Reichstag'dan kendi-

sine diktatörlük yetkisi vermesini istedi; Anayasaya göre bunun için üçte iki çoğunluk oyu gerekliydi. KPD milletvekillerinin tümü ya hapisteydi ya da polisten kaçıyordu. Hitler'in talebi ezici bir çoğunlukla, 84'e karşı 441 oyla kabul edildi...yalnız sosyal demokratlar aleyhte oy kullanıyordu...Ne var ki SPD muhalefeti salt parlamento düzeyinde kalıyordu. Hitler'in dış politikasını destekleyeceklerini söylediler, sendikaların 'İtalyan modeline' göre yeniden örgütlenmesini gönüllü olarak kabul ettiler; Nazilerin bütün sendika hareketini teslim alarak liderlerini toplama kamplarına göndermelerinden sadece bir gün önce, 1 Mayıs'ta Hitler'in 'Milli Emek Günü' yürüyüşüne katılmaya zorladılar işçileri...5 Mart'ta Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi 'sosyal faşizm' çizgisini yeniden bir kenara atarak, bağlı partilerini sosyal demokratlarla anti faşist birleşik cepheler oluşturmaya çağırdı. Bir ay sonra da, KPD'nin politik çizgisinin Hitler'in coup d'etat'sından önce ve darbe sırasında bütünüyle doğru olduğunu ileri sürdü. Bunu izleyen aylarda stalinistler bu iki tutum arasında sürekli gidip geldi. KPD ezilirken bile; hâlâ Hitler'in zaferinden kısa bir süre sonra proletarya devriminin yaşanacağından bahsediyorlardı"[53]. SPD hiçbir türden 'illegal' eyleme müsahama göstermeksizin "sorumlu muhalefetçilik" oyununu oynarken, KPD de "keskin muhalefeti" oynuyordu. "1933 yılı sonuna gelindiğinde 2,500 komünist öldürülmüş, 130,000'i ise toplama kamplarına tıkılmıştı"[54].

Hitler iktidara yürürken; bir taraftan parlamenter aracı, öte tarafta da sokakta estirilen faşist terörü kullandı. Musollini'nin iktidarını pekiştirmesi üç uzun yıla yayılırken, Hitlerşansölye olarak atanmasıyla bunu birkaç haftaya sıkıştırdı. Hitler'in önlenebilir yükselişi; geniş bir muhalif kesimin varlığına rağmen, sekter ve reformist liderliklerin şapşal parlamenterciliği, sekterliği ve külhanbeyliği nedeniyle tek bir kurşun sıkılmaksızın, iktidara yerleşmesi ile sonuçlandı. Artık tarihe "Yüzyılın Gece yarısı" olarak geçecek ve İkinci Dünya Savaşını ateşleyecek, büyük kitlesel kıyımların yaşanacağı karanlık bir dönem başlayacaktı.

Stalinizm'in Faşizmin Yükselişindeki Sorumluluğu ve Troçki'nin Faşizm Analizi

Gördüğümüz gibi; KPD'nin rolü anlaşılmaksızın Nazilerin iktidarı nasıl ele geçirdiği, Stalinist Komintern anlaşılmaksızın KPD'nin rolünün anlaşılamayacağı açıktır. Stalin 1928-29 yılla-

rında; Lenin'in ölümünden sonra ilk kez Ocak 1924'de toplanan Komintern'in beşinci kongresinde Zinovyev'in 'sosyal demokrasi faşist bir kanat olmuştur, artık faşist sosyal demokrasi vardır' diye yaptığı "analizi", geliştirerek formülleştirdi. 'İkiz kardeş' dediği bu teoriye göre sosyal demokrasi işçi sınıfının ilkesel düşmanıdır, ki KPD'de bütün faaliyetinin merkezine bu anlayışı koyarak hareket etmiştir. Peki bunun nedeni neydi?

"Stalin endişeyle Britanya ve Fransa'nın politik çizgisini gözlemliyor,...yeni bir Sovyet karşıtı müdahalenin planlandığını düşünüyor ve bu nedenle ultra sol bir çizgiye yöneliyordu... Komintern'i tasfiye etmenin zamanı değildi fakat tam tersine...onu Almanya'daki Sosyal Demokratlara, Merkez Katolik Partisi'ne, Fransa'daki Sosyalistlere ve Radikallere, İngiltere'de İşçi Partisi'ne karşı celâllenmiş bir saldırıya çekmenin tam zamanıydı. Bütün bu kesimleri, olası bir Anglo-Fransız savaş müdahalesinde potansiyel olarak en tehlikeli suç ortakları olarak görüyordu"[55] Stalin, Nazilerin iktidara gelip gelemeyeceğiyle pek ilgili değildi, onu ilgilendiren, soluğunu her an ensesinde hissettiği savaş korkusu ve "Tek Ülkede Sosyalizmi" inşa etmek için Sovyetler Birliği'nin ekonomik kalkınmasıydı. Tarihçi Edward Hallet Carr'da Stalin'in özellikle Almanya'yı (Alman Sosyal demokratlarını –bn.)çok tehlikeli bulduğunu, hatta bir KPD liderine; 'eğer Naziler iktidara gelirse, kendilerinin sadece Batıyla ilgileneceklerini, acaba barış içerisinde sosyalizmi inşa edip edemeyeceklerini' bile sorduğunu belirtir[56]. Eski bir Alman sosyal demokratı olan Georg Volmar'dan aşırdığı 'Tek Ülkede Sosyalizm' ütopyasının mümkün olduğunu ilân ettikten sonra Stalin'in attığı her adım, tamamen idare-i maslahattan ibaretti. Troçki'nin belirttiği gibi; Ekim Devriminin yalnız kalması ile kararsız bir denge hali doğumuş ve bu denge mutlaka bir tarafın üzerine yıkılarak bozulacaktır. Avrupa işçi sınıfının kendi iktidarlarına yönelik baskısı, sadece ve sadece emperyalistlerin Sovyetlere karşı başlatacağı savaşın süresini değiştirebilir, savaş açma düşüncesinin kendisini değil. Yani bir ikinci savaş olasılığı; eğer Avrupa işçi sınıfı devrimi devam ettiremezse sürpriz değil, kaçınılmaz son olacaktı. Oysa Stalin'in izlediği pasifist çizgi; Sovyetleri Avrupa işçi sınıfının kendi iktidarlarını alarak değil, burjuva iktidarlara SSCB'ye savaş açmaması için baskı yaparak koruyabileceğini düşünüyordu. İleride 'barış içerisinde bir arada yaşama' adını alacak olan

bu pasifist formül, Stalin liderliğindeki Komintern'de, 'burjuvazinin tarafsızlaştırılması' diye adlandırılıyordu. Bu sosyal pasifist çizgiye ısrarla direnen Troçki önderliğindeki Sol Muhalefet ise tasfiye edilmişti. Tasfiyeyle birlikte, 1926'dan 1937'lere kadar tedrici olarak gerçekleştirilen karşı devrim süreciyle kendisini egemen bir sınıf olarak örgütleyen bürokrasi; ('Sol Muhalefet' gibi) karşısına çıkan bütün devrimci direniş odaklarını, Çar'ı bile aratacak zorbalıklarla (işkenceler, suikastler, katliamlar ve sürgünlerle) dağıtarak, 'Marksizm adına ve Marksizme rağmen', işçi sınıfının bağımsız örgütlenmeleri dağıtarak, Ekim Devrimi ile kazanılmış olan bütün haklarını gasp etti. İdeolojisi stalinizm olan bürokratik bir devlet kapitalizmini inşa edildi. İçeride SSCB işçi sınıfına karşı sürdürülen bu sınıf savaşının bir diğer önemli ayağı kuşkusuz Komintern'de yaşandı. Stalin, dünya devrimine rehberlik etmesi amacıyla, ikinci enternasyonalin ihaneti sonrasında kurulan Komünist Enternasyonal partilerini, gerici tek ülkede sosyalizm ütopyası uğruna, dış politikadaki diplomatik uydularına çevirdi.

Komünist Enternasyonal kurulduğunda; enternasyonale katılmak için Zinovyev'in deyimi ile 'bir devenin iğne deliğinden geçmesi kadar zor 21 şart' koşulmuştu. Bunlar; gevşek de olsa İkinci Enternasyonal ile bağlarını koparmamış partilerin Komintern'i yozlaştırma tehlikesini önlemek amacıyla konmuş şartlardı. Komintern içerisinde esas vurgu oportünizme ve reformizme karşı mücadeleye yapılmıştı. Fakat savaşın hemen ardından doğan uluslar arası devrimci dalga; başta Alman, Macar devrimlerinin yenilmesi ve burjuvazinin yeniden güven tazelemesi, işçi hareketinin bölünmesi, büyük yığınların sosyal demokratlara yönelmesi ile yerini bir geri çekilişe bırakmıştı. Kitleler, komünistlerin "keskin devrimci söylemlerine" aldırmıyor, Komünist Partiler hızla kan kaybediyordu. "'Sol' Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı" adlı eser bu dönemin ürünüdür. Lenin, mücadele dalgasının geri çekildiği böylesi bir aralıkta, her türden sekter tutuma karşı aman vermeksizin karşı çıkmıştır.

"Marks ve Engels; 'bizim teorimiz bir dogma değil eylem kılavuzudur' demişti. Karl Kautski, Otto Bauer vb.. "patentli" Marksistlerin en vahim kabahati ve suçu, proletarya devriminin en hayati saatlerinde bu gerçeği anlayıp uygulayamamış olmalarıdır. 'Siyasi eylem Nevski Bulvarının bir kaldırımı değildir", Pe-

tersburg'un dosdoğru geniş ana caddesinin sınırları belli bir kaldırımı değildir" diyordu daha o zamanlar, Marx-öncesi döneminin o büyük Rus sosyalisti N. Çernişevski. Rus devrimcileri, Çernişevski'den bu yana, bu gerçeği unutmalarının cezasını sayısız kurbanlar vererek ödedi. Batı Avrupalı ve Amerikalı sol komünistlerin, devrimcilerin bu gerçeği kavramamanın faturasını, geri kalmış Ruslar kadar pahalı ödememeleri için gereken her şey mutlaka yapılmalıdır[57]. Çernişevski'nin söylediklerine ek olarak şunlar ilâve edilmelidir: 'devrimci politika her istediğin şeyi, istediğin her yerde, istediğin zaman söylemek' değildir. Bunda belirleyici olan, mevcut konjonktür içerisinde devrimci sosyalistlerin işçi sınıfının büyük çoğunluğunu kazanabilmesini sağlayacak taktik ve stratejilerdir. Komintern'in Haziran-Temmuz 1921'de toplanan kongresinde yapılan durum değerlendirmesi sonrasında, "kitlelere" şiarı benimsenerek, 'en önemli sorunun işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak' için mücadele etmek olduğu vurgulanmıştı. Bu doğrultuda; aslında fiili olarak ilk defa Kornilov darbesine karşı, (darbe anına kadar yüklenilen) geçici hükümete destek çağrısı yapan Bolşeviklerin, darbe bertaraf edildikten sonra, geçici hükümeti devirerek Sovyet iktidarının kurulması ile sonuçlanan "Birleşik İşçi Cephesi Taktiği" benimsendi. 1922'de Lenin ve Troçki tarafından kaleme alınarak bu geri çekiliş döneminde benimsenen asli politik taktik bu olmuştu. Bu süre zarfında SSCB'ye biçilen rol "tek ülkede sosyalizmin inşası değil, başta Almanya olmak üzere tüm Avrupa'da yeni bir devrimci dalga yükselene kadar ayakta kalabilmekti. Lenin, sosyal demokratlarla birlikte mücadeleye karşı çıkanların "sol"culuğunu "bir çocukluk hastalığı" olarak tanımlıyor, sosyal demokrat liderliklerin ihanetçiliğini bir an dahi unutmaksızın, devrimci sosyalistlerin politik ve örgütsel bağımsızlığını koruyarak onlarla birlikte mücadele etmesini savunuyordu. Sosyal demokrasiye verilen desteği, "asılacak adama taburenin verdiği desteğe" benzetiyordu.

Ancak iç savaş sonrasında ortaya çıkan büyük ekonomik çöküntü, partinin yozlaşması, Stalin ve şürekasının daha önce reddettikleri "tek ülkede sosyalizm" ütopyasının temel hedef haline getirilmesi ile bütün dengeler alt üst olmuştu. İşçi sınıfı, politik olarak iktidarsızlaştırılmış, üretim araçları karşısındaki konumu eskisi gibi kalmaya mahkum ettirilmiş, üretimden-dağıtıma-tüketime kadar her

alanda söz sahibi olan bürokrasi kendisini egemen sınıf olarak örgütlemeyi başarmış, geriye sadece kağıt üzerinde bir proletarya diktatörlüğü kalmıştı. O dönemler bürokrasiyi bir kast olarak gören Troçki de; Marks'ın Gotha Programının Eleştirisi adlı kitabında ısrarla vurguladığı "Hukuk hiçbir zaman, toplumun iktisadi yapısından ve onun koşullandırdığı kültürel gelişmelerden üstün olamaz" vurgusunu yapmasına karşın, kağıt üstünde bir proletarya diktatörlüğü olan SSCB devletinin karakteri konusunda yanılmıştır. Fakat bütün bunlara karşın dönemin devrimci Marksist bayrağının taşıyıcısı Troçki olmuştur. Bilhassa faşizmin analizi üzerine yazdığı makaleler, Stalinizmin hatalarını ve bugünü anlamamız için bir başucu kaynağı olma özelliğini korumaktadır. Troçki'nin analizinde faşizm, sadece kapitalizmin bir diğer biçimi ve/ya gerici bir yönetim olarak görülmez: "Nasyonal sosyalistlerin iktidara gelmesi, her şeyden önce: Alman proletaryasının kendisinin, onun örgütlenmelerinin, kendisine ve geleceğe olan inancının kökünün kurutularak yok edilmesi demektir. Almanya'da çok daha sert ve acımasız olan toplumsal kutuplaşma dikkate alınırsa; İtalyan faşizminin ortalığı cehenneme çeviren faaliyetleri, Alman Nazilerinin yapacaklarını ile karşılaştırılırsa muhtemelen onun yanında sönük kalacaktır"[58]. Tam da Troçki'nin dediği gibi olmuş, Musollini'nin yaptıkları, Hitler'in krize çözüm olarak sunduklarının yanında devede kulak gibi kalmıştı. Troçki diktatörlük biçimleri ile faşizm arasındaki farklılığı: "Faşizm, sistemin bir parçası olan polis terörü ve vahşi baskıdan ibaret değildir. Faşizm; burjuva toplumundaki bütün proleter demokratik kazanım öğelerinin kökünden kazındığı olağan üstü bir yönetim sistemidir...Bunun için, sadece işçilerin içerisindeki en devrimci unsurların fiziksel olarak imha edilmesi yetmez. Ayrıca işçi sınıfının bağımsız ve gönüllü örgütlenmelerin ezilmesi, proletaryanın siperlerinin yok edilmesi, sosyal demokrasi ve sendikalar aracılığı ile 75 yıllık mücadele sonrasında kazanılmış bütün hakların kökünden sökülüp atılması gerekmektedir[59]. diyerek açıklıyordu Naziler sadece işçi sınıfını ve solcuları değil, daha sonra kendilerinden olmayan herkesi imhaya yönelir. Keza faşistlerin iktidarı altında sadece sol partiler, sendikalar değil bütün partiler kapatılmış, Nazilerin dışında olan herkese (eşcinsellere, çingenelere vs.) karşı bir terör kampanyası yapılmış, imha edilmişlerdir. Faşist diktatörlük belki egemen sınıf için de "aşırı bir çözüm" olarak gözükebilir.

Burjuvazi için aşırılığı, gerçekleştirilen insanlık dışı uygulamalar değil, on da ve sonrasında taşıdığı risktir. Yani, bir faşist diktatörlükle karşılaştırıldığında "daha az aşırı" bir çözüm olan askeri diktatörlüklerde burjuvazi darbeyi yapan üç-beş askeri kontrol altında tutar, ancak faşist diktatörlükte bu o kadar kolay değildir. Hiçbir kitlesel harekete hoşgörü ile bakmayan burjuvazinin, milyonlarca kişiyi bir başbuğ aracılığıyla denetim altında tutması pek kolay değildir. Darbe vb. diktatörlükler yukarıdan aşağıya bir avuç memur tarafından gerçekleştirilirken, faşist diktatörlükler aşağıdan yukarıya büyük yığınların desteğinde bir sokak hareketi olarak büyür ve engellenemediği taktirde iktidar olur. Sadece burjuvazi değil, hareketin liderleri dahi tabanı denetim altında tutmakta zorluklarla karşılaşır. Milyonlarca işçiyi darmadağın etme işini, ne tepeden inme bir ordu müdahalesi ne de polis dayağı başarır. İşçilerin fabrika yaşamlarını, sendikal örgütlenmelerini, mahalledeki birliklerin, oturup sohbet ettiği işçi evlerini ortadan kaldırmak için fabrikada işçi, okulda öğrenci, mahallede kapı komşusu olarak işçi sınıfının tüm yaşam hücrelerine nüfuz eden bir kitlesel hareketin aralıksız terörü gereklidir. İşte faşizm küçük burjuvaziyi işçi sınıfını hücrelerine bölecek bir kitle hareketi ve terörü olarak örgütlemeyi becerebildiği için egemen sınıf tarafından çok istemeden de olsa tercih edilir.Bununla birlikte; faşizmin diktatörlüğü küçük burjuvazinin değil büyük sermayenin diktatörlüğü olmaktan kurtulamaz. Faşizme karşı verilen mücadele; faşizmin beslendiği kaynağa karşı mücadeleden bağımsız olmadığı için anti kapitalist bir mücadeledir ve bu nedenle de sosyalist devrim sorunundan bağımsız olarak ele alınamaz. Burjuvazi için esas risk ve tehlike buradan kaynaklanmaktadır; bu yüzden faşist diktatörlük sermaye açısından her zaman için bir tercih değildir, büyük kriz dönemlerinde başvurduğu bir tercih olarak görülür. Ve faşist diktatörlüğe bir kez onay verildikten sonra ondan "temiz bir iş" yapması beklenir. Bu; "eğer ortada krize yanıt vermeye çalışan güçlü bir sol bir muhalefet yoksa faşizm tehlikesi de olmaz" demek değildir. Bu bakış açısı, tamamen düz bir mantıktır ve içerisinde faşizmin analizine ilişkin olarak taşıdığı bir çok yanlış temel ön deyinin yanı sıra, sosyalist devrim ve işçi sınıfı hareketine ilişkin stalinist hurafelere de sahip olunduğunu gösterir. Sosyalizm işçi sınıfının kendi eseridir; ilk bakışta ortalıkta tek bir yaprak kımıldamıyor gibi gözükürken, yılların ye-

nilgilerini omuzlarında taşıyan kitlelerin bunaltıcı yorgunluğu söz konusuyken birden ayağa kalkan Endonezya işçileri-öğrencileri, Sırbistan işçilerinin iktidarları nasıl alaşağı ettiği unutulmamalıdır. "Devrim kitlelerin eseridir de, niye bu devrimler sosyalizmle taçlanmıyor?" diye şüpheyle soran ve bu büyük kitlesel eylemleri, tarihi sınıflar mücadelesi ile değil, komplo teorileri ile açıklamaya çalışanlar şu noktayı unutmamalıdır: "Kendi başına alındığında sınıf, sömürülecek bir maddedir sadece. Proletarya, ancak kendinde toplumsal sınıf olmaktan çıkıp kendisi için politik bir sınıf haline geldiği zaman bağımsız bir rol kazanabilir. Buysa, ancak bir partinin dolayımı ile olur. Parti sınıfın bilincine varmasında aracılık eden tarihsel organdır"[60]... "Kılavuz bir örgüt olmaksızın, kitlelerin enerjisi pistonlu bir silindir içinde bulunmayan buhar gibi uçup gider. Bununla birlikte, hareket pistondan ya da silindirden değil buhardan gelir"[61]. Burjuvazi belli kararlara varırken, solcuların büyük bir kısmı gibi sadece andaki duruma bakarak değil, geleceği kestirmeye çalışarak hareket etmekte, her an karşı karşıya kalabileceği "sosyal patlamalara" karşı hazırlıklı olmaktan bahsetmektedir. Devrimci sosyalistlere düşen görev; durumun tehlike arz etmediğini belirtmek değil, işçi sınıfının hafızası olacak devrimci bir örgütlenme dolayımı ile sınıf hareketine etkide bulunmak, faşizme karşı birleşik işçi cephesinin inşası için çalışmak olmalıdır. "Toplumsal bir bunalımın proleter devrimine yol açabilmesi için bütün diğer koşulların yanında, küçük burjuva sınıfların belirgin bir biçimde proletaryanın yanına kayması zorunludur ....son seçimler tam tersi bir kayış açığa çıkarmaktadır....küçük burjuvazi bunalımın darbeleri ile proleter devrimden yana değil, arkasından önemli proleter tabakalarını da sürükleyerek, emperyalist gericiliğin en aşırısından yana kaymıştır... Nasyonal Sosyalizmin bu korkunç büyümesinin iki temel etkenin ifadesidir: küçük burjuvazinin dengesini bozan derin bir toplumsal bunalım; yığınların gözünde daha şimdiden, devrimci bir yönetici rolü oynayabilecek partinin yokluğu. Eğer Komünist Partisi devrimci umudun partisi ise, bir yığın hareketi olarak faşizm de karşı devrimci umutsuzluğun partisidir. Devrim umudu bütün proletarya kitlesine yayıldığında, proletarya geniş ve gittikçe artan küçük burjuva kesimlerini devrim yolunda mutlaka arkasından sürükleyecektir... Karşı devrimci umutsuzluk küçük burjuva kitlesini öylesine şiddetle sarmıştır ki, küçük burjuvazi prole-

taryanın birçok kesimini de arkasından sürüklemiştir"[62]. Tek bir cümle ile ifade edersek; faşizmin varoluş nedeni işçi sınıfının sınıf olarak davranma, kollektif ve örgütlü olarak mücadele edebilme yeteneğini ortadan kaldırmaktır.

Geçmişte olduğu gibi; günümüzde de faşist hareketlerin çekirdek kadrosu hem geçmişe hem de geleceğe düşmanlık duyan küçük burjuvaziden oluşmaktadır. Küçük burjuvazi; normal olarak toplumdaki konumundan yakınır, bir taraftan umutsuzca bir rekabete girişmiş olduğu büyük sermaye sahiplerini kıskanır ve onlara kızarken, öte yandan da işçileri hor görür, onların politik ve sendikal örgütlerini, toplu savunma yeteneklerini kıskanır. Ekonomik olarak çöküntüye girdiğindeyse kurulu tüm ilişkilerden nefret eder, çılgına dönerek, saldırganlaşır. İşte faşist parti küçük burjuvazinin bu durumunu örgütler ve büyük sermaye de işçi sınıfının ezmek için, küçük burjuvazinin çılgınlığından sonuna kadar faydalanmayı kafasına koyduğu zamana faşizm gündeme gelir. Küçük burjuvazi faşist hareketlerin militan yatağıdır. Mesela; işçilerden de ciddi oranda oy almış olan Avusturya'nın Özgürlükler Partisi FPÖ'nün üye bileşeni 1980'lerdeki profilini korumaktadır: üyeler arasında işçiye rastlamak pek mümkün değildir, büyük bir çoğunluğu halis muhlis küçük burjuvadır.

Faşizmin boy verdiği coğrafyalar birbirleri ile çok benzer özellikler taşımaktadır: ekonomik bir kriz temelinde yükselen sosyal-politik krizlerin yaşandığı, kitlelerin rasyonel beklentilerinin anlamsızlaştığı, parlamenter sistemin meşruiyetinin gerekliliğinin sorgulandığı, işçi sınıfına yönelik saldırıların azgınlaştığı, bunun karşısında kendi haklarını korumak için direndiği, büyük sermayenin azgınlaşan saldırıları ve çıkarlarını korumaya çalışan işçiler arasında sıkışan orta sınıfların yaşadığı bir cinnet kesitidir. Orta ve alt sınıfların varoluşlarının anlamını yoğun olarak sorguladığı bu dönemler, aynı zamanda kapıların radikal alternatiflere açıldığı zamanlardır. Bu politik iklimin hakim olduğu ortam, faşist örgütlenmeler için olduğu kadar sosyalistler için de bereketli topraklardır ancak, kitleler krize ikircikli yaklaşan "arada derede" yanıt vermeye çalışanlara değil net ve kesin bir tutumla yanıt verenleri ciddiye alırlar –keza öyle yapmaya da devam ediyorlar-. Bununla berber buhranın yansısı kendisini salt ekonomik alanda göstermekle sınırlı kalmaz. Örneğin; Hitler dönemi Alman-

yasındaki "krizin göstergelerinden biri sadece işsizlik oranındaki %300'lük artış değil, aynı yıllarda 200 binden fazla intiharın gerçekleşmiş olmasıdır"[63] da. Eric Fromm sürgün edilmeden önce yaptığı bir araştırmaya göre, Naziler işçi sınıfının en geri ve örgütsüz kesimlerinin de desteğini kazanmıştı. Fromm araştırmasındaki bu işçilere binaen şunları not eder: "Nazi partisine ait ya da Nazilere sempati duyan bu işçiler; rasyonalizasyon ölçülerine (bolluğa) karşı olumsuz, kapitalizme karşı temel bir düşmanlık duyuyordu. Böylesi bir siyasal atmosferde; bu kesimlerin kini Nazi propagandası ile saptırılarak, aç gözlü kapitalistler, dükkanların şube sahipleri ya da Yahudiler gibi gruplara yönlendirilmiştir"[64].

Böylesi bir iklimde, edebiyat-sanat-felsefe alanındaki eski ve/ya yeni ürünlere ilişkin tartışmalar-değerlendirmelerde de esaslı bir değişim baş gösterir. Bu durum kendisini; varoluş alanlarındaki yabancılaşmanın artan oranda bilinemezcilik, gizemcilik dahası hiççilikle pekiştirmesinde göstermeye başlar. Keza Hitler'in Nietzsche'nin "üstün insanı" ile"Ari ırk" arasında kurduğu paralellik salt bir tesadüf olmanın ötesinde böylesi bir içsel ilişkiye dayanmaktadır. "Günümüzde genel kabul görmüş değerlerin hızla çökmekte olan hiyerarşisine bir felsefi temel sağlayabilmek için geçmişteki nesnel akıl teorilerini canlandırma çabası gündemdedir. Yarıdinsel, yarı-bilimsel zihin tedavileri, ruhçuluk, yıldız falı, Yoga ve Budizm gibi eski felsefelerin ya da mistisizmin ucuz baskılarının yanı sıra, klasik nesnelci felsefelerin, ortaçağ ontolojilerinin popüler uyarlamaları da tüketime sunulmaktadır...inançların yeniden canlandırılması da yapay bir çabadır sadece bir boşluğun doldurulmasına hizmet eder"[65]. Horkheimer'ın bahsettiği bu boşluk, rasyonaliteden gittikçe uzaklaşan ve irrasyonel beklentilerle derdine derman arayan kitlelerin çaresizliğine işaret ettiği gibi, faşist hareketler ile faşizmin "mitsel" söylemi arasındaki ilişkinin toplumsal arka planına da ışık tutmaktadır.

Faşizme Karşı Birleşik İşçi Cephesi Taktiği

Faşizme karşı pasifizmi öneren reformist yaklaşım ne kadar yanlışsa, faşistlerle karşı doğru bir taktikle sürdürülmeyen bir mücadele göğüs göğüse, sokakta da verilse aynı hatadan muzdarip olmaktan kurtulamayacak, bütün militanlığına karşın faşistlerin ezilmesini sağlayamayacaktır. Laçiner'in faşist saldırganlıkla bire bir gördüğü seksen

öncesinin anti faşist mücadelesi, militan bir ruhla ve inatla verilmiş bir mücadele olmasına karşın, faşist hareket ezilememiştir. Yine; Almanya'da da Hitler'in iktidar yürüyüşüne karşı Komünist parti militanlarının kurduğu savaşçı bir örgütlenme olan RFB, sokaktaki ülkücü Nazilere karşı kıran kırana bir mücadele sürdürmüş fakat gördüğümüz gibi bu da Hitler'in diktatörlüğünü engellemeye yetmemiştir. Faşizm bir kitle hareketidir, sadece ve sadece karşısına çıkacak başka bir kitle hareketi ile durdurulabilir. Bunun için işçi sınıfının devrimci kesimleri ile reformist kesimlerini birleştirecek bir taktik ile mücadeleye atılmak gerekir. İkinci enternasyonalin reformizminden kendisini kurtarmış genç Komünist partilere Lenin; (iş işten geçtikten sonra Gramsci'nin belirttiği gibi) "kendinizi örgütsel ve politik olarak sosyal demokratlardan bağımsızlaştırın ve dönüp pratikte onlarla ittifaklar kurarak kendinizi büyütün" diyordu. Troçki Almaya'da seçim sonuçlarının yarattığı ürkünç havadan çekinmemek, umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini ve henüz her şeyin sona ermemiş olduğunu anlatırken şu önemli sözleri ifade ediyordu: "(faşistler –bn.) seçimlerden çok oy toplamışlardır. Seçim istatistiklerine göre bin komünistin oyu ile bin faşistin oyu aynı gözükmektedir... Ama sınıf mücadelesinde tayin edici olan şey oyların sayısı değildir, devrimci mücadele alanında büyük bir fabrikanın bin işçisi; karıları ve kaynanalarıyla beraber bin küçük burjuva yetkiliden, tezgahtardan yüz kat daha büyüktür. Faşistlerin esas gövdesi insan süprüntüsünden başka bir şey değildir"[66]. Proletaryanın gerçek gücü onun örgütlülüğünden gelmektedir, işçi sınıfını bugün pasifleştiren şey faşistlerden duydukları ürkü ve/ya çekingenlik değil, liderliğin tutukluğu ve edilgenliğidir. Sosyal demokrat liderlerin geleneksel ihanetçi tutumunu teşhir edebilmenin tek yolu; sekterlikten uzak bir şekilde, mümkün olan her yerde ve koşul altında sosyal demokrat kitlelerle ittifak halinde olmaktan geçer. Sendika ve sosyal demokrat partilerin liderlerinin "ittifak önerilerine" aldırmamaları, kulak asmamaları mesele değildir. Mesele kitleler nezdinde bu liderliklerin teşhiri, ortak mücadelenin inşası, yani tabanda birliğin yakalanabilmesidir. Keza bu liderliklerin mücadeleye sırtını dönmesi kendi doğaları gereğidir ve bizler için de bir önem arz etmez. Mücadele onlar olmaksızın da yürür, hatta daha iyi yürür. Fakat bunun yolu politik ve örgütsel olarak bağımsız kalmak ve pratikte ittifakta ısrar etmekten geçer. Troçki'nin "Bir sosyal Demokrat İşçi-

ye Mektubu" birleşik bir savunma cephesinin zorunluluğunu mümkün olan en yalın dilde anlatırken şunları söyler: "Sen beni ikna edemediğin ve ben de seni ikna edemediğim sürece', der komünist, 'birbirimizi tam bir özgürlükle, istediğimiz savları ve ifadeleri kullanarak eleştireceğiz. Ama faşistler bizi ezmeye kalktığı anda da, onları birlikte püskürteceğiz!"[67]. İfade çok açıktır; bayraklarımızı bir an için olsun karıştırmaksızın omuz omuza ortak düşmana karşı mücadele etmek için bir araya gelmek. Savaşın ardından Komintern'in ilk dönemlerinde Lenin ve Troçki tarafından geliştirilen bu taktik yaklaşım, Komintern tezlerinde şu şekilde ifade edilmişti:

"1. Komünist Partisinin görevi, proletarya devrimine öncülük etmektir. Proletaryanın doğrudan doğruya iktidarı fethedebilmesi için.. Komünistler, işçi sınıfı içerisinde ezici çoğunluğu kazanmak zorundadır (...) Parti bunu ancak net bir programla, sahip olduğu mutlak örgütsel bağımsızlık ve sıkı bir disiplinle sağlayabilir. Partinin reformistler ve merkezcilerle örgütsel ve ideolojik bağlarını koparmasının nedeni budur...

2. Komünist Parti, kendi tabanının ideolojik egemenliğini ve tam bağımsızlığını garanti ettikten sonra işçi sınıfının çoğunluğunu etkilemek için savaşım verir (...) çalışan kitlelerin eğilimi; kapitalizmin şiddetli saldırısına karşı direnişte birliği, kapitalizme karşı saldırıda birliği, eylemde birliği gerekli kılıyor. Kendisini mekanik olarak işçi sınıfının eylemde birlik ihtiyacının karşısına koyan herhangi bir parti, işçilerin zihninde yargılanarak bitmiş olacaktır...

3. Mevcut mücadeleler içerisinde Komünist Parti güvenli bir birlik ile inisiyatifi ele geçirmelidir...Komünist Partisi sadece bu şekilde; henüz tanımadığı-anlamadığı için ona güvenmeyen, liderliğini takip etmeyen.. (Komünistlerin kazanamadığı – bn.) işçi sınıfının (geriye kalan – bn.) üçte ikisini kendi yanına çekebilir. Yalnızca bu şekilde parti onları kazanabilir.

4. Eğer Komünist Parti, Sosyal demokratlarla olan (politik ve örgütsel –bn.) bağını telafi edilemez bir şekilde, katı olarak kesmemişse, proletarya devriminin partisi olamayacaktır (...) Komünistlerin reformistlerden kopmasının ardından örgütsel bir disiplin yöntemiyle birleşmeleri yetemez. Bu örgütlenmenin, bütün canlı-kanlı mücadele atmosferlerinde proletaryanın her kollektif aktivitesine nasıl rehberlik edeceğini öğrenmesi gerekir...

5. Birleşik Cepheye sadece işçi kitleleri mi dahildir yoksa

oportünist liderler de dahil midir? ...bu soru bir yanlış anlamanın ürünüdür. Eğer sadece basit bir şekilde işçi kitlelerini kendi pankartımız ya da acil sloganlarımız çevresinde toplamayı gerçekleştirebilirsek, reformist örgütlenmelerin (...) parti ya da sendikaların üzerinden atlamış oluruz....yani... birleşik cephe mevcut biçimiyle hayat bulmamış olur (...) Bugün işçi sınıfının örgütlü kesimi üç formasyona bölünmüştür. Onlardan birisi olan Komünistler, toplumsal bir devrim için çabalar (...) reformistler burjuvazinin gönlünü almaya çalışır (...) ve bu ikisinin arasında sürekli bocalayan merkezciler... Koşullar, can alıcı sorunlar karşısında bu üç ayrı görüşe bölünmüş işçi sınıfının ve örgütsüz kesimlerin eylemde birleşmesini mümkün kılar. Komünistler, bu tür eylemlere karşı çıkmamalı, tersine bu eylemlerin inisiyatifini eline almalıdır (...) Sadece doğru bir taktikle bu durumdan kazançlı çıkabiliriz...

6. Peki kendimizi onlardan ayırdıktan sonra hâlâ onlara ihtiyaç duyduğumuzu söylemeyecekler mi? Elbette, hem de kafa ütüleyerek söyleyeceklerdir. Orada veya burada tabanımızda bundan dolayı korkuya kapılanlar olacaktır fakat geniş işçi kitlelerin gözünde --onlar bizi takip etmese, kazanımımızı anlamasa bile ama bizim- diğer iki yada üç emek hareketinin yönetimine paralel olarak varolduğumuz anlaşıldıktan sonra, kitlelere rehberliğimiz sayesinde, eylemde birliğin sağlanmasını kolaylaştırmak için ayrılık bile olsa gücümüz oranında her şeyi yapacağımız yargısına varacaktır.

7. Diğer örgütlenmelerle bir anlaşma yapmak, doğal olarak bizleri belirli bir eylem disiplinine mecbur edecektir. Fakat bu disiplin mutlak bir niteliğe sahip olamaz. Gelişen olaylar içerisinde reformistler mücadeleyi durdurmak için frene basarak açıkça harekete zarar vermeye başlayacak, işçilerin ruh haline ve hareketin karşısına geçecektir. Bağımsız bir örgütlenme olarak bizler, daima hareketi, nihayete ulaştıracak doğru liderlik kapasitesine sahibiz...

8. (...) bir gazetecinin bakış açısından bu politikada reformistlerle bir uzlaşma görmek mümkündür (...) fakat işçi kitlelerinin gözü önünde reformistlerle çatışma endişesi, daha sonra eşit kitlesel mücadele zemininde reformistlerin ve Komünistlerin gerçek değerlerinin anlaşılması için bir fırsat verecektir.

9. (bu ittifak dahilinde- bn.) (...) eleştiri ve ajitasyon özgürlüğümüzü kısıtlayacak hiçbir örgütsel anlaşma bizler açısından

kabul edilemez. Birleşik cephenin bir parçası olmalıyız, bir an için dahi olsun bu cephe içerisinde eriyip gitmemeliyiz. Bizim birleşik cephe içerisindeki işlevimiz bağımsız bir müfreze olmaktır. Bizler mücadele esnasında; öne çıkmalı, net olmalı, diğerlerinden daha iyi mücadele etmeli, atılgan ve kararlı olmalıyız. "[68].

Özetle Üçüncü Enternasyonal'in ilk dört kongresinde tartışılan ve onaylanan "Birleşik İşçi Cephesi Taktiği"; ortak düşman karşısında birlikte hareket etmek, ortak eylem içerisinde politik ajitasyon-propaganda ve örgütlenme bağımsızlığından santim taviz vermemek, sosyal demokrat liderliğin uzlaşmacılığını pratik mücadele içerisinde teşhir ederek yığınları devrimci saflara kazanmak şeklinde özetlenebilir. Troçki'nin yükselen faşizme karşı önerdiği, bu taktiğin geliştirilmiş ve Almanya'ya uyarlanmış halinden başka bir şey değildi. Eğer bu taktik doğrultusunda KPD liderliği sosyal demokratlara ısrarla ittifak çağrısı yapmış olsaydı, liderliğin insafına ve açık ihanetine terk edilen işçi sınıfının ana gövdesini oluşturan sosyal demokrat tabanı kazanmak mümkün olur, faşistlerin iktidarı engellenebilirdi. Fakat ısrarla sosyal demokrat tabanı daha düne kadar "faşizmin ikiz kardeşi" diye tanımlayan KPD, faşistler iktidara geldikten sonra keskin bir dönüş yaparak "cephe"nin gerekliliğini anlatmaya başlamıştır. Stalinistler bir kez daha zigzag çizmektedir; hızını alamayan Stalinist çizgi, daha dün işçi sınıfının devrimci ve reformist kanatlarının birleşik bir cephe hattında faşizme karşı mücadele etmesinin gerektiğini ısrarla belirten devrimci sosyalistleri "troçkist faşist"likle suçlarken, artık sadece sosyal demokrasi ile değil burjuva milliyetçilerle, her türden kesimle beraber bir Halk Cephesi'ni dayatmıştır[69]. Birleşik İşçi Cephesi'nin; Halk Cephesi, Geniş Cephe, Ulusal Cephe gibi farklı sınıfları içerisine alan cephelerle hiçbir ilgisi yoktur. "Birleşik Cephe işçi sınıfının iki partisi arasında somut bir hedef doğrultusunda gerçekleştirilir; ikisi de kitlesel olan iki işçi partisinin cephesidir, devrimci bir taktiktir. Diğer cepheler ise sınıflar arası uzlaşma taktikleridir. Ekonomik krizin faturasını toplumun geri kalanına yüklemeye çalışan azgın bir egemen sınıf söz konusuyken, ister "yurtsever" olsun ister "milli" işçi sınıfı dışında hiçbir sınıfsal kesimle faşizme karşı cephe kurulamaz"[70].

Avrupa'da Neo Faşist Hareketlerin Yükselişi[71]

Anti faşist mücadele geleneği

oldukça güçlü olan Avrupa ülkeleri, uzun bir aradan sonra yeniden ırkçı-faşist hareketlerin yükselişine ve akabinde de anti faşist eylemlere tanık oluyor. Avrupa işçi sınıfının hoşnutsuzluğu Millau, Prag kitlesel eylemleri, petrol ürünlerine karşı gerçekleştirilen protestolar vb.. vb. eylemlerle kendisini dışa vurmaya başladı. "Yüzyılın karanlık gecesi", Avrupa işçi sınıfının belleklerinde hâlâ canlılığını koruyor. Şimdi belli başlı Avrupa ülkelerindeki duruma kısaca göz gezdirerek bir durum tespitinde bulunalım.

İskandinavya Ülkeleri

Başta İsveç ve Danimarka olmak üzere, ırkçı ve faşist hareketler İskandinav ülkelerinin gündeminden düşmüyor. Özellikle son 66 yılının 57'sinde sosyal demokratların iktidardan inmediği 'sosyal demokrat model' ülke İsveç'te yaşanan değişim, büyük hayal kırıklıklarının yaşandığı bir coğrafyaya dönüştü. Sosyal demokrat iktidarın bilhassa şu son birkaç yıl içerisinde 'euro'ya geçebilmek adına kamu harcamalarında muazzam kesintiler yaparak, sermayenin hareket alanlarını rahatlatarak uyguladığı işçi düşmanı politikalar seçimlerin sonuçlarına da yansıdı. Ekim 1998'de yapılan seçimlerde sosyal demokratların oy oranı birinci dünya savaşından bu yana ki en düşük seviyede aldığı oy oldu. Sosyal demokratların kaybettiği oylar, geçen seçimlerdeki oylarını ikiye katlayarak %12'ye ulaşan Komünist Sol Partisi'ne yaradı. İsveç'teki faşistlerin oy oranı, nasıl ki bir Fransa ve/ya Avusturya ile karşılaştırılamayacak kadar küçükse, İsveç faşistlerinin saldırıları da bu ülkelerle karşılaştırılamayacak denli yoğun ve yaygın. Sendika liderlerine, sol parti militanlarına karşı gerçekleştirilen saldırılar, suikast ve bombalama eylemleri, kamuoyunda faşistlere karşı aktif olarak mücadele eden kesimlere karşı sürekli tehditler gündelik olaylar arasında sayılıyor artık.

Bir diğer İskandinavya ülkesi olan Danimarka'da hatırlanacağı üzere Mart 1998 seçimlerinden %10.2 oy alan sosyal demokratlar kazançlı çıkmıştı. Irkçılar ise bu seçimlerden azımsanamayacak bir oranda (%9.8) oy almıştı. Seçimlerin hemen ardından patlak veren Nisan-Mayıs grev dalgası tüm yaşamı felce uğratmış, Danimarka 1985'de sağ kanat iktidara karşı yapılan ve çalışanların parlamentoyu kuşattığı işçi eyleminden bu yana gerçekleşmiş olan en büyük işçi hareketi ile sallanmıştı. Danimarka diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında sendikalı işçi sayısının

geçen zaman içerisinde artış gösterdiği yegane ülkelerden birisi durumunda. Esnek üretimin sendikasızlaştırma operasyonlarının pek etkili olamadığı bu ülkede sendikalı işçilerin oranı %85'lerde. Hükümetin göçmenlerin %90'ının kendi ülkesinden evlendiğini, yeni düzenlemelerle evlilik yoluyla Danimarka'ya girişlerin 4-5 yıl sürebileceğini ve göçmenlerin Danimarka içinde evlenmelerini ya da evlendikleri kişilerin ülkesine gitmelerinin gerektiğini söylemesi gibi kurumsal ırkçı politikalar faşistlerin önünü açmaktadır

İtalya

Her ne kadar bugünlerde pek etkili olamasalar da faşistlerin güçlü olduğu Avrupa ülkelerinden birisi de İtalya'dır. Hatırlanacağı üzere Temmuz 1994'te Berlusconi'nin Forza Italia'sı, Bossi'nin Kuzey Ligası ve faşist MSI bir koalisyon hükümeti kurmuştu. Berlusconi yönetimindeki hükümet göreve başlar başlamaz işçi sınıfının kazanımlarına yönelik bir saldırı başlatmıştı. Bu saldırılara işçi sınıfı 13 Ekim'de 3 milyon işçinin katıldığı bir genel grevle karşılık vermiş, ardından 12 Kasım'da 1.5 milyon kişinin katıldığı, soğuk savaş döneminin en görkemli gösterisi gerçekleştirilmişti. Bu kitlesel grevler-eylemler Berlusconi iktidarının sonunu getirmiş ve 1996'daki seçimlerden sol kazançlı çıkmıştı. Faşistler bu seçimlere imaj değiştirerek, isimlerini Sol İttifak (NA) olarak değiştirerek girmiş, %16 oranında oy almalarına rağmen bir önceki seçimlere göre otuz üç sandalye kaybetmişlerdi. Bu dönemki mücadeleler işçi sınıfının mücadelesi karşısında faşistlerin ne kadar etkisiz olduğunu göstermiştir fakat faşistler hâlâ bir tehlike olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu mücadele dalgası ile girilen seçimlerde geleneksel sosyal demokratlara göre daha sol bir eğilimi temsil eden Yeniden Kuruluş Komünist Partisi (PRC) oylarını %3'ten %8'e çıkartmıştı. PRC iktidar ortağı olduğu süre içerisinde, hükümetin AB ve APB' ne geçiş için dayattığı muazzam kesintilere destek verdi ve 1998 Ekim'inde Prodi'nin yönetimindeki merkez sol koalisyondan ayrıldı. PRC, Armando Cossuta'nın liderliğindeki bir grubun ayrılması ile ikiye bölündü. Ayrılan grup İtalyan Komünist Partisi'nin de dahil olduğu yeni koalisyona katılmıştı. PRC, 'Alternatif Bir Toplum İçin' sloganı ile işçiler, göçmenler-sığınmacılar, yaşlılar, aydınlar arasında ses duyurabilen bir partiyse de, özellikle de ikiye bölündükten sonra iyice içine saplandığı krizden çıkabilmiş değil. Keza kriz, sosyal demokratlar arasındaki

anlaşmazlıklardan değil bizzat sosyal demokrasinin kendisinden kaynaklanmaktadır. (Bakınız; İspanya'da Sol Birlik (IU) ve/ya Türkiye'de ÖDP). İtalya'daki anti faşistler geçtiğimiz günlerde Papayı ziyarete giden Haider'e karşı düzenledikleri kitlesel bir anti faşist gösteri ile, faşistlere geçit vermeyecekleri konusunda ne kadar kararlı olduklarını gösterdiler.

Britanya

Faşizme karşı verdiği mücadelelerle oldukça iyi bir geçmişe sahip yerlerden birisi de İngiltere'dir. Bugün Britanya'da faşistlerin göreli olarak daha az etkin olmaları, geçmişte yedikleri ağır darbelerden kaynaklanmaktadır. 1974'de İşçi Partisi'nin (LP) iktidara gelişi yapısal krizin başladığı yıla denk düşüyordu ve işsizlik-yoksulluk oranı hızla artıyordu. Üstelik İşçi Partisi, aynen bugün yaptığı gibi kurumsal ırkçılığa destek veren göçmen karşıtı politikalar uyguluyordu. Faşistlerin önünü açan bu türden uygulamalar ve kriz ortamı Nazilerin hızla yükselmesini sağlamıştı. Faşist Ulusal Cephenin (NF) 1976-77 yıllarında yapılan yerel seçimlerdeki başarısı, devrimci sosyalistleri bu yükselişe karşı harekete geçirdi. Dönemin başbakan yardımcısı Michael Foot: 'Nazileri şişeler fırlatarak ve polise saldırarak durdurmak yanlıştır. Faşistlere karşı en etkisiz yöntem onlar gibi davranmaktır' diyerek anti-faşist öfkeyi, faşistlerin gözü dönmüş öfkesi ile aynı kefeye koyuyor, kitlelerden itidalli davranmalarını istiyordu. Bu açıklamalara rağmen, faşistlerin Ağustos 1977'de siyahların ve göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Londra'nın bir semtinde düzenlediği yürüyüşe Sosyalist İşçi Partisi'nin (SWP) yoğun çalışmaları sonrasında seferber edilen binlerce antifaşistin fiili müdahalesi ile faşistler dağıtıldı. Bu olaydan birkaç ay sonra Anti Nazi Birliği (ANL) ismiyle kurulan anti-faşist birlikte SWP'nin dışında solkanat İşçi partililer de bulunuyordu. ANL'nin düzenlediği antifaşist kampanyalar, Nisan 1979 yerel seçimleri öncesinde düzenlenen Londra Şenliği'ne 80.000 kişinin katılması ile doruk noktasına ulaştı. Faşistler seçimlerden ağır bir yenilgiyle çıktı, birçok sendikanın desteğini de alan ANL'ninöncülüğünü yapan SWP; faşizme karşı verilen mücadeleyi, faşizmin geliştiği koşullara karşı verilen mücadeleden yani işçi sınıfının mücadelesinden ayrı-bağımsız bir mücadele olarak görmediği için, hem faşistlerin beli kırılabilmiş hem de işçi sınıfı içerisinde etkinlik kazanabilmiştir. Anti-faşist mücadele geleneği siyah Stephan Lawren-

ce'ın 1993'de öldürülmesinden bir hafta sonra, 8.000 kişinin faşist Britanya Ulusal Partisi'nin (BNF) kapatılmasını isteyen yürüyüşle yeniden canlandı. Bu eylemin ardından yine aynı taleple, Kasım 1993'de 60.000 kişinin katıldığı bir anti-faşist yürüyüş daha düzenlendi. Bu eylemler 1994'deki yerel seçimlerde BNP'nin yenilgisini getirdi. Fakat bugün İşçi Partisi'nin Sığınmacılar Yasası'ndaki (göçmenlerin en aza indirilmesi, sınır dışı edilmelerin kolaylaştırılması vs.) yeni düzenlemeleri ve/ya Asya'dan Britanya'ya evlilik için gelen kadınların 'kızlık zarı testi' nden geçirilmeleri gibi kurumsal ırkçı uygulamaları faşistlerin önünü açmakta, cesaretlendirmektedir. Ki Mayıs 1999'da West Midlands'da yapılan yerel seçimlerde BNP %7.65 ve 4 Mayıs 2000'de yapılan Londra belediye seçimlerinde de %2.73 oranında oy almayı başardı. Buna karşılık Londra belediye seçimlerine İşçi Partisini solundaki sosyalistlerin kurduğu Londra Sosyalist İttifak hareketi de (%2 ila 2,5 gibi) önemsenebilir bir oranda oy alarak, Blair'in politikalarından rahatsızlık duyan sol kesimin hoşnutsuzluğuna karşı bir alternatif olduğunu gösterdi. İşçi Partisi hükümeti; işsizliğin, sağlık hizmetlerindeki bozukluğun, fabrikaların kapatılmasının, özelleştirmelerin, sosyal evlerin yetersizliğinin sorumlusu sanki göçmenler-sığınmacılarmış gibi günah keçisi yaratmaya çalışıyor. Oysa rakamlar bile hükümeti yalanlıyor; her yıl bir önceki yıla göre daha fazla insan Britanya'yı terk ediyor. Britanya şimdiye kadar en çok 90'lı yıllarda Bosna'dan gelen 12.000 sığınmacıya oturum izni vermişti. (Bu rakam aynı dönem Almanya için 300.000 idi.) İngiltere'de sosyalistlerin, antifaşistlerin irili ufaklı ama yaygın bir şekilde gerçekleştirdikleri eylemler, faşistleri baskı altında tutuyor. İşçi Partisi, diğer AB ülkelerinde de sık sık görüldüğü gibi, neo liberal saldırıların hayata geçirilmesini kolaylaştırabilmek, sınıf hareketini bölmek için ırkçı kartını kullanıyor. Bu durum İrlanda'da da varlığını göstermektedir. Bir dizi skandalın ortaya çıkışından sonra oy kaybetmekten korkan Fianna Fail'in siyasetçileri, göçmenlik karşıtı politikalarla partiye yeni bir sağ-kanat kimlik kazandırmaya çalışıyorlar. Göçmenlerin ve sığınmacıların; yaşanan konut krizinin sebebi olduğu ve devlet harcamalarının çoğunu bu insanları yuttuğunu iddia edilerek, üçüncü dünya ülkelerinin yükünü İrlandalılar taşıyamaz propagandası yapıyorlar. Bununla birlikte, 'Sınır dışına Hayır...Fianna Fail'in ırkçı tahriklerine izin verme!' kampanya-

sı gibi birçok anti-faşist hareketlenmeler de ısrarla çalışmalarını sürdürüyor.

Fransa

1972 yılında kurulan ve yıllarca marjinal kaldıktan sonra yükselişe geçen faşist Ulusal Cephe'nin (FN) durumu son dönemde yokuşa sardı. 1982'de %2 gibi az bir oy oranı olan FN, 1995 genel seçimlerinde bu oranı %15'lere kadar çıkarmayı başardı, binden fazla küçük belediyede meclis üyeliği ve dört belediyenin yönetimini ele geçirdi, ki bu oyların %27'sini mavi yakalı işçilerden ve işsizlerden aldı. Hakim olduğu kimi bölgelerde oy oranı %30'lara çıkan FN, buralarda denetimi elden bırakmıyor. Fransa'da faşist saldırılar Almanya, Belçika ve/ya diğer Avrupa ülkelerine göre daha az gerçekleşiyorsa da, FN'nin GUD isimli bir gençlik ve DPS isimli de bir para-militer örgütlenmesi mevcut. Mart 1998'de yapılan yerel seçimlerde geleneksel sağın desteğini aldığı dört bölgede başkanlık kazanan FN, bu seçimlerden on ay sonra ikiye bölündü. Partinin iki numaralı faşisti Bruno Megret, FN'in seçilmiş temsilcilerinin çoğunu değilse bile parti aygıtlarının büyük bir kısmını ele geçirdi. Aralık 1998'de Le Pen; Megret ve yandaşlarının açığa alınması/ihraç edilmesi için harekete geçti, 'Megret çiler' buna cevaben Şubat 1999'da 'kendi partilerinin' kongresini yaparak yanıt verdi. Le Pen ve Megret arasındaki anlaşmazlık, kişisel rekabetin ötesinde geleneksel sağın yaşadığı krize nasıl müdahale etmek gerektiği meselesinde düğümleniyordu. Faşistlerin bölünmüşlüğü, şimdilik bir güçsüzleşmeyi gösteriyorsa da FN'in son 15 yıl içinde artan işsizlik, yoksulluk, güvencesiz yaşam, kazanılmış hakların kuşa çevrilmesi vs. üzerinden büyüdüğü ve de bu koşulların hâlâ devam ettiği göz önünde tutulmalıdır. Fransa'da faşistlere karşı mücadele için örgütlenen SOS Irkçılıkörgütü; ırkçılarla çatışmamak gerektiğini, bunun FN'nin işine yarayacağını söyleyerek daha çok reformist ağırlıklı eylemlerde ısrarcı davranıyordu. Her ne kadar hareketin liderliği (SOS örgütü) pasif bir hat izleme konusunda ısrar ettiyse de, tabandan gelen basınç bu hareketi radikalize etmeyi başardı. Fransız anti faşistleri, geçmiş hatalardan çıkarılan derslerle, faşist hareketin meşrulaşmasına hiçbir koşulda müsaade edilmemesi gerektiğini vurgulayarak, enternasyonal dayanışmacı bir ruh ile yüz binlere varan kitlesel eylemler düzenleyerek, gerektiğinde faşistlerin kongrelerini, toplantılarını basarak bu yükselişi geriletebildiler. 90.000 kişi-

nin katıldığı Strasbourg eylemi ve daha birçok irili ufaklı antifaşist protestolar etkisini göstermiştir, Le Pen aktif siyaset sahnesinin gerisine çekilmek zorunda kalmıştır. 1995'in sonlarında patlak veren sınıf mücadelesi, yoğunluğu bazen artıp bazen düşse de belli bir sürekliliği korumaya devam etmektedir. Fransa, şu son 4-5 yıllık süreç içerisinde 35 saatlik çalışma haftası için gerçekleştirilen eylemler, kamu harcamalarının budanmasına ve işsizliğe karşı protestolar, çiftçilerin AB tarım politikasını protesto eylemleri, kamyon sürücülerinin emeklilik yaşının düşürülmesi için yaptıkları otoban işgalleri, liselilerin protestoları, Jose Bove ile dayanışmak için 100,000 kişinin Millau'da toplanması, AB'nin Nice'de on binlerce işçi tarafından protesto edilmesi vb. vb. birçok mücadeleye sahne oldu. Eğer SOS Irkçılık Komitesi, sınıfın bu mücadeleleri ile İngiltere'deki ANL gibi bir bağlantı kurabilmiş olsaydı Fransa'da bugün faşistlerin kökü tamamen kazınmış olurdu.

Belçika

Federatif bir yapıya sahip olan ülkenin Kuzey bölgesi Flanderen ülke ekonomisinde belirleyici olan bölgedir. Özellikle 70'li yılların ortasından itibaren hızla kapatılmaya başlanan maden ocakları ile güney bölgesi Valonya'nın sosyal güvenlik harcamalarındaki payı artmaya başladı. Daha çok tarıma ve turizme dayalı olan bu bölgenin ekonomisi, Haziran 1999 seçimlerinin öngünlerinde patlak veren dioksitli gıda skandalından sonra daha da kötüleşti. Valonya tarım bakanının açıklamalarına göre; 1200 çiftliğin kapısına kilit vurduğu bu kriz, savaştan bu yana tarım sektöründe yaşananların en büyüğü. Belçika'da yaşanan ekonomik-politik krize Valonya'lıların ve göçmenlerin sebep olduğu bu yüzden Valonya'dan ayrılmanın Flaman halkı için tek çözüm olduğu propagandası ile faşist Flaman Bloğu (VB) 90'lı yıllarda ciddi bir yükseliş gösterdi.1991'de %4'lerde dolaşan oy oranlarını 1995'de %12.3'e ve 13 Haziran 1999 genel seçimlerinde de %15.5'e çıkardı. Ulusal İstatistik Enstitüsünün verdiği rakamlara göre; 1985-96 aralığında Flanderen'daki ekonomik büyüme oranı %2.48 iken bu oran Valonya'da %1.59 ve Brüksel'de ise %1.28 civarında. Özellikle de son on yıllık sürede sosyal demokrat (SP) ve muhafazakar (CVP) koalisyon iktidarında kuşa çevrilen sosyal devlet, işçi sınıfının yaşama koşullarını derinden etkiledi. Neo liberal saldırıların bir bileşeni olarak 'esnek üretime' geçişin kolaylaştırılması

için, birçok AB ülkesindeki gibi geçici iş bulma büroları (interim) ile yasallaştırılan taşeronlar Belçika'nın her yerine yayılmış durumda. Verilen resmi rakamlara göre; işsizlik oranı Flanderen'da %5.4, Valonya'da %13.6 ve Brüksel'de %16.4' çıkmış durumda. Çok yaygın olan 'kaçak' işçileri saymaz isek 1998 yılında çalışan işçilerin %15.3'ü tamamen interim işçisi. Ve bu işçilerin %11'i 21 yaş altı, %34.9'u 21-25 yaş arası, %8'i ise 26-30 yaş arasında. Yine rakamların diliyle devam edersek; Flanderen'da interim işçilerinin %62.5'i, Brüksel'de %13.2'si, Valonya'da %24.3'ü (yarı zamanlı değil) günde birkaç saat için, her an işten atılabileceği birkaç haftalık kontratlarla çalışıyor. Belçika'daki sendikalı işçi sayısının (Danimarka haricinde) diğer AB ülkelerindeki gibi düşmüş olmasının sebebi, dünyayı teorilerine uydurmayaçalışanların ileri sürdüğü gibi; işçilerin sendikaları kullanışsız, gereksiz görmelerinden değil, bu ve bu türden neo liberal saldırılardan kaynaklanmaktadır. Kamu işçilerinin 1993 genel grevi, 1996 sonu ve 1997 başlarında sübyancı çetelerine karşı düzenlenmiş kitlesel protestolar, demir-çelik işçilerinin fabrika işgalleri ve aylarca süren direnişleri, Renault fabrikası işçilerinin diğer otomotiv sektörlerine ve Fransa, İspanya, Slovakya Renault işçilerine sıçrayarak 'Avrupa Grevi'ne dönüşen eylemleri son dönemde Belçika'da yaşanan sınıf mücadeleleri içerisinde ilk akla gelenler. 13 Haziran 1999 genel seçimlerinde faşist VB'nin özellikle de Flanderen'ın en önemli işçi kenti (Antwerpen'de) Anvers'te ve başka birkaç kentte de birinci parti olması, korkulan ama beklenen sonuçtu. Faşistler; 'Anvers'in göçmenler tarafından işgal edilmiş bir kent olduğunu, VB'nin bir demokratik direniş hareketi olduğunu, eğer gerekirse kendi halklarının haklarını, kimliğini savunmak, Flamanların Flanderen'ı Anverslilerin Anversini yaratmak için savaşmaya hazır olduklarını, 48 saat içerisinde Anvers'i bütün pisliklerden (göçmenlerden) temizleyebileceklerini' söyleyerek ve de dediklerini yapmak için yoğunlaştırdıkları faşist saldırılarla seçimlere girdiler ve Anvers'in birinci partisi oldular. Genel seçimlerden önceki son üç yıl boyunca faşist saldırılara karşı düzenlenen protestolar, VB'nin genç nüfus üzerindeki etkisini kırdıysa da bu antifaşist mücadeleler ile sınıf mücadeleleri arasındaki bağlantı yeterli derecede kurulamadığı için seçimler sonrası ortaya çıkan manzara engellenemedi. Valonya bölgesindeki işçi hareketinin daha etkin olması nedeni ile neo faşist hareketlerin varlığı

yok denecek kadar önemsiz bir düzeyde seyrederken, kuzeyde faaliyet yürüten faşist Vlaams Blok (VB) hareketinin yükselişi, saldırıları ürkütücü boyutlara ulaşmış durumdadır. 8 Ekim 2000 yılında gerçekleşen yerel seçimler sonrasında ortaya çıkan manzara vahametin daha da ağırlaştığını göstermektedir. Yoksulluk sınırı altında yaşayanların resmi verilere göre %7, sürekli sosyal güvenceden yoksun olarak yaşayanların %15 oranında olduğu Belçika'da son seçimlerde Valonya bölgesindeki Ulusal Cephe (FN), Agir gibi faşist formasyonlar sahip oldukları üç beş sandalyeyi de kaybetti. Mesela FN La Louvére'deki bütün sandalyelerini PS (sosyal demokratlara) kaptırırken, Brüksel'de daha önce sahip oldukları 46 sandalyenin 44'ünü kaybettiler. Ülkenin Fransızca konuşlan bölgesinde durum iç açıcı iken, kuzey iç karartıcı bir manzara sergilemektedir. Antwerpen (Anvers) 1999 yılındaki genel seçimlerde oylarının %27'sini neofaşist VB' ye vermişti. En son seçimlerde ise VB Anvers'teki oylarını %33'e çıkararak ve Gent, St.Niklas, Beringen gibi belli başlı bölgelerde de %20'lere varan oy oranı ile büyümesini devam ettirirken, sosyal demokratlar tüm bölge çapında (Flanderen'da) büyük oy kaybetti. Henüz Fransa, Avusturya, İngiltere gibi ülkelerdeki kadar yoğun olmasa da irili ufaklı anti faşist eylemlerle bu yükselişin önü alınmaya çalışılıyor. Dümeni liberallerin elinde olan liberal-sosyal demokrat-yeşil- milliyetçi halkın birliği koalisyon hükümeti posta, demiryolları işletmelerinin özelleştirilmesinde ısrarcı davranırken işçilerin hoşnutsuzluğu giderek artıyor.

Avusturya

3 Ekim 1999 seçimlerinde %27.2 oranında oy alan faşist Özgürlükler Partisi'nin (FPÖ) yükselişi ciddi boyutlara ulaştı. 1995 seçimlerinde %23 oy almış olan FPÖ, 80'li yılların ortasında birleşik aşırı sağcıların oluşturduğu küçük bir Nazi grubuydu. Kendisine karizmatik bir lider olarak, siyasal deneyimi ve parası olan Haider'i seçmişti. FPÖ'nün yükselişi; sosyal demokratların (SPÖ) muhafazakar Avusturya Halk Partisi (ÖVP) ile oluşturduğu büyük koalisyonun, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi uygulamakta ısrar edilen neo liberal/monetarist politikalarla doğrudan doğruya bağlantılıdır. Bugün Avusturyalıların yarısı yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Neo liberal politikaların savunuculuğunu yapan SPÖ'yü 80'li ve 90'lı kuşaklar; sosyal kesintileri, özelleştirmeleri savunan bir parti olarak

tanıdı. Sendikalar Federasyonu (ÖGP) bu dönem boyunca hükümetin bir parçasıymış gibi hareket ederek, yani kamu harcamalarının budanmasına destek vererek vs. işçi hareketinin grev silahını kullanmasını engelleyerek faşist FPÖ'nün propaganda malzemesi oldu. FPÖ göçmen karşıtı propagandasına sendikaların hükümetleri etkilemesinin nasıl kötü sonuçlar doğurduğunu anlatarak sendika karşıtı bir propagandayı da ekledi. SPÖ geleneksel tabanında ciddi kayıplar yaşarken; toplumun yolsuzluklara-rüşvetlere karşı olan öfkesini kullanan faşistler oldu. Son seçimlerde SPÖ'nün işçilerden aldığı oy %40 ve bunların da sadece %25'i otuz yaş altı seçmenlerden ibaretken, FPÖ işçilerden %45 ve bunun da %35'i gençlerden gelen oylar aldı. Artık faşistler işçi sınıfından en çok oy alan parti durumunda. Muhafazakar ÖVP'nin sosyal demokratlara göre oy kaybı daha az. On üç yıllık sosyal demokrat-muhafazakar koalisyonu boyunca yaşanan yolsuzluk-rüşvet skandalları, sosyal devletin kuşa çevrilmesi gibi diğer Avrupa ülkelerinde de uygulanan politikaların altında ezilen kitlelerin alternatif arayışlarına –kendi açılarından- cevap olabilen faşistler, seçimlerden zaferle çıktı. Daha önce Avusturya'nın Karnten bölgesi başkanlığını kazanmış olan FPÖ, bu mevziiyi anti-göçmen, anti-sendikacı propagandaları için bir kürsü olarak kullanmış, kendisini temiz-dürüst ve farklı bir parti olarak gösterebilmiş ve meşrulaşabilmişti. Seçim sonrası şaşkınlık, ANL tarafından Londra'da düzenlenen Haider karşıtı protesto ile atlatıldı. Avusturyalıları cesaretlendiren bu gösteriden sonra, Avusturya'nın son yirmi yıllık tarihindeki ikinci büyük eylem olan, Kasım 1999'da Viyana'da düzenlenen protestoya 70.000 kişi katıldı. Bu gösterileri Londra, Roma gibi bazı Avrupa kentlerinde gerçekleştirilen anti faşist mitingler takip etti. Muhafazakarlar ve faşistlerin koalisyon hükümeti kurma kararının ardından Şubat 2000'de bütün Avrupalı anti faşistlerin bir araya gelerek gerçekleştirdiği gösteriye 300,000 civarında Nazi karşıtı katıldı. Binlerce Avusturyalı emekçi haftalar boyunca anti Nazi gösteriler düzenlemeye devam etti. Eylemler bir çok işyerinde de sürdürüldü. Bu basınç karşısında Haider ve partisi, henüz zaferlerini kutlamaya fırsat bulamadan geri adımlar atmak zorunda kaldı. Parti lideri Haider, anti faşist basınç nedeniyle koalisyon hükümetinde yer alamadı. O günden bu yana Haider'in Nazi partisi yenilgiler yaşamaya devam ediyor. Oy oranları geriliyor. Daha önce genel seçimlerde yüzde

29 oy aldığı bir bölgede yapılan yerel seçimde oy oranının yüzde 12'ler kadar gerilediği görüldü. Son olarak Haider'in İtalya'ya yaptığı resmi gezi de burnundan geldi. Binlerce İtalyan anti faşist, Nazileri İtalya'da istemediklerini Haider'in suratına haykırdı.

Almanya

Naziler Eylül 1998'de yapılan seçimlerden yenilgiyle çıktılar. Üç faşist partinin (DVU, NPD ve Republikaner) oylarının toplamı ülke genelinde %3'e bile ulaşamadı fakat, bazı bölgelerde ne kadar etkin oldukları da görüldü. 1998 yazında Almanya'nın Saksonya-Anhalt bölgesinde yapılan yerel seçimlerde faşist Alman Halkının Birliği (DVU) %13'lük bir oy aldı. Format isimli bir haber dergisinde yapılan bir röportajda, Almanya'da diğerlerine göre daha etkin olan faşist Alman Nasyonaldemokrat Partinin (NPD) Avusturya üzerindeki etkinliğini arttırdığı belirtiliyor. Seçimlerden %41 gibi bir oranla galip çıkan sosyal demokratlar ve %6.5 oy alan yeşiller koalisyonu altında geçen iki yıl, işçi sınıfını daha da sıkıntıya sürükleyen politikalardan başka bir şey getirmedi. Radikal ve savaş karşıtı bir parti olarak siyasal yaşama giren Yeşiller, NATO'nun Kosava'ya yönelik saldırısına verdikleri aktif destekle tam bir savaş partisine dönüştü. Aynı yaklaşım Fransız yeşillerinde de (Les Verts) görüldü. Fransız yeşillerinin esas oğlanı 'Kızıl Dany'de tıpkı halefi Joshka Fischer ve bunların Türkiye'de ÖDP içerisinde odaklanmış kötü taklitçilerinin -tabi ki "insancıl nedenlerle"- yaptığı gibi, bu savaşı hararetle destekledi. Şubat 1999'da Almanya'nın 11 büyük eyaletinden birisi olan Hesse'de yapılan seçimlerde yeşillerin oyu %11'den %7'ye kadar geriledi. Çevre bakanı Trittin, 'sosyal demokratlarla koalisyon fazla gerilirse Hıristiyan demokratlarla da (CDU) bir koalisyon kurabileceklerini' açıkladı. Nükleer santraller Almanya'da elektrik enerjisinin üçte birini karşılıyor, dolayısıyla santrallerin kapatılması durumunda fiyatları artacak olan elektrik enerjisinin faturasını ek bir çevre vergisi ile çalışanların sırtına yıkmayı planlıyorlar. Ve elbette demir-çelik sanayi şirketleri bu vergilendirmeden muaf tutulacak. Yeşillerin bu politikaları, özellikle büyük destek aldıkları genç tabanının hızlı bir şekilde erimesine sebep oluyor. Koalisyon hükümeti, Almanya'nın tarihi boyunca görmüş geçirmiş olduğu en büyük 'kemer sıkma' politikasını uygulamaya çalışıyor. Federal hükümet harcamalarında, toplam 150 milyon marklık kesintiye gi-

dilecek; yani emeklilik, işsizlik paraları, kamu sektörlerindeki harcamalar tamamen kesilecek. 1996'da Kohl'ün uygulamaya çalıştığı bu politikalar, aşağıdan gelen basınçla sendikaları harekete geçirmiş, 350.000 çalışanın katıldığı Bonn eylemi yaşanmıştı. İşçi sınıfının öfkesi her geçen gün daha da büyüyor. 1998 seçimlerinde PDS Doğu Almanya çapında %19.5. Doğu Berlin'de %40, Batı Berlin'de %1.1 ve tüm ülke genelinde %5.5'lik bir oy almıştı. Rakamlardan da görülebileceği gibi, PDS daha çok Doğu Almanya'da güçlü, keza 90.000 üyesi olan partinin üyelerinin üçte ikisi 60 yaş üstünde ve Doğu Almanya'nın sanayi bölgelerinde ve gençler içerisindeki tabanı oldukça cılız. Buralarda beş eyalet meclisinde ve yerel konseylerde temsilcileri var. Bununla birlikte PDS Kosova savaşında NATO saldırılarına karşı çıkan tek meclis partisi olarak, Dresden ve Berlin'de düzenlenen savaş karşıtı protestolarla, siyasal arenada ciddi bir etkinlik gösterdi. Bugün PDS 2002 yılında yapılacak seçimlerden oylarını arttırarak çıkabilecek tek parti olarak gözüküyor. Ancak PDS'in lideri Gregor Gysi'nin "Modern Sosyalizm Üzerine On İki Tez" adlı makalesinde, parti içerisinde geniş bir muhalefetle karşılaşmasına rağmen savunduğu : 'refah devletinden kurtulmak için iş saatlerinin daha da esnekleştirilmesi, özel emekliliğin desteklenmesi' vb. politikalar PDS'deki sağa kayışı çok açık bir şekilde göstermektedir. 2000 yılı Almanya'da yoğunlaşan ırkçı saldırılarla geçti. Resmi verilere göre; 1998 yılında hiçbir ırkçı saldırı gözükmezken 1999 yılında üç saldırı, 2000 yılında ise sekiz kişinin ölümü ile sonuçlanan 5,223 aşırı-sağ saldırı gerçekleştiği gözüküyor. 1989 yılından bu yana toplam 117 kişinin faşistler tarafından öldürüldüğü belirtiliyor. Faşist saldırılardaki artış ve faşist örgütlerdeki kitlesel büyüyüş, sadece Doğuda değil Batı Almanya'da da artıyor. 90'lı yılların ortasında eski Nazi gençlik örgütlenmesi FAP, Wiking Jugend gibi faşist örgütlenmelerin yasaklanmasının ardından NPD faşistlerin öbekleştiği esas örgütlenme oldu. Düsseldorf'ta Metro istasyonuna gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucu yaralananlar, Haziran 2000'de bir NPD üyesi tarafından üç polisin kafasından vurularak öldürülmesi, Ludwingshafen'deki bir mülteci kampına molotof kokteylli saldırı, Hamburg'da ırkçılığa ve faşizme karşı bir konser düzenleyen IG Metal sendikasının yerel liderinin kellesine karşı 10,000 marklık ödül konduğunu bildiren bir pankartın otobana asılması ve ardından sendika binasına karşı gerçek-

leştirilen sekiz ayrı saldırı...vb..vb.. bir çok saldırı yaşandı. Kasım 2000 de ağırlıklı olarak sendikaların düzenledikleri gösteriye Berlin'de 200,000'i aşkın anti Nazi katıldı. Köln'de düzenlenen bir başka eyleme on binlerce anti faşist katılım sağlayarak ve daha birçok irili ufaklı gösterilerle saldırılara yanıt vererek, faşistlere geçit vermeyecekleri konusunda kararlı olduklarını gösterdiler ve göstermeye de devam ediyorlar. Yükselen anti faşist mücadelelerle beraber NPD'nin kapatılması tartışması, düzen partilerinin gündemine oturmak zorunda kaldı. Fakat faşizme karşı mücadelede burjuva kurumlarına güvenilmemesi gerektiğini bilen Nazi karşıtları mücadelelerine ara vermeksizin devam ediyorlar. Kısaca şunu söyleyebiliriz ki; Haider'in koalisyon hükümetine katılması sonrasında, artan faşist saldırılar ve anti faşist gösterilerle Avrupa'da eskisinden daha gergin ve sert bir siyasal ortama girilmiştir.

Dipnotlar:

1. Ayrıntılı bir karşılaştırma için bakınız; Eric Hobsbawm, "Kısa Yirminci Yüzyıl – Aşırılıklar Çağı", (Sarmal Yayınları, 1998) ve Chris Harman, "A People's History of the World", (Bookmarks, London, 1999)
2. Bu konuda ayrıntılı bir okuma için bakınız; Michael Kidron, "A Permanent Arms Economy", First series issue 28 of International Socialism, Spring 1967. Ayrıca Türkiye özelinde güncel olarak bakınız; Suat Parlar, 'Türkiye Savaş Ekonomisi Koşullarında Yaşıyor' isimli makale (ÖzgürÜniversite Forumu Sayı 7-8, Nisan-Eylül 1999) ve Fikret Başkaya-Ömer Leventoğlu, "Rant ve Savaş Kıskacında Türkiye Ekonomisi", (Eylül 1998, Öteki Yayınevi)
3. Bu konuda bir okuma için bakınız; Tony Cliff, "Rusya'da Devlet Kapitalizmi", (Metis Yayınları, 1991) ve Chris Harman, "Doğuda Fırtına Koptu", (Uluslararası Yayıncılık)
4. Chris Harman, "Parti ve Sınıf", Z Yay. (Not: Lenin'in döneminde sosyal demokrat kavramının içerik olarak, günümüzün devrimci sosyalist tanımı ile örtüştüğü göz ardı edilmemelidir.)
5. Alex Callinicos, "Reformism and Class Polarisation in Europe", Issue 85 of International Socialism, Winter 1999
6. John Rees, "The Battle After Seattle", Socialist Review No: 237, January 2000
7. Chris Harman, "Sonu Belirsiz Film", SWP örgütlenmesinin iç sirkülasyonu için ele alınmış bir yazıdan aktarma.
8. Alex Callinicos, "World Capitalism at the Abyss", Issue 81 of International Socialism, Winter 1998
9. Bakınız: Ömer Laçiner'in Tanıl Bora ve Kemal Can tarafından kaleme alınan "Devlet Ocak Dergah adlı kitabın önsözü", (İletişim Yayınları, 1994) s.9-40.
10. G. Williams, "Proletarian Order", (Pluto Press, 1975), s.12-22 Chris Bambery, "Euro-fascism: the lesson of the past and current tasks", Issue 60 of International Socialism, Autumn 1993 den aktarma
11. G. Williams, agy. s.49.
12. Agy. s.140
13. Şenol Karakaş, "Musollini, büyük

sermaye ve faşizm", Sosyalist İşçi sayı 139, 26 Temmuz 2000 (Bu konuda kronolojik bir sıralama için bakınız; Pierre Milza, "Faşizm Belgeleri (1919-1945)", Gericilik Küreselleşirken Faşizm!..Yeniden Mi? içinde, s.52-83.)

14. P. Spriano, "The Occupation of Factories" (Pluto Press, 1975), s. 188
15. A. Lyttelton, "The Seizure of Power: Fascism in Italy 1919-1929" (Weidenfeld and Nicolson, 1983) s.48
16. Daniel Guerin, "Fascism and Big Business" (Pathfinder,1973) s.103
17. A. Lyttelton. Agy. s. 68-69
18. Agy. s.304
19. Daniel Guerin, agy. s.109
20. Lev Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", (Yazın Yayıncılık, 3. baskı Mayıs 1998), s. 211-212
21. V. Lenin, "Collected Works Vol 42" (Lawrence and Wishart, 1977), s.326
22. Antonio Gramsci, "Writings 1921-1926" (Lawrence and Wishart, 1978), s.269-70
23. A. Bordiga, "L'Ordine Nuovo, 22 July 1922 den aktaran Chris Bambery, agy. s. 18
24. Aktaran D. Betham, "Marxists In The Face Of Fascism" (Manchester University Press, 1983), s.118
25. Aydemir Güç, "Almanya Komünist Partisinin Faşizme Yenilgisi", İşçiler ve Toplum dergisi sayı 8 içinde s.91-92, Mart 1990
26. Antonio Gramsci, "Komünist Partiye Doğru" (Belge Yayınları, 1998), s. 139-142
27. Antonio Gramsci, "Writings 1921-1926". s.380
28. Clara Zetkin, Komintern Yürütme Kuruluna Sunulan Rapor. (Birikim dergisi sayı 54-55) s.86
29. Lev Troçki, agy. s.174
30. Gramsci daha sonra bu olayı, Musollini'ye karşı kaçırılan son fırsat olarak değerlendirir.
31. D Guerin, agy, s.126
32. L. Troçki, agy. s.212-214
33. Şenol Karakaş, agy.
34. Chris Bambery, agy. s.24
35. D. Guerin, agy. s.45
36. Adolf Hitler, Mein Kampf'dan aktaran Chris Bambery, agy. s.25
37. L. Troçki, "Stalin Vol 2" (Panther History, 1969), s.244
38. Lev Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", s.61
39. G. Zinovyev, "Der Deutsche Koltscak", Inperkorr 3/48 (22 Aralık 1923), s.1123 den aktaran Aydemir Güç, agy. s.93
40. Die Lehren der deutschen Ereignisse. Das Praesidium des Exekutivkomitees der KI zur deutschen Frage, Hamburg 1924, s.70 ve 105 den aktaran Aydemir Güç, agy. s.94
41. Lev Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", s.100.
42. Protokoll der Erweiterten Exekutive, Şubat-Mart 1926, Hamburg-Berlin 1926, s.465 ve Hermann Weber, Die Wandlung des deutschen Kommunismus, Frankfurt, 1969, bund 1, s.101
43. E. H. Carr, "Twilight of the Comintern" (Pantheon, 1982), s.58-59
44. Doğan Tarkan, "Hitler'in İktidarı Engellenebilirdi", Sosyalist İşçi sayı 111, 4 Mayıs 1999
45. "Sıradan Faşizm" isimli SSCB yapımı belgesel filmden.
46. D. Guerin, agy. s.122
47. Rothe Fahne, 15 Eylül 1930, aktaran Aydemir Güç, agy. s.98
48. Werner Hirsch, Die Internationale, Ocak 1932, s.32-33 aktaran Aydemir Güç, agy. s.98
49. Roter Aufbau, 15 Şubat 1932, aktaran Aydemir Güç, agy. s.99
50. Örneğin 1928'de KPD üyelerinin %63,3'ü işçi iken 1932 yılına gelindiğinde bu oran %11'e kadar düşmüştü. Bu oran işçilerin yoğun ola-

rak yaşadığı Ruhr bölgesinde %8, Kiel'de %5 ve Lübeck'de %1 civarındaydı. İşsiz üyelerin oranı ise %85 dolayındaydı. Diğer bir deyişle 1932 yılında KPD işçilerin değil, işsizlerin partisi olmuştu. KPD'nin bileşimi üzerine daha ayrıntılı bilgi için bakınız; Aydemir Güç, agy. s.112-115

51. G. Jungclas, "The Tragedy Of the German Proletariat, in Fifty Years Of World Revolution", (Pathfinder Press, 1971), s.123-124
52. D. Guerin, agy. s.127
53. Lev Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", s.413-414
54. B. Fowkes, "Communism In Germany Under The Weimar Republic" (Macmillan, 1984), s.174
55. F. Claudin, "The Communist Movement from Comintern to Cominform", (Monthly Review Press, 1975), s.89
56. E. H. Carr, agy. s.51
57. V.I. Lenin, "'Sol' Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı", s.72 (Sol Yayınları, Aralık 1977)
58. L. Trotsky, "Stalin Vol. 2", s.125
59. L. Trotsky, agy. s.144
60. L. Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", s.181
61. L. Trotsky, "History of the Russian Revolution", (London 1997), s.19
62. L. Troçki, "Faşizme Karşı Mücadele", s.67-68
63. "Küresel Saldırıya Karşı Küresel İsyan", Sosyalist İşçi sayı 141/1, 14 Eylül 2000
64. Eric Fromm, "The Working Class In Weimar Germany: A Psychological and Sociological Study, (Berg Publishers, 1984), s.103
65. Max Horkheimer, "Akıl Tutulması", (Metis Yayınları, ikinci baskı 1990), s.96-97
66. L. Trotsky, "The Struggle Against Fascism in Germany", (Pathfinder, 1987), s. 128-9
67. L. Troçki,"Faşizme Karşı Mücadele", s.396
68. L. Trotsky, "The First Five Years of the Communist International Vol. 2", (New Park Publications, 1953), s.91-96
69. Yakup Başak, "Faşizmin geçen Seferki Önlenebilir Yükselişi", Sosyalist İşçi, Haziran 1993, Sayı 8
70. Yazının bu kısmı yakın zaman önce bir kitapta yayınlanan makalemi temel alacaktır. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bakınız; Şeref Işıldak, 'Avrupa'da Yükselen Irkçılık ve Sınıf Mücadelesi' makalesi, 'Gericilik Küreselleşirken Faşizm!..Yeniden Mi?' içinde, (Ütopya Yayınevi, Kasım 2000)
71. Bu makalenin hazırlanmasında değerli katkılarını esirgemeyen yoldaşım Şenol Karakaş'a teşekkür ederim.

Hitler: (Garip) Elser Davası[1]

Nikos PARTIS
Çev: Gökçer ÖZGÜR

Johann Georg Elser, 1903 yılında Hermaringen adlı bir Alman köyünde doğdu. On dört yaşına geldiğinde yerel bir demir atölyesinde tornacı çırağı olarak işe başladı. 1922 yılında dolapçılık sınavını geçerek marangoz ve metal işleri ustası oldu. Devam eden on yıl boyunca Elser, kimi zaman saat fabrikalarında çalışan kimi zaman da mobilya onaran, meraklı bir zanaatkâr olarak yaşadı. 1928-9 yıllarında militan bir komünist grup olan "Rotfrontkaempferbund"a (Kızıl Cephe Savaşçıları Birliği'ne) katıldı. Bandoda müzik yapmak dışında Elser komünist partinin hiçbir faaliyetine katılmadı. 1933'ten sonra Elser "eski komünist" olarak görülüyordu.

1938 yılında Münih Anlaşması'yla kaygılanan ve gençliğinde I. Dünya Savaşı'na tanık olan Elser, ikinci bir Dünya Savaşı'nın kapıya dayanmasıyla dehşete düştü. Utangaç, az konu-

şan bir kişi olan Elser, bu olanlar üzerine aynı yıl –1938- Hitler'e suikast düzenlemeye karar verdi. Elser kılı kırk yararak bir suikast planı hazırladı; bir miktar patlayıcıyı kendi dizaynı olan özel bir saatin içine yerleştirdi ve bu düzeneği Hitler'in 8 Kasım 1939'da, aynı birahanede başlatılan 1923 Darbesi anısına "Eski Tüfekler" önünde yıllık konuşmasını yapacağı Münih'teki "Buergerbraeukeller"in[2] konuşmacı kürsüsünün içine sakladı.

8 Kasım 1939'da Hitler "Buergerbraeukeller"da konuşmasını yaptı. Konuşmanın akşam 10'da bitmesi gerekirken Hitler, özel bir treni yakalamak için saat 9.07'de salondan ayrıldı. Bomba 9.20'de patladı ve salonun yarısını tahrip etti; yedi kişi öldü, atmış üç kişi yaralandı. Hitler ertesi gün "içinden bir sesin" dışarı çıkmasını söylediğini açıkladı ve yine aynı gün batıya bir saldırı başlatılmasına karar verdi. Elser o akşam İsviçre sınırından kaçmaya çalışırken yakalandı ve Berlin'e, Gestapo karargahına getirildi, vs... Daha sonra "Hitler'in özel mahkûmu" olarak Sachsenhausen toplama kampına gönderildi. Elser'e bir marangoz tezgahı verildi ve istediğini yapmasına izin verildi. 1944'te Dachua kampına gönderildi ve muhtemelen savaştan sonra yapilacak bir mahkemede şov unsuru olarak kullanılmak amacıyla öldürülmedi. 9 Nisan 1945'te Almanların teslim olmasından sadece 29 gün önce Himmler tarafından verilen gizli bir emirle Gestapo tarafından öldürüldü ve müttefiklerin hava bombardımanı nedeniyle öldüğü açıklandı.

Elser davasının genel kamuoyu tarafından bilinmemesinin yanı sıra, Hitler ve Nazizm üzerine uzmanlaşmış akademisyenlerin çalışmalarında da bu konuda hemen hemen hiçbir şey bulunmaz. Örneğin, İngiltere'de University of Sheffield'deki Profesör Ian Kershaw'ın çalışmasında Elser'in adı bile geçmez.[3] Ancak, Alman "Der Spiegel" dergisinin Kershaw ile yaptığı bir röportajda, Elser'in "o dönemdeki kahramanı" olup olmadığı sorusuna Kershaw şu cevabı vermiştir: "belki de sadece dışlanmış biri olduğu için Elser kesinlikle kahramanlardan biridir. Elser siyasi bir mahkûm değildi, o sadece Hitler'i öldürerek savaşı bitirmeyi istemişti. Tekrar ve tekrar tereddüt eden Nazi subaylarıyla karşılaştırıldığında Elser karanlıkta parlayan bir insandır."[4]

Almanlar 60 yıldan daha fazla bir süre Elser olayını gizledi. Ancak bazı istisnalar da oldu. Bunlardan biri de 53 yaşındaki yaşlı bir ressam olan Münihli Wolfram Kastner'di; bir ressam olarak çalışan Kastner'in amacı "insanların görmek istemediklerini

görünür kılmak"tı. Elser olayını "görünür" yapmak amacıyla Kastner, Elser davasından alınma bir cümleyi (Elser'in kendi sözlerini) Münih'te dört ayrı noktaya sprey boyayla yazdı: "Bu eylemimle yapmak istediğim şey daha fazla kan dökülmesini engellemekti." Bu noktalardan birinde "Nazi Karşıtı Direnişe" adanmış bir anıt yer alıyordu. Anıt, Nazilere karşı direnmiş insanların adlarının kazındığı siyah bir taş tabakasından oluşuyordu. Bunların arasında Elser'in adı bulunmuyordu! Kastner beyaz bir boya ile Elser'in adını anıta yazdı. Ertesi gün Alman Rolf Hochhuth Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi'nde bir konuşma yaptı. Konuşmanın adı; "Johann Georg Elser - biz Almanların arasındaki en yalnız adam"dı.

Görünen o ki, Elser davasındaki daha birçok şeyin "görünür" olmaya ya da daha derin incelenmeye ihtiyacı var. Elser, Hitler'i ortadan kaldırmayı başarsaydı ne olurdu? (1920'lerde ve 1930'larda ABD tarafından desteklenen) Nazi kurumları, Hitler'in yerine geçecek birini bulup II. Dünya Savaşı'nı devam ettirebilir miydi? Elser gibi tek bir bireyin davranışı II. Dünya Savaşı'nın çok geniş etkilerini durdurabilir miydi?

Dipnotlar:

1. "Michael Albert" sysop zmag.org, znetupdates tao.ca, 16 Dec 2000, Çeviren: Gökçer Özgür.
2. "Buergerbraeukeller" Almanların gürültülü bir ahbaplık içinde çok fazla sayıda bira içtikleri büyük bir birahanedir.
3. "The Hitler Myth," Oxford, 1987; "Popular Opinion & Political Dissent in the Third Reich," Oxford, 1983.
4. Der Spiegel, 34/2000, s.58.

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE FORMU

DERGİ ABONE FORMU

Adı, Soyadı : .....
Mesleği : .....
Tel&Fax : .....
Adres : .....

DERGİNİN SİZE NASIL ULAŞMASINI İSTERSİNİZ?

ELDEN ( ) POSTA ( ) KARGO ( )

HESAP NO: MAKİ BASIN YAYIN DAĞ. ve ORG.
Türkiye İş Bankası –4228 304210 517437 TL. hesabı
Türkiye İş Bankası –4228 –301030 –3201802 DM hesabı
Posta Çeki hesabı: Yenişehir Şubesi – 888804 – Ankara /TL hesabı

ABONE ÜCRETİ: (Yıllık) yurtiçi 10.000.000 (4 Sayı)
Yurtdışı 75.DM (4 Sayı)

Not: Banka dekontunuzu ve açık adresinizi lütfen fakslayınız ya da posta ile bize uluştırınız. Posta masrafları bize aittir. Korgo, karşı ödemeli gönderilir. Ayrıca, aboneliğe hangi sayıdan itibaren başlamak istediğinizi belirtiniz.

ADRES : MAKİ BASIN YAYIN DAĞ. ve ORG. Tel: (0312) 432 33 38 Fax: (0312) 433 71 72
Sağlık sokak 47/5 Kızılay / ANKARA

TÜRKİYE VE ORDADOĞU FORMU VAKFI

Adres: Bayındır-1 Sokak, 16/3 Kızılay/Ankara
Tel: (0312) 432 11 29
Fax: (0312 433 71 72

Tolga Ersoy

Muvazaa Partileri • Tolga Ersoy

Muvazaa Partileri

Uzgür Üniversite Kitaplığı: 30

Editörler
Göksel N. Demirer - Tezcan E. Abay

Ekoloji Politik

Ekoloji Politik

Özgür Üniversite Kitaplığı: 29

evletin istediği kadar sol olunacaktır; ondan ötesi yasaktır... Hatta bu, kimi zaman ölüm anlamına gelir... Ancak krizin yoğunluğu, kimi zamanlarda bu alanı öyle daraltır ki, "devletin istediği kadar sol"a bile gerek kalmaz; izin verilmez. O zaman "tek nokta" olunur. Buna, "tüm partilerin tek yürek olması" da derler; ya da "devletin yüksek bekası için" diye başlayan bir söylev çekerler!.. Ama o "tek nokta", gerçekte "devlet partisi"nde kayıtsız şartsız yeniden bir araya gelmeyi tanımlar... Ve bu durum aynı zamanda, dışarda kalanlar, ötekiler ya da muhalefet için bir tür ölüm ilanıdır...

ISBN 975-8449-10-9

9 789758 449101

eleceğin sosyalist toplumu projesi, kapitalizmin yarattığı insani ve doğal yıkımın onarılarak tersine çevrilmesini öncelikler sırasının başına yerleştirmeli ve içselleştirmelidir. En basit anlamıyla sınıfsız, sömürüsüz, paylaşımcı ve demokratik bir toplumsal düzene denk düşen sosyalizmin ana teması, "insanların insanca yaşayabilmesi"dir. İnsanca bir yaşam ise, insanın inorganik bedeni olan doğa ile uyumlu olan bir yaşamdır. Dolayısıyla sosyalist inşa projesi, insana ve doğaya ait her türlü sorunun çözümüne ilişkin somut projeler üretebilmeli ve bunları buzünden tartışmaya acabilmelidir.

ISBN 975-8449-08-1

9 789758 449088

1940 yılı Türkiye'nin tarihinde önemli bir dönemeçtir. Yeniden komprador-laşma tarihinin hayata geçirilmeye başlandığı yıldır. Dışa açık bir ülke, dışa açılma, pazara ekonomisini zorlama ve ekonomiyi alanda toplum, ekonomi, siyaset, bilimsel alan tam bir komprador-laşma gözlemine sahnelik. Ekim 22 Eylül 1940'da Ülke, İktisat Kanunu'nun kendine verdiği yetkiye dayanarak ve sahibi-i meslebe esasını (emek-hizmete öncelik) sözde tutarak yönetimi de yakmaya, yeniden komprador-laşma stratejisi bu kadar kolay yerleşmeye bilirdi...

Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı ve Özgür Üniversite, komprador-laşma bilim yapılarını ifşaya Teşhir etmeyi sürdürecektir. Elinizdeki kitap, bu alanda ilk yayındır. Kadir Cangızbay pek çok başlık, yıllık bir bilim adamıdır. Vakfımızın kurucularından ve Özgür Üniversite'nin öğretim üyelerindendir. Vakfımız ve Özgür Üniversite adına teşekkürlerle bir kez sunuyorum. Bu vesileyle gerçeğe inanan ve gerçeğin peşine düşmeye cesaret eden tüm insanların aşık olduğunu hatırlatmak isterim. Türkiye ve Orta Doğu Forumu Vakfı ve Özgür Üniversite yapmaktır bir dünyanın kurulmasına yönelik önemli bir adım olmaya amaçlıyor. Bir başka başlangıç adımına gerçekten ihtiyaç olduğunu düşünenler: Gönülden ve bilinçten destekleriniz olsun...

Fikret Başkaya

Kabul, ilk gerçek; olmaları varsa, bilim de dahil değildir; ama metafizik de, bu metafizik dayatılmışsa da öyle yani! 'Yeni Dünya Düzeni', onun ötesine durulduğu temel ilkeleri, ('özelleştirme', 'küreselleşme' ve 'Post-modernizm') metafiziğin alanı boyup, öyle bir sahalıyor ki, gagamızla elle değil!

A. Bülent İlhan; *Cumhuriyet*, 12 Haziran 2000

Özellikle globalleşme/küreselleşme çerçevesinde, tarihin gerçeğinin ne gibi gerçeklerle dönüştürüleceğini göstermesi bakımından, Kadir Cangızbay'ın yardımlarına çok ihtiyacı buluyoruz.

Doğan Ertuğ, "Türkiler Kıskacında Ulusal Kimlik", İnsan Yayınevi, 2000

ISBN 975-6433-11-8

Kadir Cangızbay

Komprador Rejimin Anatomisi

Özgür Üniversite Kitaplığı: 02

Genişletilmiş 2. Baskı

Komprador Rejimin Anatomisi • Kadir Cangızbay

özgür üniversite defterleri 6

Metin Çulhaoğlu
Can Soyer

Solda "Sivil Toplum" Söylemi: Gerçekler ve Yanılsamalar

Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı
Özgür Üniversite

Solda "Sivil Toplum" Söylemi ve Yanılsamalar — Metin Çulhaoğlu-Can Soyer

Her şeyin soysuzlaşıp çürüdüğü,
yaşamın anlamsızlaştığı,
araçlarla amaçların yer değiştirip
ters yüz olduğu,
bilim olarak sunulanın
bilimin inkarına dönüştüğü,
"neden" sorusunun
sözlüklerden kovulduğu,
sadece "nasıl"la yetinildiği,
bir tarihsel dönemde
Özgür Üniversite'nin
çabalarına katılınız,
destekleyiniz!

Unutmayınız ki,
haysiyetli insanlar olarak yaşamak
hiçbir irademiz dahilinde olan bir şeydir.

Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı Kuruluş Bildirgesi Diyor ki;

Küreselleşme çağının tüm bu ideolojik saldırılarının bir tek amacı var: İnsanı tarihin öznesi olmaktan çıkarmak. ...Amaç, insanın iradi müdahalesini gereksiz, anlamsız, boşuna bir çaba olduğu "bilincini" genel bilinç kategorisi haline getirmektir. ...Sermayenin küresel saldırısından zarar görenler aynı zamanda bilimsel bilgiye ihtiyacı olanlardır. ....Zira, gerçeğe ihtiyacı olanlar da bilime ihtiyacı olanlar da onlardır ve "devrimci olan sadece gerçeğin kendisidir." ....Her şey hızla metalaşırken, beyinsel faaliyetin de metalaşması, "şeyleşmesi" kaçınılmaz hale gelilyor. Dolayısıyla, aklın ve iradenin kurtarılmaya ihtiyacı var. ...İnsanlık ve uygarlık böyle bir döneme girmişken, eleştirel bilgi ve düşünce her kazankinden daha büyük bir gereksinim haline geliyor. ....Forum ve Özgür Üniversite, eleştirel bilimsel bilginin (zira eleştirel değilse bilim de değildir), yönetilenler, sömürülenler ve izelen halklar yararına yeniden üretilebileceğini kanıtlama iddiasıyla ortaya çıkıyor. ....Türkiye ve Ortadoğu Forumu'nu kurup, Özgür Üniversite'yi gerçek bir üniversiteye dönüştürmek için yola çıkarken, sorgulayan ve üreten aklın ve iradenin gücüne güvencimiz tamdır. Eğitimin amacı insan potansiyelini harekete geçirmek olmalıdır. Oysa yapılan bunun tam tersidir. Eğitimin amacı, eleştirmeyen, sorgulamayan, düşünmeyen tektip insan yetiştirme ve insan potansiyelini bastırmak olarak anlaşılmaktadır. Özgür Üniversite insanlığın bilimsel - entellektüel mirasını s vunmak ve korumakla yetinmeyip, onun zenginleştirilmesi gerektiği bilinciyle hareket edecektir. ...Pedagojik sistemden başlayarak, mevcut eğitimin ve bilgi üretme yöntem ve araçlarının radikal bir eliştirisi, yeni ve özgürleştirici bilgi üretmenin biricik yoludur. ...Bujuva toplumunda genellikle insanlara bir şeyler bildikleri için diploma verilmiyor. Tam tersine diplomaları olduğu için bir şeyler bildikleri varsayılıyor, dolayısıyla ilişki terstir. Daha da önemlisi "diploma" bir baskı ve egemenlik aracı olarak kullanılıyor. Çünkü diploma, hiyerarşisinin yeniden üretilmesine hizmet ediyor.

Ama kahverengi gömleklilerin kendileri de korkuyorlar
kolu yukarı fırlamayan adamdan,
ve ödleri kopuyor
kendilerini günaydın diye
selâmlayandan.
Emir verenlerin çığlıkları,
kasabın bıçağını bekleyen domuzların çğılıkları gibi
korku dolu.
Koltuklarının üzerinde kaygıyla terliyor
yağlı götleri.
Evleri basıyorlar kaygıyla,
arıyorlar helâları.
Onlara tüm kitaplıkları yıktıran
gene kaygı.
Anlayacağınız,
sadece yönetilenleri değil,
yönetenleri de yöneten:
Korku.

Brecht, Rejimin Kaygıları

ISSN 1302-454-X

Fiyat: 3.000.000.-TL.

Kapak resmi: Gerd Arntz-1931, Krieg